

蒙古国与中国： 由独立国家变 战略合伙

Тусгаар тогтнолоос стратегийн түншлэл

Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд дипломат
харилцаа тогтоосны 70 жилийн ойд зориулав

ҮНЭ 12,900Т

8 658 000 679 416

MIAT Application

цагаа хэмнэ
онлайнаар захиал

App Store

Google Play

Blue Sky Mongolia

Байнгын үйлчлүүлэгчийн урамшууллын хөтөлбөр

ТА "BLUE SKY MONGOLIA" ХӨТӨЛБӨРИЙН
ГИШҮҮН БОЛЖ МИЛЬ ХУРИМТЛУУЛСНААР

- Шагналын тийз авах
- Суудлын зэрэглэл ахиулах
- Бизнес лоунжаар үнэгүй үйлчлүүлэх
- Тээшээ үнэгүй тээвэрлүүлэх
- Онгоцонд түрүүлж суух
- Нэр хүндтэй үйлчилгээний газруудаар хөнгөлөлттэй үнээр үйлчлүүлэх

МОНГОЛ, АНГЛИ ХЭЛЭЭР САР ТУТАМ

**Улирлын захиалга
30.000₮**

СЭТГҮҮЛ ЗАХИАЛГА:

Монгол шуудан (Утас: 7007 8916)

Түгээмэл шуудан (Утас: 7011 5015)

Утас: 7011-5477, 7011-5476

www.mongolianeconomy.mn

**Mongolian
Economy**

ҮҮСГЭН БАЙГУУЛАГЧ, ЭРХЛЭГЧ:

Д.Бэхбаяр (9999 4248)

ЗӨВЛӨХ РЕДАКТОР:

Б.Үүрийнтуяа

РЕДАКТОР:

Н.Энхбаяр (9916 1303)

"ДЭЛХИЙ" СЭТГҮҮЛИЙН

ОРЛОГЧ ЭРХЛЭГЧ:

Б.Энхцэцэг (9009 9880)

СЭТГҮҮЛЧИД:

Г.Даваадорж

Г.Орхон

З.Цэлмэг

Б.Мишээл

Б.Билэгт

Т.Сарангуа (Хятад дахь сурвалжлагч)

АНГЛИ ХЭЛНИЙ ОРЧУУЛАГЧ :

Р.Ундарьяа

ДИЗАЙНЕР:

Ш.Оюундарь

МАРКЕТИНГИЙН АЛБА:

Б.Энхцэцэг (9009 9880)

Ц.Оюун-Эрдэнэ (9915 6968)

Г.Амарсайхан (9499 2389)

ХАЯГ: Улаанбаатар,

Чингэлтэй дүүрэг, I хороо,

Экспресс тауэр. 1101 тоот

ВЭБ: www.mongolianeconomy.mn

И-МЭЙЛ:

info@mongolianeconomy.mn

FACEBOOK: Mongolian Economy

TWITTER: EconomyMongolia

УТАС: 7011 5476, 7011 5477

15160 Улаанбаатар,

Төв шуудан, ш/ х-2762

Хавтасны зургийг Б.Сэр-Од

ХЯТАД ДУГААРТ АЖИЛЛАСАН

Орчуулагч:

П.Цолмон

Т.Бадрахзул

Г.Болормаа

Хятад хэлний редактор

З.Сурнаа

NOVAK DJOKOVIC

GPS
SOLAR

The most advanced ever.

ASTRON

High Speed Time Zone Adjustment / Time Transfer Function

*If there are changes in the region / time zone, manual time zone selection may be required.

SEIKO

SINCE 1881

Seiko Boutique 1 | Наран Плаза, 4 давхар, Чингисийн өргөн чөлөө-29

Seiko Boutique 2 | Наран Молл, 2 давхар, Сөүлийн гудамж-42/1

Seiko Boutique 3 | Наран Пойнт, Хувьсгалчдын гудамж-9

Seiko Boutique 4 | Наран Центр, УИД-ын баруун талд, Энхтайваны өргөн чөлөө

Утас: 8080-4593

Утас: 8809-9991

Утас: 9930-9334

Утас: 8810-1691

Шин Хаймин /14

Я.Санжмятав /20

Д.Ганхуяг /24

Г.Батсүх /72

Ц.Даржаа /80

Ян Шао Чи 68

Судлаач бичиж байна 8

Ямар үнэ цэнээр өнөөгийн өндөрлөгт хүрсэн бэ

Элчин сайд 14

Шин Хаймин: Улс төрийн харилцан итгэлцэл, эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, соёлын солилцоо гэсэн “гүрвалсан тэрэг” хоёр улсын харилцааг урагшлуулж байна

Парламент 20

Я.Санжмятав: Иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцааг шинэ агуулгаар баяжуулан тасралтгүй хөгжүүлнэ

Элчин сайд 24

Д.Ганхуяг: Монгол, Хятад улс нь түүхийн хамгийн таатай үедээ хөгжиж байна

Гэрэл зураг түүх өгүүлнэ 32

Харилцаа 34

Дэлхийн энтэй сэтгэх сорилт

Түншлэл 36

Хоёр зууныг дамнасан бүтээн байгуулалтууд

Өнөөдөр 38

Хөгжлийг ойртуулах замууд

Уул уурхай 40

Хөршүүдийн сонирхлын огтлолцол ба “Эрдэнэс Монгол”

Нүүрс 44

Эрдэсийн гагнаас

Бүс ба Зам 47

Хос зууд хүрэхэд 30 жил үлдлээ

Монгол, Хятадын бизнесийн зөвлөл 50

С.Бямбацогт: Монголд олгосон боломжийг бизнес эрхлэгчид мэдэхгүй байна

Худалдаа 52

Цаасгүй худалдаа болон лүүгийн хаялга

БОАО форум 56

Протекционизмыг сөрсөн Улаанбаатарын бага хурал

Технологи 58

Инноваци, технологийн ирээдүйн их гүрэн

Томилолт 62

Барууншаа бодлого

Хөрөнгө оруулагч 65

Дорнодыг бүтээлцэж буй компани

Зун Хуа нийгэмлэг 68

Ян Шао Чи: Хятад хөрөнгө оруулагчдын гол зорилго ашиг олох биш

Ардын дипломат 72

Г.Батсүх: Хөршөө таньж мэдэхгүй бол харилцаа хөгжүүлэхэд амаргүй

Судлаач 75

Хятад хүний нэр төрийн үзэл

Соёл урлаг 78

Түүх, соёлоо гүнзгий таньж, мэдсэн нэг жил

Дурсамж 80

Ц.Даржаа: Улаанбаатар, Бээжингийн хооронд 65 жилийн өмнө дугуйтай аялж байв

Хятад улсад төгсөгчид 82

БНХАУ-д их дээд сургууль төгссөн хүмүүсийн сэтгэгдлээс хүргэж байна

“Монгол Улсын нэг ч иргэн коронавирусаар бүү өвдөөсэй” хэмээн Хятадын иргэд сошиал хуудсаараа бичсэнийг бид уншиж байна. Харин монголчууд урд хөршид дэгдсэн энэ аюулт өвчнөөр өвдсөн хүмүүсийг хурдан эдгээсэй хэмээн залбирч сууна. Мөн чадал чинээгээрээ тусалж дэмжих аян эхлүүлжээ. Хятадын нэг иргэний бичсэн постыг уншлаа. “Монголчуудын өгч буй санхүүгийн туслалцаа манай улсад жаахан мөнгө л дөө. Гэхдээ монгол хүний сэтгэл, хүн чанар агуу юм. Энэ л бидэнд чухал” гэжээ.

Хүн хоорондын харилцааны хамгийн сайхан нь чин сэтгэлийн ийм л үгсээр илэрч гардаг шүү дээ. Хөрш орнуудын ард иргэдийн дотно харилцааны тод илрэл нь энэ юм.

Монгол, Хятад олон зуун жилийн түүхээр холбогдсон улс. Газар нутгийн хувьд ч олон зуун км-ээр холбогдсон хөршүүд. Харин дипломат харилцаа тогтоосон 70 жилийн ойг 2019 онд тэмдэглэн өнгөрүүлсэн билээ. Энэ 70 жил бол хоёр орны улс төр, эдийн засаг, бизнес, нийгэм соёлын харилцаа улам гүнзгийрч, шинэчлэл, өөрчлөлт авчирсан он тоолол байлаа. Иргэд хоорондын харилцаанд ч ялангуяа сүүлийн жилүүдэд өндөр хөгжил рүү маш хурдацтай давшиж буй Хятад орон, хятад иргэдийг таньж мэдэх гэсэн монгол төрийн бодлого, монгол иргэдийн тэмүүлэл ч их байлаа. “Гэхдээ өнөөдрөөс цааш хятад иргэнийг илүүтэй таньж мэдэж, судалж, харилцан ярилцаж, дотно уур амьсгалыг илүүтэй бий болгох хэрэгтэй. Улс орнуудын хөгжилд иргэд хоорондын дотно харилцаа хамгаас чухал үүрэг гүйцэтгэдэг” хэмээн Монгол Улсаас Хятад улсад Бүрэн Эрхт Элчин сайд асан Г.Батсүхийн хэлснийг энд онцлон тэмдэглэе.

Хятад улс манай эдийн засгийн хөгжилд ихээхэн үүрэг гүйцэтгэснийг бид мэднэ. Томоохон зам, гүүр, барилга байгууламжийг урд хөршийнхөн барьж байгуулсан. Одоо ч их хэмжээний санхүүжилт, ажиллах хүч шаардагдсан дэд бүтцийн төслүүдийг тэд л хийж гүйцэтгэж байна. Бид Хятад улсын Засгийн газар, ард түмэнд баярлаж талархсанаа хэлэх ёстой.

Цаашдын 70 жилийн түүхэнд ч манай эдийн засаг, бизнесийн хөгжилд Хятад улс үлэмж үүрэг гүйцэтгэсээр байх болно гэдэгт итгэлтэй байна. Чухам хөгжлийн энэ л хамтын ажиллагааг харуулах үүднээс бид Монгол, БНХАУ улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ойд зориулсан тусгай дугаарыг бүтэн нэг жилийн хугацаанд бэлтгэж, монгол, англи, хятад хэлээр уншигч Танд хүргэж байна. Бидний хувьд улс орнуудын түүхэн томоохон ойн дугаарыг бэлтгэхэд багагүй хугацаа, хүч хөдөлмөр зарцуулдаг билээ. Хоёр улсын хөгжил, хамтын ажиллагаа, ирээдүйн 70 жилийн харилцааг хэрхэн харж буй талаар өгүүлсэн нийтлэл, ярилцлага, сурвалжлага бүхий цогц дугаар боллоо. Мөн хоёр орны ирээдүйн хамтын ажиллагаанд, мөн иргэд хоорондын харилцаанд мэдлэг мэдээлэл өгсөн дугаар боллоо гэж дүгнэж байна.

Энэхүү дугаарыг дэмжиж ажилласан ГХЯ, Монгол Улс дахь Хятадын ЭСЯ, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлсэн “Эрдэнэс Монгол”, “Эрдэнэс Тавантолгой”, БНХАУ-ын Шинь Шинь компаниудад талархсанаа илэрхийлье.

Хоёр орны хамтын ажиллагаа шинэ эрин зуунд улам дэвшиж, иргэд хоорондын харилцаа улам батжихын ерөөлийг өргөө.

Ерөнхий Эрхлэгч Д.Бэхбаяр

Мэндчилгээ

“Mongolian Economy” сэтгүүлийн эрхэм хүндэт уншигчид аа,

Улиран одож буй 2019 онд Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ой тохиосон билээ. Манай хоёр улс энэхүү түүхт ойг бүтэн жилийн туршид харилцаа, хамтын ажиллагааны үр шим, ололт амжилт болсон олон арван тэмдэглэлт үйл явдлыг зохион байгуулах замаар ёслол төгөлдөр тэмдэглэн өнгөрүүллээ.

Тэдгээр арга хэмжээний нэг нь “Mongolian Economy” сэтгүүлийн энэхүү тусгай дугаар болж байна. Энэ дугаараас та бүхэн хоёр талын хамтран зохион байгуулсан арга хэмжээнүүдийг олж мэдэх болно.

Түүнчлэн өнгөрсөн 70 жилийн хугацаанд Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд тогтоосон харилцаа, хамтын ажиллагааны хүрсэн түвшин мөн үр өгөөж хоёр улс, хоёр талын ард түмэнд хэрхэн хүрч байгааг болон ирээдүйд гүнзгийрэн хөгжих дүр төрхийг мэдэх болно.

Баялаг агуулгатай, далайцтай тэдгээр арга хэмжээг зохион байгуулсны дүнд хоёр улсын ард түмэн бие биенээ улам сайн таньж мэдэж, итгэлцэл, ойлголцол улам батжин бэхжсэн гэдэгт итгэлтэй байна.

Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ойг жилийн туршид хамтран тэмдэглэх үйлсэд гар бие оролцож, идэвхтэй хамтран ажилласан хоёр талын бүх байгууллага, хамт олонд энэ завшааныг ашиглан гүн талархал илэрхийлье.

Монгол, Хятадын найрсаг харилцаа, бодит хамтын ажиллагаа улам өргөжин хөгжих болтугай.

Монгол, Хятадын ард түмний найрамдал нөхөрлөл мөнхөд бадран хөгжих болтугай.

Монгол Улсын Гадаад харилцааны сайд
Д. Цогтбаатар

ДЭЛХИЙ 2020

19 секц бүхий
146 нийтлэл,
81 улс,
13 салбарын
чиг хандлага,
үзүүлэлтүүд,
1 цаглабараас бүрднэ

Economy Media компани 177 жилийн түүхтэй
Английн **The Economist**-ын жилд нэг удаа эрхлэн гаргадаг төлөв дугаарыг албан
ёсны эрхтэйгээр тав дахь жилдээ гаргаад байна.

Захиалгын утас: **7011-5476**

Судлаач бичиж байна

Ямар үнэ цэнээр өнөөгийн өндөрлөгт хүрсэн бэ

Монгол-Хятад хоёр орны харилцааны өнгөрсөн, одоо, ирээдүй болон ер нь Хятадын улс төрийн бодлогод Монгол Улс ямар байр эзэлдэг талаар түүхэн сэдэв хөндөх үүрэг судлаач надад ирлээ.

Д.БАЯРХҮҮ
(Олон улсын харилцааны судлаач, профессор)

Түүхэн оршил

Аливаа жижиг улсын хувь тавилан хөрш их гүрнүүдийн геополитикийн сонирхол, нөхцөл, хэтийн тооцоо, харилцан тоглолтоос ихээхэн шалтгаалах бөгөөд үүний тодорхой жишээ нь XX зууны Монгол билээ. Салшгүй хоёр хөрш нь 1990-ээд он хүртэл Монголыг бамбай, жийргэвч, геополитикийн хөзөр, барьцаа болгон ашиглаж байсан нь түүхэн үнэн. Энэ нь халгаатай гэхээсээ нааштай үр дүнг монголчуудад өгсөн болов уу.

1911 он хүртэлх түүх энд сонин биш. Манжийн Чин улсын мэдэлд Монгол, Хятад хоёул зэрэгцэн оршиж байсан ба нуран унамагц аль аль нь төр улсаа зарласан. Богд Хаант Монгол Улс, Дундад Иргэн Улс (ДИУ) буй болсон ч ДИУ манай тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг хүлээн зөвшөөрөхгүй явсаар 1945 он хүрсэн түүхтэй.

Хоёр хөршийн харилцаагаар манай тусгаар тогтнол зохицуулагдах учиртай байжээ. 1913 онд Хаант Орос Хятадын БНУ буюу ДИУ-ыг хүлээн зөвшөөрч, чингэхдээ 1913 оны аравдугаар сарын 23-нд “Гадаад Монголын автономыг хүлээн зөвшөөрөх тухай Орос, Хятадын тунхаглал”-ыг Бээжинд байгуулж, мөн өдрөө Оросын Засгийн газар ноот илгээж Гадаад Монгол нь Хятадын нутаг дэвсгэрийн нэг хэсэг мөн гэдгийг хүлээн зөвшөөрсөн тухай мэдэгджээ. Хөрш хоёр гүрэн энэ тохиролцоогоо Хиагтын гурван улсын хэлэлцээгээр монголчуудад тулгасаар 1915 оны тавдугаар сарын 25-нд гурван улсын хэлэлцээрээр (гэрээ) Монголыг Хятадын сюзерен доорх өөртөө засах улс гэж тунхаглажээ.

Энэ гэрээ Октябрийн хувьсгалын дүнд хүчингүй болж, монгол ноёдын эв түнжингүй байдлаас

шалтгаалан Хятадын гамин цэрэг 1919 онд Нийслэл Хүрээнд ирж, Монголын автономитыг устган, үүнээс улбаалж Монголд Ардын хувьсгал ялах тохироо бүрдэн тусгаар тогтнолоо эргүүлж авсныг бид мэднэ. Харин бидэндээ буян үйлдсэн большевик Орос маань ДИУ-тай харилцаагаа сайжруулах тухай ил, далд хэлэлцээ 1920 оноос хийсээр 1924 оны тавдугаар сарын 31-нд “СССР ба ДИУ-ын хоорондын асуудлыг зохицуулах үндсэн зарчмуудын тухай хэлэлцээр” гэгчийг байгуулахдаа Хавсралтын 5 дугаар зүйлд “Гадаад Монгол нь ДИУ-ын нэг хэсэг мөн бөгөөд тэндэх Хятадын бүрэн эрхийг хүндэтгэнэ” гэж заажээ.

Хойд хөрш ингэж аашлавч хэрэг дээрээ Монголыг Хятадаас холдуулан салгаж, өөрсдийн хараанд бүрэн оруулах бодлогоо эргэлтгүй хийсэн юм. Энэ нь нэг талдаа монголчууд бидэнд ээлтэй туссан билээ.

1929 онд байгуулсан “Монгол-Зөвлөлтийн харилцааны үндсэн зарчим” гэрээний дагуу тухайн үеийн Монголд СССР-ийн гадаад худалдааны онцгой эрх үйлчлэх болж, Монгол-Хятадын худалдаа бүрэн зогсож, ингэснээр манай улс түүхий эд, малаа дан ганц Зөвлөлт гүрэн рүү гаргах болжээ. Ингээд Хятадтай харилцах ямар нэгэн суваг, гарцгүй болж, Монголыг Хятадын зах зээлээс түр тусгаарлав.

Дэлхийн II дайны төгсгөлд Гадаад Монголыг Хятадаар хүлээн зөвшөөрүүлэх буянтай үйлсийг мөн л хойд хөрш санаачиллаа. Ялтын олон улсын бага хурлаар Гадаад Монголын статус-квог хүлээн зөвшөөрүүлэхээр тохиролцож, мөн зундаа Зөвлөлт-Хятадын хэлэлцээгээр уг асуудлыг нэг тийш нь шийджээ. Монголчууд тусгаар тогтнолынхоо төлөө референдумаар санал нэгтэй шийдвэр гаргавал ДИУ үг дуугүй хүлээн зөвшөөрөх ёстой болов. Тэр дагуу 1945 оны намар БНМАУ-д ард нийтийн санал хураалт явагдаж, монголчууд Хятадын харьяаны бус тусгаар улс гэдгээ нотолжээ. Референдумыг ▶

Салшгүй хоёр хөрш нь 1990-ээд он хүртэл Монголыг бамбай, жийргэвч, геополитикийн хөзөр, барьцаа болгон ашиглаж байсан нь түүхэн үнэн

БНМАУ-ын АИХТ-ийн дарга П.Очирбатыг угтах ёслол 1990.05.04

- дүнг хүлээн авсан ДИУ-ын Засгийн газар 1946 оны нэгдүгээр сард БНМАУ-ыг хүлээн зөвшөөрч, дипломат харилцаа тогтоосон.

Хятадад иргэний дайн ид өрнөж байсан нөхцөлд Монгол-Хятадын харилцаа хөгжих, адаглаад худалдаа арилжаа хийх завдал ч гарсангүй. Ингээд 1949 оны Хятадын Ардын хувьсгалтай золгожээ. БНМАУ, БНХАУ-ын хооронд 1949 оны аравдугаар сарын 16-нд дипломат харилцаа тогтоож, 1950 онд Улаанбаатар, Бээжинд Элчин сайдын яамдаа харилцан нээжээ. Ийнхүү Монгол-Хятадын найрамдлын он жилүүд эхэлж, 1950-иад онд жигд хөгжиж, 1960-аад оны эхээр Хятадын тусламжаар Монголд бүтээн байгуулалтын их ажил өрнөж, нийслэл маань орчин үеийн хот болж, хоёр ард түмэн найрамдлаа бэхжүүлж байтал Хятадын дотоодын улс төрийн нөхцөл, мөн СССР-Хятадын зөрчлын улмаас Монгол-Хятадын харилцаа саарч, бүр тасалдах дээрээ тулжээ. 1960-аад оны эхнээс Хятадтай түнжин хагарахдаа СССР зүүн урд талын жижигхэн Монголоор хаалт бамбай хийсэн билээ. Монгол орон тэр аяараа Зөвлөлтийн цэргийн байлдааны ангиудын хуаран мэт болов. Монгол Улс БНХАУ-тай улс төр, эдийн засаг, соёл, иргэний харилцаагаа бололцоот доод хэмжээнд хүртэл хумив.

Хятадын эсрэг суртлыг дооз хэтгэртэл явуулж, Хятадын эсрэг болзошгүй дайнд хэрдээ бэлтгэж, хоёр улсын улс төрийн харилцаа, итгэлцэл огтоос үгүй болов.

Ийнхүү түүхэн тодорхой шалтгааны улмаас Монгол-Хятадын харилцаа 20 гаруй жил зогсонги байдалд орж, 1980-аад оны дунд үеэс аажмаар сэргэж, 1990 онд бүрэн хэвийн болсон ба сүүлийн 30 орчим жилийн хугацаанд юуны өмнө итгэлцлээ эргүүлэн олж авсан төдийгүй харин ч давууллаа. Хоёр орны харилцаа улс төр, эдийн засаг, соёл боловсрол, шинжлэх ухаан зэрэг бүхий л салбарыг хамран эрчимтэй хөгжиж байна.

Харилцаа сэргээх “өртөг”, чармайлт

1970-аад онд Хятадын зүгээс СССР-ийн эсрэг хийрхэл дэгдээхдээ, “Гурван ертөнцийн онол” гэгч онолын бүдүүвчлэл зохиомжлон, СССР-ийн социализм бол нэгдүгээр ертөнцийн “хоёр хэт их гүрний” хамгийн аюултай заналт дайсан хэмээн ял зэм тулгаж байсан билээ. Стратегийн хүчний тэнцвэрийг алдагдуулахгүйн тулд БНХАУ-АНУ-ЗСБНХУ-ын гурвалжин дотор Хятад улс алинтай нь ч холбоотон болохгүй хэмээн Дэн Сяопин байнга мэдэгдэж байв. Өөрөөр хэлбэл, Хятад эргэн тойрондоо таатай орчин бүрдүүлсэн тохиолдолд харилцаа хэвийн болно, тэгээгүй цагт хөдлөхгүй гэсэн санаа юм. Зөвлөлтийн цэргийг БНМАУ-аас гаргах шаардлагыг Хятадын дээд удирдагчдаас 1978 онд ХКН-ын Төв Хорооны дарга, БНХАУ-ын Төрийн Зөвлөлийн Ерөнхий сайд Хуа Гофэн анхлан илээр тавьж, Төв Хорооны бүгд хурлын илтгэлдээ дурдаж байв. ►

► Энэ хатуу заалт ХКН-ын XII их хурлаар (1982 он) сайшаагдаж, 1980-аад оны турш олон үе шаттай явагдсан Зөвлөлт-Хятадын улс төрийн зөвлөлдөх уулзалтын явцад “Гурван харш саад” хэмээх болзлыг улиг болтол тавьсан юм.

Тэрхүү харш саад нь нэгдүгээрт, Хятадтай залгаа хилийн дагуу Зөвлөлтийн цэргийг 1964 оны өмнөх түвшинд хүртэл хорогдуулах, хоёрдугаарт Монголоос Зөвлөлтийн цэргийг гаргах, гуравдугаарт Кампучиас (одоогийн Камбож) Вьетнамын цэргийг гаргах зэрэг хөндүүр асуудал байснаа сүүлдээ дөрөв дэх харш саад буюу Афганистанаас Зөвлөлтийн цэргийг гаргах асуудал нэмэгджээ. “Гурван харш саад” гэдэг нь Хятадыг гурван талаас нь бүсэлсэн байдлыг хэлж буй.

талаас удаа дараа тулган шаардсан “Гурван харш саад” гэгч болзлыг хүлээн авсан хэрэг байв. Зөвлөлтийн удирдагч НҮБ-д үг хэлэхээс өмнө БНХАУ-ын ГЯЯ-ны сайд Цянь Цичэнь 1988 оны арваннэгдүгээр сард Москвад айлчлах үедээ “Гурван харш саад” гэгч болзлоо яриа хэлэлцээнээс татаж авснаа нотолсон ба Зөвлөлт-Хятадын хэлэлцээний 12 дахь уулзалтаар зөвхөн Кампучийн асуудал хэлэлцсэн. Зөвлөлтийн тал нутаг дэвсгэрийнхээ дорнод хэсэгт цэргээ 200 мянгаар, өмнөд хэсэгт (тэр үеийн Дундад Ази) 60 мянгаар хорогдуулж, БНМАУ-д түр байрлаж буй цэргийнхээ дөрөвний гурав буюу 75 хувийг хоёр жилийн дотор гаргах, БНХАУ 1985-1987 онд зэвсэгт хүчнээ нэг сая хүнээр хорогдуулах, хагас сая цэргээ халахаар зарласан зэргээр харилцан буулт хийсэн нь Хятад-Зөвлөлтийн харилцааг сайжруулах таатай нөхцлийг бүрдүүлжээ.

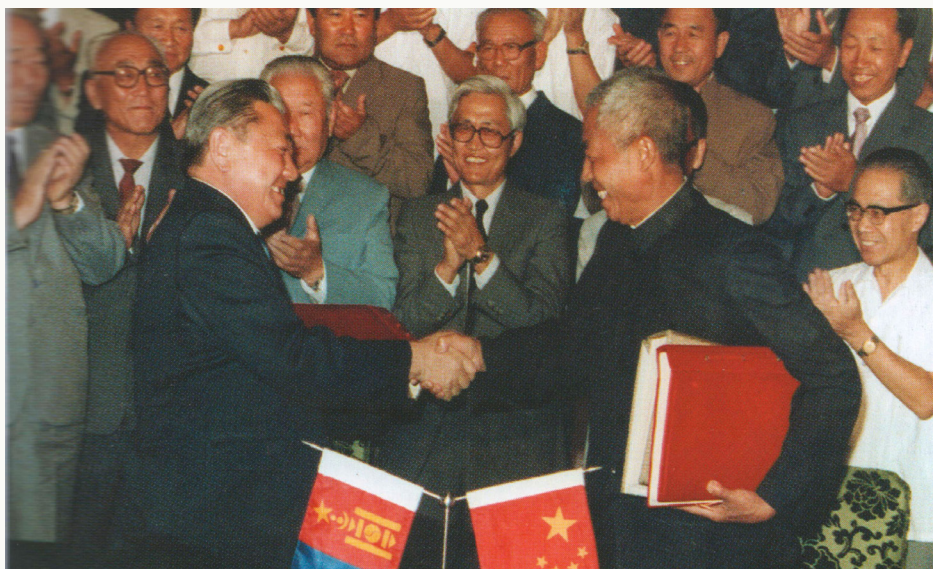
БНМАУ дахь Зөвлөлтийн цэргийн бүлгээс 1989 онд гаргахаар төлөвлөсөн анги, нэгтгэлүүдийг гаргаж дуусчээ. БНМАУ-д байрлаж буй цэргийн бүлгийн бие бүрэлдэхүүний тоо 50 320 хүнээр багасч, 3118 танк, 768 их буу, 351 байлдааны нисэх онгоцоо гаргав. БНМАУ-аас цэргийн анги, нэгтгэлийг гаргах ажил 1990 онд ч үргэлжлэв.

Зөвлөлтийн энх тайванч санаачилгын тусгал Монголд хэрхэн хэрэгжив? Зөвлөлтийн цэргийг үдэн мордуулахын сацуу БНМАУ зэвсэгт хүчнийхээ бие бүрэлдэхүүнийг 1989-1990 онд багтаан 13 000 хүнээр цөөн, байлдааны авто машин 1000,

гинжит болон хуягт машин 90, байлдааны 18 нисэх онгоцыг зэвсэглэлээс хассанаар манай улсын цэргийн зардал 11 хувиар багасч, Зөвлөлтийн цэргийн зөвлөхүүд эрс цөөрөв.

Монгол-Хятад 1989 оноос

Дээрхээс үзвэл М.Горбачевийн энх тайванч санаачилга хэрэгжтэл Монгол-Хятадын харилцаа огтоос сэргэн хөгжөөгүй байсан нь тодорхой харагдана. 1988 онд Москвад Зөвлөлт, Хятадын Гадаад хэргийн сайд нар уулзах үед Хятадын сайд Цянь Цичэнь манай улсын талаар зарчмын ►

БНМАУ-ын Засгийн газрын бүрэн эрхт төлөөлөгч, ГЯЯ-ны нэгдүгээр орлогч сайд Д.Ёндон Хятадад айлчилж, Монгол, Хятадын хилийн нэг дэх удаа хамтран шалгасан тухай протоколд гарын үсэг зурав 1984.07.19

Ийм зогсонги үед Владивосток (1986 он), Красноярскт (1988 он) М.Горбачевийн дэвшүүлсэн энх тайвны цогцолбор санаачилгын үзэл санаа Азид “Хүйтэн дайн”-ыг эцэслэх шинэ уриа дуудлага болон цуурайтжээ. Тэрбээр Хятадтай найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагааг сэргээх итгэл төгс байв. 1988 оны арванхоёрдугаар сард НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн 43 дугаар чуулганы индрээс М.Горбачев энх тайванч шинэ санаачилга дэвшүүлэхдээ зэвсэгт хүчнээ үлэмж хорогдуулна, түүний дотор Монголоос цэргээ гаргана гэж анх удаа зарласан нь Хятадын

► маш тодорхой байр суурь илэрхийлжээ. Үүнд “БНХАУ Монгол Улстай найрамдалтай, сайн хөрш байхыг эрмэлзэж байгаа бөгөөд БНМАУ-ын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдлыг хүндэтгэх үндсэн дээр тус улстай харилцах бодолтой байна” гэж нотолсон нь манай талын анхаарлыг зүй ёсоор татаж, чухамдаа Монгол, Хятадын ГЯА-ны сайд нар харилцан айлчлах урьдач нөхцөл болсон юм.

Монголоос Оросын цэрэг гарах нь нэгэнт тодорхой болсноор Монгол-Хятадын харилцаа цагийн эрхээр сайжралыг олсон юм. Энэ буянтай үйлсийг эхлүүлэгч нь ноён Цянь Цичэнь, БНМАУ-ын ГЯА-ны сайд Ц.Гомбосүрэн юм. Зөвлөлтийн цэрэг гарч эхлэхтэй давхцан сайд Ц.Гомбосүрэн Хятадыг зорив. БНМАУ, БНХАУ-ын харилцаа хэвийн болох үйл явц ямар нэгэн саад тогторгүй жигд явагдаж эхэллээ. ГЯА-ны сайд Ц.Гомбосүрэнгийн айлчлалын үеэр Монгол-Хятадын дээд хэмжээний уулзалтын асуудал яригдаж, БНХАУ-ын дарга Ян Шанкунь Монголын Гадаад хэргийн сайдыг хүлээн авч уулзахдаа, манай нам-төрийн удирдагч Ж.Батмөнхийг БНХАУ-д айлчлахыг урьсан юм.

Тэр жилдээ БНХАУ-ын сайд Цянь Цичэнь Монголд хариу айлчилж (1989 оны найм, есдүгээр сар) харилцаа бүрэн хэвийн болов. Улмаар 1990 онд БНМАУ-ын АИХ-ын Тэргүүлэгчдийн дарга П.Очирбат БНХАУ-д айлчлах үеэр хоёр улсын шинэ үеийн харилцааны зарчмын асуудлаар санал солилцож, цаашдын харилцаа, хамтын ажиллагааны зарчим, хэм хэмжээг тодорхойлсон Монгол, Хятадын хамтарсан албан мэдээ гаргаж, 1994 онд БНХАУ-ын Төрийн Зөвлөлийн ерөнхий сайд Ли Пэнг манай улсад айлчлах үед Монгол Улс, БНХАУ-ын Найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагааны тухай гэрээ байгуулжээ.

Дүгнэвээс, Монгол-Хятадын харилцааны сайжрал буюу өнөөгийн бидний туулж буй энэ харилцаа 1990-1994 онд бүрэн төлөвшилийг олсон юм. Иргэд хоорондоо чөлөөтэй зорчдог, Хятадаас өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүн худалдаж авдаг, хойш нь хил давуулж наймаалдаг, Хятадын худалдаа, хөрөнгө оруулалт Монголд чөлөөтэй нэвтэрсэн, хамтарсан үйлдвэрүүд байгуулагдсан, Хятадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжүүд хөгжсөн, хятад ажилчид ихээр ирж ажилласан, оюутан солилцоо, батлан хамгаалахын хамтын ажиллагаа өргөжсөн гэхчлэн энэ бүх ололт чухам тэр үед л сууриа тавьсан билээ.

Монгол-Хятадын харилцаа: Өнөө ба ирээдүй

“Хөрш ОХУ, БНХАУ-тай найрсаг харилцаатай байх, аль нэгийг нь өрөөсгөлөөр дагахгүй, бүхэлдээ тэнцвэртэй харилцаж, сайн хөршийн ёсоор хамтын ажиллагаа хөгжүүлнэ” гэсэн манай гадаад бодлогын үзэл баримтлал дахь энтэргүүний зорилт үндсэндээ амжилттай хэрэгжиж байна. Тэнцвэртэй харилцана гэж адил зай барих, бүх асуудлаар адил байр суурьтай байхыг бус, харин хоёулантай нь итгэлцэл, харилцан ойлголцлыг бэхжүүлэх үндсэн дээр сайн хөршийн найрсаг харилцаа, харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг стратегийн түншлэлийн түвшинд бүх салбарт идэвхтэй хөгжүүлэхийг хэлнэ.

Монгол-Хятадын харилцааны эрх зүйн үндэс улам бүр бэхжиж байна. Хоёр талын харилцааны тулгуур баримт бичиг болох “найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагааны тухай гэрээ”-г 1994 онд шинэчлэн байгуулсан нь эдүгээ манай улсаас тус улстай хөгжүүлж буй харилцааны эрх зүйн тулгуур үндэс болжээ. Түүнчлэн харилцаа, хамтын ажиллагааны асуудлуудыг зохицуулсан Засгийн газар болон яам, тусгай газруудын хоорондын 200 орчим гэрээ, хэлэлцээрийг БНХАУ-тай байгуулаад байна. 1949-2015 онд хоёр орны харилцаа, хамтын ажиллагааг зохицуулсан 450 гаруй гэрээ байгуулагдсанаас 200 орчим гэрээ хүчин төгөлдөр үйлчилж буй гэсэн тооцоо бий.

Төр засгийн бүх шатны байгууллага, яам, газар, агентлаг, хил орчмын бүх аймаг, бусад аймаг хот, төрийн бус олон нийтийн байгууллагуудын харилцаа, хамтын ажиллагаа идэвхтэй хөгжиж байна.

1994 оны “найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагааны гэрээ”-гээр хоёр орны хооронд сайн хөршийн, найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагааг хөгжүүлэхээр тогтож, энэ хүрээнд харилцаагаа томьёолж ирсэн. БНХАУ-тай сайн хөршийн харилцан итгэсэн түншлэлийн харилцааг 2003 онд БНХАУ-ын дарга Ху Жинтаогийн айлчлалаар зарласан бол шат ахиулсан Стратегийн түншлэлийн харилцааг 2011 онд Монгол Улсын Ерөнхий сайдын айлчлалын үеэр гаргасан ►

Түүхэн тодорхой шалтгааны улмаас Монгол-Хятадын харилцаа 20 гаруй жил зогсонги байдалд орж, 1980-аад оны дундаас аажмаар сэргэж, 1990 онд хэвийн болсон ба сүүлийн 30 орчим жилд алга болсон итгэлцлийг эргүүлэн олж авсан төдийгүй харин ч давууллаа

- хамтарсан мэдэгдлээр, иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцааг 2014 онд БНХАУ-ын дарга Ши Жиньпиний айлчлалын үеэр гаргасан тунхаглалаар зарлаж, түншлэлийн харилцааг гурван үе шаттайгаар хөгжүүлж байна.

ӨНӨӨГИЙН ШИНЭ ҮЕ ШАТАНД ХОЁР УЛСЫН ХАРИЛЦААНЫ ОНЦЛОГ, ТЭРГҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛ БОЛ:

- Эрх тэгш байх, тусгаар тогтнол, газар нутгийн бүрэн бүтэн байдлыг харилцан хүндэтгэх зарчимд тулгуурласан улс төрийн харилцан итгэлцлийг бэхжүүлж ирлээ.
- Улс төрийн хурц маргаан, зөрчилтэй асуудал огт байхгүй байна.
- Дээд өндөр түвшний харилцан айлчлалууд хоёр урсгалтай болж, давтамж нь тогтмолжлоо.
- Хоёр орны хилийг анх хамтран шалгаснаас хойш 20 жилийн дараа буюу 2001-2004 онд хилийг хоёр дахь удаа хамтран шалгах ажлыг хийж дуусгаснаар 4676 километрийн урттай хилийн шугамыг нарийвчлан тодорхойлж, баталгаажууллаа.
- Хөгжлийн замын сонголтыг харилцан хүндэтгэх, хөгжлийн хүчин чармайлтыг дэмжих зарчимд тулгуурласан худалдаа-эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, соёл, хүмүүнлэгийн өргөн хүрээтэй харилцаа хөгжүүлээ.
- БНХАУ олон жил дараалан манай улсын гадаад худалдааны хамгийн том түнш, хамгийн том хөрөнгө оруулагчийн байр суурийг хадгалж байна.
- Олон улсын ба бүс нутгийн олон талт хамтын ажиллагаа форум, байгууллага, институцийн хүрээнд хамтран ажиллаж байна.
- Бүс нутгийн интеграцын үйл хэрэгт хамтран оролцох явдлыг чухалчиллаа. Үүнд Монгол-Орос-Хятадын эдийн засгийн коридор, “Бүс ба Зам” санаачилгын хүрээнд хамтран ажиллах хэтийн төлөвийг төлөвшүүлж байна.

Хоёр орны харилцааны хэтийн төлөвийн тухайд, манай УИХ-д БНХАУ-ын даргын хэлсэн үгнээс эшлэмээр байна. Тэрбээр “Хятадын ард түмэн хоёр “100 жил”-ийн зорилт биелүүлэхийн төлөө хүчин зүтгэж байна. 2020 он гэхэд анхан шатны чинээлэг нийгмийг бүх талаар бүтээн байгуулж, энэ зууны дунд үе гэхэд чинээлэг, ардчилсан, соёлтой, өв тэгш,

орчин үеийн социалист орныг бүтээн байгуулна. Бидний энэхүү зорилтыг товчлон хэлбэл, Хятад үндэстний сэргэлтийн “Хятадын мөрөөдөл” гэж хэлж болно. Монгол Улс шинэчлэлт, өөрчлөлт, нийгэм, эдийн засгийн хөгжил цэцэглэлтийн төлөө хүчин зүтгэж байна. Өөрөөр хэлбэл, Монголын ард түмний зүрхэнд бас “Монголын мөрөөдөл” бий. БНХАУ-ын шинэчлэлт өөрчлөлт, нээлттэй бодлого, орчин үеийн бүтээн байгуулалт нь хөрш орнууд түүний дотор Монгол Улсын хөгжилд нааштайгаар нөлөөлж, чухал түлхэц болно. Хятад, Монгол хоёр улсын хөгжлийн стратегийг үр дүнтэй хослуулснаар хамтран хөгжих бүрэн боломжтой. Хоёр “100 жил”-ийн зорилтыг биелүүлэх нь амар хэрэг биш. Яагаад гэвэл бид нэг тэрбум, 300 сая хүн амтай, алслагдсан зах хязгаар нутгийн хөгжил тэнцвэргүй, бидний ачаа хүнд, туулах зам хол байгааг бүрэн мэдэрч байна. Бид удаан хугацаанд цуцалтгүй хүчин чармайлт гаргах хэрэгтэй. Энэхүү зорилтыг биелүүлэхэд аятай таатай орчин хэрэгтэй. Хэрвээ гэрийн гадаа тайван байвал, гэрийн дотор санаа зоволтгүй ажлаа хийж чадна. Хятад улсын зогсолтгүй хөгжлийн явц дэлхий дахинд болон зарим хүмүүст эргэлзээ төрүүлжээ. Хятад улс хөгжсөнөөр заналхийлэл болох вий гэж тэд санаа зовниж байна. Энэ бол буруу ойлголт, буруу үзэл бодол юм. Хятад улс Монгол Улсыг оролцуулаад хөрш орнууддаа хөгжлийн боломж, хөгжих орон зайг олгоно. Та бүхнийг Хятадын хөгжлийн галт тэргэнд суухыг урьж байна. Галт тэрэг хурдан ч, удаан ч бид та бүхнийг урьж байна. Ганцаар явбал хурдан явна, олуулаа явбал хол явна гэж үг байдаг” гэж хэлсэн юм.

Энэчлэн Хятадын хөгжлийн боломжийг алдахгүй ашиглаж, суралцаж, заримдаа хуулбарлаж, хамтран ажиллаж, хамтдаа ашгаа хувааж хүртэх нь чухамдаа бидний чин санаа зорилго, ухааны асуудал юм. 2014 онд Ши даргын айлчлалын үед гарын үсэг зурсан уул уурхай, эрчим хүч, дэд бүтцээр холбогдох хамтын ажиллагааны комисс байгуулах, худалдаа-эдийн засгийн хамтын ажиллагааны дунд хугацааны хөгжлийн хөтөлбөрийг бид нэн даруй хөндөн тавьж, хөөцөлдөх шаардлагатай.

Хятадын хөгжил Монгол Улсад том зах зээл, боломж, ажлын байр нээнэ. “Бүс ба Зам” санаачилгын нэг хонгилог “Евразийн хуурай газрын шинэ гүүр” хэмээн томъёолоод Хятад-Монгол-Оросын хонгил буюу Умард Хятадыг Дорнод Оростой холбох гүүр хэмээх стратегийг тунхагласан. Одоо үүнийг манай тал шавдуулж, бид бодлогоо тодорхойлчихвол ойрын 10 жилд Монгол-Хятадын эдийн засгийн харилцааны бодит биелэл болох учиртай. ■

Location : 3rd floor, Central Tower,
Ulaanbaatar Mongolia
Timetable : 07:30 AM - 12:00 AM
Tel : 77151060

The Asiana Central is located in a 3rd floor of the Central tower building in a downtown area of the city that resembles Asian styles. The restaurant serves with Chinese, Japanese and Mongolian traditional meals. Our restaurant is created an opportunity to taste Mongolian traditional breakfast for people who have a work for morning hours.

Элчин сайд

Шин Хаймин:

Улс төрийн харилцан итгэлцэл, эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, соёлын солилцоо гэсэн “гурвалсан тэрэг” хоёр улсын харилцааг урагшлуулж байна

БНХАУ-аас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн Эрхт Элчин сайдаар 2015-2019 онд ажиллаж байсан Шин Хайминыг хоёр улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 70 жил болон БНХАУ байгуулагдсаны 70 жилийн ойг тохиолдуулан тусгай дугаартаа урьж ярилцлаа. Тус ярилцлагыг 2019 оны арванхоёрдугаар сард хийсэн болно.

-Өнгөрсөн 70 жилийн хугацаанд Хятад улс дэлхийн хоёр дахь том эдийн засаг болж хөгжлөө. БНХАУ байгуулагдсанаас хойших түүхэн ололт, амжилтаас та товчхон дурдана уу?

-БНХАУ байгуулагдсан 70 жилийн хугацаанд ХКН-ын тууштай удирдлага дор Хятадын бүх

Хятадын эдийн засаг
Хятад улс байгуулагдахаас
өмнөх үеийн 30 тэрбум
ам.доллороос өссөөр
2018 онд 13.6 их наяд
ам.долларт хүрч, 450
дахин өссөн

ард түмэн нэгэн сэтгэл зүрх, шаргуу хөдөлмөр, мэргэн ухаанаар шантралгүй урагшилсны үр дүнд улс орныхоо нөхцөл байдалд тохирсон Хятадын онцлогтой социализмын замыг нээсэн. БНХАУ хоол хүнс, хувцас эдлэл хомс, ядуу буурай байдлаас хөгжил цэцэглэлтэд хүрч, чинээлэг болтлоо хөгжлийн маш урт зам туулж, дэлхийг гайхшруулам амжилт бүтээж чадлаа. Хятад үндэстэн хүчирхэгжих хөгжлийн их үсрэлт хийж, аугаа их сэргэн мандалтын Хятадын мөрөөдөлд хүрэх замаар магнай тэнэгэр алхаж байна.

Хятад улс 70 жилийн турш эдийн засгийн бүтээн байгуулалт, тэр дундаа өөрчлөлт шинэчлэлт, нээлттэй болох их хувьсгалыг

► хэлбэрэлтгүй явуулсан. Үүгээр нийгмийн бүтээмжээ хөгжүүлэн үндэсний хүчээ нэмэх түүхэн үсрэлтийг биелүүлж чадсан. Хятадын эдийн засаг Хятад улс байгуулагдахаас өмнөх үеийн 30 тэрбум ам.доллаароос өссөөр 2018 онд 13.6 их наяд ам.долларт хүрч, 450 дахин өссөн. Өдгөө Хятад улс дэлхийн хоёр дахь том эдийн засгийн байр суурийг тогтвортой хадгалсаар байгаа төдийгүй дэлхийн хамгийн том үйлдвэрлэгч улс, хамгийн том худалдааны улс, хамгийн их гадаад валютын нөөцтэй улс болсон байна.

Өнгөрсөн хугацаанд Хятадын ард түмний амьдралын түвшин ихээр сайжирч, ард иргэдийн амьдралд газар тэнгэр шиг өөрчлөлт гарсан. Нэг хүнд ногдох нийт орлого 70 орчим ам.доллаароос 9470 ам.долларт хүрч 135 дахин нэмэгдсэн нь дундаж орлоготой орнуудын дунджаас дээгүүр байна. Хятадын хөдөлмөр эрхлэлтийн хүрээ тасралтгүй тэлж, иргэдийн орлого тасралтгүй өсөж, нийгмийн баталгаа өдөр өдрөөр сайжирч, ядуу хүн амын тоо ихээр буурч, иргэдийн амжилт, аз жаргал, аюулгүй байдлын мэдрэмж тасралтгүй нэмэгдсээр байна.

Мөн Хятадын орчин үеийн шинжлэх ухаан, соёл, боловсрол, эрүүл мэнд, байгаль орчин хамгаалал зэрэг олон ажил цогцоор урагшилж, үйлдвэржилт, мэдээлэлжүүлэлт, хотжилт, хөдөө аж ахуй хурдацтай хөгжиж байна. Хятадын шинжлэх ухаан, технологийн чадвар илт дээшилж, боловсролын хүргээмж ихээр нэмэгдэж, соёлжилт, эрүүл мэнд, эмчилгээ үйлчилгээнд ахиц гарч, спортын салбар хөгжиж, экологийн бүтээн байгуулалт улам сайжирч байна. Хятадын үйлдвэрлэлийн бүтэц шинэчлэгдэж, зам тээврийн хөгжилд сайн үр дүн гарч, шуудан харилцаа холбооны хөгжил бүх талаар ахиж, эрчим хүч нийлүүлэлт нэмэгдсээр байна.

Манай улс бүх талаар нээлттэй байдалд шилжиж, олон улсын хамтын ажиллагаа, худалдаа, эдийн засгийн харилцааны хөгжил өндөр амжилтад хүрлээ. Хятад улс бусад улстай нөхөрсөг хамтын ажиллагаа хөгжүүлэхэд идэвхийлэн ажиллаж, тэр дундаа өөрчлөлт шинэчлэлт, нээлттэй байдлыг хэрэгжүүлснээс хойш “Хаалгаа нээх”, “Гадагш гарах” бодлогыг өргөн хүрээтэйгээр хэрэгжүүлэхээс эхлээд “Нэг бүс, Нэг зам”-ыг хамтдаа бүтээхэд идэвхтэй оролцож, нээлттэй байдлаа илүү гүн тэлсэн. Худалдааны том улс гэх манай улсын байр суурь улам бүр бэхжиж, их хэмжээний гадаад хөрөнгө оруулалт татахын зэрэгцээ гадагш чиглэсэн хөрөнгө оруулалтын түвшинг тасралтгүй нэмэгдүүлж, олон улсын хөдөлмөр хуваарилалтад оролцох чадвараа ихээхэн нэмсэн. Сүүлийн таван жилд дэлхийн эдийн

засгийн өсөлтөд Хятадын оруулсан хувь нэмэр 30 хувиас давсан бөгөөд дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн түүчээлэгч болсон байна.

-Та Хятадын олон улсын хамтын ажиллагаа болон худалдаанд ихээхэн амжилт гарсан гэлээ. Элчин сайдын хувьд та БНХАУ байгуулагдсанаас хойших 70 жилийн хугацаанд гадаад харилцааны салбарт гарсан ололт амжилтаас дэлгэрүүлнэ үү?

-БНХАУ байгуулагдсанаас хойш 70 жилийн хугацаа бол Хятадын ард түмний амжилтанд хүрсэн 70 жил, мөн Хятад улс дэлхий дахинд чухал хувь нэмэр оруулсан 70 жил юм. Энэ хугацаанд Хятадын гадаад харилцаа улс орны хөгжлийн чухал бүрэлдэхүүн хэсэг байсан бөгөөд хятад үндэстний ирээдүйн хувь заяаны түүхэн шилжилтийг ахиулах, Хятад болон дэлхийн харилцааны хөгжлийн өөрчлөлтийг биелүүлэхэд түлхэц болсон. Хятадын гадаад харилцаа улсын хөгжлийг хөдөлгөгч, дэлхийн энх тайвны бүтээн байгуулагч, дэлхийн хамтын ажиллагаанд хувь нэмрээ оруулагч төдийгүй олон улсын хэв журмыг хамгаалагч байсаар ирсэн.

БНХАУ-тай дипломат харилцаатай 18 орон байсан бол өдгөө 180 болж нэмэгдэж бүхий л хэлбэрийн 110 түншлэлийн харилцаа шинээр тогтоожээ. Өөрөөр хэлбэл, дэлхий даяар найзтай болсон. Энэ хугацаанд Хятад улс болон гол том гүрнүүдийн харилцаа ерөнхийдөө тогтвортой, тэнцвэртэй хөгжсөөр ирэв. Мөн хөрш орнуудтай түншлэл, хамтын ажиллагааны харилцаа тогтоосноор түүхэнд үлдсэн дийлэнх асуудлаа шийдвэрлэж, хөгжиж буй бусад оронтой эв найрамдал, хамтын ажиллагаагаа бэхжүүлсэн. Ингэж хамтын хөгжлийн шинэ нөхцөл байдлыг бүрдүүлээ.

Хятадын гадаад харилцаа улсын хөгжлийн төлөө үйлчилж, Хятад улс бусад улс оронтой нөхөрсөг хамтын ажиллагааг хөгжүүлэхэд чухал хувь нэмэр оруулсан. Хятадын гадаад харилцаа нь улс орны бүрэн эрхт байдал, аюулгүй байдал, хөгжлийн эрх ашгийг хамгаалж, дэлхийн бусад оронтой харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг тасралтгүй тэлж, хамтдаа бүтээх “Нэг бүс нэг зам” олон улсын хамтын ажиллагааны чухал санаачилгыг гаргасан. Үүгээр дэлхийн бүх хүмүүст үр өгөөж хүргэхэд хүчтэй дэмжлэг өгсөн.

Манай улс дэлхийн тавцангийн төв рүү улам бүр ойртож, Хятадын дуу хоолой улам бүр тодорч, олон ►

Өнгөрсөн хугацаанд Хятадын ард түмний амьдралын түвшин ихээр сайжирч, ард иргэдийн амьдралд газар тэнгэр шиг өөрчлөлт гарсан

► улсад үзүүлэх нөлөөлөл илт нэмэгдсээр байна. Одоо Хятад улс нь НҮБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн байнгын гишүүн, НҮБ-ын төсвийн хөрөнгө нийлүүлэгч хоёр дахь том орон болж, Засгийн газар хоорондын, олон улсын болон 500 гаруй олон улсын конвенцод нэгдэн орсон. Олон улсад үг хэлэх эрх, дүрэм тогтоох эрх, хэлэлцүүлгийн асуудлын хөтөлбөр гаргах эрх зэрэг бүх талын оролцоо, түвшин ахисан. Бусад улстай хамтран Солонгосын хойг, Ираны цөмийн асуудал, Сири, Афганистан улстай холбоотой асуудлуудыг шийдвэрлэхэд тууштай оролцсоор ирлээ.

-Та манай оронд ирээд нэлээн олон жил боллоо. Анх ирж байсан сэтгэгдлээсээ хуваалцана уу?

-Ши Жиньпин даргын томилсны дагуу 2015 оны наймдугаар сард Монгол Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн Эрхт Элчин Сайдаар ажиллаж эхэлсэн. Өдгөө дөрвөн жил болж байна. Монгол Улсын иргэд найрсаг зочломтгой хүмүүс. Мөн Монголын байгалийн үзэмж их сайхан. Эрдэс баялаг ихтэй нь Монголын маш том давуу тал гэж ойлгодог. Монгол болон Хятад улсын эдийн засгийн харилцаа их таатай, харилцан нөхөрсөг, соёл хүмүүнлэгийн салбарт хүмүүсийн сэтгэлгээ, харилцаанд ижил төстэй зүйлс их байдаг. Улс төрийн харилцан итгэлцэл бэхжиж байна. Миний хувьд Монголд ажиллах их таатай байдаг.

-2019 онд Хятад, Монгол хоёр улс дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ой давхар

тохиосон. Хоёр улсын улс төр, эдийн засаг, соёл гэх мэт салбарын харилцаанд өнгөрсөн 70 жилд ямар ахиц гарсан бэ? Хамтын ажиллагаа, харилцан түншлэл цаашид ямар түвшинд хүрнэ гэж та бодож байна вэ?

-Бид сайн хөрш, сайн найз, сайн түншүүд. Хоёр улс 1949 оны аравдугаар сард БНХАУ байгуулагдсаны дараахан дипломат харилцаа тогтоосон. Монгол БНХАУ

шинээр байгуулагдсаныг анх хүлээн зөвшөөрсөн орнуудын нэг юм. БНХАУ-д Монгол Улсын үзүүлсэн дэмжлэгийг ямагт санаж явдаг. Хоёр улс дипломат харилцаа тогтоосноос хойш зарим саад бэрхшээлийг давж гарсан бөгөөд сайн хөршийн нөхөрлөл ямагт гол чухал байр суурь эзэлсээр ирсэн. Иймээс хоёр улсын ард түмэн маш бат бөх найрамдлыг тогтоосон.

Ши Жиньпин дарга 2014 онд Монгол Улсад айлчилж, энэ үеэр талууд Иж бүрэн стратегийн

түншлэлийн харилцаа тогтоосон нь Хятад, Монголын харилцаа түүхийн шинэ үедээ орсныг илтгэж байна. Өдгөө улс төрийн харилцан итгэлцэл, худалдаа эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, соёлын солилцоо гэсэн “гурвалсан тэрэг” хоёр улсын харилцааг хурдацтайгаар урагшлууулж байна.

Өндөр дээд түвшний харилцаа тогтмолжиж, улс төрийн харилцан итгэлцэл тасралтгүй бэхжиж байна. 2018 онд хоёр улсын төрийн тэргүүнүүд хоёр ч удаа уулзаж, олон чухал тохиролцоонд хүрсэн нь манай хоёр орны харилцаа болоод хоёр талт хамтын ажиллагаанд том түлхэц болсон. 2019 оны дөрөвдүгээр сард Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Х.Баттулга БНХАУ-д төрийн айлчлал хийж, “Нэг бүс, Нэг зам” олон улсын хамтын ажиллагааны дээд түвшний хоёр дахь удаагийн уулзалтад оролцсон. Энэ үеэр хоёр улсын төрийн тэргүүн харилцан хүндэтгэх, харилцан итгэлцдэг стратегийн түншүүд, харилцан ашигтай хамтран ажилладаг, ойр дотно харилцаатай нөхөрсөг түншүүд, харилцан туслалцдаг олон талт хамтын ажиллагаатай түншүүд байхаар санал нэгдэж шинэ эрин үе дэх Хятад, Монголын иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцааг хөгжүүлэх гол чиглэлийг тодорхойлсон юм.

Өнгөрсөн долдугаар сард Монгол Улсын Үндэсний их баяр наадмын үеэр БНХАУ-ын дэд дарга Ван Чишань Монгол Улсад айлчилсан. Уг айлчлал улс төрийн харилцан итгэлцэл, бүх салбарын хамтын ажиллагаанд чухал түлхэц болсон. Эдгээр өндөр, дээд түвшний харилцан айлчлалаар дамжуулж талуудын харилцаа холбоог бэхжүүлсэн. Ялангуяа, Монголын талаас Төвдтэй холбоотой асуудалд Хятадын талын язгуур эрх ашиг, чухалчилдаг асуудлуудыг хүндэтгэхээ онцолсон нь улс төрийн харилцан итгэлцлийг гүнзгийрүүлж, Хятад, Монголын урт хугацааны, эрүүл, тогтвортой хөгжлийн бат бөх суурийг тавилаа.

-Таныг Монголд ирэхэд манай улсын эдийн засаг ямар байв? Монгол Улс цаашид гадаад бодлогын хүрээнд хамтын ажиллагаагаа улам өргөжүүлэхийн тулд хоёр хөрштэйгөө ямар чиглэл, салбарт нягтран ажиллах боломжтой вэ?

-Намайг ирэхэд Монголын эдийн засаг тийм ч сайн байгаагүй. Гадаад өр их, зээлжих зэрэглэлийн үнэлгээ буурч байсан. Гэхдээ Монголын Засгийн газар эдийн засгаа сайжруулахын тулд цөөнгүй ажил хийсний зэрэгцээ хөгжлөө хурдасгах чиглэлд ихээхэн чармайсан. Одоогийн байдлаар эдийн засаг сайжирсан төдийгүй гадаадын хөрөнгө оруулалт татахаар ажиллаж байна. Макро эдийн засгийн үзүүлэлтүүд ч сайжирчээ. Би үүнд их баяртай байгаа. ►

Ши Жиньпин дарга 2014 онд Монгол Улсад айлчилж, энэ үеэр талууд Иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцаа тогтоосон нь Хятад, Монголын харилцаа түүхийн шинэ үедээ орсныг илтгэж байна

► Гадаад бодлогын тухайд хоёр хөршөө тэргүүлэх чиглэл болгохоос гадна зөвхөн хөрш гэлтгүй бусад улстай ч гадаад харилцаагаа сайжруулж, хөгжүүлж байгаа нь сайн хэрэг. Хятадын тал Монголын гадаад бодлогыг хүндэтгэдэг. Мөн “Нэг Бүс, Нэг зам” санаачилгыг Монголын “Хөгжлийн зам”-тай харилцан уялдуулах хүрээнд цаашид хоёр улсын бүх салбарын харилцаа, хамтын ажиллагааг урагшлуулахын төлөө байна. Улс төрийн хувьд нэг нэгнийхээ язгуур эрх ашгийг чухалчлан, харилцан хүндэтгэх нь чухал. Эдийн засгийн хувьд нэг нэгнийхээ хэрэгцээг дэмжиж, харилцан нөхөж, мөн хамтдаа хожих зарчмаар хамтран ажиллах хэрэгтэй гэж үздэг. Хятадын тал зарим тодорхой бодит төсөлд Монголын талын ашиг сонирхлыг илүү харгалзаж, дэмжихэд бэлэн байна. Хүмүүнлэг, соёлын салбарт хоёр улсын харилцааг илүү хөгжүүлснээр ард түмний хоорондын найрсаг харилцааг нэмэгдүүлэх ёстой гэж боддог. Ялангуяа боловсрол, шинжлэх ухаан, соёл, спортын чиглэлээр түлхүү хамтран ажиллах хэрэгтэй. Ер нь хоёр улсын харилцаа, хамтын ажиллагааны ирээдүй гэрэлтэй байна.

-Эдийн засгийн салбар дахь хоёр улсын харилцааг та хэрхэн дүгнэх вэ?

-Худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагаа хөгжиж, “Нэг бүс, Нэг зам” санаачилга хоёр улсын ард түмэнд үр өгөөжөө өгсөөр байна. Монголын тал “Нэг бүс, Нэг зам”-ын бүтээн байгуулалтад нааштай оролцож, дэмждэг. Талууд одоо уг санаачилга болон Монголын талын “Хөгжлийн зам” стратегийн уялдааг бэхжүүлэхээр ажиллаж байна. Хятад олон жилийн турш Монгол Улсын худалдааны хамгийн том түнш, хамгийн чухал хөрөнгө оруулагч, буцалтгүй тусламж үзүүлдэг улс байсаар ирэв. Хоёр улсын худалдааны эргэлт 2018 онд 8.53 тэрбум ам.долларт хүрсэн нь Монгол Улсын гадаад худалдааны нийт дүнгийн 66.2 хувийг эзэлж, 2017 онтой харьцуулахад 26.9 хувиар өссөн байна. Одоо талууд 2020 онд худалдааны эргэлтийг 10 тэрбум ам.долларт хүргэхээр зорьж байна.

БНХАУ-ын Засгийн газар, Монгол Улсын Засгийн газар хоорондын Худалдаа, эдийн засаг, шинжлэх ухаан, техникийн хамтын ажиллагааны комисс, Эрдэс баялаг, эрчим хүч, дэд бүтцийн хамтын ажиллагааны зөвлөл, Хятад-Монголын экспо зэрэг механизм амжилттай хэрэгжиж, талуудын хамтын ажиллагааны цар хүрээ, чанарыг ихээхэн нэмэгдүүлэв. Хятадын тал “Элэгсэг дотно, үнэнч шударга, үр ашигтай, хүртээмжтэй” үзэл баримтлалаа хэрэгжүүлж, буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээлээр Монгол Улсын орон нутгийн

хөгжил, ард иргэдийн амьжиргааг сайжруулах олон чухал төсөл хэрэгжүүлсэн. Эдгээр ажил Монголын ард түмэнд хоёр улсын нөхөрлөлийн бодит үр өгөөжийг харуулсанд итгэлтэй байна. Одоо чөлөөт худалдааны хэлэлцээрийн ТЭЗҮ-г эрчимжүүлэхээр ажиллаж байна. Талууд Эрээн-Замын-Үүдийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бүсийг байгуулах Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрт албан ёсоор гарын үсэг зурсан. Хамтын ажиллагааны энэхүү бүс баригдсанаар эдийн засгийн гол урсгалд том дэмжлэг болж, хоёр улс харилцан нөхөрлөх байдал улам бүр биеллээ олох болно.

Хоёр улсын харилцаа энэ шинэ эхлэлээс хөдөлж, таатай боломжууд ирж байна. Бид 70 жилийн баг бөх найрамдлаа үе хойчдоо уламжлуулж, 70 жилийн нөхөрсөг хамтын ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн хөгжүүлж, сайн хөршийн чин сэтгэл, сайн найзын хамтрагч, сайн түншийн эв эеэр хүчээ нэгтгэж хоёр улсын харилцааг шинэ өндөрлөгт гаргах хэрэгтэй. Бидний харилцаа илүү өргөн, гэрэлт сайхан ирээдүйтэй байна гэдэгт би огтоос эргэлзэхгүй байна.

-Монгол Улс нийт экспортын 90 хувийг Хятад улс руу гаргадаг, үүний дийлэнхийг уул уурхайн бүтээгдэхүүн эзэлдэг. Монголын экспортыг төрөлжүүлэх талаар Элчин сайд та ямар санал, бодолтой байдаг вэ?

-Таны хэлсэнчлэн Монгол Улсын экспортын дийлэнхийг уул уурхайн бүтээгдэхүүн эзэлж байна. Уул уурхай, хөдөө аж ахуйн гүн боловсруулсан болон нэмүү өртөг шингээсэн бүтээгдэхүүнийг цаашид Хятад улс руу экспортохыг дэмжих болно. Талууд одоо хэрэгжиж буй механизмуудаар дамжуулан хамтын ажиллагааны тавцанг бүрдүүлж, худалдааны бүтэц, чанараа сайжруулж, хүрээг тэлэх хэрэгтэй. Монгол Улс аж үйлдвэрийн салбарын гинжин хэлхээгээ нэмж, боловсруулах үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтаа сайжруулахад нь туслахад Хятадын тал бэлэн байна.

Талууд Эрээн-Замын-Үүдийн эдийн засгийн бүсийг байгуулах хамтын ажиллагаа, чөлөөт худалдааны хэлэлцээрийн хамтарсан ТЭЗҮ-г эрчимжүүлж, аль болох хурднаар нааштай үр дүнд хүрэхээр хичээн ажиллаж байна. Чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулснаар Хятад улсад гурван сая, Монголд 1.4 тэрбум хүн амтай зах зээл нээгдэнэ. Энэ бол хоёр улсын худалдаа, эдийн засгийг дэмжиж Монголын бүхий л салбарын ►

Чөлөөт худалдааны
хэлэлцээр байгуулснаар
Хятад улсад гурван сая,
харин Монгол улсад 1.4
тэрбум хүн амтай зах
зээл нээгдэнэ.

► бүтээгдэхүүнийг Хятад улс руу экспортлоход тус үзүүлэх юм.

-Дипломат харилцаа тогтоосноос хойш Хятадын тал Монголд ямар тусламж үзүүлсэн бэ? Талуудын хамтарсан ямар төслүүд хэрэгжсэн бэ?

-Дипломат харилцаа тогтоосноос хойш чин сэтгэлээр харилцаж, харилцан туслалцаж, нөхөрлөл, хамтын ажиллагаагаар үлгэр жишээ хөрш орнууд болсон. 1950-1960 онд Хятад хөгжлийн хүнд хэцүү үетэй тулгарч байхдаа ч Монгол Улсын бүтээн байгуулалтын төлөө олон тооны хүн хүч илгээж барилга, байгууламжуудыг барьж өгсөн. Улсын их дэлгүүр, төв цэнгэлдэх хүрээлэнгээс эхлээд Энхтайвны гүүр зэрэг байгууламж нь Хятадын ард түмнээс Монголын ард түмэнд зориулж барьсан бүтээн байгуулалт юм. Эдгээр барилга, байгууламж нь өнөөдрийг хүртэл хэрэглэгдэж, Монгол Улсын нийгмийн хөгжлийн түүхэнд үлдэж, хоёр улсын мөнхийн найрамдлыг гэрчилж байна. Нэгэн монгол найз надад гаднах цэцэрлэгт хүрээлэнгээс эхлээд гүүрэн гарц, хурдны зам гээд олон зүйлийг хятад найзууд барьж өгсөн хэмээн нэгэн хүлээн авалт дээр баяртайгаар хэлж байсан юм.

Одоо Хятадын тал “Элэгсэг дотно, үнэнч шударга, үр ашигтай, хүртээмжтэй” үзэл баримтлалаа хэрэгжүүлж, Монгол улсын хөгжил дэвшилд тусламж дэмжлэг үзүүлсээр байна. “Нэг бүс, Нэг зам”-ын дагуу Хятадын буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээлээр багц төслүүд хэрэгжиж байна. Тухайлбал, Монгол Улсын анхны олон түвшний огтлолцол бүхий гүүрэн гарц, анхны хурдны зам, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн анхны хөгжлийн төв баригдсан. Үүнээс гадна сүүлийн үеийн ус цэвэршүүлэх байгууламж, гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн хамгийн том төслийн барилгын ажил тун удахгүй эхлэх гэж байна. Эдгээр нь бүгд иргэдийн амьжиргааг сайжруулахад чиглэсэн, ирээдүйд олон нийтэд бодит ашиг авчрах төслүүд болно.

- Соёлын салбарт ямар ажлууд хийсэн бэ?

-Соёлын харилцаа эрчимжиж, хоёр улсын ард түмний харилцан ойлголцол гүнзгийрсэн. Ши Жиньпин дарга Монгол Улсад айлчлах үеэрээ соёлын харилцааны багц төлөвлөгөө хэрэгжүүлэхээ мэдэгдсэн. Эдгээр төлөвлөгөөг талууд хамтдаа амжилттай хэрэгжүүлээ. Монгол, Хятадын Хүмүүнлэгийн солилцооны хамтарсан зөвлөл амжилттай ажиллаж, найрамдлын чухал талбар болсон. Хятадын дэлгэцийн шилдэг бүтээлүүдийг монгол хэл рүү орчуулж, Монголын үзэгчдэд хүргэсэн нь ихээхэн сайшаагдав. Хятадын Соёлын

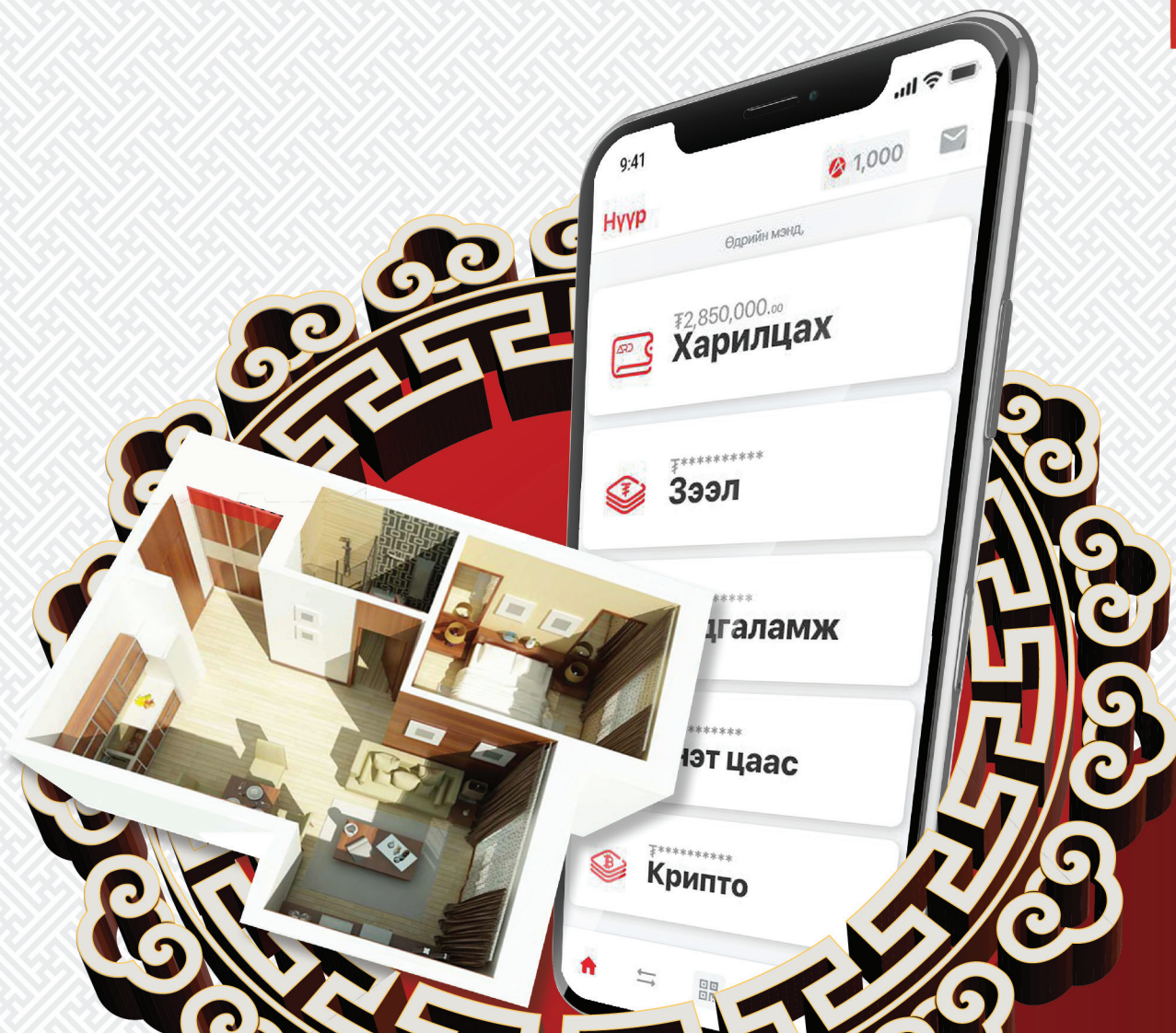
төв болон Күнзийн институтийн үйл ажиллагаа амжилттай үргэлжилж, хэлний танхимтай сургуулиуд нэмэгдсээр байна. Монголд хятад хэл сурах сонирхолтой хүүхэд, залуусын тоо улам нэмэгдсэн. Хятадын алдарт дөрвөн зохиол гэх мэт утга зохиолын шилдэг бүтээлүүдийг монгол хэлээр хэвлэсэн нь Хятадын соёлын чухал төлөөлөл боллоо. Мөн “Хаврын баяр”, “Хятадын соёл, аялал жуулчлалын өдрүүд” зэрэг арга хэмжээг Монголын ард түмэн сайшааж, өндрөөр үнэлсэн.

-Та болон таны гэргий, охины хувьд Монгол Улсад байхын хамгийн сайхан нь юу байдаг вэ?

-Зөвхөн миний төдийгүй ЭСЯ-нд ажиллаж буй бусад дипломатчдын гэр бүлийнхэн, найз нөхөд Монголд зуны улиралд ихэвчлэн ирдэг. Энэ үеэр манай ЭСЯ хөл ихтэй болдог. Тэд ч мөн ирээд явахдаа маш сайхан сэтгэгдэлтэй байдаг. Ялангуяа зуны улиралд байгалийн үзэсгэлэн, цэвэр агаарт байх нь сайхан. Мэдээж өвөл маш хүйтэн. Улаанбаатар дэлхийн хамгийн хүйтэн нийслэлийн тоонд ордог. Үүнийг дагаад агаарын бохирдол, замын түгжрэл тулгамдсан асуудал болсон. Танай Засгийн газар энэ байдлыг сайжруулахаар хичээж ажиллаж байгаа. Хятадын ААН, төр засгаас энэ асуудлыг шийдэх тал дээр туслалцаа үзүүлж байгаа.

-Агаарын бохирдолтой холбоотой ямар нэг төсөл, хөтөлбөрт оролцож байгаа юу?

-Улаанбаатар хотын агаарын бохирдол олон хүчин зүйлээс хамаарсан олон шалтгаантай. Хүнээс хамааралтай, газар зүйн байршилтай холбоотой асуудлууд ч байна. Улаанбаатар нь Монгол Улсын хүн амын дийлэнх төвлөрсөн бүс. Мөн өвөл хүйтэн тул дулаан хангамжийн хүртээмж, ачааллын асуудал бий. Замын түгжрэл ч үүнд хамаатай. Агаарын бохирдлыг бууруулах хүрээнд Бээжин, Хөх хотууд Улаанбаатартай ах дүүгийн харилцаа тогтоосон. Энэ шугамаар харилцан туршлага солилцож байгаа. Мөн зам харилцааны хувьд хоёр тал хамтран ажиллаж буй. Тухайлбал, Хятадын талын дэмжлэгтэйгээр давхар гүүр барих ажил хийгдэж байна. Нисэх буудлын хурдны зам болон замын цагдаагийн давхар гүүр үүний жишээ. Гүүр баригдсанаар замын хөдөлгөөний ачааллыг бууруулах, тэр хэмжээгээр автомашинаас гарч буй хорт утааг бууруулахад хувь нэмрээ оруулна. Мөн автомашинуудын тодорхой хувийг цахилгаан хөдөлгүүртэй болгох, нүүрс хийжүүлэх гээд олон төсөл бий. Ингэснээр агаарын бохирдол тодорхой хэмжээнд буурна гэж найдаж байна. ■

Сугалаагаа аваад

БАЙРХОЖ

Сар шинээр
Шинэ Байртай

info@ardholdings.com

ardholdings.com

цэнэг.эрдэмтэй.өнгөлөх

7700 3322

Парламент

Я.Санжмятав: Иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцааг шинэ агуулгаар баяжуулан тасралтгүй хөгжүүлнэ

УИХ-ын дэд дарга, УИХ-ын гишүүн, Монгол, Хятадын парламентын бүлгэмийн дарга Я.Санжмятавтай хоёр орны харилцаанд Парламентын бүлгэмийн гүйцэтгэж буй үүрэг, ач холбогдол, оролцооны талаар ярилцлаа.

Хоёр талын хууль тогтоох, сахиулах байгууллагуудын харилцааг нэмэгдүүлэхийг чухалчлан үздэг

-Монгол, Хятадын парламентэд оноос хойш хэрхэн өрнөж ирсэн бэ?

-Монгол Улс, БНХАУ-ын харилцаа сэргэж хэвийн болсон ерээд оноос хойш хоёр улсын хууль тогтоох дээд байгууллагуудын харилцаа, хамтын ажиллагаа улам тогтмолжин идэвхжиж байна. 1994, 2000,

2008, 2014 онд УИХ-ын дарга БНХАУ-д, 1997, 2013 онд БХАТИХ-ын (Бүх Хятадын Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурал) Байнгын хорооны дарга Монгол Улсад тус тус айлчилсан. Энэ үндсэн дээр Монгол Улсын Их Хурал, БХАТИХ хоорондын байнгын уулзалтын механизм хэрэгжиж байна. Парламент хоорондын, түүний дотор парламентын бүлгийн харилцаа нь хоёр орны харилцааны чухал бүрэлдэхүүн хэсэг юм.

Монгол Улсын Их Хурал дахь Монгол-Хятадын парламентын бүлэг анх 1993 онд байгуулагдсан, Монгол Улсын Их Хурлын дарга З.Энхболд 2014 онд БНХАУ-д албан ёсны айлчлал хийх үеэр Монгол Улсын Их Хурал, БНХАУ-ын БХАТИХ-ын Байнгын хороо хооронд хамтын ажиллагааны ►

► байнгын механизм байгуулах тухай харилцан ойлголцлын санамж бичигт гарын үсэг зурсан юм.

Одоогоор хоёр улсын хууль тогтоох байгууллага хоорондын хамтын ажиллагааны байнгын механизмын хоёр уулзалт зохиогдоод байна. Эдгээр уулзалт нь хоёр орны харилцааны хөгжилд парламентуудын гүйцэтгэх үүргийг нэмэгдүүлж, Иж бүрэн стратегийн түншлэлийг бүхий л салбарт өргөжин хөгжүүлэхэд түлхэц үзүүлдэг чухал ач холбогдолтой юм. Хоёр талын хууль тогтоох ба сахиулах байгууллагуудын харилцааг нэмэгдүүлж, парламентын тамгын газрууд, найрамдлын бүлгүүдийн хоорондын харилцааг идэвхжүүлэхийг чухалчлан үздэг.

-Монгол, Хятадын парламентын бүлгийн уулзалтуудаар худалдааны хэлэлцээр байгуулах, Эрээн-Замын-Үүдийн хил дагуух эдийн засгийн зэргэлдээ бүсийн бүтээн байгуулалт, нүүрсний худалдаа гэх мэт асуудлыг хэр зэрэг идэвхтэй хөндөн ярилцаж байна вэ?

-Уулзалтуудын үеэр хоёр орны харилцаа, хамтын ажиллагааны тулгамдаж буй асуудлуудыг хэлэлцэх, тэр дундаа худалдаа, эдийн засаг, улс төр, нийгэм, соёл хүмүүнлэг зэрэг бүхий л салбар, хоёр талын иргэд, байгууллагын хамтын ажиллагаа, итгэлцлийг бэхжүүлэх асуудлыг авч хэлэлцдэг. Тухайлбал, төмөр замын хамтын ажиллагаа, экспортын хэмжээг нэмэгдүүлэх, хамтран хэрэгжүүлэх төслүүд, чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулах, Замын-Үүд-Эрээний эдийн засгийн хамтын ажиллагааны чөлөөт бүс, “Талын Зам” болон “Бүс ба Зам” санаачилгыг хэрхэн уялдуулах зэрэг асуудлыг тогтмол хэлэлцэж байгаа.

Түүнчлэн тодорхой байгууллагын үйл ажиллагаа, салбарын сэдвээр харилцан илтгэл тавьж туршлага солилцдог. Хоёр талын хүчин чармайлтын дүнд Монгол, Хятадын найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагаа бүхий л салбарт өргөжин хөгжиж, улс төрийн итгэлцэл, харилцан ойлголцол улам бүр гүнзгийрч, эдүгээ Иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцаа тогтоон хөгжүүлж байна. 2019 онд Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ой тохиосон. Энэ ойг тэмдэглэх хүрээнд улс төр, эдийн засаг, соёл, хүмүүнлэгийн салбарт олон төрлийн арга хэмжээг холбогдох байгууллагууд хамтран хэрэгжүүллээ. БНХАУ-тай сайн хөршийн найрсаг харилцаа, харилцан

ашигтай хамтын ажиллагааг урт хугацаанд тогтвортой хөгжүүлэх нь Монгол Улсын гадаад бодлогын тэргүүлэх чиглэл бөгөөд хоёр талын хамтын хүчин чармайлтаар Монгол, Хятадын Иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцааг шинэ агуулгаар баяжуулан тасралтгүй хөгжүүлэх бодлогыг тууштай баримтлан ажиллаж байна.

-Монгол Улсын “Хөгжлийн зам”, БНХАУ-ын “Бүс ба зам” санаачлагын стратегийн уялдааг сайжруулахад бүлгийн гүйцэтгэх үүргийг хэрхэн дүгнэдэг вэ?

-2017 онд “Хөгжлийн зам” болон “Бүс ба Зам” санаачлагыг уялдуулах Монгол Улсын Засгийн газар болон БНХАУ-ын Засгийн газар хоорондын санамж бичиг, 2019 онд “Хөгжлийн зам” болон “Бүс ба Зам” санаачлагыг урагшлуулах тухай Засгийн газар хоорондын хамтын ажиллагааны төлөвлөгөөг талууд байгуулсан. Энэ хүрээнд хийх төсөл хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилтийг урагшлуулахад бүлгийн зүгээс эрх, үүргийн хүрээнд зохих дэмжлэг үзүүлж, холбогдох байгууллагуудтай уялдаа холбоог ханган ажиллаж байна.

-Бүс нутгийн гол асуудлуудад хоёр улсын улс төрийн түвшний ойлголцол, байр суурь ямар байдаг вэ?

-Хоёр талын хамтын ажиллагаа нь “хөгжлийн төлөөх харилцан ашигтай, түншлэлийн харилцаа” гэсэн үзэл санааны дагуу бүс нутгийн төдийгүй олон улсын түвшинд үлгэр жишээ харилцаа болон хөгжиж байна. Монгол, Хятад хоёр улс бүс нутаг, олон улсын түвшинд идэвхтэй хамтран ажиллаж ирсэн. Цаашид ч бүс нутаг, олон улсын асуудлуудад ойлголцоод явах бүрэн боломжтой гэж үздэг.

-Хоёр улсын харилцаанд Парламентын бүлгэмийн гүйцэтгэж буй үүрэг ач холбогдлыг хэрхэн үнэлж байна вэ?

-Монгол, Хятадын парламентын бүлэг хоёр талын хууль тогтоох байгууллагуудын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, аливаа асуудлыг уян хатан шийдвэрлэх, хууль эрх зүйн орчныг бий болгоход дэмжлэг үзүүлэх зэрэг боломжит бүхий л хэлбэрээр хуулийн хүрээнд үүрэг гүйцэтгэж байна. Тус бүлгийн давуу тал нь хууль тогтоох байгууллагын түвшинд харилцаж байна гэдгээрээ илүү үр дүнтэй, ач холбогдолтой юм. ►

“Талын Зам” болон “Бүс ба Зам” санаачилгыг уялдуулах талаар тогтмол хэлэлцэж байгаа

► **-Улс төрийн итгэлцэл хоёр улсын харилцааны амин сүнс гэж үздэг. Энэ талаарх таны байр суурь юу вэ? Итгэлцлийн баталгаанд нөлөөлөхүйц эрсдэл бий юу?**

-Улс төрийн итгэлцэл өндөр түвшинд хүрснийг хоёр орны хооронд хэрэгжиж буй дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлалын давтамж, агуулга, цар хүрээ зэргээс бэлхнээ харж болно. Тухайлбал, 2015 онд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдорж БНХАУ-д төрийн айлчлал, 2016 онд БНХАУ-ын Төрийн зөвлөлийн Ерөнхий сайд Ли Кэцянь Монгол Улсад албан ёсны айлчлал хийж, АСЕМ-ын уулзалтад оролцсон. 2017 онд Монгол Улсын Ерөнхий сайд Ж.Эрдэнэбат, 2018 онд Монгол Улсын Ерөнхий сайд У.Хүрэлсүх БНХАУ-д албан ёсны айлчлал хийсэн.

Улс төрийн болон бодлогын тогтвортой байдал аль ч орны хөрөнгө оруулагчдын гол анхаардаг зүйл гэдгийг ойлгож ажиллах нь чухал байна

2019 оны дөрөвдүгээр сард Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Х.Баттулга БНХАУ-д төрийн айлчлал хийж, “Бүс ба Зам”-ын олон улсын хамтын ажиллагааны дээд түвшний уулзалтад оролцсон. 2019 оны долдугаар дугаар сард БНХАУ-ын Дэд дарга Ван Чишань Монгол Улсад найрсагаар зочилсон. Мөн улс төрийн намууд, салбарын сайд, удирдлагын түвшинд тогтмол айлчлал, уулзалт хэрэгждэг. Хоёр

талын харилцан айлчлалаас гадна олон улсын арга хэмжээ нь дээд, өндөр түвшинд харилцах нэг механизм болсон. Энэ бүхэн улс төрийн харилцан итгэлцэл, ойлголцлыг нэмэгдүүлэх чухал ач холбогдолтой юм.

-Хамтын ажиллагааны ойрын хугацааны зорилт, цаашид хөгжүүлэх зүйлс болон тулгарч буй саад бэрхшээл юу байна вэ?

-Монгол, Хятадын эдийн засгийн хамтын ажиллагааны дунд хугацааны хөтөлбөрт хоёр улсын худалдааны эргэлтийг 2020 онд 10 тэрбум ам.долларт хүргэх зорилтыг хоёр талаас дэвшүүлсэн. Энэ зорилтод хүрэх боломж байгаа. Цаашид “Хөгжлийн зам” болон “Бүс ба Зам” санаачлагыг уялдуулах, “Монгол, Орос, Хятадын эдийн засгийн коридор байгуулах хөтөлбөр”-ийн хүрээнд хамтран ажиллах, Монгол Улсад боловсруулах, нэмүү өртөг бий болгох үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, уул уурхайн бус бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлэх гээд олон

зорилт байна. Эдгээр зорилтыг хэрэгжүүлэхэд дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтыг түргэтгэх, банк санхүүгийн үйлчилгээг сайжруулах, хууль эрх зүйн орчныг төгөлдөржүүлэх зэрэг олон ажил хийх ёстой.

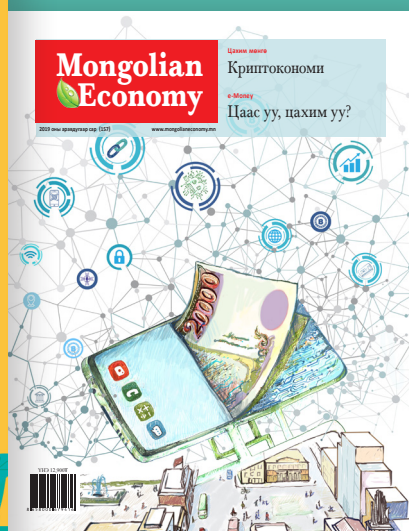
-Дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ойн хүрээнд Монголын парламент хэр зэрэг идэвх санаачлагатай ажилласан бэ?

-Монгол Улсын Их Хурал нь Монгол, Хятадын харилцаа, хамтын ажиллагааг хөгжүүлэхэд байнга анхаарч ирсэн. Ялангуяа УИХ-ын Тамгын газраас БХАТИХ-ын Байнгын хороотой тогтоосон харилцаа, хамтын ажиллагааг идэвхжүүлэх, тухайлбал, Монгол, Хятадын парламент хоорондын байнгын уулзалтын механизмыг тогтмолжуулах, үр дүнг нь дээшлүүлэхэд анхаарч ирлээ. Энэ хүрээнд УИХ-ын дэд дарга Л.Энх-Амгалан тэргүүтэй төлөөлөгчид 2018 онд БНХАУ-д айлчилж, парламент хоорондын ээлжит зөвлөлдөх уулзалтыг Бээжин хотноо хийсэн. Мөн 2019 оны тавдугаар сард Бээжин хотод болсон Азийн Соёл иргэншлийн яриа хэлэлцээ арга хэмжээнд УИХ-ын дэд дарга Л.Энх-Амгалан тэргүүтэй төлөөлөгчид оролцсон. Үүний зэрэгцээ БХУТЗЗ-ийн Байнгын хорооны дэд дарга Луо Живэй тэргүүтэй төлөөлөгчид Монгол Улсад айлчилсан. 2019 оны есдүгээр сард БНХАУ-ын Хөххот, Жинин хотод болсон “Монгол-Хятадын Экспо 2019” арга хэмжээнд оролцох төлөөлөгчдийг миний бие ахалж явсан. Түүнчлэн бүс нутаг, олон улсын хэмжээнд хоёр улсын хууль тогтоох байгууллага идэвхтэй хамтран ажиллаж байна.

-Хоёр улсын бизнес эрхлэгчдийг дэмжих, хөрөнгө оруулалт, ашиг сонирхлыг хангах тал дээр ямар санаачилга гаргаж, хувь нэмэр оруулж байна вэ?

- Хөрөнгө оруулалтын хуульд дотоод, гадаадын гэж ялгаварлахгүйгээр хөрөнгө оруулагчид адил тэгш байхаар зааж өгсөн. Манай улс бизнесийн хууль эрх зүйн орчны хувьд аливаа нэг орныг тухайлан харж үзэж, давуу тал олгох эсвэл дэмжих зүйл байхгүй. Мэдээж хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих тал дээр хийх, сайжруулах ажил их бий. Мөн улс төрийн болон бодлогын тогтвортой байдал аль ч орны хөрөнгө оруулагчдын гол анхаардаг зүйл гэдгийг бид ойлгож ажиллах нь чухал байна. ■

The Economist-ийн нийтлэлүүд *Mongolian Economy* сэтгүүлд сар бүр албан ёсны эрхтэйгээр орж эхэллээ

СЭТГҮҮЛ ЗАХИАЛГА:

Монгол шуудан (Утас: 7007 8916)

Түгээмэл шуудан (Утас: 7011 5015)

Онлайн захиалга:

www.mongolianeconomy.mn

Редакцитай холбогдох утас: **7011-5477, 7011-5476**

Элчин сайд

Д.Ганхуяг: Монгол, Хятад улс нь түүхийн хамгийн таатай үедээ хөгжиж байна

Монгол Улсаас БНХАУ-д суугаа Онц бөгөөд Бүрэн Эрхт Элчин сайд Д.Ганхуягтай Хятад дахь манай сэтгүүлч Т.Сарангуа Бээжин хотод ярилцсаныг уншигчдадаа хүргэж байна.

-Хятад улс байгуулагдсаны 70 жилийн түүхэн ойг БНХАУ даяар өргөн дэлгэр тэмдэглэлээ. Үүний зэрэгцээ Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ой тохиож буй. Энэхүү түүхэн давхцлын тухай та өөрийн бодлыг хуваалцана уу?

-Юуны өмнө “Монголиан экономи” сэтгүүлийн уншигчдын амар амгаланг айлтгая. Хоёр орны хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ойд зориулан сэтгүүлийн тусгай дугаар хэвлэж, олон нийтийн хүртээл болгож буй танай редакцийн хамт олонд талархал илэрхийлье. Таны хэлсэнчлэн 2019 он хоёр орны харилцааны хувьд түүхэн онцлогтой жил байлаа. Монгол

Улс, БНХАУ-ын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны тэгш ой буюу 70 жил, Найрсаг харилцаа хамтын ажиллагааны гэрээг шинэчлэн байгуулсны 25, Иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцаа тогтоосны таван жилийн ой тус тус тохиож буй. 1949 оны аравдугаар сарын 1-ний өдөр шинэ Хятад улс байгуулагдсан бөгөөд манай улс БНХАУ-тай 1949 оны аравдугаар сарын 16-ны өдөр дипломат харилцаа тогтоосон.

Монгол Улсаас БНХАУ-д суугаа ЭСЯ-ыг 1950 оны зургадугаар сарын 29-ний өдөр Бээжин хотноо, БНХАУ-аас Монгол Улсад суугаа ЭСЯ-ыг 1950 оны долдугаар сарын 5-ны өдөр Улаанбаатар хотод тус тус нээсэн түүхтэй. Манайх БНХАУ-ын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг хүлээн зөвшөөрч, дипломат харилцаа тогтоосон анхны орнуудын нэг. Шинэ Хятад улс байгуулагдсаны түүхт ой, манай хоёр улсын дипломат харилцаа тогтоосон ойтой байнга уялдаатай, давхцаж байдаг онцлогтой. ►

► **-Хоёр орны 70 жилийн харилцааг та хэрхэн дүгнэх вэ?**

-1949-1962 оны хооронд хоёр орны харилцаа шинээр төлөвшин хөгжиж, хоёр талын харилцааны эрх зүйн үндсийг бэхжүүлэх олон чухал баримт бичиг байгуулсан. Тухайлбал, 1952 оны аравдугаар сарын 4-ний өдөр БНМАУ, БНХАУ-ын хоорондын эдийн засаг, соёлын хамтын ажиллагааны тухай хэлэлцээрийг байгуулсан. Мөн 1960 онд байгуулсан Монгол, Хятадын Найрамдал, харилцан туслалцах тухай гэрээ, 1961 онд байгуулсан Худалдааны гэрээ, 1962 оны Хилийн гэрээ зэргийг дурдаж болно. Харин 1994 онд Найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагааны тухай гэрээ байгуулсан нь хоёр улсын одоогийн харилцааны эрх зүйн үндсийг бүрдүүлж байна. 2003 онд Сайн хөршийн харилцан итгэлцсэн түншлэлийн харилцаа, 2011 онд Стратегийн түншлэлийн харилцаа, 2014 онд Иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцааг тогтоон амжилттай хөгжүүлж байна.

Өнгөрсөн 70 жилийн хугацаанд он цагийн олон сорилт, шалгуурыг даван туулж, хоёр талын харилцаа, хамтын ажиллагаа тасралтгүй хөгжиж ирсэн. Талууд бие биеийн тусгаар тогтнол, бүрэн эрх, нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдлыг харилцан хүндэтгэж, эрх тэгш, харилцан ашигтай байх, тус тусын сонгосон хөгжлийн замыг харилцан хүндэтгэх зарчим тууштай баримталж, орчин цагийн нөхцөл, шаардлагад бүрэн нийцсэн харилцаа хөгжүүлж байгаа нь бүс нутгийн орнуудын харилцааны үлгэр жишээ болж буйд баяртай байна. Өндөр, дээд түвшний харилцан айлчлал тогтмолжиж, улс төрийн итгэлцэл, ард иргэдийн харилцан ойлголцол бэхжиж, худалдаа, эдийн засгийн харилцан ашигтай хамтын ажиллагаа өргөжиж, соёл, боловсрол, спорт, эрүүл мэнд, хүмүүнлэгийн салбарын харилцан солилцоо идэвхжиж байна. Хоёр талын харилцаа хөгжлийн шинэ эрин үед шилжиж, түүхийн шинэ эхлэлийн цэгт ирээд буй бөгөөд харилцаа, хамтын ажиллагаа түүхийн хамгийн таатай үедээ ирээд байна гэж үздэг.

-Соёл, боловсрол бол хоёр орны харилцаа, тэр дундаа ард түмний харилцааг бэхжүүлэхэд хамгийн чухал салбар. Хоёр орны харилцаа энэ салбарт ихээхэн ахицтай өрнөж буй нь ажиглагддаг.

-Соёл, боловсрол, хүмүүнлэгийн салбарын хамтын ажиллагаа хоёр орны харилцааг эрүүл,

тогтвортой хөгжүүлэх чухал үндэс суурь гэж би үздэг. Бид уул усаараа холбогдсон найрсаг харилцаатай өнө мөнхийн хөрш орон. Бас ёс заншил нэгтэй монгол үндэстэн БНХАУ-ын ӨМӨЗО, Хөхнуур, ШУӨЗО зэрэг газарт олноороо тархан суурьшдаг бөгөөд өнөөг хүртэл өөрийн түүх, хэл, үндэсний ёс заншлаа хадгалж ирсэн. Хоёр орны ард түмэн харилцан зочилж, бие биеийн түүх, соёлоос суралцаж, таньж, мэдсэнээр иргэд хоорондын харилцан итгэлцэл, ойлголцол улам бэхжинэ гэж үзэж байна. Ахмадууд “насны залууд юм үзэж, нүд тайл” гэж ярьдаг. Ялангуяа залуучууд хоёр орны түүх, ёс заншилтай танилцаж, харилцан хүндэтгэж, харилцан суралцаж, хоёр орны харилцааг хөгжүүлэхэд хувь нэмрээ оруулах нь зүйтэй юм.

Талууд 2018 онд Монгол-Хятадын Хүмүүнлэгийн солилцооны хамтарсан зөвлөл байгуулж, энэ онд хоёрдахь удаагийн хуралдааныг амжилттай зохион байгуулсан. Соёл, боловсрол, эрүүл мэнд, хэвлэл мэдээлэл, орон нутаг, залуучуудын харилцан солилцоо зэрэг найман салбарын 40 гаруй ажлыг хэрэгжүүлэхээр тохиролцож протокол байгууллаа.

Хоёр улсын Засгийн газар хооронд 1994 онд байгуулсан Соёлын салбарт хамтран ажиллах тухай хэлэлцээр, 2015 онд Соёлын яамд хооронд байгуулсан Монгол, Хятадын солилцооны тусгай тэтгэлэгт хөтөлбөр хэрэгжүүлэхэд хамтран ажиллах тухай санамж бичгийн дагуу манай оюутнууд Хятадын Засгийн газрын тэтгэлгээр тус улсад суралцаж байна. 2019 оны байдлаар нийт 10300 оюутан суралцаж буйгаас 3500 оюутан Хятадын Засгийн газрын тэтгэлэгт хамрагджээ. Мөн их, дээд сургуулиудын тусгай тэтгэлэг болон хувийн зардлаар суралцах залуучууд улам бүр нэмэгдэж байна. Эдгээр тэтгэлэг нь монгол залууст том боломж олгож, улс орны нийгэм, эдийн засгийн хөгжил дэвшилд хувь нэмэр оруулах чадварлаг боловсон хүчин бэлтгэхэд чухал үүрэг гүйцэтгэнэ.

Соёл урлагийн салбарын хамтын ажиллагаа шинэ боломж, шинэ агуулгаар баяжиж, утга зохиол, уран зураг, кино, музей болон урлаг соёлын тоглолт харилцан зохион байгуулах ►

Залуучууд хоёр орны түүх, ёс заншилтай танилцаж, харилцан хүндэтгэж, харилцан суралцаж, хоёр орны харилцааг хөгжүүлэхэд хувь нэмрээ оруулах нь зүйтэй юм

► зэргээр хамтын ажиллагаа идэвхтэй өрнөж байна.

70 жилийн ойн хүрээнд 2019 онд БНХАУ-ын дарга Ши Жиньпиний “Төр улсыг засах тухай”, “Ядуурлаас ангижирахуй”, Хятадын шилдэг 70 зохиолчийн “70 жил-70 зохиолч-70 өгүүллэг”-ийг монгол хэлээр, “Монголын яруу найргийн түүвэр”-ийг хятад хэлээр хэвлэсэн. Цаашид Хятадын соёлын зах зээл дэх Монголын уран бүтээлчдийн орон зайг тэлэх, хамтарсан урлагийн тоглолт хийх зэргээр хоёр талын нөөц боломжийг сайтар ашиглах нь зүйтэй.

-Хоёр орны харилцааг салбар тус бүрээр авч үзвэл аль салбарт илүү их хүчин чармайлт гаргах шаардлагатай байна вэ?

-Аливаа хоёр улсын улс төрийн харилцааны түвшин, түүний үр өгөөж худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагаагаар илэрч, дүгнэгддэг гэж хэлж болно. Энэ утгаараа хоёр талын худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааны статистик үзүүлэлтүүд байнга өсөж ирсэн. Гэвч худалдаа, эдийн засаг, соёл, боловсрол, хүмүүнлэгийн солилцоо гээд бүх салбар чиглэлээр нягтлан үзвэл бүгд хангалттай түвшинд хүрсэн гэж үзэхэд учир дутагдалтай. Тухайлбал, манайхаас БНХАУ-д экспортлож буй барааны нэр төрөл цөөхөн хэдэн уул уурхайн эрдэс бүтээгдэхүүнээр хязгаарлагдаж байна. Иймд экспортын бараа, бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулахын тулд хүнсний болон ХАА-н бүтээгдэхүүний зах зээлийг тэлэх чиглэлээр тууштай ажиллах шаардлагатай.

Мөн эрчим хүчний салбарт хамтран ажиллах ихээхэн боломж бий. Монгол Улс эрчим хүчний нүүрсний баялаг нөөцтэй. Түүнийг зөөвөрлөн худалдахад үр ашиг бага тул нүүрсний ордыг түшиглэн цахилгаан станц барьж, үйлдвэрлэсэн цахилгаан эрчим хүчийг хэрэгцээт зах зээлд нь нийлүүлэх чиглэлээр хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх шаардлагатай. Байгаль орчныг хамгаалах, агаарын бохирдлыг бууруулах чиглэлээр Хятадын талаас туршлага судлах, суралцах, хамтран ажиллах зүйл олон байгааг манай холбогдох байгууллагууд анзаарч, ажил хэрэг болгохын төлөө идэвхтэй, санаачилгатай ажиллах нь зүйтэй. Ерөнхийд нь дүгнэж хэлбэл, хоёр талын харилцаа, хамтын ажиллагааны өнөөгийн хүрсэн түвшинг бүх салбар чиглэлд бүрэн дүүрэн ашиглах хэрэгтэй байна.

-Элчин сайд бүр хоёр орны харилцаанд хувь нэмэр оруулсан байдаг. Та Элчин сайдаар ажиллах хугацаандаа ямар зорилт тавьж

ажиллаж байна вэ?

-Миний бие 2016 оны есдүгээр сарын 14-ний өдөр БНХАУ-ын дарга Ши Жиньпинд итгэмжлэх жуух бичгээ өргөн барьж, Монгол Улсаас БНХАУ-д суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайдын үүрэгт ажлаа эхлүүлсэн. Элчин сайдын ажлын гол чиг үүрэг Үндэсний аюулгүй байдал, гадаад бодлогын үзэл баримтлалын хүрээнд суугаа болон хавсран суугаа оронтой бүх талын иж бүрэн харилцаа, хамтын ажиллагааг урт хугацаанд тогтвортой хөгжүүлэхэд тулгуур үүрэг гүйцэтгэх явдал. Үндсэндээ хоёр талын харилцааны бат бэх гүүр болдог. Хоёр орны хөгжлийн гол стратегийг уялдуулах, өндөр дээд түвшний харилцан айлчлалыг тогтмолжуулж, төр, засгийн тэргүүн нарын харилцан тохиролцсон асуудлыг бодит ажил хэрэг болгож, хоёр орны ард түмэнд ашиг тусыг хүртээж, хоёр тал, цаашлаад бүс нутгийн хөгжил цэцэглэлтэд түлхэц үзүүлэх зорилт тавин ажиллаж байна.

Хоёр улсын төрийн тэргүүн 2020 онд хоёр талын худалдааг 10 тэрбум ам.долларт хүргэхээр тохиролцсон нь миний урдаа тавьсан гол зорилтуудын нэг. Худалдааг нэмэгдүүлнэ гэдэг нь хоёр улсын хооронд холбогдох баримт бичиг байгуулж, хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах, хоёр улсыг холбосон дэд бүтцийг барьж байгуулах, хилийн боомтын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, хоёр талын аж ахуйн нэгжүүдэд үнэн бодит мэдээлэл тогтмол хүргэх, Хятадын талын түнштэй холбоо тогтооход дэмжлэг үзүүлэх, хамтын ажиллагаанд үүссэн асуудлыг хуулийн дагуу шийдэхэд туслах, Монгол Улсад зорчих бизнес эрхлэгчдэд виз олгох асуудлыг хөнгөвчлөх зэрэг өргөн хүрээг хамарна. Эдгээр асуудалд миний бие анхаарал хандуулж ажиллаж ирлээ. **Хоёрдугаарт**, хоёр улсын ард түмний харилцан ойлголцлыг нэмэгдүүлэх, Хятадын ард иргэдэд Монгол Улсаа таниулах, энэ хүрээнд Монголын түүх, соёлтой холбоотой арга хэмжээг Хятадад зохион байгуулахад хүчин чармайлт гарган ажиллаж байна.

Түүнчлэн Хятадын жуулчдыг татах зорилгоор манай ЭСЯ-аас аялал жуулчлалын форум зохион байгуулж, эх орноо сурталчилж ирлээ. **Гуравт**, Хятадын талаас олгосон хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжийг үр ашигтай, ард иргэдийн аж амьдралд хэрэгтэй төслүүдэд зарцуулахад Элчин сайдын хувьд анхаарч байна. Тухайлбал, Улаанбаатар хотын замын түгжрэлийн асуудлыг шийдэхэд ач холбогдолтой хэд хэдэн гүүр, замыг ►

► Хятадын талын хөнгөлөлттэй зээлээр барьж буй. Шинэ нисэх онгоцны буудал хүрэх хурдны замыг Хятадын талын хөнгөлөлттэй зээлээр барилаа. Хятадын талын буцалтгүй тусламжаар баригдсан спортын цогцолбор, хөгжлийн бэршээлтэй хүүхдийн хөгжлийн төв зэрэг олон төслийг дурдаж болно.

-Өнөөгийн худалдааны үзүүлэлт ямар хэмжээнд хүрээд байна вэ?

-2018 онд хоёр талын худалдаа 8.4 тэрбум ам.долларт хүрсэн. 2019 оны эхний арван сарын байдлаар хоёр талын худалдаа 6.8 тэрбум ам.долларт хүрснээс экспорт 5.29 тэрбум, импорт 1.5 тэрбум ам.доллар болсон. Манай экспортын бараа бүтээгдэхүүний гол нэр төрөл болох чулуун нүүрс 34.8 сая тонн, зэсийн баяжмал 1.29 мянган тонн, төмрийн хүдэр 7.5 сая тонныг Хятад руу гаргажээ. Худалдааны өсөлт энэ байдлаараа нэмэгдсээр байвал 2020 онд худалдааг 10 тэрбум ам.долларт хүргэх зорилт бүрэн биелэх боломжтой.

-Монгол Улсын экспортын 90 орчим хувь уул уурхайн гаралтай бүтээгдэхүүн байдаг. Экспортын хэмжээг бусад салбарт хүртээмжтэй болгоход ямар хүчин чармайлт гаргах хэрэгтэй байна вэ?

-Манай Засгийн газар уул уурхайд түшиглэсэн эдийн засгийг өөрчилж, олон тулгуурт болгохыг зорьж байна. Энэ зорилтын хүрээнд 2017 онд Монгол Улсын "Хөгжлийн зам" хөтөлбөр болон БНХАУ-ын "Бүс ба Зам" санаачилгыг уялдуулах тухай Засгийн газар хоорондын харилцан ойлголцлын санамж бичиг байгуулсан. Бид "Бүс ба Зам"-ын бүтээн байгуулалтад идэвхтэй оролцсоноор, хоёр орны худалдаа, хөрөнгө оруулалт, дэд бүтэц, хөдөө аж ахуй, эрчим хүч зэрэг бүхий л салбарын хамтын ажиллагааг эрчимжүүлэн хөгжүүлэх боломж бүрдэнэ. Үүнээс гадна хил дамнасан эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, бүс нутгийн хөгжлийн асуудал ч багтаж байгаа юм. Хоёр улсын хооронд хилийн 13 боомтоор иргэд харилцан зорчиж, худалдааны үйл ажиллагаа явуулж байна. 2019 оны байдлаар манай улс дэлхийн 74 улсад бараа бүтээгдэхүүн экспортлосноос эхний хагас жилийн байдлаар 90.6 хувийг Хятад улсад гаргасан.

Уул уурхайн салбараас гадна нөөц бололцоо ихтэй нэг салбар бол хөдөө аж ахуй, аялал жуулчлал. Манай хүнсний бүтээгдэхүүний байгалийн цэвэр, органик чанарыг дэлхийн аль ч улс өндөр үнэлдэг. Өнөөгийн хятад хүмүүсийн

хэрэглээ, соёлд нь нийцүүлбэл, зах зээлийн боломж их бий.

Хятад улсад амьжиргааны түвшин дээшлэхийн хэрээр бараа бүтээгдэхүүний чанарт анхаарч, өндөр шаардлага тавих болсон. Монголын үхэр, хонь, ямааны түүхий махыг БНХАУ-д экспортлох асуудлыг 2015 онд өндөр, дээд түвшинд Хятадын талд тавьсны үр дүнд 2015 оны есдүгээр сараас тодорхой хэмжээний экспорт хийж байсан боловч, малын өвчин гарснаас болоод түр зогсоод байгаа.

Хятадад Монголын түүхий махны зах зээл, хэрэгцээ асар их байгаа учраас Хятадын холбогдох байгууллагуудаас зөвшөөрөл авсан манай аж ахуйн нэгжүүд бүтээгдэхүүн борлогдохгүй байх вий гэдэгт санаа зовох зүйлгүй. Хамгийн гол нь тасралтгүй тогтвортой нийлүүлэх, чанарын шаардлага хангасан байхыг Хятадын тал хэлж буйг анхаарууштай. Бизнесийн эл боломжийг урт хугацаанд тогтвортой, бүрэн дүүрэн ашиглах нь чухал. Мал аж ахуйн түүхий эд болон сүү, мах, арьс ширийг боловсруулах чиглэлд хамтран ажиллах, Хятад болон бусад орны зах зээлд гаргах ихээхэн боломж, ирээдүй бий. Иймд малаа эрүүл болгох чиглэлээр Хятадын талтай идэвхтэй хамтран ажиллах боломжтой.

Цаашид экспортын бараа бүтээгдэхүүний нэр төрлийг олшруулах, нэг нь сулрахад нөгөө нь орлодог, баланс барьж чадах худалдааг хөгжүүлэх шаардлагатай. Мөн "Монгол Улс, БНХАУ-ын нутаг дэвсгэрээр далайд гарах болон буцах, дамжин өнгөрөх тээвэр хийх тухай Монгол Улсын Засгийн газар, БНХАУ-ын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээр"-ийг Хятадын тал соёрхон баталсан нь манай улс бараа, бүтээгдэхүүнээ гуравдагч зах зээлд экспортлох боломжийг баталгаажуулж, ашиглах далайн боомтын тоог нэмэгдүүлэхэд чухал алхам боллоо.

Эрчим хүчний салбарын хамтын ажиллагаа өдрөөс өдөрт өргөжиж байна. Монгол Улс эрчим хүчний баялаг нөөцтэй давуу талаа ашиглан цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх, үйлдвэрлэсэн цахилгаан эрчим хүчээ БНХАУ болон хил залгаа бүс нутгуудад экспортлох сонирхолтой байдаг. Энэ чиглэлд хамтран ажиллах ихээхэн боломж бий.

-Цаашид хоёр орны худалдаа, эдийн засгийн ►

2019 оны байдлаар манай улс дэлхийн 74 улсад бараа бүтээгдэхүүн экспортлосноос эхний хагас жилийн байдлаар 90.6 хувийг Хятад улсад гаргасан

► **харилцааг шинэ шатанд гаргах, өмнө дурдсан боломжуудыг ашиглахын тулд юу хийх хэрэгтэй вэ? Асуудал болоод шийдэл нь юу гэж үзэж байна вэ?**

-Монгол, Хятадын Иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцааг шинэ агуулгаар баяжуулах, хамтын ажиллагааны бие биенээ нөхөх давуу талуудыг сайтар ашиглах, харилцан ашигтай байх зарчмаар хамтран ажиллах орон зай, нөөц бололцоо их байна. Бидний гол зорилго бол уул уурхайн, боловсруулаагүй түүхий эдийг шууд гаргах бус Монгол Улсдаа нэмүү өртөг шингээж Хятадын зах зээлд гаргах явдал юм. Мөн жижиг, дунд үйлдвэрлэгчдийн бараа бүтээгдэхүүнийг Хятадын зах зээлд гаргах боломж эрэлхийлэх, энэ хүрээнд Хятадын хил залгаа муж, ӨМӨЗО-д үзэсгэлэн, яармаг зохион байгуулах, Хятадад болж буй олон улсын экспо, үзэсгэлэнд манай аж ахуйн нэгжүүдийг оролцуулах зэрэгт ЭСЯ-ны зүгээс анхааран ажиллаж байна. Хятадын хөрөнгө оруулалтыг, ялангуяа уул уурхайн бус салбарт нэмэгдүүлэх боломжтой. Монгол Улсад хэрэгжүүлэх томоохон бүтээн байгуулалтын төслүүд дээр Хятадын томоохон аж ахуйн нэгжүүдтэй хамтран ажиллах хэрэгцээ, шаардлага байна.

-Манай үйлдвэрлэгч, бизнес эрхлэгчдэд Хятадын зах зээлд гарах боломж хэр байна вэ?

-Хятадын зах зээлд нэвтэрч, бараа бүтээгдэхүүнээ борлуулах, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулах хүсэл эрмэлзэл аль ч улсын, ямар ч аж ахуйн нэгжийн туйлын зорилго байж болох юм. Энэ том зах зээлд өөрийгөө танилцуулж,

тодорхой байр суурь олж авах амаргүй. Гэхдээ бүтэхгүй зүйл биш. Бид юун түрүүнд хийж чадаж байгаа зүйлээ энэ зах зээлд гаргахын төлөө ажиллаж байна.

Гэхдээ бидний ярих дуртай экологийн цэвэр бүтээгдэхүүн мах, сүү, гурил, үр тарианы бүтээгдэхүүнийг эхлээд Монголын бараа бүтээгдэхүүн цэвэр, чанартай гэдгийг баталж, энэ нэр хүндийг олж авахын төлөө ажиллах ёстой. Үүний тулд олон улсын зах зээлд өрсөлдөхүйц боловсруулах үйлвэрлэлийг хөгжүүлэх шаардлагатай. Мөн сав, баглаа боодлыг стандарт шаардлагын дагуу хийх нь чухал. Үүний дараа

сурталчилгаа, зах зээлд нэвтрэх маркетингийн ажлыг мэргэжлийн түвшинд тооцоо судалгаатайгаар хийх хэрэгтэй.

Засгийн газар экспортыг дэмжсэн татварын бодлого явуулахаас гадна төрийн байгууллагууд харилцагч орны төрийн байгууллагатай харилцаж, шаардлагатай зөвшөөрөл, лиценз авахад туслах, тарифын бус хориг саадыг багасгах чиглэлээр гэрээ хэлэлцээр хийх замаар бизнесүүдээ гадагш гарахад дэмжлэг үзүүлэх шаардлагатай байдаг.

Мөн сонирхсон харилцагч байгууллагуудтай холбоо тогтооход дэмжлэг үзүүлэх, аж ахуйн нэгжүүдийн хооронд үүссэн маргааныг хуулийн дагуу шийдвэрлүүлэхийн төлөө ажиллах хэрэгтэй. Төрийн зүгээс үзүүлэх эдгээр үйлчилгээг ЭСЯ-ны хамт олон харийн нутагт хариуцан ажиллаж байна. БНХАУ-д импортоор оруулж буй ХАА-н бүтээгдэхүүн, ялангуяа хүнсний бүтээгдэхүүнийг Хятадын холбогдох байгууллагад (Хятадын ГЕГ-ын Хүнсний аюулгүй байдлын газар, Амьтан ургамлын хорио цээрийн газар) заавал бүртгүүлж, эрх авдаг. Үүний тулд тухайн бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэгч аж ахуйн нэгж болон тухайн бараа бүтээгдэхүүний чанар, эрүүл ахуй, ариун цэвэр, хорио цээрийн хяналтын системд эрсдлийн үнэлгээ хийж, шаардлагад нийцсэн гэж үзсэн тохиолдолд бүртгэлд оруулдаг. Жишээлбэл, дулааны аргаар боловсруулсан үхэр, хонь ямааны мах БНХАУ-д экспортлох жагсаалтад багтсан аж ахуйн нэгж тухайн нэр заасан бүтээгдэхүүнийг оруулж болно. Бүтээгдэхүүнээ Хятадад гаргах хүсэлт гаргасан аж ахуйн нэгж бүрийн мэдүүлэг материалыг бид холбогдох байгууллагад нь цаг алдалгүй уламжлах, экспертийн багийг Монголд илгээж, газар дээр нь үнэлгээ дүгнэлт гаргуулах, эрх бүхий аж ахуйн нэгжийн жагсаалтад аль болох олон компани оруулахын төлөө ажиллаж ирсэн.

Харин манайхаас экспортод гаргаж буй ХАА-н бүтээгдэхүүн, тухайлбал, мах болон махан бүтээгдэхүүнд тавих хяналтыг системтэй, давхардал чирэгдэлгүй зохион байгуулахад анхаарах хэрэгтэй гэж бодож байна. Сүүлийн үед сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, гурил экспортлох хүсэлтүүд ирж байна. Үүнийг эхнээс нь зөв зохион байгуулж байнгын урсгал бий болгох шаардлагатай. Аливаа бүтээгдэхүүний чанар, стандартын шаардлагыг импортлогч талын хүсэл сонирхол хэрэгцээнд нийцүүлэхийн зэрэгцээ байнгын нийлүүлэлт хийж байхаар зохион байгуулахгүй бол түр хугацаанд бага хэмжээгээр ►

Бидний гол зорилго бол уул уурхайн, боловсруулаагүй түүхий эдийг шууд гаргах бус Монгол Улсдаа нэмүү өртөг шингээж Хятадын зах зээлд гаргах явдал юм

нийлүүлсэн бараа бүтээгдэхүүн зах зээлд бүрэн танигдахгүй, өөрийн гэсэн байр суурь, нэр хүнд олж чадахгүй байдал ажиглагдаж байна.

-Хоёр улсын хооронд ойрын хугацаанд хүлээгдэж буй ямар ажил хэрэг, яриа хэлэлцээ байна вэ?

БНХАУ-ын Засгийн газар 2014 онд 300 сая, 2015 онд нэг тэрбум, 2017 онд хоёр тэрбум юанийн буцалтгүй тусламж Монгол Улсын Засгийн газарт олгосон. Үүнээс 300 сая юанийн буцалтгүй тусламжаар долоон сургууль, нэг цэцэрлэг баригдаж байгаа бөгөөд энэ онд ашиглалтад оруулж хүлээлгэн өгнө. Нэг тэрбум юаниар найман төсөл хэрэгжүүлэхээр тохиролцсоноос гурван төсөл хэрэгжиж дууссан, дөрвөн төсөл хэрэгжилтийн шатандаа байна. Тухайлбал, Замын-Үүд, Гашуунсухайтын “Хилийн боомтын дэд бүтцийг сайжруулах” төсөл, “1008 айлын түр суурьшуулах орон сууц”-ны төслийн барилгын ажил эхэлсэн. 2020 онд “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан тусгай тоноглол бүхий спорт цогцолбор барих” төслийн барилгын ажил эхэлнэ. Харин хоёр тэрбум юанийн буцалтгүй тусламжийг гэр хорооллын дэд бүтэц, хилийн боомтод шаардлагатай тоног төхөөрөмжид зарцуулахаар төлөвлөж байна.

Монгол Улс 2005 оноос хойш БНХАУ-ын Засгийн газраас 1.8 тэрбум ам.долларын хөнгөлөлттэй зээл авсан бөгөөд энэ хүрээнд 30 төсөл хэрэгжүүлэхээр төлөвлөснөөс 10 төсөл бүрэн хэрэгжиж дууссан, 12 төсөл хэрэгжилтийн шатанд, найман төсөл 2020 онд хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна. Монгол Улсын Засгийн газар эдгээр хөнгөлөлттэй зээлийг голчлон дэд бүтцийн төсөлд зарцуулж байна. Тухайлбал, Улаанбаатар хотын төв цэвэрлэх байгууламж шинээр барих, Эрдэнэбүрэнгийн УЦС, Замын цагдаагийн гүүр, Яармагийн шинэ, хуучин гүүр, Хөшгийн хөндийн шинэ нисэх онгоцны буудал хүрэх хурдны зам, Гачуурт-Налайхын чиглэлийн 20.9 км авто зам, Тосонцэнгэл-Улиастай чиглэлийн 114 км авто зам зэрэг томоохон бүтээн байгуулалтыг хэрэгжүүлсэн.

Үүнээс гадна ирэх жилүүдэд Улаанбаатар хотын нүхэн гарц, “Харилцаа холбооны салбарын хүртээмж, чанар, хяналтыг сайжруулах” төсөл, Улаанбаатар хот, аймгийн төвийн гудамж талбайг камержуулах төсөл, Сэлбэ гол орчмыг сайжруулах зэрэг төслийг хэрэгжүүлнэ.

-Сүүлийн жилүүдэд Хятад улсыг зорих,

Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ойн хүндэтгэлийн хүлээн авалтын үеэр (2019 оны 10 дугаар сарын 16-ны өдөр Бээжин хот)

ялангуяа суралцах оюутан, залуусын тоо нэмэгдсэн. Одоогийн байдлаар Монголын хэчнээн иргэн тус улсад түр болон урт хугацаагаар оршин сууж байна вэ?

-Боловсрол, соёл, эрүүл мэнд, хүмүүнлэгийн салбарын хамтын ажиллагаа сүүлийн жилүүдэд идэвхжиж, иргэд харилцан зорчих явдал нэмэгдсэн. Тухайлбал, өнгөрсөн онд 1.8 сая гаруй, 2019 оны наймдугаар сарын байдлаар 1.6 сая иргэн БНХАУ-д зорчсон байна. Одоогийн байдлаар 13 мянга орчим Монгол Улсын иргэн БНХАУ-д түр болон удаан хугацаагаар оршин сууж байгаа ба үүний 90 гаруй хувийг оюутан залуус эзэлдэг.

-БНХАУ-ын хууль, дэг журам тун чанга. Тус улсыг зорьж буй Монголын иргэд юунд анхаарах хэрэгтэй вэ?

-Иргэдийн зорчих хөдөлгөөн нэмэгдэхийн хэрээр хэрэг зөрчилд холбогдох асуудал гарч байна. 2019 оны байдлаар тус улсад 130 гаруй иргэн гэмт хэрэгт холбогдож, түр саатуулагдсан, ял эдэлсэн. Дээрх иргэдийн дийлэнх нь хулгайн хэрэг үйлджээ. Хар тамхи зөөвөрлөх, хэрэглэх, хууль бус эд зүйл хилээр нэвтрүүлэх, хууль бусаар ►

► оршин суух, хил гаалийн дүрэм журам зөрчих зэрэг хэрэгт ч холбогдож байна.

Түүнчлэн манай иргэд хууль, эрх зүйн мэдлэг дутмагаас болж санамсаргүй тохиолдлоор гэмт хэрэгт холбогдох, гэмт хэргийн золиос болох явдал цөөнгүй гардаг. Иргэдээ гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, аливаа гэмт хэргийн золиос болгохгүй байхад ЭСЯ анхаарч холбогдох сэрэмжлүүлэг, мэдээлэл гаргадаг. Өөрийн улсын иргэдийн хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалах, тэднийг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр БНХАУ-ын хууль сахиулах байгууллагуудтай уялдаа холбоотой ажилладаг.

1949-1962

Хоёр орны харилцаа шинээр төлөвшин хөгжиж, хоёр талын харилцааны эрх зүйн үндсийг бэхжүүлэх олон чухал баримт бичиг байгуулсан.

1952.10.04

БНМАУ, БНХАУ-ын хоорондын эдийн засаг, соёлын хамтын ажиллагааны тухай хэлэлцээрийг байгуулсан

1960

Монгол, Хятадын Найрамдал, харилцан түслалцах тухай гэрээ байгуулсан

1961

Худалдааны гэрээ байгуулсан

1962

Хилийн гэрээ байгуулсан

1994

Найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагааны тухай гэрээ байгуулсан

2003

Сайн хөршийн харилцан итгэлцсэн түншлэлийн харилцаа

2011

Стратегийн түншлэлийн харилцаа

2014

Иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцааг тогтоосон

Хятад улсад зорчих гэж буй иргэд шаарлагатай хууль тогтоомжийг судлах, ЭСЯ-ны цахим хуудсаар дамжуулан хүргэдэг сэрэмжлүүлэг, мэдээлэлтэй танилцах нь зүйтэй. Хятад улсын нутаг дэвсгэр дээр хэрэгт холбогдох, гэнэтийн аюул тулгарах тохиолдолд ЭСЯ эсвэл консулын төлөөлөгчийн газруудад нэн даруй хандах шаардлагатай.

-БНХАУ-д хар тамхины хэргээр баригдаж, шийтгэл хүлээсэн иргэдийн асуудалд ЭСЯ ямар оролцоотой ажиллаж байна вэ?

-Өнөөдрийн байдлаар Монгол Улсын 43 иргэн хар тамхитай холбоотой хэргээр ял эдэлж байна. ЭСЯ-ны зүгээс ял эдэлж буй иргэдийн нөхцөл байдалд хяналт тавих, эргэж уулзах, санал хүсэлтийг ар гэрт нь болон Хятадын холбогдох байгууллагад уламжлах ажлыг хийж гүйцэтгэдэг.

Хар тамхитай холбоотой хэрэг сүүлийн үед багассан үзүүлэлттэй байгаа. Одоо ял эдэлж буй иргэдийн зарим нь 2010-2012 оны хооронд Зүүн Өмнөд Азийн орнуудаас Хятад руу хар тамхи, мансууруулах бодис тээвэрлэсэн хэргээр ял авсан.

Монгол Улс БНХАУ-тай 2011 онд Ялтан шилжүүлэх гэрээ байгуулж, Монгол Улсын Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, БНХАУ-ын Хууль зүйн яам хоорондын Ялтан шилжүүлэх асуудлаарх хоёр удаагийн зөвлөлдөх уулзалт зохион байгуулсан. Энэхүү гэрээ хүчин төгөлдөр болсноос хойш ЭСЯ-ны зүгээс нийт 12 иргэнийг шилжүүлэн авч эх оронд нь буцаалаа. Өнөөдрийн байдлаар 36 иргэнийг шилжүүлэн авах хүсэлтийг хятадын талд хүргүүлснээс 10 иргэнийг шилжүүлэн авах урьдчилсан зөвшөөрөл аваад байна. Эхний ээлжинд зөвшөөрөл нь гарсан иргэдийг гэрээний дагуу шилжүүлэн авах зорилготой ажиллаж байна.

-Хятадад сурч, ажиллаж, амьдарч буй иргэдтэй хэр уялдаа холбоотой ажиллаж байна вэ? Хятадад очсон иргэдэд ямар асуудал голлон тулгарч байна вэ?

-Монгол Улсаас БНХАУ-д суугаа ЭСЯ монгол иргэдтэйгээ байнгын холбоотой ажилладаг. Элчин сайдын яаманд зохиогддог үйл ажиллагаанд Бээжин хот дахь Монголын аж ахуйн нэгж, оюутнуудын төлөөллийг оролцуулдаг. Элчин сайдын зүгээс оюутнуудтай уулзах, тэдний хийж бүтээхээр зорьж буй ажил үйлс, сурлагын талаарх мэдээллийг сонсож, заавар зөвлөгөө өгөх зэргээр ажиллахыг эрмэлздэг.

Манай улсын иргэд Хятад Улсад зорчихдоо хэл нэвтрэлцэж чадахгүй байх нь түгээмэл. Тийм ►

► учраас хэрэг төвөгт өртөх, Хятадад байх хугацаагаа хэтрүүлэх зэрэг асуудал цөөнгүй гаргадаг. Оюутнуудын хувьд боловсролын чиглэлээр болон иргэний асуудал ялангуяа, бичиг баримтаа хулгайд алдах, үрэгдүүлэх зэрэг асуудлаар ЭСЯ-нд түлхүү ханддаг. Бид иргэддээ консулын үйлчилгээг аль болох түргэн шуурхай үзүүлэх, санал хүсэлтийг нь нааштайгаар шийдвэрлэх чиглэлээр хичээнгүйлэн ажиллаж байна.

-Сүүлийн 10 гаруй жилд монголчууд төдийгүй, дэлхий дахин БНХАУ-ын хөгжил дэвшлийг харж байна. Энэ улсын хажууд, хаяа дэрлэн оршиж буй Монгол Улс, монголчууд Хятадын хөгжлөөс хэрхэн хуваалцаж, яаж урагшлах ёстой гэж та бодож байна вэ?

-БНХАУ-ын эдийн засаг тогтвортой өсөж, сүүлийн таван жилд ДНБ нь 54 их наядаас 80 их наяд юаньд хүрч, дэлхийн хоёр дахь том эдийн засаг боллоо. Өдгөө тус улсын удирдлага улс орныхоо хөгжлийг Хятадын онцлогтой социализмын бүтээн байгуулалтын шинэ эрин үед шилжиж байна гэж тодорхойлж, 2049 он хүртэлх 30 жилийн хөгжлөө төлөвлөж, хятад үндэстний агуу их сэргэн мандалтыг авчирна гэж тэмүүлж байна. Товчхондоо, эдийн засаг, нийгмийн хөгжлөө чанарын шинэ шатанд гаргахыг эрмэлзэн хөдөлмөрлөж байна.

Бид юуны өмнө БНХАУ-ын “Бүс ба Зам” санаачилгын хүрээнд явагдаж буй худалдаа, эдийн засаг, нийгэм, хүмүүнлэг, соёлын хамтын ажиллагаанд нэгдсэн бодлогоор идэвхтэй оролцох нь зүйтэй. Өөрөөр хэлбэл, Монгол Улсын “Хөгжлийн зам” хөтөлбөрийг БНХАУ-ын “Бүс ба Зам” санаачилгатай ухаалаг, цаг алдалгүй уялдуулж чадвал Хятадын хөгжлийн өндөр хурдны галт тэргэнд багтан сууж, түүнээс ашиг хүртэх боломжоо нэмэгдүүлнэ. Мөн хоёр талын харилцаа, хамтын ажиллагааг иж бүрнээр хөгжүүлэх нь туйлын чухал.

Гэхдээ тус улсад сууж байгаа Элчин сайдын хувьд түлхүү анхаарах гурван чиглэлийг онцлон дурдъя. Нэгд, дэд бүтцийн салбарыг, ялангуяа төмөр зам, зам харилцааг хөгжүүлэхэд Хятадаас суралцаж, тус улсын технологи, хөрөнгө оруулалтын оролцоог эрчимжүүлэх нь зүйтэй. Ингэснээр бид бараа эргэлтийг нэмэгдүүлж, тээврийн урсгал хөдөлгөөнийг сайжруулж, бөглөрөл түгжрэлгүй тайван амьдарна. **Хоёрт**, байгаль орчин, экологийн тэнцвэрийг хадгалж, байгалийн баялгаа төлөвлөгөөтэй, зүй зохистой

ашиглаж буй Хятадын туршлагыг судалж, өөриймшүүлэх хэрэгтэй. Тухайлбал, байгаль орчинд ээлтэй, эрчим хүч хэмнэх дэвшилтэт технологи, инновацийг нутагшуулах хэрэгтэй. Бид уул уурхайгаас хэт хамааралтай байдлаасаа салахгүй бол хойч үедээ үлдээх газар шороогүй болно. Энэ ажилд ханцуй шамлан орж хэрэгжүүлж чадвал Монгол утаагүй, агаарын бохирдолгүй болж, ард иргэдийн эрүүл, аюулгүй амьдрах нөхцөл сайжирна. **Гуравт**, ядууралтай тэмцэж, ядуурлыг устгаж буй Хятадын туршлагаас хуваалцвал урагшилж хөгжинө. Хятад улс жил бүр байгалийн хүнд нөхцөлд, алслагдсан нутагт амьдардаг, хөгжлөөс хоцрогдсон 10 гаруй сая хүн ардыг ядуурлаас ангижруулж байна. Гурван сая хүн амтай манай улс ядуу иргэнгүй байж болох нь эндээс илхэн харагдаж байна шүү дээ.

-Ирэх 70 жилд хоёр орны харилцааг хэрхэн төсөөлж, зураглах вэ?

-Хоёр орны харилцааны ирээдүйг илүү сайн сайхнаар төсөөлж байна. Хоёр орны хамтын ажиллагаа бие биеэ нөхөх давуу талтай гэж үздэг. Монгол Улс Өрнө, Дорныг холбосон газар зүйн өвөрмөц байршилтай бөгөөд “Хөгжлийн зам” хөтөлбөр, “Бүс ба Зам” санаачилгыг уялдуулан хөгжүүлэх хүрээнд Монгол Улс, БНХАУ, ОХУ-ын эдийн засгийн коридорын их бүтээн байгуулалтыг эхлүүлээд байна. Энэхүү бүтээн байгуулалт хоёр орны төдийгүй бүс нутаг, дэлхийн эдийн засгийн хөгжилд чухал хувь нэмэр оруулна.

Цаашид Монгол, Хятадын харилцаа шинэ боломж, шинэ агуулгаар баяжиж, бүс нутгийн орнуудад үлгэр жишээ харилцаагаа үргэлжлүүлж, олон улсын тавцан дахь уламжлалт хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, харилцан ашигтай, урт хугацааны стратегийг хэрэгжүүлж, олон зүйлийг бүтээн байгуулж, хоёр орны хөгжил цэцэглэлт мандан бадрана гэдэгт итгэл төгс байна. Сэтгүүлийн энэхүү дугаараар дамжуулан хоёр орны ард түмэнд аз жаргал, эрүүл энхийг хүсэн ерөөе! ■

Ядууралтай тэмцэж,
ядуурлыг устгаж буй
Хятадын туршлагаас
хуваалцвал урагшилж
хөгжинө. Хятад улс жил
бүр байгалийн хүнд
нөхцөлд, алслагдсан нутагт
амьдардаг, хөгжлөөс
хоцрогдсон 10 гаруй сая
хүн ардыг ядуурлаас
ангижруулж байна

Гэрэл зураг түүх өгүүлнэ

БНМАУ-аас БНХАУ-д томилогдсон анхны элчин сайд Б.Жаргалсайхан БНХАУ-ын Ардын Төв Засгийн газрын дарга Мао Зэдунд Итгэмжлэх жуух бичгээ барьсны дараах дурсгалын зураг. Бээжин. 1950.07.03

БНМАУ-ын Худалдааны яам болон БНХАУ-ын Худалдааны яамны хооронд байгуулсан адууны тухай хэлэлцээрт гарын үсэг зурав. Бээжин хот. 1951.04.26

БНХАУ-аас БНМАУ-д томилогдсон анхны элчин сайд Жи Ятай Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн дарга Г.Бумцэндэд Итгэмжлэх жуух бичгээ барив. Улаанбаатар. 1950. 07. 10

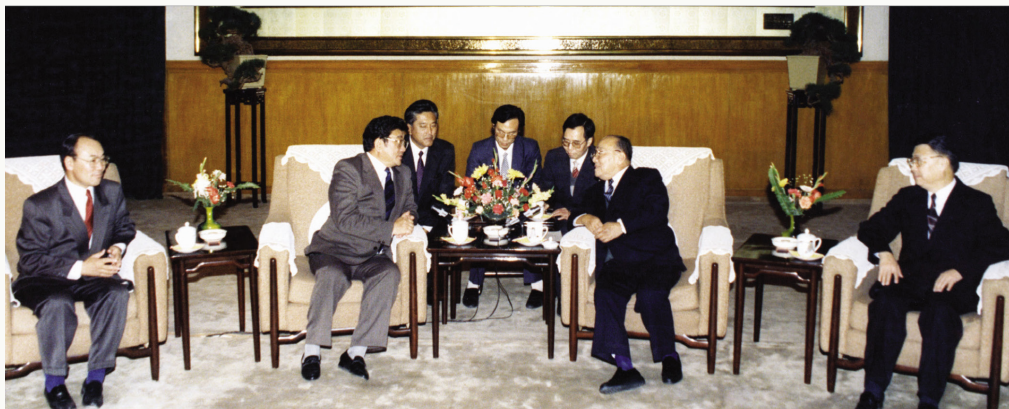

Энхтайваны гүүрний нээлт. 1958.09.18

Монгол Улсын Ерөнхий сайд П.Жасрай, БНХАУ-ын Төрийн Зөвлөлийн Ерөнхий сайд Ли Пэн нар “Монгол Улс, БНХАУ-ын найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагааны тухай гэрээ”-нд гарын үсэг зурав. Улаанбаатар. 1994.04.29

БНМАУ-ын АИХ-ын
Тэргүүлэгчдийн
дарга П.Очирбат,
БНХАУ-ын дарга Ян
Шанкүнь нарын
уулзалт. Бээжин.
1990.11.15

Монгол Улсын Гадаад
харилцааны яам,
БНХАУ-ын Гадаад
харилцааны яамны
хооронд хамтран
ажиллах тухай
протоколд гарын үсэг
зурах ёслол. Бээжин.
1994.04.06

Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдоржийн
урилгаар БНХАУ-ын дарга Ши
Жиньпин Монгол Улсад Төрийн
айлчлал хийв. Айлчлалын үеэр хоёр
улсын тэргүүн Монгол, Хятадын
харилцааг Иж бүрэн түншлэлийн
стратегийн харилцаанд хүрсэн хэмээн
дүгнэж, уг харилцааг хөгжүүлэх
тунхаглалд гарын үсэг зурсан.
2014.08.21-22

Харилцаа

Дэлхийн энтэй сэтгэх сорилт

Картын барааны гэж нэрлэгдсэн тэртээх 1990-ээд онд айл өрхүүд хүнсний хэрэглээгээ сар, өдрийн нормоор авдаг байсан нь одоо үеийнхэнд чангадахаар. Ийм цаг үе туулсныг өнөөгийн 25-аас доош насныхан төсөөлөхөд амаргүй биз. Өмсөж зүүх, эдэлж хэрэглэх хувцас хунар, бараа таваар бүү хэл өргөн хэрэглээний хүнс хомсдож, мөнгө нь байвч идэх юм олддоггүй тийм цаг ардчиллын эхэн

Бээжингийн захын дүүргийн малчид Монголын ард түмний бэлэглэсэн 15 мянган морины эхний ээлжийг хүлээн авч байгаа нь 1958.07.27

үед тохиосон. Аж үйлдвэрийн яамгүй болж, үйлдвэр завод зогсож, мөнгө үнэгүйдэж, зуд турханд хамаг мал хуйгаа алдсан хатуу он жилүүдийг ганзагын наймаачид байгаагүй бол монголчууд хэрхэн даван туулах байсныг хэлэхэд бэрх.

1990-ээд оны дунд үе хүртэл “урд”-аас “гахай” зөөсөн хүмүүс Монголын эдийн засгийг нуруундаа үүрсэн нь үнэн юм. Гадаад паспорттой хэн боловч өмнөд хөршөөс хойд хөрш рүү бараа зөөж, олсон ашгаараа өрх гэрээ тэжээн тэтгэж, нялх ардчиллын он жилүүдэд тохиосон эдийн засгийн хүндрэлийг даван туулсан. Энэ бүхний ард гарахад гадаад орчноос ч таатай салхи сэвэлзэж байсан юм. Учир нь дипломат харилцаа тогтоогоод 40 гаруй жил болсон Монгол, Хятадын харилцаа эрчимтэй сэргэж байлаа.

Худалдаагаар эхлэлээ тавьсан нь...

Түүхийн шаргал хуудсыг сөхвөл БНМАУ болон БНХАУ 1949 оны аравдугаар сарын 16-нд дипломат харилцаа тогтоож, худалдаа эдийн засгийн харилцаа идэвхтэй өрнүүлж эхэлсэн. 1951 оны дөрөвдүгээр сарын 26-нд БНМАУ-аас 15 мянган адуу бэлэглэх “Адууны тухай гэрээ”-нд гарын үсэг зурснаар

хоёр орны хооронд худалдааны харилцааны эхлэл тавигджээ. Үүнээс гурван сарын дараа Монголын ард түмний илгээсэн адууг Бээжин хотын захын дүүргийн малчид хүлээж авч эхэлсэн юм. Удалгүй дүнсэн тамхи, цайны тухай хэлэлцээр, дараа жилээс нь жил бүр бараа харилцан нийлүүлэх хэлэлцээр байгуулснаар худалдааны харилцааны эрх зүйн үндэс бэхжсэн байна. Хоёр орны худалдааны хэмжээ жил ирэх тусам нэмэгдсээр 1959 онд 1952 оныхоос 34.6 дахин өсөв. 1960 онд 130 сая төгрөг буюу 31 сая 290 мянган рубль болж, түүхэн дээд түвшинд хүрсэн байна. Худалдааны харилцаа ийн өргөжихөд 1955 онд ашиглалтад орсон Хиагт-Замын-Үүдийн төмөр зам мэдэгдэхүйц дэвшил авчрав. Үр дүнд нь 1959 оноос БНМАУ-ын төсөвт 100 сая орчим төгрөг төвлөрч эхэлжээ.

Мөн гадна хоёр улсын эдийн засгийн харилцаа үзэсгэлэн яармаг, техникийн тусламж үйлчилгээ, бүтээн байгуулалтаар өрнөж байв. Дипломат харилцаа тогтоосноос гурван жилийн дараа “Монгол, Хятадын найрамдлын 10 хоног”-ийн хүрээнд өмнөд хөршийн аж үйлдвэрийн үзэсгэлэнгийн 22 хүнтэй баг монголчуудад 2700 гаруй нэр төрлийн бараа дэлгэсэн нь өдгөө өргөн цар хүрээтэй болсон үзэсгэлэн, экспогийн анхных байв. Өмнөд хөршийн удирдлага 1956 оноос зээл, тусламжийн хөтөлбөр эхлүүлэв. Анхны хэлэлцээрээр 160 сая рублийн буцалтгүй тусламж үзүүлэхийн зэрэгцээ нэхмэлийн болон цаасны үйлдвэр, дулааны цахилгаан станц, мод боловсруулах комбинат, тоосгоны, шилний үйлдвэр, Энхтайвны гүүр, цэнгэлдэх хүрээлэн барьж эхэлжээ. Улмаар 1958 онд 100 сая рубль, 1960 оны хэлэлцээрээр 200 сая рублийн хөнгөлөлттэй зээл болон буцалтгүй тусламжаар бүтээн байгуулалтын олон ажил өрнөсөөр.

Харамсалтай нь, 1960-аад оноос хоёр хөршийн хооронд үүссэн зөрчлөөс шалтгаалж Монгол, Хятадын харилцаа огцом муудав. Хоёр улсын эдийн засгийн харилцаа 20 гаруй жил царцсан ч арай ч “хөлдчихсөнгүй”. 1965 онд хоёр талын худалдааны протоколоор манай тал мал болон малын гаралтай түүхий эд, өмнөд хөрш цагаан будаа, торго, цемент, өргөн хэрэглээний бараа нийлүүлэхээр тохирсон бөгөөд 1975 онд мөн ийм протокол үйлдэж байжээ. ►

► Эдийн засагжсан гадаад харилцаа

1980-аад оны дундаас хөршүүдийн харилцаа сайжирснаар Монгол, Хятад улс хилийн протокол байгуулж, агаарын тээврийн харилцаагаа сэргээж, төмөр замын тээврийн комиссын хурал үргэлжилж, худалдааны урт хугацааны хэлэлцээр байгуулсан юм. Энэ үед эдийн засгийн харилцаанд түлхэц үзүүлсэн ахиц дэвшлийн нэг нь БНМАУ-ын Холбооны яамны сайд Б.Баатарын 1989 оны есдүгээр сарын 25-наас БНХАУ-д хийсэн найман өдрийн айлчлал байв. Харин 1990 оноос худалдаа, эдийн засгийн харилцааны байнгын механизмтай болж, Засгийн газар хоорондын анхны комисс хуралдаж, үйл ажиллагаа нь тогтмолжсон байна.

Монгол Улс бие даасан гадаад бодлого явуулдаг болсноос хойш Хятад, Монголын харилцаа бүрэн утгаараа эдийн засгийн шинжтэй болсныг түүхэн тоо баримт харуулна. 1990 онд 33.6 сая ам.доллар байсан худалдааны эргэлт 1999 онд 285.9 сая ам.доллар болсноор БНХАУ манай улсын худалдааны хамгийн том түнш болжээ. Чухам энэ үед л Замын-Үүдийн гаальтай, гаальгүй машин, “гахай зөөх”, “ганзагын наймаа” гэх үгс Монголын эдийн засгийн амьдралд хүч түрэн орж ирсэн юм. Худалдааны эргэлт ийн эрчимтэй өрнөхөд ганзагын наймаачдын гүйцэтгэсэн үүрэг ч өндөр. Үүнээс 10 жилийн дараа хоёр улсын гадаад худалдаа 2.52 тэрбум, 2018 онд 8.53 тэрбум ам.долларт хүрэв. Харин 2014 онд байгуулсан “Худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх дунд хугацааны хөтөлбөр”-т 2020 он гэхэд хоёр талын худалдааны эргэлтийг 10 тэрбум ам.долларт хүргэх зорилт дэвшүүлсэн.

Өдгөө гадаад худалдааны бүтцийг харвал бид БНХАУ-д нүүрс, зэсийн баяжмал, малын гаралтай түүхийг эд экспортолж байгаа бол өмнөд хөршөөс техник технологи, өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний импорт зонхилж буй. Эрдэс баялгийн бүтээгдэхүүн бол Монгол, Хятадын эдийн засгийн харилцааны гол чиглэлийн нэг. Ерөөс хоёр тал уул уурхайн баялгийг нээн олборлох, дэд бүтцийн бүтээн байгуулалт, санхүүгийн хамтын ажиллагаа зэргийг уялдуулан цогц байдлаар хөгжүүлэх нь эдийн засгийн хамтын ажиллагааны нэг гол чиглэл хэмээн үзэж Эрдэс баялаг, эрчим хүч, дэд бүтцийн хамтын ажиллагааны зөвлөл байгуулжээ.

Аз ч биз, эз ч биз

Дэлхийн хамгийн том хэрэглэгч төдийгүй экспортлогч, үсрэнгүй хөгжиж буй улстай хаяа дэрлэн оршдог нь Монголын эдийн засагт сайн, саар аль аль нөлөөг үзүүлсээр ирэв. Монголбанкны судалгаагаар манай эдийн засгийн үзүүлэлтийн тэн хагас нь гадаад орчноос хамаардаг, түүнд өмнөд хөрш ихээхэн жин дарж буйн

хувьд монголчуудад аз гийх эсвэл эз дутах заяа үе үе тохиодог. Дэлхийн бодлогын тэнцвэр хоёр туйлаас олон туйлт болж буй энэ цаг дор Хятадын дотоодод хийгээд гадаадад өрнөж буй үйл явдлууд Монголд шууд болон дам байдлаар нөлөөлж буй нь хоёр улсын эдийн засгийн харилцаанд цаашид сорилт болно хэмээн шинжээчид, олон улсын харилцааны мэргэжилтнүүд дүгнэж байна.

“Дэлхийн хэмжээнд худалдааны системд гарч байгаа зөрчлийн улмаас өмнөд хөршийн ДНБ агших аюул бий. Ингэснээр үйлдвэрлэл нь буурч, түүхий эдийн худалдан авалт саарч, дэлхийн зах зээл дээр түүхий эдийн үнэ буурах нь манай эдийн засагт том аюул. Хятадын ДНБ-ий өсөлт таван хувиас доош орвол нөхцөл байдал эвгүйтнэ. Хоёр дахь том сорилт бол хоёр улсын бодлогын суурь зөрчил. Манай улс түүхий эд, байгалийн нөөцөө аль болох гүн боловсруулж өндөр үнээр, тэр дундаа гурав дахь оронд зарах сонирхолтой. Гэтэл Хятад болж өгвөл хямд бөгөөд түүхийгээр нь худалдан авах гэсэн бодлоготой” хэмээн Олон улсын харилцааны хүрээлэнгийн Хятад судлалын секторын эрхлэгч, доктор Б.Шүрхүү хэлсэн. Гэхдээ Хятад улс Монголынхоос хэдэн зуу дахин том эдийн засагтайн хувьд дээрх зөрчил дэврэлгүй, харин ч аль аль талдаа бодлогын нийцлийг хангасаар өдийг хүрсэн.

Бүс нутгийн хэмжээнд БНХАУ-аас гадна Япон, Энэтхэг, ОХУ, БНСУ зэрэг улсын нөлөөгөө тэлэх бодлого эрчим хүч, төмөр зам, дэд бүтэц гэх мэт салбарт илэрч буйг Б.Шүрхүү дурдав. Тиймдээ ч Монгол, Хятадын улс төрийн харилцаанд итгэлцэл үүссэн, талууд хэлсэн ярьсандаа ажиллаж чадсан тохиолдолд эдийн засгийн харилцаа саадгүй байх нөхцөл нэгэнт бүрджээ. Хөрш гурван улсын эдийн засгийн коридорт ч асуудал байхгүй боловч төмөр зам, эрчим хүч зэрэг дэд бүтцийн бүтээн байгуулалт удаашралтай байна. Үүнд дотоодын улс төрийн үл ойлголцол, боловсон хүчний хомсдол нөлөөлж байгааг шинжээчид сануулж буй.

Монгол Улсаас БНХАУ-д сууж асан Онц бөгөөд Бүрэн Эрхт Элчин Сайд Ц.Сүхбаатар Монгол, Хятадын харилцааг эдийн засаггүйгээр төсөөлөх аргагүй хэмээсэн. Гэтэл энэ харилцааны цаашдын хөгжилд хоёр талын гэхээс илүү бүс нутгийн, дэлхийн хэмжээний асуудлууд, геополитик сорилт болох нь нэгэнт тодорхой болж ирэв. Тиймээс сайнтай, саартай явж ирсэн өнгөрсөн 70 жилд Монгол, Хятад улс хоёр биедээ “болоод” ирсэн ч цаашид дэлхийн энгэй сэтгэж, тэнгэрийн дайтай харж харилцах шаардлагатай цаг үе ирээд байна. ■

1951 оны дөрөвдүгээр сарын 26-нд БНМАУ-аас 15 мянган адуу бэлэглэх “Адууны тухай гэрээ”-нд гарын үсэг зурснаар хоёр орны хооронд худалдааны харилцааны эхлэл тавигджээ

Түншлэл

Хоёр зууныг дамнасан бүтээн байгуулалтууд

Монгол Улсын өнөөгийн хөгжилд хоёр хөршийн оруулсан хувь нэмрийг өнгөрсөн зууны түүхээс олж харж болно. XX зууны эхэнд нэг сая хүрэхгүй хүн амтай, дэлхийн хамгийн хоцрогдсон орнуудын нэг байсан Монголыг дэлхийтэй хөл нийлүүлэн алхахад хойд хөрш чухал нөлөө үзүүлсэн бол манай улсын өнөөгийн бүтээн байгуулалтад урд хөрш дутахгүй хувь нэмэр оруулсан юм. Манай улсад БНХАУ-ын үзүүлсэн техник-эдийн засгийн тусламжийн хүрээнд бидний өдгөө ч ашиглаж буй эрчим хүч, хөдөө аж ахуй, зам тээвэр, хөнгөн үйлдвэр, орон сууцны олон зуун объектыг хятад ажилчдын тусламжтай барьжээ.

XX зууны дундуур хоёр орны хооронд байгуулсан хэлэлцээрүүдийн хүрээнд БНХАУ-аас 460 сая рублийн хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламж олгов. Гэвч бүтээн байгуулалтад шаардлагатай ажиллах хүч манайд хангалтгүй байсан тул урд хөршөөс ажилчид урьж авчрахаар тохиролцжээ. Үүний дагуу 1955-1964 оны хооронд давхардсан тоогоор 30-40 мянган

1955-1964 оны хооронд давхардсан тоогоор 30-40 мянган хятад ажилчин Монголд ирж, ХАА, үйлдвэр, орон сууц болон нийтийн аж ахуйн гол байгууламжуудыг цогцлоожээ.

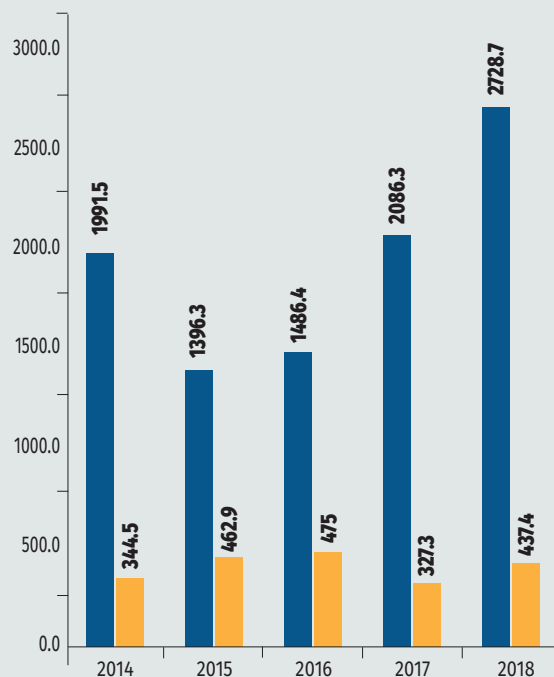
хятад ажилчин Монголд ирж мод боловсруулах, тоосго, шил, чихэр боов, ноосон нэхмэлийн үйлдвэрүүд, байшин үйлдвэрлэх комбинат зэрэг хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн гол байгууламжуудыг цогцлоожээ. Эдгээрээс гадна үйлдвэрүүдтэй эн зэрэгцэхүйц орон сууц, нийтийн аж ахуй, соёл, боловсрол, спортын барилга байгууламж зэрэг томоохон бүтээн байгуулалтыг ч дурдах нь зүйтэй. Тухайлбал, 120 мянгатын орон сууц, 40, 50 мянгат, 100 айл зэрэг анхны хорооллууд, Байгалийн түүхийн музей, Улсын их дэлгүүр, Улаанбаатар зочид буудал, Спортын ордон, Төв цэнгэлдэх хүрээлэн, Хүүхдийн урлан бүтээх төв, Энхтайваны болон Яармагийн гүүр бол хятад ажилчдын хөдөлмөрийн үр дүн. Эдгээр бүтээн байгуулалтын үр дүнд Улаанбаатар хот 1960-аад оны эхээр орчин үеийн хот болох эхлэлээ тавьсан

юм. Хятад ажилчид зөвхөн нийслэлд төдийгүй орон нутагт ч орон сууцны бүхэл бүтэн дүүрэг, тосгод болон үйлдвэр барьж байгуулжээ.

Эдийн засгийн гол түнш

1960-аад оны дундаас хоёр улсын харилцаа 20 орчим жилийн турш зогсонги байдалд орсон ч 1980-аад оны сүүлчээс өнөөг хүртэл бүхий л салбарт өргөжин тэлж, иж бүрэн стратегийн түншлэлийн түвшинд хүрч дэвшжээ. Талууд уул уурхай, дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтын салбарт хамтын ажиллагаагаа тасралтгүй урагшлуулсаар байгаа бөгөөд БНХАУ манай улсын эдийн засагт эзлэх байр суурь, оруулж буй хувь нэмрээрээ хамтын ажиллагаатай бусад орныг тэргүүлж буй. Өнөөдрийн байдлаар Монгол Улсын нийт экспортын 90 гаруй хувь, бараа эргэлтийн 60 орчим хувь Хятадад ноогдож байна. ►

Монгол Улсын ГШХӨ /сая ам.доллар/

**БНХАУ-ын Монгол
Улсад оруулсан
хөрөнгө оруулалт
1990-2017**

**Нийт хөрөнгө
оруулалт**

4.2

тэрбум ам.доллар

Зээл

1.8

тэрбум ам.доллар

**Буцалтгүй
тусламж**

3.2

тэрбум юань

► Тус улсын хөрөнгө оруулалт 2019 оны дөрөвдүгээр сарын байдлаар нийт 4.8 тэрбум ам.доллараар хэмжигдэж байна. Ашигт малтмал, эрчим хүч, барилга, банк санхүү, боловсруулах үйлдвэр, нийтийн хоолны салбарт Хятад улсын хөрөнгө оруулалт голлон төвлөрч буй бөгөөд ашигт малтмалын салбартаа үнэт болон өнгөт метал, төмрийн хүдэр, нүүрс олборлолтын төслүүд тус улсын бизнесмэнуудийн анхаарлыг ихээхэн татдаг. Хөрөнгө оруулалтын хэмжээ тогтмол нэмэгдсээр буйг ӨМӨЗО-ны Хөгжил шинэтгэлийн хорооны дарга Гүн Мин Жүн онцлоод 2019 оны зургадугаар сарын байдлаар Хятад улс 226 төсөлд хөрөнгө оруулж, цаашид 19.52 тэрбум ам.долларын хөрөнгө оруулахаар хэлэлцээр хийсэн тухай есдүгээр сард болсон хоёр орны бүс нутгийн хамтын ажиллагаа, эдийн засаг, худалдаа, хөрөнгө оруулалтын чуулга уулзалт дээр хэлсэн билээ. Мөн хоёр улсын ашигт малтмалын нөөцийг иж бүрэн ашиглах, анагаах ухааны технологийн судалгаа, боловсруулалт, цөлжилтийг бууруулах судалгаа, түүнчлэн үйлдвэрлэлийн инкубатор, хамтарсан лаборатори, технологи дамжуулах төвийн төслүүдийг идэвхтэй дэмжиж буйг тэрбээр дурдсан юм.

Хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдал

Социализмын үед хийгдсэн томоохон бүтээн байгуулалтын залгамж халаа өдгөө ч зам, барилга, дэд бүтцийн салбарт үргэлжилсээр байгаа төдийгүй бусад салбарыг хамарсан төсөл, хөтөлбөрүүдээр өргөжин тэлжээ. Зөвхөн 2019 онд Хятадын хөнгөлөлттэй зээл, тусламжаар УБ-Мандалговь цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц, Яармагийн шинэ гүүр, Баянзүрх болон Сонсголонгийн гүүр, Улаанбаатар-Хөшигийн хөндийн шинэ нисэх онгоцны буудлын хурдны зам, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн хөгжлийн төв зэргийг барьж ашиглалтад оруулав. Мөн 1008 айлын түр суурьшуулах орон сууцны хороолол, Улаанбаатар хотын VII дугаар хороолол, XIV дүгээр хороололд баригдах 2592 айлын орон сууцны барилга, инженерийн шугам сүлжээний угсралт, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн төвийн нэмэлт тусалцаа, Буянт-Ухаа спорт ордны ашиглалтыг нэмэгдүүлэх, мазаалай баавгайн амьдрах орчны нөхцлийг

сайжруулах зэрэг нийгэм, байгаль орчинд чухал нөлөөтэй төслүүд хэрэгжиж буй.

Хөнгөн үйлдвэрлэлийн салбарт олон улсын стандарт болон импортлогчийн шаардлагад нийцсэн махны үйлдвэр, хорио цээрийн бүс бүхий цогцолбор байгууламж барих, технологийг шинэчлэх төслүүд бий. Мөн “Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжих” төслийн хүрээнд 24.5 сая ам.долларын өртөг бүхий трактор, тэжээлийн ургамал тариалах техник, усалгааны тоног төхөөрөмж нэвтрүүлж иргэд, аж ахуйн нэгжид хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр олгох юм.

Эрдэнэтийн дулааны цахилгаан станцын хүчин чадлыг 35 МВт-аар өргөтгөх төслийг мөн л Хятадын хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд уг шинэчлэлийн үр дүнд станцын суурилагдсан хүчин чадал хоёр дахин нэмэгдэж, цахилгаан эрчим хүчний үйлдвэрлэл гурав дахин өсөх, цахилгааны өртгийг 65.04 төгрөгөөр бууруулах боломж бүрдэнэ. Эрчим хүчний салбарт хэрэгжиж буй өөр нэгэн төсөл бол 96 МВт-ын хүчин чадал бүхий Эрдэнэбүрэнгийн усан цахилгаан станц юм. Тус цахилгаан станц баригдсанаар баруун бүсийн эрчим хүчний системийн өсөн нэмэгдэж байгаа хэрэгцээг найдвартай эх үүсвэрээр хангах, үүсгүүр хүч чадлын зөв бүтцийг бүрдүүлэх, импортын өндөр үнэтэй эрчим хүчийг дотоодынхоор орлуулах нөхцөл бүрдэнэ.

Соёл, боловсролын салбарт ерөнхий боловсролын долоон сургууль, нэг цэцэрлэг барих, нийслэл, орон нутгийн нийт 625 сургуулийг шилэн кабелийн сүлжээнд холбох, 25 мянган компьютер нийлүүлэх болон МУИС-ийн хичээлийн зургадугаар байрыг шинэчлэх, номын сангийн автоматжуулалтын төсөл хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд буй.

Эндээс үзвэл БНХАУ манай худалдаа, эдийн засгийн хамгийн чухал түнш бөгөөд цаашид хоёр орны хамтын ажиллагаа өргөжин тэлсээр байхыг өмнө дурдсан төслүүдийн тоо болоод цар хүрээ харуулж байна. ■

2019 оны дөрөвдүгээр сарын байдлаар БНХАУ манай улсад нийт 4.8 ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийгээд байна

Өнөөдөр

Хөгжлийг ойртуулах замууд

Баянхонгор-Байдрагийн гүүр

Баянхонгор-Байдрагийн гүүр чиглэлийн 129.4 километр хатуу хучилттай авто замыг Монгол Улсын Сангийн яам, БНХАУ-ын Экзим банк санхүүжүүлж, ерөнхий гүйцэтгэгчээр "Шанхай констракшн групп" ХХК ажиллав.

Загастайн даваа

Завхан аймгийн Загастайн давааны 67 километр замыг Монгол Улсын Засгийн газар болон БНХАУ-ын Экзим банкны хооронд 2011 оны зургадугаар сард байгуулсан гэрээний хүрэн дэх буцалтгүй тусламжийн хэмнэгдсэн хөрөнгөөр барьж байна. Замын ажлын ерөнхий гүйцэтгэгч нь БНХАУ-ын СССС компани.

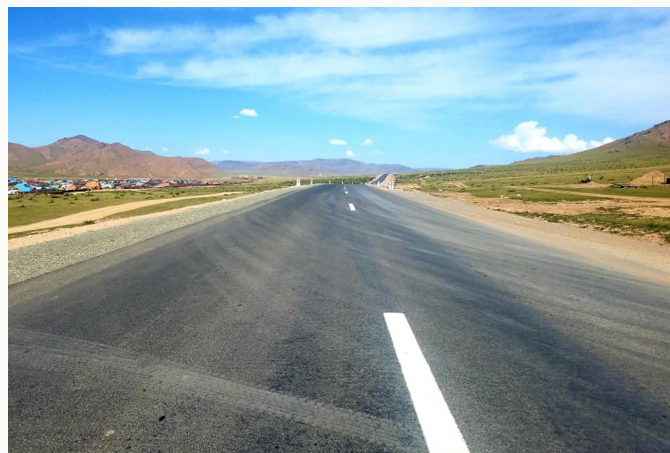
Хашаатын даваа-Толбо сум

Баян-Өлгий аймагт шинээр баригдсан Хашаатын даваа-Толбо сум чиглэлийн 60 километр хатуу хучилттай авто замыг "Чайна Хуаши Энтерпрайзис Лимитэд" ХХК барьж, хүлээлгэн өгсөн.

Тосонцэнгэл-Улиастай

БНХАУ-ын Засгийн газрын хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх тус авто замын барилгын ажлын гүйцэтгэгчээр "Шинжиан Бейшин Рөүд энд Бридж Групп" ХХК шалгарч, нийт 44.4 сая ам.долларын ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулсан. Хяналтын зөвлөхөөр "Туанжоу Ванан Констракшн Супервишн" ХХК ажиллаж байна.

Улаанбаатар-Налайх

Гачууртын уулзвараас Налайх, Чойрын уулзвар хүртэлх 20.9 километр авто замын барилгын ажлын ерөнхий

гүйцэтгэгчээр “Синохайдро Корпорейшн Лимитед” компани шалгарч Монголын үндэсний аж ахуйн нэгжүүдтэй хамтран ажиллажээ.

Хөшигийн хөндийн хурдны зам

Төв аймгийн Сэргэлэн сумын нутаг, Хөшигийн хөндий дэх Улаанбаатар хотын Олон улсын нисэх онгоцны шинэ буудал чиглэлийн Монголын анхны хурдны авто замыг

“Чайна Тиэсижу Сивил Инженеринг Групп” компани болон Монголын туслан гүйцэтгэгч компаниуд барьж байгуулсан. БНХАУ-ын “Туанжоу Ванан Констракшн Супервишн” компани зөвлөх үйлчилгээ үзүүлжээ.

Яармагийн шинэ гүүр

БНХАУ-ын Засгийн газрын хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлсэн “Яармагийн шинэ гүүр барих, хуучин гүүрийг засварлах” төсөл 2018 онд дууссан. Тус

төслийн хүрээнд дөрвөн эгнээ шинэ гүүр, хоёр эгнээ хуучин гүүр, нүхэн гарц, рамп гүүр, авто зам, замын байгууламжийг Хятадын Төмөр замын 20-р товчоо групп корпораци барьж, ашиглалтад оруулжээ.

Хөршүүдийн сонирхлын огтлолцол ба “Эрдэнэс Монгол”

“Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал П.Ганхүү, ОХУ-ын “Россети” ХК-ийн ерөнхий захирал П.Ливинский Засгийн газрын бодлого, удирдамжийг хэрэгжүүлэн ажиллах хамтын ажиллагааны санамж бичигт гарын үсэг зурав

Дипломат харилцаа тогтоосны түүхт 70 жилийн ойгоо өнгөрсөн жил тэмдэглэсэн Монгол, Хятад хоёр улсын цаашдын хамтын ажиллагаанд томоохон ул мөр үлдээх нь гарцаагүй нэгэн үйл явдал өнгөрсөн оны төгсгөлд боллоо.

Хоёр хөрш маань Монголын газар нутгаар хийн хоолой дамжуулах төсөл хэрэгжүүлэхээ 2019 оны арванхоёрдугаар сарын эхээр Монгол Улсын Ерөнхий сайд У.Хүрэлсүхийн ОХУ-д хийсэн албан ёсны айлчлалын үеэр албан ёсоор зарлав. Ингэснээр бүс нутгийн эрчим хүчний интеграцад оролцох боломж манай улсад бүрдлээ. Харин энэхүү боломжийг ажил хэрэг болгох хариуцлагатай үүргийг “Эрдэнэс Монгол” ХХК-иас өөр биелүүлэх компани, бүтэц одоохондоо Монголд байхгүй байна. Монгол Улсаас ОХУ-д суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд асан Л.Хангайгийн онцолсноор “Эрдэнэс Монгол” компани нь төрийн өмчийн, Засгийн газарт шууд

харьяалагддаг, Монголын бүх томоохон компанийг нэгтгэдэг, олон улсад танигдсан, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг татах гол зорилготой. Тиймээс ийм л компани дэлхийд томоохон тоглогчийн байр суурь эзэлдэг ОХУ-ын “Газпром”, Хятадын CNPC болон Азийн дэд бүтцийн хөгжлийн банк, “Торгоны зам” сан зэрэгтэй харьцах бололцоотой юм.

Хийн хоолойн бүтээн байгуулалт бол бизнес төсөл учраас хоёр хөршийн удирдлага уг ажлыг бизнесийн зарчмаар ажилладаг төрийн өмчит томоохон компаниуддаа даатгасан. Монголын оролцоог ч гэсэн олон улсын чадавхтай, улс орныхоо эрх ашгийг бүрэн дүүрэн төлөөлөхүйц компани байх ёстой гэж олон улсын мэргэжилтнүүд үзэж байна. Өмнөд хөршийн хэрэглээ дэлхийн бизнесүүдийг тэтгэсээр байх цаг дор, басхүү байгаль орчиндоо ээлтэй хөгжлийн бодлого баримталж буйн хувьд тус улсын эрчим хүчний хэрэгцээнд хийн хангамж асар чухал. Харин ►

► хойд хөршийн хувьд өрнийн хоригоос шалтгаалж Европын орнуудад байгалийн хий нийлүүлэх боломжоо хязгаарлуулж, дэлхийн өсөлтийн гол цэг болсон Ази, тэр дундаа БНХАУ-ын зүг хараа бэлчээсэн нь одоо л биеллээ олж байгаа. Тиймдээ ч “Эрдэнэс Монгол” компанийн хувьд Монголын газар нутагт огтлолцож буй хоёр хөршийн ашиг сонирхлыг нэгтгэсэн ийм том төслийг гардан гүйцэтгэхээр амбийцалж эхэлсэн нь цагаа олсон шийдвэр, нүдээ олсон алхам. Бас Монгол Улсын хөршүүдтэйгээ өнөөг хүртэл хөгжүүлж ирсэн дипломат харилцааг жинхнээсээ бизнесийн агуулга, мега төсөл, бүс нутгийн интеграцын хэмжээнд ажил хэрэг болгох эхлэл. Монгол Улсад хийн хоолойн үзүүлэх эдийн засгийн үр ашгийн талаар Сангийн сайд Ч.Хүрэлбаатар “Монголын нутгаар дамжуулж байгаагийн хувьд бид бусад улсын жишгийн дагуу төлбөр авна. Мөнгөөр болон хий гэсэн хоёр төрлөөр авах боломжтой. Үүнийг дагаад манай эрчим хүчний салбарт дэвшил гарч, оргил ачааллыг бууруулж, агаарын бохирдолгүй болохоос гадна импортын эрчим хүчний үнэ хямдарна” хэмээв.

“Эрдэнэс Монгол” нэгдлийн хувьд нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлд хөл тавьж, стратегийн хөрөнгө оруулагчидтай урт хугацааны түншлэлийн хүрээнд хамтран ажиллах зорилготойгоо хэдийн илэрхийлсэн. Өрийн хязгаар, саарал жагсаалт зэрэг дотоодын зарим нэг нөхцөл байдал гадаадын хөрөнгө оруулалт татахад ихээхэн хүндрэл болж буй ч олон улсын стандартын дагуу менежмент явуулснаар өндөр үр өгөөжтэй төслүүдэд санхүүжилт татах боломжтой хэмээн үзэж буйгаа хэд хэдэн удаа мэдэгдсэн. Энэ хүрээнд өнгөрсөн наймдугаар сард Азийн төлөөх БОАО форумын Улаанбаатарын бага хурлыг Гадаад харилцааны яам, “Монголын бизнесийн зөвлөл”-тэй хамтран Монгол Улсад анх удаагаа зохион байгуулсан юм. “Шинэ эрин үе дэх хамтын хөгжил дэвшлийн төлөөх уялдаатай үйл ажиллагаа” сэдэвтэй тус чуулганы үеэр олон улсын хэвлэл мэдээлүүд “Эрдэнэс Монгол” компанийг алт, зэс, мөнгө, нүүрс, уран, газрын тос, байгалийн хий зэрэг эрдсийн бүхий л төрөлд үйл ажиллагаа явуулдаг бөгөөд нэмүү өртөг шингэсэн боловсруулах үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх стратеги баримталж байгааг онцолсон нь манай уул уурхайн салбарыг олон улсад тодотгосон хэрэг байв.

“Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцаа хөгжүүлэх тухай

“Эрдэнэс Монгол” нэгдлийн үйлдвэрлэлийн

гол үзүүлэлт

/2019 онд/

коксжих нүүрс

16.1

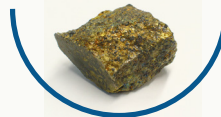
сая тонн

зэсийн хүдэр

41

сая тонн

эрчим хүчний нүүрс

6.1

сая тонн

сая тонн

21.0

Тээвэрлэлт

тууш метр
өрөмдлөг

1690

Хайгуул

их наяд
төгрөг

1.1

Татвар хураамж

хамтарсан тунхаглал”-д хоёр орны худалдааны хэмжээг 2020 он гэхэд 10 тэрбум ам.долларт хүргэх зорилт дэвшүүлсэн. Эл зорилтод хүрэхэд “Эрдэнэс Монгол” компанийн оролцоо их. Тээврийн дэд бүтцээ сайжруулахын зэрэгцээ хөрөнгө оруулалт татаж, боловсруулах үйлдвэрлэлээ хөгжүүлэх замаар нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн экспортлох зорилтоо аль болох хурдан ажил хэрэг болгох шаардлага бий. Эс бөгөөс манай экспортын орлогын бараг тэн хагасыг бүрдүүлэгч нүүрсний урт хугацааны төлөв сайнгүй байгаа. Харин өмнөд хөршийн тал цаашид гүний олборлолт болон эрдсийн гүн боловсруулалтад шилжих сонирхолтой байгаагаа БОАО форумын Улаанбаатарын бага хурлын үеэр Хятадын бизнес эрхлэгчдийн төлөөлөл болох Өнгөт металлын уурхайн группийн ТУЗ-ийн дарга Ван Тонжоу илэрхийлсэн. Тиймээс ч цаашдын ойр дотно, харилцан ашигтай хамтын ажиллагаанд чиглэсэн хэд хэдэн төслийг тус нэгдэл эхлүүлээд байна.

Дэлхийн нүүрс, зэс болоод түүхий эдийн аварга зах зээлтэй харьцаж буй “Эрдэнэс Монгол” ХХК урд хөршийн “Стэйт Грийд” корпорацитай хамтран долоон тэрбум ам.долларын төсөвтэй эрчим хүчний ►

Хийн хоолойн
бүтээн байгуулалт
бол бизнес төсөл
учраас хоёр хөршийн
удирдлага уг ажлыг
бизнесийн зарчмаар
ажилладаг төрийн
өмчит томоохон
компаниуддаа
даатгасан

“Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн үнэлгээ 5.7 тэрбум ам.долларт хүрснийг 2019 оны наймдугаар сард Улаанбаатарт болсон Азийн төлөөх Боао форумын бага хурал дээр зарлалаа.

► экспортын “Шивээ-Энержи” цогцолбор төслийг хэрэгжүүлж буй бөгөөд энэ нь Монгол, Хятад хоёр улсын гадаад болоод эдийн засгийн хамтын ажиллагааны цар хүрээг илэрхийлж буй. Энэ бол Шивээ-Овоогийн хүрэн нүүрсний ордыг түшиглэн 5280 мегаватт цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэж, тогтмол гүйдлийн цахилгаан дамжуулах шугамаар БНХАУ-д экспортлох цогцолбор юм.

Түүнчлэн 2018 оны есдүгээр сард Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Х.Баттулга ОХУ-ын Дорнын эдийн засгийн форумд оролцох үеэр БНХАУ руу эрчим хүч экспортлох төслийг эрчимжүүлэхээ мэдэгдсэн. Энэ дагуу Монгол Улсад ОХУ-ын Ерөнхийлөгч В.Путиний хийсэн албан ёсны айлчлалын хүрээнд “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн Гүйцэтгэх захирал П.Ганхүү, ОХУ-ын “Россети” ХК-ийн ерөнхий захирал П.Ливинский бүс нутгийн эрчим хүчний хамтын ажиллагаа, худалдаа, хөрөнгө оруулалтыг дэмжихэд чиглэсэн Засгийн газрын бодлого, удирдамжийг хэрэгжүүлэн ажиллах хамтын ажиллагааны санамж бичигт гарын үсэг зурсан. “Эрдэнэс Монгол” компани энэхүү хамтын ажиллагааны хүрээг тэлэх бодлого баримтлан өмнөд хөршийн зах зээлийг судалж, харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг эхлүүлэхээр төлөвлөж байна.

“Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн өмнөд хөрштэй эхлүүлсэн ээлжит нэг хамтын ажиллагаа бол охин компани “Эрдэнэс Стийл” ХХК-иар дамжуулан БНХАУ-ын “Sinosteel” групптэй хамтран нэмүү өртөг шингээх “Кокс, ган төмөрлөгийн цогцолбор

үйлдвэр” барих 320 сая ам.долларын төсөл. Уг үйлдвэр манай улсын хувьд аж үйлдвэрийн цогцолборын эхлэл болохоос гадна ирээдүйд гангийн экспортлогч болох боломжийг бүрдүүлэх юм.

Үүнээс гадна, Шанхайн хөрөнгийн бирж дээр үйл ажиллагаа явуулдаг машин механизм, зэс, хуванцар эдлэл боловсруулах чиглэлийн компаниуд болон ложистик тээврийн салбарын удирдлагуудтай “Эрдэнэс монголчууд” уулзаж, бодит түвшинд хамтран ажиллах боломжийг ярилцаж эхэлжээ. Харин 2020 онд Гашуунсухайт-Ганцмод боомтын нэвтрэлт, нүүрсний нийлүүлэлтийн тогтвортой байдлыг нэмэгдүүлэх ажлын хүрээнд ӨМӨЗО-ы Баяннуур аймагтай нүүрс тээвэрлэлт, нэвтрүүлэлтийн хурд, үр ашгийг дээшлүүлэхэд технологийн дэвшил ашигласан оновчтой шийдэл нэвтрүүлэх талаар тусгай төлөвлөгөө гаргаад хамтран ажиллах болжээ.

Мөнхийн хөршүүдийн өнгөрсөн 70 жилд өрнөсөн харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг шинэ шатанд гаргахад төрийн өмчит “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн үүрэг оролцоо өндөр бөгөөд тэдний хичээл зүтгэлээс бүх зүйл шалтгаална гэдгийг эрдэмтэн судлаач, эдийн засагчид онцолж буй. “Эрдэнэс Монгол” компани ч эдийн засгийн хүртээмжтэй өсөлтийг хангах стратеги баримталж буй бөгөөд үүнийг бий болгоход харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг нэн тэргүүнд эхлүүлэх шаардлага бий. ■

АЛСЫН ХАРАА

Хөрөнгийг удирдаж
хөгжлийг хөтөлнө

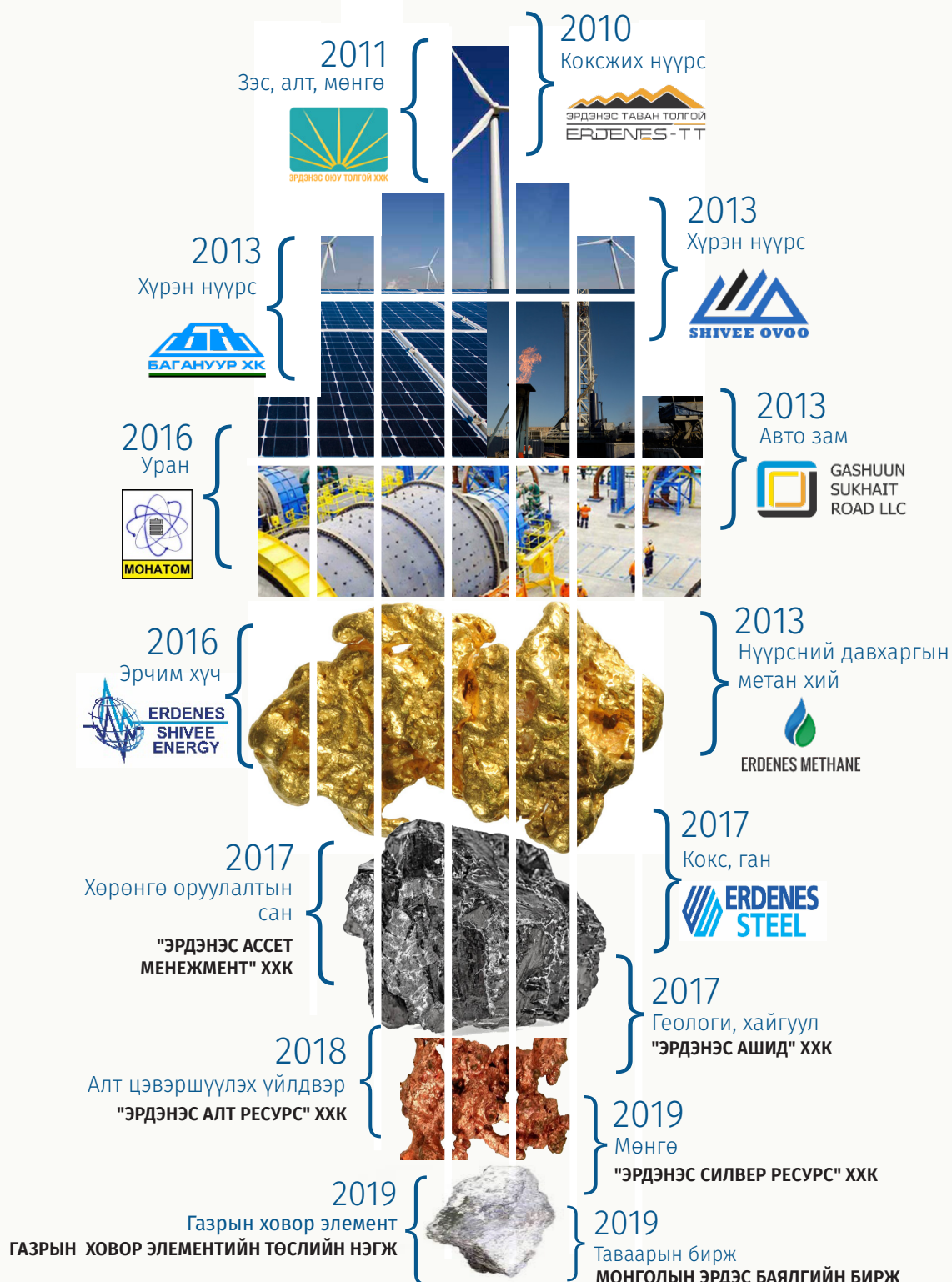
ЭРХЭМ ЗОРИЛГО

Байгалийн баялгийг удирдаж, үнэ
цэнэ, үр өгөөжийг бий болгоно

УРИА ҮГ

Эрдэнэсийг
иргэн бүрт

ЭРДЭНЭС МОНГОЛ НЭГДЛИЙН БҮТЭЦ

Нүүрс

Эрдсийн гагнаас

“Эрдэнэс-Тавантолгой” ХК-ийн борлуулалтын орлого 2019 онд нэг тэрбум ам.долларыг давснаар түүхэн дээд хэмжээнд хүрлээ.

Уул уурхайн баялагт түшиглэсэн хамтын ажиллагаа Монгол Улсын гадаад харилцааны хөгжлийн толь болсоор ирснийг түүх гэрчилдэг. Хамгийн том илрэл нь зэс, молибдений хүдрийн олборлолт, баяжуулалтын “Эрдэнэт үйлдвэр”-ийг түшиглэн байгуулсан Эрдэнэт хот. 70 жил замнасан социалист эринд ЗХУ, БНМАУ-ын ах, дүүгийн найрамдалт харилцааны бат бөхийг илтгэсэн гагнаас. Тэгвэл энэ түүхийн шинэ цагийн өрнөл нь өмнийн шаргал говь дахь 7.4 тэрбум тонн нүүрсний нөөцтэй Тавантолгойн орд болов. Өнгөрсөн 70 жилд иж бүрэн стратегийн түншлэлийн хэмжээнд хүртлээ хөгжсөн Монгол, Хятадын харилцаанд тоон утгаараа ч, ирээдүйд эзлэх байр сууриараа ч Тавантолгойн нүүрсний ордыг түшиглэсэн худалдаа, эдийн засаг, бизнесийн харилцаа зонхилох бололтой.

Өнгөрсөн оны 11 сарын байдлаар манай улсын гадаад худалдааны нийт бараа эргэлтийн хэмжээ өмнөх оны мөн үеэс долоон хувиар буюу 787 сая ам.доллараар өсч, 12.6 тэрбум ам.долларт хүрэв. Нийт бараа эргэлтийн 65 хувийг өмнөд хөрштэй хийсэн худалдаа эзэлж байгаа бөгөөд энэ нь сүүлийн нэг жилд таван хувиар өссөн үзүүлэлт. Харин нийт экспортын 40 гаруй хувийг зөвхөн нүүрс бүрдүүлж буйгаас “Эрдэнэс-Тавантолгой”-н

экспорт 47 хувийг эзэлж буй нь өмнөд хөршийн коксжих нүүрсний нийт импортын 21 хувьтай тэнцэж байгааг “Эрдэнэс-Тавантолгой” ХК (ЭТТ ХК) компани мэдээллээ.

Компанийн албан ёсны статистикаас харвал нүүрсний экспорт жил бүр тасралтгүй нэмэгдэж байгаа бөгөөд 2019 оны экспортыг өмнөх онтой харьцуулахад 17 хувийн өсөлттэй байна. Өнгөрсөн онд ЭТТ ХК нийт 13.8 сая тонн нүүрс экспортолсон нь Монгол Улсаас өмнөд хөршийг зорьсон нүүрсний цувааны 38 хувийг бүрдүүлжээ. Энэ нь Ази, Европыг холбосон “Бүс ба зам” санаачилгын дэд бүтцийн сүлжээний гол зангилаа болох гангийн үйлдвэрлэлд шаардлагатай коксжсон нүүрсний хэрэглээний тавны нэгтэй тэнцэж байгаа юм. ЭТТ өнгөрсөн есөн жилд нийт 55.5 сая тонн нүүрс экспортолсон бөгөөд үүний дөрөвний нэгийг буюу 13.8 сая тонныг зөвхөн 2019 онд экспортлосон. Өөрөөр хэлбэл, ЭТТ ХК-ийн хувьд нүүрсний экспорт түүхэн дээд хэмжээнд хүрсэн үе. Цаашид эрдсээр гагнагдсан хоёр улсын харилцаа хэрхэн өрнөх нь өмнөд хөршийн эдийн засаг, нүүрсний хэрэглээгээр тодорхойлно.

Дэлхий даяар нүүрснээс татгалзаж, өмнөд хөрш агаарын бохирдлоос салах бодлого хэрэгжүүлж буй зэрэг нь нүүрсний зах зээлд таагүй мэдээ хэдий ч Олон улсын эрчим хүчний агентлаг ирэх 3-4 жилд нүүрсний хэрэглээ тогтвортой байна гэж дүгнэжээ. Гэхдээ энэ нь нүүрсний үнэ 2016 оноос эрчимтэй сэргэсэн үе шиг таатай биш байх болов уу. Дэлхий нийтээр олборлох түлшнээс татгалзах бодлого цаашид улам ч эрчимтэй өрнөнө, Хятад улс ч мөн импортоо бууруулж эхэлсэн. Гэхдээ монголчууд өрсөлдөх чадвараа сайжруулбал тус зах зээлд нүүрсний экспортоо нэмэгдүүлэх ихээхэн боломж байгааг өнгөрсөн есдүгээр сард Улаанбаатар хотноо болсон Монголд хөрөнгө оруулагчдын “Discover Mongolia” чуулганы хүндэт зочдын нэг, “Fenway Energy Information Service” тинк танкын тэргүүн Чан Ийжун онцолсон. Тэрбээр “Монголын коксжих нүүрсний экспорт цаашид ч нэмэгдэх боломж харагдаж байгаа бөгөөд үүнд Монголын Засгийн газрын авч

БНХАУ-ын коксжсон
нүүрсний импортын

44%

ийг Монгол
Улс эзэлдэг

үүнээс

21%

-ийг ЭТТ
бүрдүүлдэг

2011-2019 онд
БНХАУ-д нийт

60

гаруй сая тонн
нүүрс экспортлов

2019
онд

16.1

сая тн нүүрс
олборлов

БНХАУ-ын зах зээлд
борлуулсан нүүрсний орлого

1

тэрбум
ам.доллар

Эх сурвалж: ЭТТ

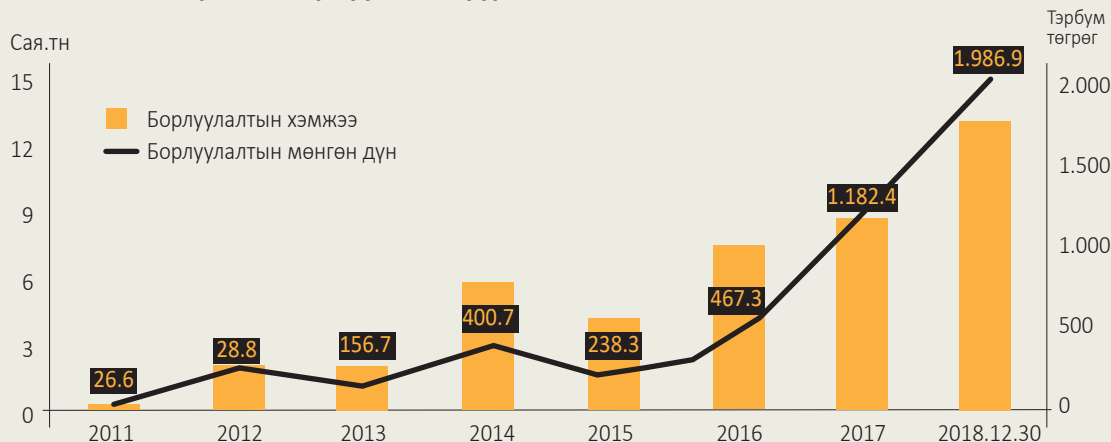
- буй арга хэмжээ, Хятадын тогтвортой эрэлт болон Ордос хот, Шанси мужаас Хятадын зүүн өмнө мужуудыг холбож буй Хаожи төмөр замын бүтээн байгуулалт ихээхэн нөлөө үзүүлнэ” гэсэн юм.

Нүүрсний экспортыг нэмэгдүүлэх, чанаржуулах төслүүдийг ЭТТ ХК гардан гүйцэтгэж буй. 2018 оны долдугаар сард Засгийн газар Тавантолгойн ордоос Гашуунсухайт-Ганцмод боомт хүртэлх төмөр замын бүтээн байгуулалтыг дахин эхлүүлэхээр “Тавантолгой төмөр зам” ХХК-ийг байгуулах шийдвэр гаргасан. “Тавантолгой төмөр зам” компанийн 66 хувийг ЭТТ, 34 хувийг “Монголын төмөр зам” ТӨХК эзэмшиж буй. 2021 онд ашиглалтад оруулахаар төлөвлөж буй 238.5 км төмөр замын бүтээн байгуулалтын нийт өртөг

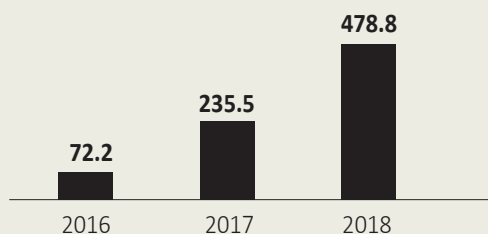
1.07 тэрбум ам.доллар бөгөөд үүнээс “Монголын төмөр зам” ТӨХК эхний ээлжинд 276.4 сая ам.доллар зарцуулаад байна.

Үүнээс гадна, Тавантолгой, Зүүнбаян чиглэлийн 414.6 км төмөр замын бүтээн байгуулалт ид өрнөж байна. Нийт 2.85 их наяд төгрөгийн санхүүжилттэй энэхүү төсөл экспортын шинэ гарцыг хөгжүүлэх, дотоодын аж үйлдвэрлэл, төмөр замын сүлжээг дэмжих юм. Энэ төслийн ач холбогдлыг зах зээл судлаачид “Тавантолгойн ордоос Сайншанд, Чойбалсан хотыг холбосон төмөр замын бүтээн байгуулалт өрнөж байгаа нь яваандаа Ханги-Мандал боомтоор гарч буй түүхий эдийн экспорт нэмэгдэхэд тустай” хэмээн дүгнэж байгаа билээ. Тавантолгой, Зүүнбаян ►

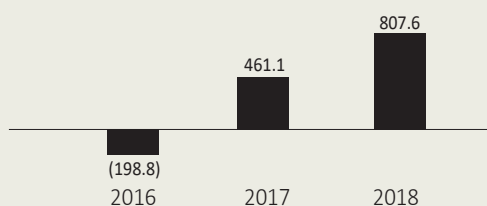
ЭТТ-н өмнөд хөршид борлуулсан нүүрс

Татвар хураамж (тэрбум төгрөг)

Цэвэр ашиг (тэрбум төгрөг)

Эх сурвалж: ЭТТ

“Эрдэнэс-Тавантолгой” ХК 2018 онд 1.9 их наяд төгрөгийн борлуулалтыг орлоготой, 807 тэрбум төгрөгийн ашигтай ажиллажээ

► чиглэлийн төмөр зам ашиглалтад орсноор ирэх 20 жилд 2000 ажлын байр бий болж, жил бүр 20-28 сая ам.долларын ААНОАТ төлж, 60-85 сая ам.долларын ашигтай ажилладаг компани бий болох тооцоо бий.

Засгийн газраас энэ төслийн тодорхой хэсгийг санхүүжүүлэх чиглэл өгсний дагуу “Эрдэнэс-Тавантолгой” ХК нь “Монголын төмөр зам” ТӨХК-иас гаргасан 750 тэрбум төгрөгийн үнэт цаасыг худалдан авах гэрээ хэлэлцээр байгуулаад байна. Одоогийн байдлаар гэрээний хүрээнд үнэт цаасны төлбөрт 357 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт олгоод байгаа юм. Тавантолгой-Зүүнбаян чиглэлийн төмөр зам ашиглалтад орсноор төмөр замаар дамжуулан нүүрс, зэсийн экспортыг дэмжиж, Хятадын нутаг, түүний далайн боомт, мөн гуравдагч орны зах зээл рүү тээвэрлэлт хийх боломж бүрдэж, Монгол Улсын уул уурхайн компаниуд хямд үнээр дэлхийн зах зээлд өрсөлдөх боломжтой болно. Тавантолгой, Оюутолгой ордын нүүрс, зэснээс гадна трассын дагуу орших Хармагтай, Цагаан суварга, Манлай, Хараат уул, Төхөм зэрэг томоохон орд газруудын түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг тээвэрлэх боломжтой.

Монгол, Хятадын худалдаанд зонхилж буй нүүрсний экспортыг нэг шат ахиулах төсөл бол нүүрс баяжуулах үйлдвэр. ЭТТ ХК Тавантолгойн ордын нүүрсийг баяжуулах замаар нэмүү өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл хөгжүүлэн, бүтээгдэхүүний өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэхээр гадаад болон дотоодын аж ахуй нэгжүүдтэй хамтран ажиллах судалгаа хийх, гэрээ хэлцлийн санал боловсруулах

ажлын хэсэг байгуулан ажиллаж байна.

Компанийн 2019 оны хөрөнгө оруулалтын төсөвт тусгагдсан нүүрс баяжуулах үйлдвэрийн ТЭЗҮ, FEED боловсруулах ажлын гүйцэтгэгчийн сонгон шалгаруулалт ид өрнөж буй. Мөн Монгол Улсын дотоодын коксжих нүүрсийг ашиглан өндөр чанарын кокс үйлдвэрлэхийн тулд дэлхийд тэргүүлэгч Хятадын CHS бүрэн эрчим хүчийг сэргээх, байгаль орчинд ээлтэй коксжуулах технологийг нэвтрүүлэхээр ажиллаж байгаа юм. Уг төслийн ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгаснаар жилдээ хоёр сая тонн кокс үйлдвэрлэхээс гадна 50МВт-ын уурын турбин үүсгэгч дөрвөн багцыг хоёр үе шаттай хийх юм байна. Үйлдвэрийн барилгын бүтээн байгуулалтын хугацааг хоёр жилээр төлөвлөж байгаа хэдий ч нөхцөл байдлын дагуу өөрчлөгдөж болно. Ийм үйлдвэртэй болсноор коксжих нүүрсээ эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, яваандаа хөрш орнуудын зах зээлд нийлүүлэх боломжтой юм. Ийм үйлдвэртэй болох зах зээлийн эрэлт хэрэгцээ ч байгааг ЭТТ мэдээлж байна. Тухайлбал, Орос, Япон, Зүүн Европ дахь коксын байгууламжууд хуучирч муудсан учраас байнгын нийлүүлэлт хийх боломжгүй. Тэрчлэн Хятад болон хөгжингүй орнуудад байгаль орчныг хамгаалах шаардлагууд илүү чанга болж, коксын үйлдвэрлэл аажмаар багасаж, үйлдвэрлэлийн өртөг улам нэмэгдэж байна. Тиймээс манай улсад олон улсын коксын зах зээл дэх нийлүүлэлтээ ихэсгэх боломж бий. Цаашлаад өндөр чанартай коксоор Япон, Европ, АНУ, Энэтхэг, Хятадын зах зээлийг хангах боломжтой. ■

2018 онд

Улсад төлсөн татвар,
хураамж

478.8

тэрбум төгрөг

Орон нутагт төлсөн
татвар

10.3

тэрбум төгрөг

Худалдан авалт

209.4

тэрбум төгрөг

Эх сурвалж: ЭТТ

Бүс ба Зам

Хос зууд хүрэхэд 30 жил үлдлээ

Бүс ба Зам бол Хятадын мөрөөдлийн чирэгч

Д.БАЯРХҮҮ*(Олон улсын харилцааны судлаач, профессор)*

“Нэг Бүс-Нэг зам” бодлого, түүний хэрэгжилт, үр дүн, Монголын оролцоо, манай эдийн засагт ямар өөрчлөлт авчрах тухай хятад эх сурвалж юу өгүүлэв гэдэгт товч тодорхой хариулт хайя.

Жил хагасын өмнө, XIII сонгуулийн БХАТИХ-ын чуулганы хуралдаан дээр лут тоо баримт ил болов. Өмнөх XII сонгуулиас хойших таван жилд 68 сая хүн ядуурлаас салж (2012 онд 99 сая ядуу хүн байсныг 2017 оны эцэст 30 саяд хүргэсэн), Хятадын эдийн засгийн хүчин чадал шинэ шатанд гарч, ДНБ 54 их наядаас 82.7 их наяд юаньд хүрч, дэлхийн эдийн засгийн өсөлтөд үзүүлсэн хувь нэмэр нь 30 гаруй хувь болж нэмэгджээ. Хурдны төмөр зам, цахим худалдаа, хөдөлгөөнт холбооны төлбөр тооцоо зэрэг үзүүлэлтээр дэлхийд тэргүүлэх болов. Хурдны төмөр замын урт 9000 км байсныг 25 мянга гаруй км-т хүргэж, дэлхийн нийт хурдны төмөр замын уртын гуравны хоёр хувийг эзэллээ. Экологи, байгаль орчин аажмаар сэргэж, том хотуудын агаарын бохирдлыг 50 хувиар багасгажээ.

Харин Хятадын дотоод улс төрийн бодлогыг шинжвээс ганц л зорилт руу тэмүүлж буй. Энэ нь манайхтай тун төстэй. Би бүдүүвч маягаар харьцуулж байна. Тэд ядууралд дайн зарласан, бид ч бас дайн зарлахын наагуур шавдуулж байгаа.

Ядуурлыг бууруулахыг эдийн засгийн гол үзүүлэлт болгож байгаа нь хөгжил дэвшлийн уг үндэс нь хүн юм, хүний аж байдал сайжирч байж улс орон өөдөлнө гэдэг Хятадын эдийн засгийн реформын бодлогын гол баримтлалтай холбоотой. Хүнийг хөгжүүлж, хүн өөрөө баяжиж хөлжиж, гэгээрч, эрүүлжиж, эл стандартаараа дэлхийд өрсөлдөхийг хэлж байна. Хэрэв анги бүлгээр авч яривал нийгмийн дундаж давхарга бараг 100 хувьд хүрэх тухай юм.

2012 онд ХКН-ын XVIII их хурлаас тун лут зорилт дэвшүүлсэн. 2021 онд ХКН байгуулагдсаны 100 жилийн ойгоор чинээлэг нийгмийг бүх талаар байгуулна, 2049 онд БНХАУ байгуулагдсаны 100

жилийн ойгоор социалист орчин үеийн орон болж шат ахина гэх. 2049 онд Хятад улсын нэг дэх 100 жил дуусч байгаа юм. Хоёр дахь 100 жил эхлэхэд л дэлхийд тэргүүлэх улс болсон байх холын стратеги юм. Гучхан жилийн дараах төсөөлөл шүү дээ.

Харин 2017 онд хуралдсан ХКН-ын XIX их хурал эл хоёр зааг хугацааг “Хос зуу” хэмээн нэрлээд ойрын 100 гаран жилийн төлвийг тодорхойлохыг зорьжээ. Ирээдүйд социалист орчин үеийн тэр улсыг хэрхэн бүтээн байгуулах вэ.

Намын их хурлын илтгэлээс үзвэл, 2020 оноос энэ зууны дунд үе хүртэл хоёр үе шаттайгаар хөгжинө. Нэгдүгээр шатанд буюу 2020-2035 онд чинээлэг нийгмийг бүх талаар бүтээн байгуулсны үндсэн дээр социалист орчин үеийн болох бүтээн байгуулалтаа үндсэнд нь биелүүлнэ. Хоёр дахь шатыг 2035 оноос 15 жилд хэрэгжүүлж, тэр үед орчин үеийн бүтээн байгуулалтаа дуусгасны үндсэн дээр Хятад нь цэцэглэн хөгжсөн, хүчирхэг, ардчилсан, соёлч боловсон, эвсэг зохицонгуй, үзэсгэлэнт сайхан орон болно.

XXI зууны эцэс гэхэд Хятад улсын биелүүлэх зорилтод шинэ томъёолол нэмэгдэж орлоо. Тухайлбал, өмнө нь дэвшүүлж байсан “Баян, хүчирхэг, ардчилсан, соёлч боловсон, эвсэг зохицонгуй, социалист орчин үеийн орон байгуулна” гэснийг 2050 оноос цааш “Баян, хүчирхэг, ардчилсан, соёлч боловсон, эвсэг зохицонгуй, үзэсгэлэнт сайхан, орчин үеийн, хүчирхэг орон байгуулна” хэмээн өөрчилсөн байна. Өөрөөр хэлбэл, XXI зууны хоёрдугаар хагасаас өмнөд хөрш маань социалист улс гэж нэрлэгдэхгүй болохоор төсөөлөл бууж байна.

“Муур хар байна уу, цагаан байна уу хамаагүй, гол нь хулгана барьдаг байх хэрэгтэй” гэсэн Дэн Сяопиний томъёоллоор Хятадад нийгмийн ямар байгуулал байх нь гол биш, хүмүүсийг идэх хоолтой, өмсөх хувцастай, орох оронтой байлгах нь чухал гэдэг асуудлыг 2021 он гэхэд бүрэн шийдчихсэн байх ба Хятадад либерал шинэчлэл явуулснаар нийгмийн бухимдал, тэсрэлтийг намжааж, сүйрлээс сэрэмжилж, ард түмнээ хөлжүүлж, гэгээрүүлж, нийгмээрээ чинээлэг дундаж анги болж чадсан бол социалист гэх тодотгол чухал биш л дээ.

Үзэсгэлэнт, хүчирхэг гэдэг хоёр зорилт нэмж дэвшүүлсэн нь Хятадад экологийн соёлыг ▶

► чухалчилж, бүтээн байгуулалтын зорилтоо гүнзгийрүүлж, шинэ шатанд ахиулах гэж байгааг илэрхийлсэн хэрэг юм. “Цэлмэг тэнгэр, цэнгэг агаартай өдөр олшруулах” кампанит ажил тувт өрнөх болно.

Агаарын бохирдлын зарим нэг статистик танилцуулъя: Байгалийн салхиар агаар цэвэршсэн өдөр 30 хувь, хүний хүчээр цэвэршүүлсэн өдөр 70

хувийг эзэлж байна. Нийт 338 хотын агаарын чанарын стандарт хангасан хэмжээ гуравны нэг хувьд ч хүрэхгүй байна. Тэгэхлээр бохирдол ноцтой хэмжээнд байгаа гэсэн үг. Агаарын бохирдлоор Хятад нь дэлхийд толгой цохиж яваа бол түүнийг ариусгаснаараа бас толгой цохино гэсэн лут зорилт дэвшүүлээ. Агаараа хэрхэн цэвэрлэх вэ гэдэгт бэлээхэн хариулт (манайд

туршлага болно) олжээ. Гол нь аж үйлдвэр, эрчим хүч, зам харилцааны бүтэцдээ ухаалаг өөрчлөлт хийнэ гэнэ. Юуны өмнө нүүрсэнд хэт түшиглэсэн эрчим хүчний бүтцийг өөрчлөх ба гол бүс нутгуудын нүүрсний хэрэглээг бууруулна. Хурдны төмөр замаар ачаа тээвэрлэхийг өсгөх, хүнд даацын авто

машины утаа ялгаруулалтыг хатуу хянах, хориглох бодлогод шилжинэ. Ийм ажлуудыг тусгасан 2020 он хүртэлх агаарын бохирдлыг арилгах гурван жилийн хөтөлбөр зарлажээ.

Дээрх лут зорилтуудыг нэгтгэж, түүндээ хүрэх арга замыг оролцуулаад “Шинэ эрин үеийн Хятадын онцлогтой социализм байгуулах Ши Жиньпиний үзэл санаа” хэмээх шинэ үзэл баримтлал гаргаж ирэв. Үүнийг ХКН-ын дүрэмд суулгаж, Ардын Төлөөлөгчдийн Их хурлаар хэлэлцэн дэмжээд шинэ эриндээ тодорхой хугацаанд баригдахгүйгээр (“5 жил+5 жил” гэснийг цуцалсан) ажиллахаар Үндсэн хуульдаа өөрчлөлт орууллаа.

Шинэ эрин үедээ Хятад улс есөн салбарт хүч, анхаарлаа төвлөрүүлж ажиллана. Үүнд эдийн засаг, улс төр, соёл, иргэдийн амьжиргаа, нийгмийн засаглал, экологи, батлан хамгаалах, армийн бүтээн байгуулалт, эх орны нэгдэл, гадаад харилцаа, намын байгуулалт орох ажээ.

Энэчлэн намын их хурал, чуулганаас зааж өгсөн бусад чиглэл бол хувиралтгүй хоёр, хөгжлийн хоёр үе шат, гурван баримтлал, дөрвөн аугаа их, намын дөрвөн хүчин зүйл, чинээлэг нийгэм байгуулах долоон стратеги, шинэ эрин үеийн Хятадын онцлогтой социализмын үзэл бодлын найман тодорхойлолт, төр-засаг барих найман ур чадвар, шинэ эрин үеийн

Хоёр дахь 100 жил
эхлэхэд л дэлхийд
тэргүүлэх улс болсон
байх холын стратеги
юм. Гучхан жилийн
дараах төсөөлөл шүү дээ

► Хятадын онцлогтой социализм байгуулахад баримтлах 14 зарчим гэх мэт. Заримаас нь дурдвал, “Дөрвөн аугаа их” бол аугаа их тэмцэл, төсөл, ажил үйлс, мөрөөдөл аж. Аугаа их тэр мөрөөдлийг биелүүлэхэд аугаа тэмцэл, их төслийн лут бүтээн байгуулалт хийж, аугаа их үйлсийг бүтээнэ хэмээн тайлбарлажээ.

Долоон стратеги бол хэрэгжүүлэх бодит арга замыг заасан зорилтууд аж. Үүнийг шинжлэх ухаанд түшиглэн улс орноо мандуулах; хүний нөөц, хүний хүчин зүйлээр улсаа хүчирхэг болгох; инновацыг хөгжлийн стратеги гэж үзэх; хөдөө орон нутгийг тусад нь авч үзэн хөгжүүлэх; бүс нутгийн хөгжлийн тэнцвэрийг барих; хөгжлийг огт сааруулахгүй хөгжүүлсээр байх; цэрэг, ард түмэн уялдан нэгэн зэрэг хөгжих гэж томъёолжээ.

Харин 14 зарчим бол урт хугацаанд баримтлах, мөрдөх, хэрэгжүүлэх бичигдээгүй хууль мэт аж. Үүнд:

- *Коммунист намаас бүх ажил үйлсийг удирдах*
- *Ард түмнээ төвдөө тавих*
- *Өөрчлөлт шинэчлэлийг бүх талаар гүнзгийрүүлэх*
- *Хөгжлийн шинэ үзэл бодол дэвшүүлэх*
- *Ард түмэн эзэн, ард түмэн эрх эдлэх зарчим баримтлах*
- *Хуулийн дагуу засаглах*
- *Социализмын байгууллын үндсэн өртгийн үзлийг баримтлах*
- *Хөгжлийн дагуу ард түмний амьжиргааг сайжруулах, тийм баталгаагаар хангах*
- *Хүн төрөлхтөн, эх дэлхийн эв найрамдалтай хөгжлийг хангах*
- *Улс орны аюулгүй байдлыг сахин хамгаалах*
- *Коммунист намаас цэрэг армийг удирдах*
- *“Нэг улс-нийгмийн хоёр байгуулал”-Хятадын нэгдлийн үзэл баримтлалыг баримтлах*
- *Хүн төрөлхтний нийтлэг хамтын хувь тавиланг цогцлоо*
- *Коммунист намыг бүх талаар чанд засан цэгцлэх гэж заажээ.*

Энэ их зорилт, заалтуудаас Монголд маань хэрэгтэй байж мэдэх биет мэдээлэл юу байж болох

вэ? Юуны өмнө бид хэнтэй харилцаж байгаагаа байнга, алхам тутамдаа таних хэрэгтэй байна. Хятад судлал нэн чухал байна. Коммунист намаар удирдуулсан, коммунист үзэл сурталтай, гэвч зах зээл нь чөлөөтэй хөгжсөн энэ их айлын талаарх манай судалгаа нэн ядмаг байна.

Тэд тэрбумуулаа чинээлэг нийгэм өнөө маргаашгүй байгуулах гэж байхад бид эндээ чинээлэг нийгмээ байгуулах талаар дорвитой урагшлах хэрэгтэй. Ядууралд дайн зарлаж, алга болгож буй туршлагыг нь шууд хуулбарлая. Хууль дүрмээ чангалж, хариуцлага тооцдог зарим механизмыг нь дуурайя. Хятадын зах зээлд хүндтэй байр эзэлж, байнгын гарцтай байхын тулд нэмүү өртөг шингээсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэн гаргая.

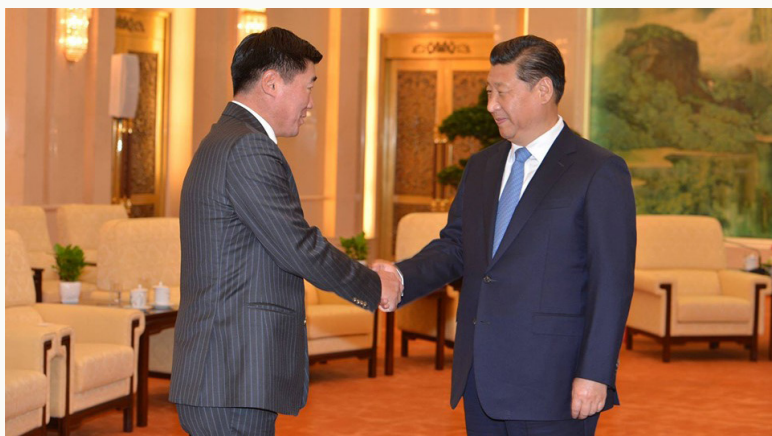
Бидний төсөөлдөг шиг Хятад бэлэн бараагаар дэлхийг дарж, экспортод юу ч хамаагүй гаргая гэдгээ болилоо. Хятадын Чанар, хорио цээрийн үндэсний ерөнхий газрын мэдээгээр Хятад барааны чанар чансаа тасралтгүй дээшилж, олон улсын стандартын шалгуурт нийт барааных нь 85.47 хувь тэнцэж байгаа ажээ. Өөрөөр хэлбэл, брэнд, брэнд гэж үхдэг манайхны хувьд энүүхэн хаяанаас, Эрээнээс брэнд бараагаа дэлхийн дундаж үнээр худалдан авах цаг айсуй.

Хятадын өнөөгийн эдийн засаг гадаад зах зээлээс ихээхэн хамаардаг нь мэдээж. Экспортын хэмжээгээр дэлхийд нэгдүгээрт цохиж яваа айл. Тус улсын валютын орлогын 80 хувийг экспорт бүрдүүлдэг. Эл 80 хувь дотор манайхны жин оролцоо чамгүй бий. Гэтэл улс нь валютын орлогынхоо 80 хувийг бүрдүүлдэг салбарт ердөө 20 сая хүн ажиллаж байгаа нь тайлагдашгүй оньсого. Бас аж үйлдвэр, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийхээ 20 хувийг гадаад зах зээлд гаргадаг гэхээр бас нэг толгой эргэм оньсого. Экспортын бараа бүтээгдэхүүн гэвэл 50 мянган нэр төрөл.

Энэ бүхнийг манай худалдаа, эдийн засгийн эрх баригчид, хувийн худалдаачид анхааралдаа авахгүй бол оройтлоо. Учир нь манай улс Хятадтай хуурай газраар маш том хилтэй, хил орчмоороо олон боомттой, иргэд ердийн ба ганзагын худалдаа эрхэлдэг, Монголын бүх хот Хятадын бараанд дарагдсан гэж үзвэл Хятадын гадаад худалдааны талаар огт өөр, маш цэгцтэй ойлголт мэдлэг, мэдрэмжтэй байх хэрэгтэй! ■

Монгол, Хятадын бизнесийн зөвлөл

С.БЯМБАЦОГТ: Монголд олгосон боломжийг бизнес эрхлэгчид мэдэхгүй байна

Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн, Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дарга, Монгол, Хятадын бизнесийн зөвлөлийн ерөнхийлөгч С.Бямбацогттой хоёр улсын эдийн засгийн харилцаанд тус зөвлөлийн гүйцэтгэх үүрэг, ач холбогдлын талаар ярилцлаа. Тэрбээр Монгол, Хятадын бизнесийн зөвлөлийн ерөнхийлөгчөөр улиран сонгогдоод байгаа бөгөөд эдийн засгийн харилцааг өргөжүүлэхэд урт хугацааны тогтвортой бодлого чухал байгааг онцоллоо.

-Монгол, Хятадын бизнесийн зөвлөлийн тэргүүнээр дахин сонгогдсонд танд баяр хүргэе. Өнгөрсөн хугацаанд уг зөвлөлийн тэргүүнээр ажиллахдаа хийсэн гол ажил, хүрсэн үр дүнгээсээ хуваалцана уу?

-Монгол, Хятадын бизнесийн зөвлөл 2014 онд байгуулагдсан түүхтэй. Зөвлөл байгуулагдсан цагаасаа хойш хоёр орны төр, хувийн хэвшил, төрийн бус байгууллагын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэхэд гол

зорилгоо чиглүүлсэн. Ингэж ажиллахгүй бол зөвхөн төр, эсвэл хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаа хэтэрхий явцуу, хүссэн үр дүндээ хүрч чадахгүй байгааг цаг хугацаа харуулсан.

Бид гадаад харилцааг эдийн засагжуулах тухай олон жил ярьж ирлээ. Үүнийг бодит ажил хэрэг болгоход тулгын гурван чулуу нь төр, төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил юм. Тийм учраас Монгол, Хятадын бизнесийн зөвлөл энэ чигт гол анхаарлаа хандуулдаг. Тэр ч утгаараа саяхан нийт гишүүдийн хурлаа хийж, зөвлөлийн дүрмээ шинэчиллээ. Удирдах зөвлөлийн бүрэлдэхүүнээ шинээр сонголоо. Илүү эрчимтэй, хурдтай, ажил хэрэгч байя гэдэгт бүгд санал нэгдлээ.

-Ирэх жилүүдэд хийхээр зорьж буй гол ажлууд юу вэ?

- 2019 онд манай улс дэлхийн 152 улстай гадаад худалдаа хийсэн. Нийт 13.7 тэрбум ам.долларын бараа эргэлтээс 7.6 тэрбум нь экспорт, 6.1 тэрбум нь импорт байна. Үүнээс БНХАУ гадаад худалдааны нийт эргэлтэд хамгийн өндөр дүнг эзэлж байгаа юм. 2019 онд өмнөд хөрштэй хийсэн гадаад худалдаа 8.9 тэрбум ам.долларт хүрсэн. Энэ нь гадаад худалдааны нийт бараа эргэлтийн 64.4, нийт экспортын 89.1 хувийг эзэлж байгаа хэрэг. 2019 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр БНХАУ манай улсын нийт импортын 33.6 хувийг дангаараа эзэлж байна.

Хятад улс энэ цаг үеийн дэлхийн хоёр дахь том эдийн засаг. Хятадын зах зээлд гарахаар бүхий л улс орон тэмүүлж байна. Бид ч хил залгаа оршдогийн хувьд өөрсдийн давуу талыг бүрэн дүүрэн ашиглах ёстой. Уул уурхайн болон ХАА-н түүхий эдээ хагас болон бүрэн боловсруулж нэмүү өртөг шингээх, харилцан ашигтай хамтын ажиллагаа хөгжүүлэх, хөрөнгө оруулалт татахад анхаарах цаг болсон. Хятадын шинэ, шилдэг техник технологийг нэвтрүүлэх, хоёр талын бизнес эрхлэгчдийг холбох, Хятад, Монголын бизнесийн зөвлөлтэй өмнөхөөс илүү нягт хамтран ажиллахыг манай зөвлөл чухалчилж байна. Харилцан ашигтай байх нь бизнесийн алтан дүрэм. Яг энэ зарчимд тулгуурлаж 2020 оны төлөвлөгөөгөө боловсруулсан. Монгол Улс түүхий эдийн бааз суурь байж ирсэн хуучин төрхөө өөрчилж үйлдвэрлэгч улс болох цаг ирсэн.

-Монгол, Хятадын гадаад худалдааны эргэлтийг энэ онд 10 тэрбум ам.долларт хүргэхээр ▶

Улс хоорондын эдийн засгийн харилцаа ч итгэл дээр тогтдогийг мартаж болохгүй

► **хоёр улсын Засгийн газар зорьж буй. Эл зорилтыг биелүүлэхэд зөвлөлийн үүрэг оролцоог та хэрхэн дүгнэж байна вэ?**

-БНХАУ-д экспортолж буй бараа бүтээгдэхүүний 44.4 хувийг чулуун нүүрс, 26.4 хувийг зэсийн баяжмал эзэлж байна. Нэг ёсондоо нийт экспортын 70 хувийг нүүрс, зэс дангаараа бүрдүүлж байгаа. Цаашид энэ төрлийн экспортын урсгалаа нэмэгдүүлж гадаад худалдааны эргэлтээ тэлэх үү, эсвэл өөр сонголт байгаа юу гэдгийг бид нухацтай бодох ёстой. Манай улс 70 гаруй сая малтай хэрнээ үр шимийг нь бүрэн дүүрэн хүртдэггүй. Урд хөршийн бэлэн зах зээл байсаар атал түүхий эдээ боловсруулж чадахгүй мунгинаад сууж байгаа нь эмгэнэл. Тэгэхээр нэмүү өртөг шингэсэн ухаалаг экспортын суурь үндэс нь малаа эрүүлжүүлэхээс эхэлнэ.

Дээр нь урт хугацааны тогтвортой бодлого тун чухал. Тэгж байж гадаад худалдааны эргэлтийг 10 тэрбум ам долларт хүргэж чадна. Хувь хүнээр бодсон ч хэлсэн ярьснаасаа буцдаг нэгэнд итгэх хүн байдаггүй. Улс хоорондын эдийн засгийн харилцаа ч мөн ийм итгэл дээр тогтдогийг мартаж болохгүй.

-Монгол Улсын уул уурхайн бус бараа бүтээгдэхүүний экспорт, үйлдвэрлэл, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэхэд танай зөвлөлийн ач холбогдол хэр зэрэг гэж боддог вэ?

-Чамгүй үүрэг гүйцэтгэж чадна гэдэгт итгэлтэй байна. Монгол, Хятадын бизнесийн зөвлөл эн түрүүнд бизнес эрхлэгчдээ салбар салбараар нь ангилж, хоёр талын төрөлжсөн уулзалт зохион байгуулахыг зорьж байна. Ноос ноолуурын салбарынхан, хөдөө аж ахуйн, хөнгөн үйлдвэрийн, худалдааныхан, барилгынхан гэх зэргээр төрөлжүүлэх замаар хоёр талын бизнес эрхлэгчид, үйлдвэрлэгчдийг уулзуулж, холбож өгөх нь илүү үр дүнтэй болох нь өнгөрсөн хугацаанд харагдсан.

Урд хөршид үр ашигтай, байгальд ээлтэй, бүтээмж өндөртэй ямар шинэ техник технологи байна, түүнийг Монголд оруулж ирэх, мөн манайд үйлдвэрлэж буй бүтээгдэхүүнийг борлуулах ямар зах зээл Хятадад байгааг олж нээх нь чухал. Дээр нь, Монголд үйлдвэрлэсэн 7200, Япон улсад 5700 нэр төрлийн бараа бүтээгдэхүүн Европын холбооны орнуудад татваргүйгээр экспортод гаргах бололцоо бий. Үүнийг бизнес эрхлэгчид, гадны хөрөнгө оруулагчид тэр бүр мэдэхгүй байна. Мэддэг бол Монгол Улсад хөрөнгө оруулалт, техник, технологи, үйлдвэрлэл, тоног төхөөрөмж орох боломж нэмэгдэнэ шүү дээ.

2015 онд Хятад манай бараа, бүтээгдэхүүнийг

нутаг дэвсгэрээрээ бусад улс орнуудаас 40 хувийн хөнгөлөлттэй тарифаар тээвэрлэх боломжийг Монгол Улсад олгосон. Энэ боломжийг хамтарч ашиглах гарц Монгол, Хятад хоёр улсын бизнес эрхлэгчдийн өмнө нээлттэй байна.

- Хоёр орны дээд түвшинд өрнөж буй яриа хэлэлцээ, албан айлчлалуудын үр дүн бизнесийн салбарт хэр зэрэг амжилттай хэрэгжиж байна вэ?

-Макро түвшинд үнэхээр дорвитой үр дүн өгч байна. Тухайлбал, нүүрсний экспортыг дурдаж болно. Харин жижиг, дунд гэж тодорхойлдог үйлдвэрлэгчдийн түвшинд хүссэн үр дүнг үзүүлж чадахгүй байгаа нь үнэн. Гэхдээ ахиц дэвшил бий.

Манай аймгууд ӨМӨЗО-ны аймгуудтай харилцаа холбоо тогтоож байна. Үүнд Монгол, Хятадын бизнесийн зөвлөл онцгой ач холбогдол өгч байгаа.

Монгол, Хятадын парламентын бүлгийн дэд даргын хувьд дээд түвшинд өрнөж буй аливаа яриа хэлэлцээг бодит ажил хэрэг болгон хэрэгжүүлэхэд багагүй хүчин чармайлт гаргаж байгаа. Нөгөө талаас, манай бизнес эрхлэгчид юуг хүсч байгааг сонсох бодит талбар бол манай зөвлөл гэж хэлж болно.

- “Бүс ба зам” санаачилгын хүрээнд байгуулж буй эдийн засгийн зургаан коридорын нэг нь Орос, Монгол, Хятад улсаар дайрна. Үүний бизнесийн боломж, сорилтыг та хэрхэн үзэж байна вэ?

-“Бүс ба Зам” санаачилгаас бид хэрхэвч хоцорч болохгүй. Гэхдээ энэ нь нүдээ аниад зүтгэ гэсэн үг биш л дээ. Эерэг хийгээд сөрөг үр дагавар юу байна, явал бидэнд ногдох үр ашиг өндөр байх вэ гэдгийг ойлгох ёстой. Түүнчлэн эдийн засгийн коридорыг өргөжүүлэх, түүнээс хүртэх өгөөжийг нэмэгдүүлэхийн тулд бид дэд бүтцийн хөгжлөө яаж бэхжүүлэх вэ, эрх зүйн орчиндоо ямар шинэчлэлт хийх вэ гэдгийг урьдчилан тооцоолж байх нь зөв.

Далайд гарцгүй манай орны хувьд энэ мэдээж том боломж. Болзошгүй сорилтыг даван туулах дархлаатай байх, урт хугацааны хөгжлийн бодлоготойгоо өнөөдрийн болоод маргааш бий болох гадаад, дотоод боломж бүрийг уялдуулах нь зайлшгүй чухал. Хэн холын хараатай, цараатай сэтгэж байна тэр хол явна. “Айл хүний амь нэг” гэж үг бий. Сайн хөршийнхөө сайн санаачилга бүрийг талархан дэмжиж хамтдаа хожих нь түүхэн боломж. ■

Бараа, бүтээгдэхүүнээ
Хятадын нутаг дэвсгэрээр
бусад улсаас 40 хувийн
хөнгөлөлттэй тарифаар
тээвэрлэх боломж бий

Худалдаа

Цаасгүй худалдаа ба луугийн хаялга

Монголчууд бид хэрэглэгч улсаас үйлдвэрлэгч орон болохоор арга ухаанаа олж ядахуйд өмнөд хөрш үйлдвэрлэгчээс худалдан авагч гэсэн статуст шилжиж байгаа нь даажинтай ч гэмээр. Аль аль нь Манж Чин улсын дарлалаас гарсны дараах ороо бусгаа цаг үеийг даван туулж, хөгжлийн бараг л ижил гараанаас хөдөлсөн. Гэтэл өнөөдөр нэг улс нь үйлдвэржилт, хөгжил цэцэглэлт, бүтээн байгуулалт, ард иргэдийн амьжиргаа, боловсролын түвшин, хэрэглээгээр дэлхийд тэргүүлж эхэлжээ.

Дэлхийн даяараа Аж үйлдвэрийн дөрөвдүгээр хувьсгалыг хөгжлийн жанжин шугамаа болгож, түүчээлэхийг хичээж байна. Тэгвэл монголчууд бидэнд үүнээс гадна 1.35 тэрбум хүн амтай чинээлэг зах зээл гэсэн хөгжлийн өөр нэг боломж үүдээ дэлгэжээ. Аж үйлдвэрийн өмнөх хувьсгалууд болон 2000 оны эхэн үед эрчээ авсан интернэтийн эрин үеийн дот комын хөөсрөлийн боломжуудаас бид хоцорсон байж болно. Харин энэ цаг үед хэн илүү технологийн чадавхтай нь илүү үнэ цэн бүтээх боломж нээгдэж буй.

Бид өмнөд хөрштэйгээ
13 боомтоор хиллэдэг
атал зөвхөн нэг боомт
дээр хил дамнасан цахим
худалдааны хамтын
ажиллагаа өрнүүлж байна

Тиймээс хоцрох эрх бидэнд байхгүй. Улс орон бүр цахим худалдааг экспортоо, бизнес эрхлэлтээ дэмжих боломж гэж харж, хөгжүүлэхэд ихээхэн анхаарч байгааг ГХЯ-ны Гадаад худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааны газрын дэд захирал Т.Батцэцэг онцолсон юм.

Дэлхийн худалдааны хамгийн том тоглогч болох өмнөд хөршийн цахим худалдаа 2018 оны байдлаар 31.63 их наяд юаньд хүрснийг China Daily сонин мэдээлжээ. China's international big data industry экспогоос гаргасан тоо баримтаас үзвэл 2018 онд тус улсад есөн их наяд гаруй онлайн худалдаа хийгдсэн бөгөөд төлбөр тооцоо нь 200 их наяд юанийг давсан байна. Харин хил дамнасан цахим худалдааны хэмжээ 134.7 тэрбум ам.долларт хүрчээ. Шанхай хотод сүүлийн гурван жил олон улсын худалдааны чиглэлээр ажиллаж буй “MIM Global” компанийн захирал Б.Золцэнгэл “Хятадын цахим худалдааны орчин саяхныг хүртэл хуульгүй явж ирсэн. 2018 онд баталсан хууль нь нэлээд шүүмжлэл дагуулж байгаа бөгөөд одоогоор цахим худалдааны хууль эрх зүйн орчин бүрэн тодорхой болоогүй учраас бусад улс төдийгүй манай бизнес эрхлэгчдийн хувьд сорилт болно” гэв.

Хятад улс бүх муждаа хил дамнасан цахим худалдааны хөтөлбөр хэрэгжүүлж байгаа нь цахим худалдааг хөгжүүлэх олон бодлогын нэг нь юм. Гэтэл бид өмнөд хөрштэйгээ 13 боомтоор хиллэдэг атал зөвхөн нэг боомт дээр хил дамнасан цахим худалдааны хамтын ажиллагаа өрнүүлж байна. ӨМӨЗО-ны Баяннуур хотын төлөөлөгчийн газартай МҮХАҮТ хамтран “Хил дамнасан цахим худалдаа Е-экспорт” төсөл эхлүүлсэн. Уг төсөл манай бизнес эрхлэгчдэд тус хотын “Хө Тао” цахим худалдааны платформыг түшиглэн бараа бүтээгдэхүүнээ өмнөд хөрш, цаашлаад Зүүн өмнөд Азийн орнуудын зах зээлд дөт зам, шинэ гарцаар нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх юм. Өөрөөр хэлбэл, эл том зах зээлд

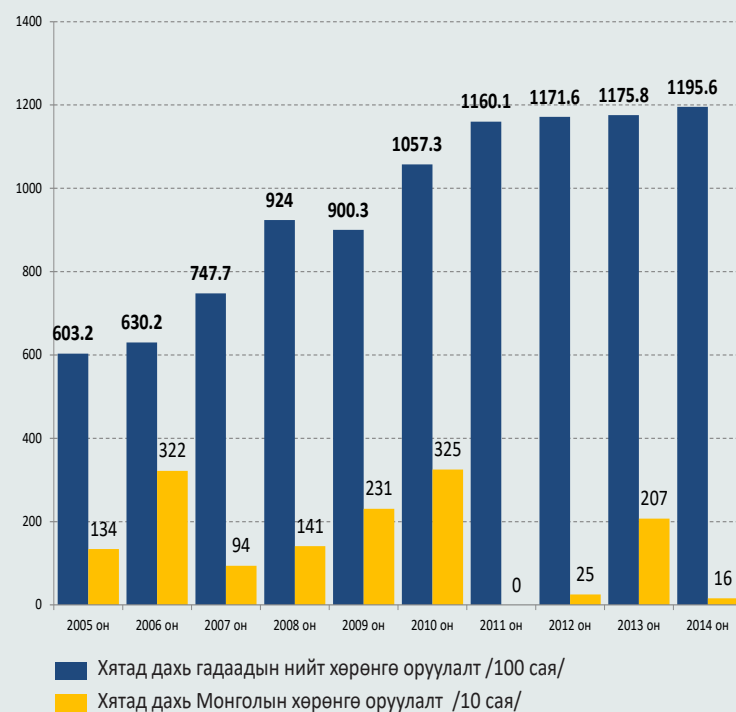
► нэвтрэхэд манай бизнес эрхлэгчдэд хамгийн их тулгардаг экспортын судалгаа, бүтээгдэхүүн хөгжүүлэлт, тээвэр ложистик, хил гаалийн бүрдүүлэлт зэрэг бэрхшээлийг нэгдсэн журмаар шийдэж өгч буйгаараа давуу талтай.

Харамсалтай нь, улсын хэмжээнд хэрэгжиж буй бодлого байхгүй. Худалдаа, эдийн засаг, бизнес, хөрөнгө оруулалтын хамгийн том түнш орны зах зээлд өрнөж буй тэрхүү том давалгаа, бодлогын өөрчлөлтийг мэдэрч хэрэгжүүлсэн ажил бидэнд даанч алга. НҮБ-ын Ази, Номхон далайн эдийн засаг, нийгмийн комиссын тооцоогоор хил дамнасан цаасгүй худалдааг бүрэн нэвтрүүлснээр тус бүс нутагт худалдааны зардлыг 25 хувь бууруулж, 1.2 их наяд ам.доллар хэмнэх аж.

Энэ талаар Т.Батцэцэг “Цаашдын хандлага бол худалдааны бичиг баримт бүрдүүлэхэд гааль, мэргэжлийн хяналт зэрэг байгууллагын оролцоо хязгаарлагдаж, бүх мэдээллийг цахимаар солилцож, улмаар бага эрсдэлтэй гэж үзсэн бараа бүтээгдэхүүнийг Монгол Улсын хилээр шууд нэвтрүүлж, эрсдэлтэй байх магадлалтайд нь илүү хяналт тавих юм. Далайд гарцгүй орнуудад тулгардаг худалдааны саад хязгаарыг цахим худалдаа мэдэгдэхүйц бууруулдаг. Гэвч Монголд цахим худалдааны эрх зүйн орчин хараахан бүрдээгүй. Цахим худалдааны болон мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах хууль зэрэг холбогдох эрх зүйн баримт бичгүүдийг батлах зэргээр төр засаг идэвхтэй ажиллах шаардлагатай” гэв.

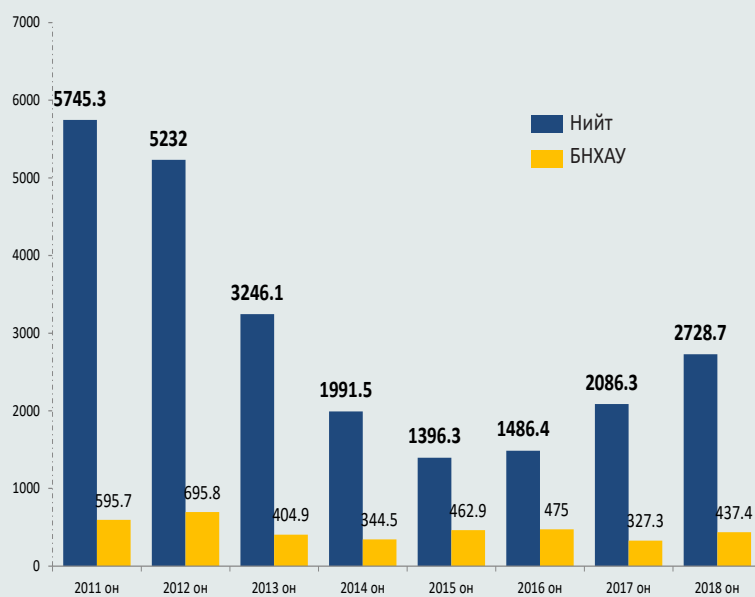
Хэдийгээр өмнөд хөршийн цахим худалдааны орчин төлөвшөөгүй байгаа ч тус улсад бараа бүтээгдэхүүнээ нийлүүлэхээр дэлхий тэр чигтээ өрсөлдөж байна. Тиймээс ч өмнөд хөрш импортын шалгуураа сүүлийн хэдэн жилд чангатгаж, стандартаа шинэчилж буй. Өөрөөр хэлбэл, монголчууд бид тэрхүү стандарт, шаардлагатай нь өрсөлдөнө гэсэн үг. БНХАУ манай улсын худалдааны хамгийн том түнш боловч бидэнд тус зах зээлд нэвтрэхэд хорио цээр, стандарт, импортын татвар зэрэг хаалт байсаар ирсэн. Нэгдсэн зохион байгуулалтгүй, хууль журмыг нь мэдэхгүйгээс Монголын бизнес эрхлэгчид хожихоосоо илүү алдагдалд орох тохиолдол их байв. Харин сүүлийн жилүүдэд энэ бүхнийг даван туулж, хоёр талын бизнес эрхлэгчид ойртон нягтрахад төрөл бүрийн үзэсгэлэн, экспо чухал үүрэг гүйцэтгэж байна. МҮХАҮТ-ын мэдээллээр 2015 онд болсон “Хятад, Монголын анхдугаар ►

2005-2014 оны Хятад дахь Монголын хөрөнгө оруулалт (ам.доллар)

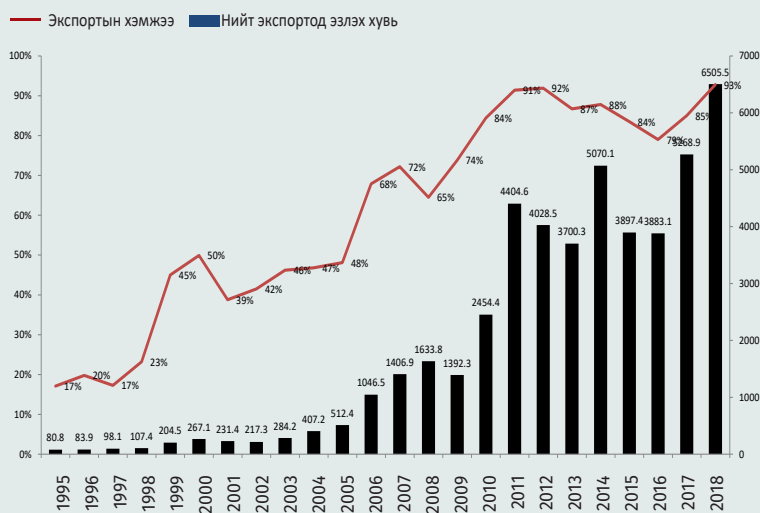
Эх сурвалж: БНХАУ-ын жил бүрийн статистикийн албан тоо баримт

2011-2018 оны Монгол дахь БНХАУ-ын шууд хөрөнгө оруулалт (сая ам.доллар)

Эх сурвалж: УСХ, БНХАУ-ын Худалдааны яамны “Гадаадын хөрөнгө оруулалтын хамтын ажиллагааны улс орон (бүс нутаг) удирдамж”

Экспортын хувь, хэмжээ

Эх сурвалж: Монголбанк

► экспо” арга хэмжээнд Монгол Улсаас 251 аж ахуйн нэгж оролцож 1.2 сая юанийн, хоёрдугаар экспод 400 компани нийт 6.2 сая юанийн борлуулалт хийжээ. Харин гурав дахь удаагийн экспод Монголын 450 бизнес эрхлэгч оролцож 2.7 тэрбум төгрөгийн орлого олсон байна.

Уул уурхай, эрчим хүч зэрэг томоохон салбараас гадна хөдөө аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүн импортлох, Монголд энэ чиглэлийн үйлдвэрүүдэд хөрөнгө оруулах сонирхол их байдгийг МҮХАҮТ-ийн орлогч дарга Б.Намжилсүрэн онцолсон. Тиймээс өмнөд хөршийн бизнес эрхлэгчид Монголтой маш сайн хамтран ажиллахыг эрмэлздэг ч хөрөнгө оруулалтын орчин таагүй, улс төр тогтворгүй, төр засгийн бодлого шийдвэр байнга солигддог нь бизнесийн хамтын ажиллагаанд ихээхэн саад тээг болдог байна. Уг нь хамтын ажиллагааг хөхиүлэн дэмжих зах зээлийн орон зай бий. Монголд малын тоо жилээс жилд өсөн нэмэгдэж байгаа шиг өмнөд хөршид ч органик хүнсний зах зээл жил ирэх тусам тэлж буй. АНУ-ын Research & Markets-ын судалгаагаар өмнөд хөршийн органик хүнсний зах зээлийн жилийн өсөлт дунджаар 15 орчим хувь байх бөгөөд 2024 онд хоёр тэрбум гаруй ам.долларт хүрэх аж. Цаашдаа ч өсөн нэмэгдэнэ.

2050 он гэхэд тус улсын хүн амын гуравны нэг нь 60 ба түүнээс дээш насныхан болох хэтийн төлөв гарсан нь органик болон эрүүл хүнсний зах зээлд хамгийн том орон зай эзэлнэ. Түүнчлэн дундаж давхаргын интернэт хэрэглээ,

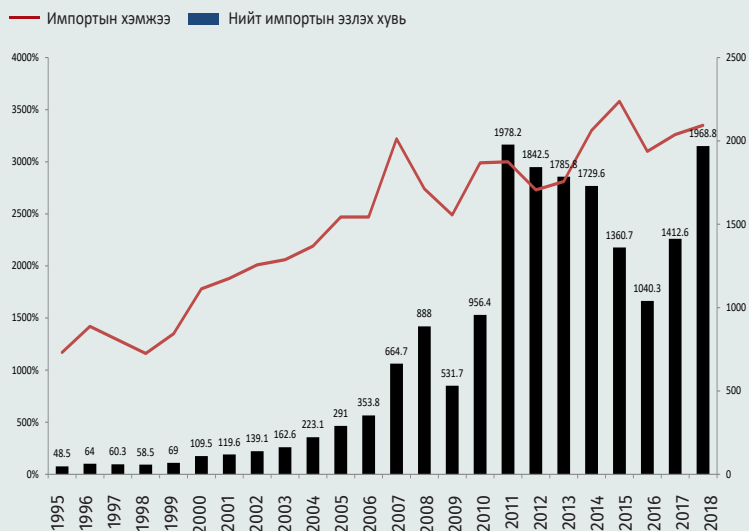
боловсролын түвшин сайжирч байгаа нь органик бүтээгдэхүүний сонголт нэмэгдэх нэг шалтгаан болж буй. Энэ бүхнээс гадна Хятадын удирдлага хүнсний аюулгүй байдалд гойд анхаарч, органик хүнсний хувьсгал эхлүүлсэн. Тиймдээ ч тус улсын органик хүнсний шалгуур Европын холбооныхоос өндөр байна. “Европт бүтээгдэхүүний орцын 70-аас дээш хувь органик байвал батламж олгодог бол Хятадад 90 хувиас дээш байх шалгуур тавьдаг” гэж “MIM Global” компанийн захирал Б.Золцэнгэл өгүүлэв.

Нөгөө талаар, Хятадын зах зээлд “органик” бүтээгдэхүүн борлуулах нь маш том маркетинг бөгөөд маркетингийн зардлыг асар их хэмнэх бололцоотойг худалдааны мэргэжилтнүүд хэлдэг. Гэвч Монголын хөдөө аж ахуйн гаралтай хүнс органик байлаа ч Хятадын Хүнс, эмийн захиргааны шалгуурыг хангах бизнес эрхлэгч манайд хэр олон байна вэ гэдэг нь гол асуудал болж буй. Хятадын зах зээлд гарна гэдэг дэлхийн үйлдвэрлэгчидтэй

л өрсөлдөнө гэсэн үг. Шошго, сав баглаа боодол, маркетинг, хилийн хорио цээр, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа гээд олон асуудлыг шийдсэний дараа хаяа дэрлэн оршдог аварга луугийн хаялга монголчуудад ирэх нь лавтай. ■

Монголын хөдөө аж ахуйн гаралтай хүнс органик байлаа ч Хятадын Хүнс, эмийн захиргааны шалгуурыг хангах бизнес эрхлэгч манайд хэд байна вэ

Импортын хувь, хэмжээ

Эх сурвалж: Монголбанк

Business.mn сэтгүүлийг **Mplus, Wplus** аппаар үнэгүй уншаарай

www.business.mn

СЭТГҮҮЛ ЗАХИАЛГА:

Монгол шуудан (Утас: 7007 8916)

Түгээмэл шуудан (Утас: 7011 5015)

Онлайн хувилбар татах:

www.business.mn

Редакцитай холбогдох утас: **7011-5477, 7011-5476**

БООО форум

Протекционизмыг сөрсөн Улаанбаатарын бага хурал

“АТБФ бол манай гарагийн хамгийн том эх газарт төдийгүй даян дэлхийд олон талт харилцааг хадгалж үлдэх хүчтэй дуу хоолой”- Азийн төлөөх Бооо форумын тэргүүн, НҮБ-ын найм дахь Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Бан Ги Мүн Монгол Улс, Улаанбаатар хот, 2019.08 сар

Их гүрнүүдийн дунд нэг талыг барьсан хандлага, худалдааны протекционизм улам бүр газар авахын хэрээр бусад улс олон талт харилцааг үгүйлэх болсон. Яг энэ цаг үед Монгол Улсын нийслэлд Азийн төлөөх Бооо форум (АТБФ)-ын бага хурлыг Гадаад харилцааны яам болон Монголын Бизнесийн зөвлөл хамтран 2019 оны наймдугаар 19-21-нд зохион байгуулсан юм.

Анх 2001 оны хоёрдугаар сард 26 орны

Эрдэс баялагтаа тулгуурлан эдийн засгийн хөгжлийн боломжоо эрэлхийлж буй Монгол Улс хөгжлийн стратегиа Азийн интеграц, “Бүс ба зам” санаачилга, хөрш хоёр улстайгаа хэрэгжүүлж буй эдийн засгийн коридорын хүрээнд өрнөж буй бүтээн байгуулалттай холбож томоохон төслүүдээ танилцууллаа. Энэ талаар “Эрдэнэс Оюутолгой” ХК-ийн гүйцэтгэх захирал Ц.Түмэнцогт “Монгол Улсын уул уурхайн хөгжил, уул уурхайг дэмжсэн төмөр зам, автозам, эрчим хүчний сүлжээг бүс нутгийн санаачилгатай уялдуулснаар хөрөнгө санхүүжилт татах, зах зээлд нэвтрэх, өрсөлдөх чадваруудаа сайжруулах маш олон боломж нээгдэнэ” гэсэн юм.

Ухаалаг хөрөнгө оруулалт бол дэд бүтэц

Монголын ухаалаг хөрөнгө оруулалтын хамгийн гол талбарыг дэд бүтцийн салбар хэмээн бүс нутгийн түншүүд онцолсон. Форумын хүндэт зочин Бан Ги Мүн “Интеграцчилалд хамгийн эмзэг орнуудын нэг болох Монгол Улс дэд бүтцээ шийдэх хэрэгтэй. Ухаалаг хөрөнгө оруулалт гэдэг дэд бүтцийн тогтолцоог сайжруулж, тогтвортой хөгжлийн зорилттой нийцэхэд чиглэх хэрэгтэй. Ингэснээр Монголын байр суурь, алсын хараа дэлхий дахинд батжина” гэсэн юм.

Манай улс 2018-2021 онд хэрэгжүүлэх нийт 20.4 тэрбум ам.долларын хөрөнгө оруулалт бүхий 115 төслөөс 7.4 тэрбум ам.долларын 44 төсөл нь эрчим хүч, зам тээврийн салбарт хамаарч буй. Форумын үеэр ийм жишиг болохуйц төсөл танилцуулсан нь Зүүн хойд Азийн эрчим хүчний супер сүлжээнд холбогдох NAPS (Northeast Asia Power System Interconnection). Төслийг “Эрдэнэс Монгол” ХХК хариуцаж буй. Төслийн талаар Дэлхийн эрчим хүчний хорооны монгол төлөөлөгч П.Товуудорж “АХБ бүх судалгаа, тооцоог хийгээд техникийн хувьд хэрэгжих боломжтой гэдэг дүгнэлт гарсан. Тиймээс

АТБФ-ын бага хурлыг Гадаад харилцааны яам болон Монголын Бизнесийн зөвлөл хамтран 2019 оны наймдугаар 19-21-нд анх удаа Улаанбаатар хотноо зохион байгуулсан

санаачлагаар байгуулагдсан АТБФ өдгөө 29 гишүүн улстай, Азийн интеграцыг эрчимжүүлж буй хамгийн нөлөө бүхий байгууллага юм.

“Шинэ эрин үе дэх хамтын хөгжил дэвшлийн төлөөх уялдаатай үйл ажиллагаа” хэмээх уриан дор болсон бага хуралд НҮБ болон АТБФ-ын хүндэт эрхмүүд, манай улсын төр засаг, бизнесийн манлайлагчид гээд нийт 400 гаруй төлөөлөгч оролцсон. Энэ удаагийн бага хурал бол Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ойн хүрээнд зохион байгуулж буйгаараа онцлог. Тиймээс ч Азийн “Давос” гэгдэх тус уулзалтад өмнөд хөршийн бизнесийн төлөөлөгчид өргөн бүрэлдэхүүнтэй ирсэн юм.

► одоо яаж хийхээ л шийдэх хэрэгтэй. Хамтарсан хөрөнгө оруулалттай компани байгуулах, интеграцтай холбох, эрчим хүчний үнэ дээр тодорхой зохицуулалт хийх шаардлага бий” гэв. Хэрэв уг сүлжээнд нэгдэж, хөрөнгө санхүүжилт босгож чадвал 2036 оноос Монгол Улс сэргээгдэх эрчим хүч экспортлох зорилгоо биелүүлнэ. Бага хуралд оролцогчдын нэг болох АХБ-ны ерөнхийлөгчийн онцгой ахлах зөвлөх Аюүми Кониши “Монгол Улс нарны 1200 ГВт, салхины 200 ГВт эрчим хүчний нөөцтэй. Үүнийг хөрөнгө болгохын тулд шийдвэртэй, оновчтой хөрөнгө оруулалт хэрэгтэй” хэмээн ярьсан.

Зүүн хойд Ази дэлхийн ДНБ-ий 25 хувийг бүрдүүлдэг ч нийт хүлэмжийн хийн 40 хувийг үйлдвэрлэдэг. Тиймээс энэ төсөлд Монголын тал оролцох нь бүс нутаг төдийгүй дэлхийн хэмжээнд хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах нийтлэг зорилготой уялдаж буй. Төсөлд оролцогч тал болох Хятад улс салхи, нарны эрчим хүчний үйлдвэрлэлээр дэлхийд тэргүүлж буй бол БНСУ 2040 он гэхэд нийт эрчим хүчнийхээ 25-40 хувийг сэргээгдэх эх үүсвэрээс бүрдүүлнэ гэсэн төлөвлөгөө баглаад удаагүй байна. Япон улс эрчим хүчний бүтэцдээ эрчимтэй өөрчлөлт хийж буй бөгөөд 20-25 хувийг цэвэр эрчим хүч болгох зорилттой. Манай улс 2030 он гэхэд эрчим хүчний нийт нөөцийнхөө 30 хувийг сэргээгдэх эх үүсвэр болгох төлөвлөгөөтэй. Зүүн хойд Азийн эрчим хүчний супер сүлжээ байгуулахад зөвхөн манай улсад 2036 он хүртэл нийт 9.8 тэрбум ам.долларын хөрөнгө оруулалт шаардлагатай. Энэ нь 2018 онд орж ирсэн гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтаас даруй 3.6 дахин их дүн юм. Үр дүнд нь бүс нутгийн хүлэмжийн хийн ялгарал 35 хувь болж буурна. Харин Монгол Улс эрчим хүчээ экспортолсноор жилд 25 тэрбум ам.долларын орлого олж, ойролцоогоор 1.4 тэрбум ам.долларын ашиг хүртэнэ.

Үндэсний хөгжлийн газрын танилцуулсан хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд уул уурхайн салбарт бэлэн 13 төсөл 8.3 тэрбум ам.долларын санхүүжилт хүлээж буй аж. Хөрөнгө оруулагчдын зүгээс ч уул уурхайн салбарт хамтын ажиллагаагаа гүнзгийрүүлэх сонирхолтой байв. Хятадын өнгөт металлын уурхайн группын ТУЗ-ийн дарга Ван Тонжоу “Цаашид гүний олборлолт болон эрдсийн гүн боловсруулалтад шилжих сонирхолтой байна” хэмээв. Тус групп манай улсад анх 2005 онд хөрөнгө оруулж байсан бөгөөд өнгөрсөн оны байдлаар 250 сая ам.долларыг улсын төсөвт татвар, хураамж хэлбэрээр төвлөрүүлсэн байна.

Санхүүгийн салбарыг либералчлах сонирхол

Оролцогчид санхүүгийн олон боломж эрэлхийлсэн нь бага хурлын халуун сэдвийн нэг. Bank of China-ийн төлөөлөгчид Монголын топ 500 аж ахуй нэгжид жилийн таван хувийн хүүтэй, 100 хүртэлх сая ам.долларын зээл олгох, ЖДҮ-дэд санхүүгийн баталгаа гаргах сонирхолтойгоо илэрхийллээ. Тус банкны төлөөлөгч Жиан Хонфү “Дотоодын банкууд нэг зээлдэгчид 60 сая ам.доллараас дээш зээл олгодоггүй, жилийн 15-20 хувийн хүү гэдэг бол бизнес эрхлэгчдэд дэндүү их дарамттай. Гэтэл уул уурхайн компаниудад үүнээс их хэмжээний зээл хэрэгтэй байна. Санхүүгийн салбараа либералчилбал гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт татах боломж эрс нэмэгдэнэ. Хөрөнгө оруулалт орж ирлээ гэхэд санхүүгийн үйлчилгээ нь бэлэн байх хэрэгтэй. Манай банк 60 тэрбум ам.долларын активтай, Монголын төслүүдэд 10 тэрбум ам.доллараас дээш хэмжээний санхүүжилт хэрэгтэй байна. Тиймээс бидэнд үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрөл олгож, юаниар зээл авах нь иргэдэд хүртэх үр ашиг нь ч нэмэгдэнэ” гэв. Харин Монголын талаас хэд хэдэн эх үүсвэрээс бүрдсэн синдикат зээл олгох боломжийг сонирхоход “Энэ талаар нарийн судалж болно. Бидэнд мега төслүүдийг санхүүжүүлэх зээлийн хэд хэдэн шугам бий” гэж “Bank of China”-ийн төлөөлөл хэлсэн.

ХХБ-ны гүйцэтгэх дэд ерөнхийлөгч Рандольф Коппа “Бүс нутгийн санаачилгатай уялдаж дэд бүтэц, эрчим хүчний төсөл хэрэгжүүлж, Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлыг бууруулах гол спонсор Засгийн газар. Гэхдээ Засгийн газрын өр ДНБ-ий 25 хувьд хүрсэн учир гадаадын хөрөнгө оруулалт татахаас өөр арга байхгүй. Зээлийн хямд эх үүсвэрийг дэмжвэл хувийн хэвшлийнхэн оролцоход бэлэн” хэмээн байр сууриа илэрхийлэв.

АТБФ нь цаашид бүс нутагт өрнөж буй хамтын ажиллагааны стратеги, санаачилгуудын уялдаа холбоог хангах замаар бүс нутгийн хэмжээний хуримтлал, хадгаламжийг үр дүнтэй дайчлах, эдийн засаг бүрийн харьцангуй давуу талуудад хөрөнгө оруулж, бүс нутаг болоод түүнээс ч илүү газар нутагт зөөлөн болон хатуу дэд бүтцийг уялдаа холбоог хангах замаар хөхиүлэн дэмжих эрмэлзэлтэй байгаа нь далайд гарцгүй, дэд бүтцийн хөгжил сул манай улсын хувьд түшиж тулах том түнш юм. ■

Зүүн хойд Азийн эрчим хүчний супер сүлжээ манай улсад нийт 9.8 тэрбум ам.долларын хөрөнгө оруулалт татна

Технологи

Инноваци, технологийн ирээдүйн их гүрэн

Өнгөрсөн 10 жилийн хугацаанд Хятад улс инноваци, технологийн салбарт цойлон гарч ирэв. Дэлхийн хамгийн том зах зээлтэй тус улсын дотоодын хэрэглэгчид энэ салбарын хөгжил, дэвшлийг талархан хүлээн авч, сэтгэл хангалуун буй. Тэгвэл ойрын ирээдүйд Хятад улс энэ давшингуй амжилтаа ахиулж, дэлхийд тэргүүлэхийг зорьж байна.

Шинийг санаачлагч Хятад

Хятад улс Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийг хөгжүүлэх XII таван жилийн төлөвлөгөөг танилцуулснаас хойш буюу 2011-2015 оны хооронд дэлхийн шинжлэх ухаан, технологийн хөгжилд томоохон нөлөө үзүүлэгч, оройлогч үндэстэн болж хувирав. Тус улс судалгаа, хөгжүүлэлтээр (R&D) АНУ-ын дараа хоёрдугаарт орж байна. 2015 оны байдлаар энэ чиглэлд

Хятад улс ирэх 5-10 жилийн дараа шинжлэх ухаан, технологийн салбарт дэлхийд тэргүүлэгч гүрэн болно

хоёр их наяд ам.долларын хөрөнгө оруулсан нь дэлхийн хэмжээнд 21 хувийг эзэлжээ. Харин 2010-2015 оны хооронд хөрөнгө оруулалтаа жилд дунджаар 18 хувиар өсгөсөн нь АНУ-ынхтай харьцуулахад хэд дахин өндөр үзүүлэлт юм.

Хятад улс энэ хурдаараа 5-10

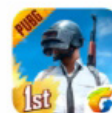
жилийн дараа шинжлэх ухаан, технологийн салбарт дэлхийд тэргүүлэгч гүрэн болохоор байна. Инноваци, технологийн салбарын хөгжлийг илэрхийлэх өөр нэг хэмжүүр бол эл салбарт суралцаж буй оюутан, залуусын тоо. 2000-2014 оны хооронд тус улсад шинжлэх ухаан, инженерийн чиглэлээр суралцаж төгсөгчдийн тоо 360 мянгаас 1.6 саяд хүрч өссөн бол энэ хугацаанд АНУ-ын төгсөгчдийн тоо 480 мянгаас 742 мянгад хүрчээ. Мөн патент, шинэ үйлдвэрлэлд оруулж буй хөрөнгө оруулалтаар АНУ-ын дараа орж байгаа ч Хятад улсын энэ үзүүлэлт хангалттай өндөр байна.

БНХАУ-ын XIII таван жилийн төлөвлөгөөний (2015-2020) хугацаанд эдгээр амжилтыг ахиулж, “Шинийг санаачлагч орон” болох зорилтдоо хүрэх шийдвэрлэх үе гэж тус улсын удирдлага тодорхойлж байгаа юм. Хятадын эдийн засаг,

Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбар дахь Хятадын XIII таван жилийн гол зорилт

№	Үзүүлэлт	2015	2020
1	Дэлхийн хэмжээнд эзлэх инновацийн хүчин чадал	18	15
2	Эдийн засгийн өсөлтөд үзүүлэх олон хүчин зүйлийн бүтээмж (%)	55.3	60
3	Судалгаа, хөгжүүлэлтийн зардлын ДНБ-д эзлэх хувь	2.1	2.5
4	10 мянган ажиллах хүч тутамд ногдох судалгаа хөгжүүлэлтийн мэргэжилтний тоо	48.5	60
5	Өндөр болон шинэ технологийн ААН-үүдийн ашиг орлого (их наяд юань)	22.2	34
6	Мэдлэгт суурилсан, нэмүү өртөг шингэсэн үйлчилгээний ДНБ-д эзлэх хувь	15.6	20
7	Тогтоосон хэмжээнээс дээш гарсан аж үйлдвэрүүдийн судалгаа, хөгжүүлэлтийн зардлыг бизнесийн ашиг орлоготой харьцуулсан харьцаа (%)	0.9	1.1
8	Олон улсын сэтгүүлд Хятадын хэвлэлээс иш татсан байдал (жагсаалтад эзлэх байр)	4	2
9	Патентын хамтын ажиллагааны гэрээний хүрээнд баталгаажуулсан патентын тоо (10 мянган ширхэг)	3.05	2 дахин нэмэгдүүлэх
10	10 мянган хүнд ногдох шинэ бүтээлийн патентын тоо (ширхэг)	6.3	12
11	Дотоодын техникийн зах зээл дэх гэрээ, хэлэлцээрийн өртөг (тэрбум юань)	9835	20000
12	Шинжлэх ухааны боловсролтой иргэдийн хүн амд эзлэх хувь (%)	6.2	10

Эх сурвалж: БНХАУ-ын Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн XIII таван жилийн төлөвлөгөө, 2016

► нийгмийн хөгжил болон инновацид суурилсан хөгжлийн үндэстний бодлого нь “Хятадад үйлдвэрлэв 2025”, “Интернэт+”, “Хүчирхэг сүлжээ”, “Хүчирхэг далай”, “Хүчирхэг сансар”, “Эрүүл Хятад” зэрэг цэргийн болоод иргэний зориулалттай хөтөлбөрүүд, мөн “Бүс ба Зам” санаачилга, “Бээжин-Тяньжин-Хэбэйнь хамтын ажиллагааны хөгжил”, “Хөх мөрний эдийн засгийн бүсийн хөгжил” зэрэг үндэстний хэмжээний стратегитай уялдаж, эдгээр бодлогоор дамжин хэрэгжиж байна.

Технологийн шадар гурван цэрэг

Baidu, Alibaba, Tencent (BAT)-ийг мэдэхгүй хүн байхгүй. Хятадын технологийн гурван хүчирхэг компани нийлээд нэг их наяд ам.доллароор үнэлэгдэж буй тухай олон улсын хэвлэлд бичжээ. Baidu Map, Alipay, Wechat гурван аппликэйшнүүгээр хятад хүний өдөр тутмын амьдралыг төсөөлөхөд бэрх болсон. Төлбөр тооцоо, худалдаа, үйлчилгээ, чөлөөт цаг, харилцаа холбоо эдгээр аппликэйшн дээр суурилж буй. Дотоодын зах зээлд ноёлж чадсан BAT-ийн амжилт технологийн чиглэлийн бусад компанийн замыг засаж, Хятад улс технологийн салбарт цойлон гарч ирэх үүд хаалгыг нээв.

Хятадын бараа, бүтээгдэхүүнийг хямдхан, чанар муутай, дуураймал хэмээн шүүмжилдэг. Хэдийгээр ийм дутагдал өнөө хэр байгаа ч компанийн хэмжээ, өсөлт, ялангуяа инноваци дээр тулгуурлан үйл ажиллагаа явуулж буй томоохон компаниуд зах зээлд чанартай бүтээгдэхүүн нийлүүлэх болсон. Өнөөдөр Хятадын инновацийн компаниуд АНУ-ын

Цахиурын Хөндий, Израиль зэрэг дэлхийн томоохон инновацийн төвүүдээс төрж гарсан компаниудтай өрсөлдөхүйц хэмжээнд хүрээд байна.

Huawei гэхэд харилцаа холбооны төхөөрөмж үйлдвэрлэлээр дэлхийд тэргүүлж, ухаалаг гар утасны гурав дахь том үйлдвэрлэгч болсон. Бүтээгдэхүүнээ боловсронгуй болгосноор тус компани өдгөө Хятад төдийгүй Барууны зах зээлд ноёлж байна. Мөн ухаалаг утасны зах зээлд орж ирээд удаагүй Xiaomi брэнд дэлхийн топ 10 ухаалаг гар утас үйлдвэрлэгчийн нэг болов. Шинэ загварыг богино хугацаанд гаргаж, зөвхөн онлайнаар борлуулах зэрэг маркетингийн шинэ инновацийг тус компани нэвтрүүлжээ.

Дэлхийн хамгийн том онлайн худалдааны компанид тооцогдож буй Alibaba Хятадын маш олон жижиг бизнесийг онлайн худалдаанд хөтлөн оруулж, энэ салбарт хувьсгал хийсэн. Alibaba-гийн арваннэгдүгээр сарын 11-ний өдрийн хямдралтай худалдаа нь Хар Баасан гараг, Кибер Даваа гараг зэрэг Америк, Европын томоохон хямдралтай худалдаанаас хэд дахин их ашиг олж байна. Tencent компанийн Wechat аппликэйшн 2019 оны хоёрдугаар хагас жилийн байдлаар 1.1 тэрбум гаруй идэвхтэй хэрэглэгчтэй болж Facebook-ийг ардаа орхин дэлхийн тав дахь хамгийн үнэ цэнтэй компани болсон. Хятадын Гуандон мужийн Шэньжэнь хотод төвтэй технологийн DJI компани өдгөө дэлхийн топ дрон үйлдвэрлэгчид тооцогддог бол Haier, Midea зэрэг компани боломжийн үнэтэй, чанартай гэр ахуйн цахилгаан бараа, цахилгаан хэрэгсэл үйлдвэрлэгч болоод байгаа юм. ►

► Барууныхан Хятадын Засгийн газрыг протекционист бодлогоор үйлдвэрлэлийн салбаруудаа дэмжиж, оюуны өмчийг хамгаалах тал дээр хойрго ханддаг гэж шүүмжилдэг. Зарим салбарт ийм байдал ажиглагддаг боловч бараг бүх компани олон улсын стандартын хүрээнд үйл ажиллагаа явуулдаг гэж тэд хэлдэг. Такси үйлчилгээний Didi аппликэйшнийг Uber-ийн загвар дээр суурилсан гэж буруутгадаг ч маркетингаар аль хэдийн Uber-ээс илүү гарсан. Мөн согтууруулах ундаа хэрэглэсэн үедээ жолооч дуудах зэрэг шинэ үйлчилгээг тус аппликэйшн нэвтрүүлснээс гадна аюулгүй байдалтай холбоотой олон шинэчлэл хийсээр байна. Хятад улс мөн хиймэл оюун ухааны салбарт ихээхэн амжилт үзүүлж буй. Тухайлбал, англи хэлний ярианы чадварыг сайжруулах зорилготой LingoChamp (Lilulishuo) аппликэйшн багш хөлслөхгүйгээр англи хэлний ярианы чадвараа сайжруулах боломж олгож байна. Өдгөө 50 сая гаруй хэрэглэгч уг аппликэйшнийг хэрэглэдэг.

Хятадын Засгийн газрын явуулж буй бодлогыг дагаад технологийн компаниудад ахиж дэвжих шинэ боломжууд бий болсоор байна. “Хятадад үйлдвэрлэв-2025” хэмээх нүсэр хөтөлбөрийн хүрээнд сэргээгдэх эрчим хүч, цахилгаан машин, цэвэр эрчим хүч, агаарын тээвэр, робот, сансрын хөтөлбөр, аюулгүй байдал гээд олон салбарт хөрөнгө оруулалтын урсгал цутган орж байна.

Хятадын технологийн салбарын шадар гурван цэрэг BAT хэрэглэгчийн зах зээлээс дахин нэг шинэ шат ахиж, төрийн бодлогын хүрээнд хэрэгжих төслүүдэд нягт уялдаа холбоотой ажиллаж эхэлсэн. 2017 онд Хятадын Шинжлэх ухаан, технологийн яамнаас “Инновацийн нээлттэй платформуудын шинэ давалгаа” гэгчийг зарласан бөгөөд Baidu автомат удирдлагатай тээврийн хэрэгслүүд, Alibaba Cloud (Aliyun) ухаалаг хотын төслүүдэд, Tencent эрүүл мэнд, үзлэг оношилгооны чиглэлд ажиллаж байна.

BAT+5G

BAT-ийн давалгааг үргэлжлүүлж буй өөр нэг компани бол Шэньжэнь хотод төвтэй харилцаа, холбооны төхөөрөмж үйлдвэрлэгч Huawei юм. 5G технологиор дэлхийд тэргүүлэгчдийн нэг эл компани АНУ-ын хориг арга хэмжээтэй нүүр тулаад байгаа билээ.

Шинийг санаачлагчид, энтрепренерүүдэд зориулсан Innoway гэх шинэ гудамжийг 2014 онд Бээжин хотод байгуулав

Монголчууд бид зөвхөн зам, тээвэр, дэд бүтцийн төслүүд бус шинжлэх ухаан, технологийн чиглэлд хамтран ажиллах, шинжлэх ухаан, технологийн төв байгуулах зэргээр хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх ёстой

5G технологийн тусламжтай автомат удирдлагатай машин, их хэмжээний файл шилжүүлэх, гар утасны үйл ажиллагаа, видео тоглоом тоглох чанар сайжрах, үүлэн технологид файл хадгалах боломж нэмэгдэх, хиймэл оюун ухаант роботуудыг сайжруулах, илүү дэвшилтэт дрон бий болох, ухаалаг гэр, ухаалаг хот бий болох зэрэг асар олон үйлчилгээ сайжрах боломж бүрдэнэ. Энэ технологиор дэлхийд давамгайлах гүрэн улс төр, кибер дайн, эдийн засаг, цэрэг дайны ихээхэн эрх мэдлийг гартаа авах юм. АНУ-ын Ерөнхийлөгч Д.Трамп эл дайнд заавал ялалт байгуулж, технологиор тэргүүлэгч гүрэн болох ёстой хэмээн онцлон хэлсэн.

5G технологид суурилсан интернэт сүлжээ, гар утас, харилцаа холбооны төхөөрөмжүүд 2020 оноос олон нийтийн хүртээл болж, хэрэглэгчид ашиглаж эхэлнэ гэсэн таамаг бий. Qualcomm, Verizon, AT&T, Samsung зэрэг компани 2020 оны сүүлчээр, харин Хятадын гар утасны гурван гол оператор China Mobile, Unicom, China Telecom 50 гаруй хотод 5G технологи энэ оны дундуур нэвтрүүлэх хүлээлттэй байна. Одоогийн байдлаар энэ гурван компани 5G-д суурилсан 86 мянган станц байгуулсан агаад энэ оны сүүлчээр 130 мянга болгож нэмэгдүүлэх аж.

Инновацийн төвүүд

Хятад улс шинжлэх ухаан, инновацийг хөгжүүлэх бодлогын хүрээнд Бээжинг дэлхийн инновацийн төв болгох зорилт тавьж, 2011 оноос Бээжинд Инновацийн олон улсын хамтын ажиллагааны хурал зохион байгуулж эхэлсэн. Мөн шинжлэх ухаан, инновацийн нөөц бололцоог ашиглах, олон улсын инновацийн

Хятадын инновацийн төвүүдийн нэг болох Гуандон мужийн Шэньжэнь хот

► гол төслүүдэд хамтран ажиллах болов. Тус улсын засгийн газрын шинжлэх ухаан инновацийг хөгжүүлэх бодлогын үр дүнд Бээжин хотын Хайдан дүүрэг дэх Жон Гуань Цунь гудамж Хятадын Цахиурын Хөндий болж хувирсан. 1980-аад онд цахилгаан барааны зах байсан эл гудамж өдгөө Хятадын тэргүүлэх их сургууль, судалгааны институтээр хүрээлүүлсэн шинжлэх ухааны парк болжээ.

Тус улсын дотоодын нийт хөрөнгө оруулалтын гуравны нэг хувь Жон Гуань Цуньд төвлөрч буй компаниудад ногддог. 2014 онд Хайдан дүүргийн засаг захиргаа Innoway гэх шинэ төвийг нээснээр тус гудамж олон улсын чанартай болов. Татварын хөнгөлөлт, урамшуулал үзүүлэх, байнга оршин суух виз олгох зэрэг таатай бодлого хэрэгжүүлснээр Жон Гуань Цунь гудамж гадны маш олон шинийг санаачлагч, хөрөнгө оруулагч, старт-апын анхаарлыг татах болсон. Google, Sony, Intel зэрэг компанийн Хятад дахь төв оффис, Microsoft компанийн Ази дахь судалгааны төв чухам энд бий.

Хятадын инновацийн өөр нэг төв бол Гуандон мужийн Шэньжэнь хот. 1970-аад оныг хүртэл жижиг тосгон байсан эл хотыг 1980 онд Хятадын эдийн засгийн анхны тусгай бүс болгон зарласан. Хятад улсын шинэчлэл, нээлттэй бодлогын гол үүд хаалга чухам энд нээгдсэн гэж болно. 1980-аад оноос Хонконгийн компаниуд үйлдвэрүүдээ Шэньжэнь рүү нүүлгэж эхэлснээр санхүү, түгээлт, өндөр технологийн чиглэлийн бизнес, үйлдвэрлэлүүд төвлөрч, тус хотын эдийн засаг хурдацтай өссөн. 1980-2015 оны хооронд Шэньжэний ДНБ-ий өсөлт жилд дунджаар 23 хувь

байв. Энэ нь улсын хэмжээнд төдийгүй Бээжин (10.1 хувь), Шанхай (9.9 хувь) хотуудынхаас ч илүү гарсан үзүүлэлт. Huawei, ZTE, Tencent, BYD, BGI, DJI, Royole зэрэг компанийн амжилт, үйл ажиллагаа нь Шэньжэнийг Хятадын ээлжит нэгэн Цахиурын Хөндий болгосон юм. Шэньжэнь эдүгээ ухаалаг гар утас үйлдвэрлэлийн дэлхийн хамгийн том төвд тооцогдож байна. Fortune Global 500 жагсаалтад багтсан 270 компани Шэньжэньд хөрөнгө оруулжээ. Тэд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлээ илүүтэй судалгаа, хөгжүүлэлтийн чиглэлд түлхүү үйл ажиллагаа явуулж байна. Мөн дэлхийд тэргүүлэх Microsoft, Intel, Oracle, Samsung зэрэг компаниуд аль хэдийн Шэньжэньд судалгааны институтиудээ байгуулаад байна.

Жон Гуань Цунь, Шэньжэнь зэрэг инновацийн төвүүд Хятадын хиймэл оюун ухаан, өндөр үр ашигтай технологийн үйлдвэрлэлд үлэмж хувь нэмэр оруулаад зогсохгүй бусад улсын компани, бизнест шинэ боломж олгож байна.

Монголчууд ч Хятадын хөгжлийн үр шимээс хүртэж, өндөр хурдны галт тэргэнд нь суух боломж бүрэн бий. Хятад улс “Бүс ба зам” санаачилгын хүрээнд шинжлэх ухаан, технологийн чиглэлээр бусад улстай хамтран ажиллана гэдгээ илэрхийлсэн. Бид энэ санаачилгыг зөвхөн зам, тээвэр, дэд бүтцийн төслүүдээр ойлгож хүлээн авах бус, шинжлэх ухаан, технологийн чиглэлд хамтран ажиллах, хамтарсан лаборатори байгуулах, шинжлэх ухаан, технологийн төв байгуулах, үйлдвэрлэл явуулах зэргээр хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх боломжтой. ■

ТОМИЛОЛТ

Mongolian Economy сэтгүүлийн сурвалжлагч
Т.Сарангуа БНХАУ-ын Ланжоу хотоос бэлтгэв.

Ланжоу Шинэ Дүүргийн бүтээн байгуулалтын байдал

Барууншаа бодлого

Миний бие Хятадын баруун бүсийн хөгжил, хөдөө аж ахуйн нөхцөл байдалтай танилцаж, туршлага судлах Монголын сэтгүүлчдийн багт багтаж Ганьсу мужийг зорьсон юм. Ийнхүү 2019 оны долоодугаар сарын 10-ны 08.30 цагт Бээжин-Ланжоу чиглэлийн нислэгээр Ганьсу муж болон Хятадын баруун хэсгийн агаарын тээврийн төв болох Ланжоу Жончуан Олон улсын нисэх онгоцны буудал руу нисэв.

“Ланжоу Жончуан Олон улсын нисэх онгоцны буудал”-д газардсаны дараа хамгийн түрүүнд надад энэ онгоцны буудал манай Хөшигийн хөндийн шинэ нисэх онгоцны буудалтай ихэд адил санагдсан. Учир нь хотоос нэлээд зайдуу, уул толгодоор хүрээлэгдсэн хээр тал газарт уг нисэх онгоцны буудал байрлажээ. Хэдхэн сарын өмнө “Улаанбаатар хотын Олон улсын нисэх онгоцны шинэ буудал” төслийн захирал Н.Энхбаттай ярилцлага хийж байлаа. Тэрбээр “Шинэ нисэх онгоцны буудлын нэг онцлог нь Green field буюу эзгүй хээр талд хийсэн бүтээн байгуулалт бөгөөд манайх шиг хээр газар нисэх буудал барьсан тохиолдол цөөнд тооцогдоно” гэж ярьж байсан юм. Харин би цөөн хэдхэн тохиолдлын хоёр дахийг нь өөрийн нүдээр ийнхүү харлаа. 1970 онд ашиглалтад орсноос хойш өнгөрсөн хугацаанд хэд хэдэн удаагийн өргөтгөл хийсэн тус нисэх онгоцны буудал нь БНХАУ-ын баруун хэсгийн Ганьсу мужийн нийслэл Ланжоу хотын төвөөс 67 км зайтай байрладаг. ►

► Нисэх буудлаас хот суурин газар, орон сууцны хорооллын бараа харагдах боловч мужийн нийслэл Ланжоу хот хүрэх зуур овгор товгор уул толгод, заримыг нь шатлан засаж мод тарьсан дүр зураг тасаралтгүй үргэлжилнэ. Онгон зэрлэг энэ байгальд хүний гараар бүтээсэн ул мөр гэвэл сүрлэг том уулыг нүхлэн гарах төмөр зам, уулсын дундуур сүлжилдэх олон давхар цэлийсэн автозамууд байлаа. Хоёр, гурван жилийн өмнө Хятадад анх очиж байсан цагаас хойш энэ улсын нүсэр том барилга, зам, гүүр зэрэг дэд бүтцийн бүтээн байгуулалт нь анхаарал ихэд татах болсон билээ. Харин энэ удаад хотжилтын түүхэн дэх хамгийн экстрим бүтээн байгуулалтыг Ланжоуд олж үзсэн юм.

Ланжоу Жончуан Олон улсын нисэх онгоцны буудал байрлах энэ хөндийд нэгэн шинэ дүүргийг бүтээн байгуулж буй нь Ланжоу Шинэ Дүүрэг. 2012 онд Хятадын Засгийн газар болон Ганьсу мужийн засаг захиргаа хамтран шинэ дүүрэг байгуулахаар хэдэн мянган уул толгодыг тэгшлэх нүсэр том ажил эхэлж байв. 800 км.кв тэгш талбайг бий болгохын тулд 3000 гаруй экскаватор, 6000 ажилтан авч ирэх байжээ. Хүний санаанд багтамгүй энэ бүтээн байгуулалтыг Хятадын хамгийн том хувийн барилгын компани болох China Pacific Construction Group гүйцэтгэсэн байна.

БНХАУ-ын Коммунист нам хөгжлөөр хоцрогдмол баруун бүс нутгаа хөгжүүлэхээр 2000 оноос “Барууншаа” хэмээх бодлогыг хэрэгжүүлж эхэлснээр тус бүс нутагт тээвэр, харилцаа холбооны дэд бүтэц хөгжиж, эдийн засгийн бүтээмж нь дээшилсээр байна. Үүний үлгэр жишээ нэгэн ажил нь яг одоо сүндэрлэн босож буй, хотын хэмжээнд үнэлэгдэх шинэ дүүрэг. Ланжоу Шинэ Дүүрэг нь Хятад улс даяар бодлогоор хөгжүүлж буй чөлөөт бүс бүхий эдийн засаг, улс төрийн тусгай түвшний засаг захиргаатай (Шанхайн Пудон, Тянжиний Биньхай, Чонкины Лянжиан, Жэжианы Жушан) тав дахь дүүрэг юм.

Ланжоу Шинэ Дүүрэг үндсэн дөрвөн хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд, Ланжоу Жончуан Олон Улсын нисэх онгоцны буудлыг тойрон 246 км.кв нутаг дэвсгэрт тарифийн хөнгөлөлттэй үйлдвэрлэл, тээвэр, ложистикийн бүс нутагт бүхий төв хэсэг. Мөн 48 км.кв талбайг амралт, зугаа цэнгэл, бизнесийн дүүрэг болгож буй бол өмнөд хэсгийн 248 кв.км бүхий газрыг байгалийн унаган төрхөөр

нь үлдээж аялал жуулчлалын бүсийг бий болгож байна. Энд цаг уурын хувьд тохиромжтой, өвөлдөө хамгийн хүйтэндээ 10-15 хэм хүрдэг хэмээн тус дүүргийн бүтээн байгуулалтыг танилцуулсан Ланжоу Шинэ Дүүргийн албаны хүн хэлсэн юм. Тиймээс халуунаас зугатаж сэрүүнд байх сонирхолтой хүмүүсийн хувьд аялж жуулчлах сонирхол их байдаг аж. Мөн шинэ дүүргийн зүүн хэсгийн 220 кв.км талбай бүхий говь, цөлөрхөг нутгийг шинэ үеийн ферм, газар тариалангийн бүс нутаг болгон хөгжүүлж байна.

Баруун бүс нутгийг эдийн засгийн нөөц бүрдүүлэх болон хүрээлэн буй орчинг хамгаалах гэсэн хоёр үндсэн хэлбэрээр хөгжүүлж буйг Ланжоу Шинэ Дүүргээс илхэнээ харж болно. 2011-2030 он хүртэлх ерөнхий төлөвлөгөөнд тус дүүргийг хүчирхэг үйлдвэрлэл бүхий, хэд хэдэн томоохон хиймэл нуурыг бий болгосон байгаль экологид ээлтэй ногоон хот болгоно гэсэн байна. Байгалийн баялаг, эрчим хүчний нөөц бүхий хуурай уур амьсгалтай энэ газарт аварга том хөдөө аж ахуйн парк байгуулан хүлэмжинд органик хүнс тариалж эхэлжээ. Ланжоу Шинэ Дүүргийн орчин үеийн ХАА-н паркард гүзээлзгэнэ, тоор, сараана, луу жимс зэрэг 30 гаруй төрлийн жимс, ногоо тарьж байна. Байгаль орчинд ээлтэй байдлаар газар тариалан эрхлэхээс гадна ажлын гэрээ байгуулах, мэргэжлийн сургалт зохион байгуулах зэргээр 600 гаруй ядуу ардыг ажлын байраар хангажээ.

Одоогийн байдлаар Ланжоу Шинэ Дүүргийн 200 гаруй км.кв талбайд бүтээн байгуулалт хийгээд байна. Эхний ээлжинд төрийн албан хаагчдыг орон сууцжуулсан бол тариачдад зориулсан хороолол хүртэл барьжээ. Энд амьдралын өртөг Бээжин хотынхтой дөхөж очих боловч орон сууцны үнэ дунджаар нэг м.кв нь 5500 юань буюу боломжийн үнэтэй аж. Мөн м.кв нь 9000 юанийн үнэтэй хаус хотхон ч баригджээ. Шинээр баригдсан орон сууц 100 хувь зарагдаж дууссан бол 60 хувьд нь оршин суугчид нүүн орсон байна. Одоогийн байдлаар Ланжоу Шинэ Дүүрэг 200 гаруй мянган хүн оршин сууж байгаа бол 2020 онд энэ тоог 600 мянга, 2030 онд нэг саяд ►

**БНХАУ-ын Коммунист нам
хөгжлөөр хоцрогдмол баруун
бүс нутгаа хөгжүүлэхээр 2000
оноос “Барууншаа” хэмээх
бодлогыг хэрэгжүүлж эхэлсэн**

Ланжоу Шинэ Дүүргийн 800 км.кв тэгш талбайг бий болгохын тулд 3000 гаруй экскаватор, 6000 ажилтан авчирч байжээ

► хүргэнэ. Шинэ барилга байшингууд дунд хоосон тэгш газар нэлээдгүй харагдах бөгөөд эдний нэгэнд нь удахгүй таван одтой Хятадын томоохон зочид буудал баригдахаар газар худалдан аваад буйг дүүрэгтэй танилцан явах зам зуур албаны хүн сонирхуулсан юм. Мөн 20 мянган хүүхэд, гэр бүл хүлээж авах хүчин чадалтай усан тоглоомтой хүүхдийн паркийг байгуулжээ. Цаашид Шинэ Торгоны Замын санаачлагын хүрээнд энд “Бүх үндэстнүүдийн худалдааны гудамж” нэртэй худалдааны зах, агуулахын бүс, Үлэг гүрвэлийн парк зэрэг төслийг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн байна.

Ланжоу Шинэ Дүүргийн газар зүйн байрлал нь ирээдүйд тус бүс нутгийн эдийн засгийн өсөлтөд ихээхэн давуу талтай гэж үзэж байна. Ланжоу хот нь Өрөмч, Сиань гэсэн хоёр мега хотын дунд байрлах бөгөөд тус бүс нутагтаа хамгийн том хотод тооцогдож байна. Мөн Цинхай мужийн Сининь, Нинша-Хотон Автономит мужийн Иньчуань гэсэн хоёр нийслэлтэй хил залгаа оршдог. Энэ гурван хот бүс нутгийн эдийн засгийг бэхжүүлэхэд ач холбогдолтой бөгөөд Ланжоу Шинэ Дүүрэг нь харилцаа холбооных нь гол төв болох аж. Өдгөө 3.6 сая хүнтэй Хятадын Ганьсу мужийн нийслэл Ланжоу хот нь нэгэн цагт эртний Торгоны замын томоохон худалдааны төв байсан. Хятад улс ийнхүү Ланжоуд томоохон бүтээн байгуулалт өрнүүлснээр түүхэн ач холбогдолтой байршлаа

эргэн сэргээж “Торгоны замын эдийн засгийн бүс”-ийн гол төвийг бий болгож, дахин Баруун руу гарах гарцаа нээж байна. “Торгоны замын эдийн засгийн бүс”-ийн хүрээнд шинэ хурдны зам, төмөр замын сүлжээ, үйлдвэрлэлийн бүс, хийн хоолой, цахилгаан станц, далайн боомтууд, засаг захиргааны төв, шинэ хотуудыг байгуулж буй бөгөөд энэ нь Зүүн Азиас Баруун Европ хүртэлх 60 гаруй орныг хамарсан Хятадын “Нэг бүс, нэг зам” санаачлагын эх газраар явж буй хэсэг нь юм.

Ланжоу Шинэ Дүүрэг нь Торгоны Замын төсөлтэй дараах таван чиглэлээр уялдана. Үүнд,

- Шинэ хот байгуулагдсанаар бизнесүүд бий болох нь эдийн засгийн бүсийн үйл ажиллагаанд ихээхэн ач холбогдолтой.
- Шинэ торгоны зам дагуу худалдааг хөнгөвчлөх үүрэг гүйцэтгэнэ.
- Ирээдүйд тус хот нь бүс нутгийн нефть химийн үйлдвэрлэлийн төв болж, Төв Азийн эрчим хүчий салбарын холбоо уялдааг сайжруулна.
- Хотын сэтгэл татам дүр төрх нь Торгоны замын аялал жуулчлалын нэг талбар болно.
- Консул, соёлын төв, боловсролын институтээр дамжуулан Торгоны замын улс орнуудын хооронд соёлын болоод хүний нөөцийн солилцоо хийх форум бий болно.

2020 он гэхэд Ланжоу Шинэ Дүүрэг таван эмнэлэг, 75 сургууль, цэцэрлэг, 100 тэрбум юанийн ДНБ-тэй хот болох аж. Мөн хотын ДНБ-ийг 2015, 2020, 2030 онуудад 50 тэрбум, 100 тэрбум, 270 тэрбум юаньд хүргэх зорилтыг тусгажээ. Энэ зорилт нь 20 жилийн хугацаанд Ланжоу Шинэ Дүүргийг нийслэл Ланжоу хотын хэмжээнд хүргэнэ гэсэн үг юм. Мөн ирээдүйд Ланжоу Жончуан Олон улсын нисэх онгоцны буудлыг Хятадын баруун бүсийн агаарын төв байхаас гадна Төв болон Баруун Азийн бүс нутаг руу чиглэсэн олон улсын нислэг, ложистикийн төв болох боломжтой гэж үзэж байна.

“Барууншаа” бодлого бол баян чинээлэг нийгмийг бий болгох алслагдмал хязгаар нутгуудыг хөгжүүлэх Хятадын дотоод бодлого. Бас бүс нутгаа нээлттэй болгож, дэлхийг сүлжих Хятадын гадаад бодлого. Англи хэл дээрх вебсайтуудад Ланжоу Шинэ Дүүргийг “Аварга том эдийн засаг сүндэрлэн босож байна” хэмээн хөрөнгө оруулагчдад сурталчилан таниулж байна. ■

Хөрөнгө оруулагч

Дорнодыг бүтээлцэж буй Шинь Шинь

Газрын тос, уранаас гадна холимог металлын нөөцөөр арвин Дорнод нутгийн Улааны ордод үйл ажиллагаа явуулдаг “Шинь шинь” ХХК бол өмнөд хөршийн хөрөнгө оруулагчдын томоохон төлөөлөгчдийн нэг. Манай улсын эдийн засагт уул уурхай жин дарж эхлэхээс ч өмнө тус компани Монголд хөрөнгө оруулсан түүхтэй. Тэр ч утгаараа “Шинь шинь” ХХК өнгөрсөн 15 жилд уул уурхайн салбарын сайн, саар бүхэнтэй нүүр тулсан, ээдрээ нугачаатай түүхийг бүтээлцсэн БНХАУ-ын 100 хувийн санхүүжилттэй хөрөнгө оруулагчдын нэг. АМГТГ-ын статистикаар 2019 оны эцсийн байдлаар гадаадын 100 хувийн хөрөнгө оруулалттай компаниудын 52 хувийг өмнөд хөршийн хөрөнгө оруулагчид эзэлж буй бөгөөд нийт ашиглалтын талбайн 25.3 хувьд үйл ажиллагаа явуулж байна.

Чойбалсан хотоос хойш 125 км-т, Монгол, Хятадын хилийн Хавирга-Архашаатын боомтоос 190 км зайтай оршдог Улааны болон Мухарын

аманд цайр, хар тугалга олборлож буй “Шинь шинь” ХХК анх 2004 оны тавдугаар сарын 18-нд УБЕГ-т бүртгүүлэн, үйл ажиллагаа эхэлсэн түүхтэй. Дорнод аймгийн Дашбалбар сумын нутагдах холимог металлын Улааны ордыг түшиглэн хар тугалга, цайрын хүдэр олборлож боловсруулж, экспортолдог ба олборлолтын талбай 226 га. Нийт хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 200 сая ам.долларт хүрсэн бөгөөд баяжуулалтын үйлдвэр барихад 130 саяыг нь зарцуулжээ.

Баяжуулах үйлдвэр жилд 900 мянган тонн, хоногт 3000 тонн хүдэр боловсруулах хүчин чадалтай ба бутлах, нунтаглах, хөвүүлэн баяжуулах, өтгөрүүлэх, шүүн хатаах, савлагааны цех гэсэн хэсгээс бүрдэнэ. Гэвч эрчим хүчний хангамжаас шалтгаалан хүчин чадлынхаа 60 орчим хувийг ашигладаг. Улааны уурхайн хар тугалга, цайрын баяжмалын үйлдвэрлэл нь хоёр шатны нунтаглалт бүхий хөвүүлэн баяжуулах цианит натригүй технологиор явагддаг. Ингэхдээ ►

Дорнод аймгийн Чойбалсан хотоос хойш 125 км-т орших Улааны уурхайн баяжуулалтын үйлдвэр жилд 900 мянган тонн хүдэр боловсруулах хүчин чадалтай.

2017 онд Монгол Улсын Топ-100 аж ахуйн нэгжийн 44-р байрт шалгарав

- ▶ хүдэр тунгаах төхөөрөмжинд орж цайр, хар тугалгын баяжмал ялгардаг байна. Баяжмал дахь цайрын агууламж 41-45 хувь, хар тугалгынх 55-60 хувьтай. Эцсийн бүтээгдэхүүний чанар Монгол, Хятад улсын аль альных нь стандартад нийцдэг байна. Уурхайн ТЭЗҮ-ээс үзвэл Улааны орд 38 сая тонн нөөцтэй бөгөөд 22 жил ашиглана гэж тооцжээ.

Сүүлийн 10 гаруй жилд Монгол, Хятад хоёр улсын харилцаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагаанд “Шинь шинь” компанийн гүйцэтгэсэн үүрэг их. Тухайлбал, 2009 онд АМГТГ “Тэргүүний аж ахуйн нэгж”-ээр, Эрдэс баялаг, эрчим хүчний яам “Гадаадын шилдэг хөрөнгө оруулагч”-аар тус тус шалгаруулсан бол 2012 онд “Шилдэг татвар төлөгч”-өөр Монгол Улсын Засгийн газар өргөмжилж байжээ. Харин 2013 онд НДЕГ-аас мөн шилдэг аж ахуйн нэгжээр шалгарсан байна. Хууль эрх зүйн болон өөр олон саад бэрхшээлийг даван туулсны дараа “Шинь шинь” ХХК-ийн үйл ажиллагаа 2016 оноос эргэн сэргэсэн. Улмаар дэлхийн зах зээл дээр цайрын үнэ 10 жилийн түүхэн дээд хэмжээнд хүрч, тонн нь 3000-3500 ам.долларт хэлбэлзсэн 2017-2018 онд жил дараалан Монгол Улсын шилдэг 100 татвар төлөгчийн жагсаалтад 44, 43 дугаарт байрт эрэмбэлэгдсэн юм.

2010 оноос хойш улс болон орон нутгийн төсөвт нийт 109 тэрбум төгрөг төвлөрүүлсний 1.9 тэрбум нь орон нутагт ногдож байгаа юм. Мөн ийм хэмжээний мөнгийг үйл ажиллагаагаа сэргээснээс

хойш Нийгмийн даатгалын санд төвлөрүүлээд байна.

“Шинь Шинь” ХХК туслан гүйцэтгэгчидтэйгээ нийлээд нийт 900 орчим ажлын байр бий болгожээ. Нийт ажилчдын 80 хувь нь монголчууд бөгөөд монгол ажилчдын 95 хувь нь орон нутгийн иргэдээс бүрдэж байна. Өдгөө тус уурхай ажилчдынхаа ая тухыг хангах зорилгоор 700 хүний амрах байр, ресторан, соёл, амралтын хэсэг, нийтийн халуун ус, угаалгын газар, зочид буудал, эмнэлгийн цэг, спортын талбай бүхий цогц байгууламжтай болжээ. Харин орон нутгийн эдийн засагт оруулж буй хувь нэмэр нь жилд 12 сая ам.доллараар хэмжигддэг. Хөдөлмөр хамгааллын хувцас хэрэглэл, тэсэлгээний материал, бензин, нүүрс, хүнс, баяжмалын уут, шохой гэх мэт бараа бүтээгдэхүүнийг орон нутгаас авдаг байна.

Дорнод аймаг нь түймэрт хамгийн өртөмтгий, түймрийн голомт ихтэй бүс нутгийн хувьд уг асуудал “Шинь Шинь” ХХК-ийн нийгмийн хариуцлагын хүрээнд шийдэх нэн чухал ажлын нэг юм. Тухайлбал, 2015 онд ОХУ-аас орж ирсэн түймрийн үеэр тус уурхай үйл ажиллагаагаа зогсоосон байсан ч нийгмийн хариуцлагын хүрээнд Баяндун, Дашбалбар суманд шатахуун, гал унтраагч, орон гэрээ түймэрт алдсан айл өрхүүдэд шинэ гэр зэрэг нийтдээ 10 гаруй сая төгрөгийн тусламж, дэмжлэг өгч ажилласан. Тэрчлэн Улааны уурхайн эргэн тойронд гал түймрээс сэргийлэх, малчдыг хамгаалах зорилгоор Дашбалбар, Баяндун суманд юүлүүр, гурил, хүнсний тос, гал унтраагч, дизель тос гээд гамшгаас хамгаалах эд материалын тусламж үзүүлэхэд онцгой анхаардаг.

Үүнээс гадна найман жил дараалан аймгийн төвийн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн халамжийн төвд мөнгөн болон эд материалын тусалцаа үзүүлж, анхаарал халамж, халуун дулаан сэтгэлээ зориулж ажилладагаа компанийн төлөөлөл онцолсон. Сүүлийн жилүүдэд уурхайн ажилтнууд, Дашбалбар сумын дөрвөн хүүхдийн сургалтын төлбөрийг төлж эхэлсэн ба аймгийн төвийн наймдугаар дунд сургуулийн хятад хэлний ангийг компьютер, сурах бичгээр хангаж, Эх, үрсийн баяраар цэцэрлэгийн багачуудыг жил бүр баярлуулдаг байна. Мөн Баяндун, Дашбалбар, Сэргэлэн сумын төв замуудыг тэгшилж тохижуулах, ногоон байгууламж, хашаа барьж, засаж сайжруулах зэргээр орон нутгийн иргэдтэй ойр хамтран ажилладаг аж. Өнгөрсөн онд “Шинь ▶

► шинь” ХХК аймаг, сумын удирдлагатай гурвалсан гэрээ байгуулж, орон нутгийн хөгжилд зориулан жил бүр 1.5 тэрбум төгрөг төвлөрүүлэхээр болжээ. Ингэснээр таван жилийн хугацаанд нийт 7.5 тэрбум төгрөгийг тус компани орон нутгийн хөгжилд зориулах юм.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнийхөө дагуу жил бүр 200 гаруй сая төгрөгөөр дүйцүүлэн хамгаалах ажил гүйцэтгэдэг. 2017 онд Улааны уурхайгаас баруун хойд зүгт орших Баруун сүүжийн булшийн эхийг хашиж хамгаалснаар булгийн ундарга сэргэж, 2019 онд булгийн эхийг дахин 364 ам метр талбайгаар өргөтгөн хамгаалж, мэдээллийн самбар байршуулсан. Мөн шилийн сар, шонхор зэрэг махчин шувуудын оромж, идэш тэжээл болдог амьтдын байршил, эзэмшил нутаг дагуу хиймэл үүр барьж өгчээ.

Дэлхийн банкнаас гаргадаг “Бизнес эрхлэхүй” тайлангаар манай улс энэ жил байр ухарч, дэлхийн 190 улсаас 81 дүгээрт бичигдсэн. Байр ухрахад хамгийн их нөлөөлсөн нэг хүчин зүйл бол эрчим хүчний хүрэлцээ, хангамж байв. Энэ үзүүлэлтээр манай улс дэлхийд 152 дугаарт жагсаж яваа. Тэгвэл энэ асуудал хамгийн бодитоор тулгарч буй салбар нь уул уурхай. Улааны уурхайн хувьд эрчим хүчний дутагдлаас болж үйлдвэрлэлийн хүчин чадлынхаа 60 хувийг л ашиглаж буй бөгөөд бүрэн хүчин чадлаараа ажиллахад нь зүүн бүсийн эрчим хүчний системийг яаралтай өргөтгөх шаардлага бий. Ерөөс эрчим хүчний хангамж хүрэлцээ зүүн бүсийн уул уурхайн компаниудад нэн тулгамдаж буй бөгөөд ихэнх нь үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулахын тулд төвийн эрчим хүчний сүлжээнд ачаалал нэмдэг. Улааны уурхайн олборлогчийн хувьд тус компани 2008 онд нийт 50 сая юанийн хөрөнгө оруулалтаар Чойбалсан-Улааны орд чиглэлийн 110 КВт цахилгаан дамжуулах агаарын 125 км урттай шугамыг барьж ашиглалтанд оруулсан. Уг цахилгааны шугам Дашбалбар, Баяндун, Гурванзагал зэрэг Дорнод аймгийн хойд хэсгийн таван сумыг эрчим хүчээр хангадаг юм. Цахилгааны шугамын арчилгаа, цахилгааны алдагдлаас үүдэн гарах бүх зардлыг “Шинь Шинь” компани бүрэн хариуцдаг.

Тус уурхай боловсруулсан баяжмалаа Дорнод аймгийн төв Чойбалсан хот хүртэл автомашинаар тээвэрлэж, тэндэхийн Баянтүмэн өртөөгөөс ОХУ-ын Өвөр Байгалийн хязгаар, Манжуур хот гэсэн маршрутаар төмөр замаар тээвэрлэж байж өмнөд хөршийн зах зээлд нийлүүлдэг. “Шинь шинь” ХХК

Уурхай үйл ажиллагаагаа сэргээснээс хойш ажилчдынхаа амралт, чөлөөт цагт зориулсан цогцолбор байгуулж байна.

Жил бүр “Эх, үрсийн баяр”-аар аймаг, сумын цэцэрлэгийн багачуудыг баярлуулдаг.

үйл ажиллагаагаа дахин сэргээснээс хойш далд уурхайн бүтээн байгуулалтаа эрчимтэй өрнүүлж байна. Уурхай 2019 онд ТЭЗҮ-дээ нэмэлт тодотгол хийж, далд уурхайг дэлхийн уул уурхайн олборлолтын сүүлийн үеийн тэргүүлэх технологи болох баганат дүүргэлтийн аргаар хөгжүүлж байгаа юм. Баганат дүүргэлтийн систем нь уурхайд нуруулт үүсэхээс сэргийлэхийн зэрэгцээ газрын гадаргын унаган төрхийг хадгалах, байгаль орчны нөлөөллийг хамгийн бага байлгадаг давуу талтай тул хариуцлагатай уул уурхайн илрэл болдог.

Харин уурхай усны хэрэглээгээ ордоос 18 км-т орших Сэвсүүлийн хөндийн Ногоон бүрдийн гүний усаар залгуулдаг. 2018 оноос ус ашиглалтын технологио сайжруулсны үр дүнд эргэлтийн усныхаа 90 гаруй хувийг дахин ашигладаг болжээ. ■

Зун Хуа нийгэмлэг

ЯН ШАО ЧИ: Хятад хөрөнгө оруулагчдын гол зорилго ашиг олох биш

БНХАУ-аас Монголд хөрөнгө оруулж буй компани, бизнес эрхлэгчдийг төлөөлдөг, тус улсын Худалдааны яамны албан ёсны зөвшөөрөлтэй цорын ганц холбоо бол Зун Хуа нийгэмлэг юм. 2002 онд БНХАУ-ын худалдааны яамны санаачилгаар

байгууллагын Монголд хэрэгжүүлж буй төсөл, хөтөлбөрөөс танилцуулна уу?

-БНХАУ-аас Монголд хөрөнгө оруулалт хийсэн томоохон компани болон Хятадын хөнгөлөлттэй зээл тусламжаар хэрэгжиж буй төслийг хэрэгжүүлэгч хятад компаниуд Зун Хуа нийгэмлэгт гишүүнээр элсдэг. Тухайлбал, Хятадын үйлдвэр, худалдааны банк, Хятадын банк (Bank of China), Эйр Чайна, ПетроЧайна, Дун Шин компани (Хятадын хоёр том нефтийн үйлдвэрийн нэг), Хятадын өнгөт төмөрлөгийн үйлдвэр, Буянт-Ухаа цогцолборыг барьж байгуулсан Шанхай констракшн гэх мэт төрийн өмчит томоохон компаниуд манай нийгэмлэгийн гишүүн юм. Хувийн хэвшилээс Сүхбаатар аймагт төмрийн уурхайн үйл

Зун Хуа нийгэмлэгийн ерөнхийлөгч Ян Шао Чи

байгуулагдаж байсан тус нийгэмлэг анхандаа хувцасны худалдаа эрхэлдэг цөөн хэдэн гишүүн компанитай байв. Харин өнөөдөр уул уурхай, барилга, барилгын материал, банк, санхүү, хөдөө аж ахуйн салбарын 180 гаруй компани гишүүнтэй болж өргөжжээ. Ийнхүү гишүүн байгууллагын тоо жил бүр нэмэгдэж буй нь Монгол, Хятад улсын эдийн засаг болоод бизнесийн харилцааг өргөжүүлэхэд чухал үүрэг гүйцэтгэж байгаа хэмээн Зун Хуа нийгэмлэгийн Ерөнхийлөгч Ян Шао Чи онцлов.

Түүнтэй хоёр улсын бизнесийн хамтын ажиллагаа, ялангуяа Монголын хөрөнгө оруулалтын хийгээд бизнесийн орчин хөрөнгө оруулагчдад хэр ээлтэй байгаа талаар ярилцлаа.

- Та манай уншигчдад Зун Хуа нийгэмлэгийн гишүүн байгууллагууд болон тэдгээр

ажиллагаа явуулж буй “Эм Эл Цахиурт Овоо” компани, Багахангай дүүрэг дэх төмөрлөгийн үйлдвэрт хөрөнгө оруулсан “Синвоюань” компани болон Зайсан скуэр, Зайсан Хилл, Энконта таун, Максмалл зэрэг барилга байгууламжийн хөрөнгө оруулалт хийгээд гүйцэтгэлийг хийсэн Зун Шин гэх мэт компаниуд Зун Хуа нийгэмлэгт гишүүнчлэлтэй байдаг.

-Гишүүн байгууллагуудын хөрөнгө оруулалтын дийлэнх хувийг аль салбар эзэлж байна вэ?

-Дийлэнх компаниуд барилга болон уул уурхайн салбарт хөрөнгө оруулж байна. Уул уурхайн хувьд Дорнод аймгийн Дачинтамсаг, Сүхбаатарт байх Төмөртэйн орд, Зүүнбаян сум дахь нефт олборлох үйлдвэр болон Улааны орд гэсэн дөрвөн төслийн хөрөнгө оруулалтын нийт хэмжээ 10 тэрбум ам.доллар давж байна. ►

► **-Хятадын хөрөнгө оруулагчид цаашдаа Монголын хөдөө аж ахуй болон аялал жуулчлалын салбарт түлхүү хөрөнгө оруулах зорилготой байгаа болов уу. Энэ тал дээр танай гишүүн байгууллагууд хэрхэн ажиллаж байна вэ?**

- 2003-2013 оны хооронд Монголд уул уурхайн хөрөнгө оруулалт өндөр байсан. Сүүлийн үед хөрөнгө оруулагчид Монголд хөдөө аж ахуй, аялал жуулчлалын салбар хөгжих ирээдүйтэй гэдгийг ойлгосон. Монгол улс өргөн уудам газар нутагтайгаас гадна олон тооны малтай учир хөдөө аж ахуй, газар тариалан хөгжих боломжтой.

Хятад улсад мужийн дэсийн бизнесийн холбоо гэж бий. Эдгээр нь Зун Хуа нийгэмлэгийн салбар юм. Мужийн дэсийн бизнесийн холбооны гишүүн компаниуд дээрх шалтгааны улмаас ихэвчлэн хөдөө аж ахуйн салбарт хөрөнгө оруулдаг.

Аялал жуулчлалын салбарын хувьд манай нийгэмлэгийн гишүүн байгууллагууд уг салбарт хөрөнгө оруулахаас илүү Монгол компаниудтай хамтран ажилладаг. Тодруулбал, Хятад улсаас ирж буй жуулчдыг Монголын аялал жуулчлалын компаниудад зуучилж өгдөг.

Миний хувьд 2017 оноос Монголын аялал жуулчлалын салбарыг сонирхож эхэлсэн. Тус салбарын хөгжилд одоогоор юу саад болж байна вэ гэвэл нэгдүгээрт, аялал жуулчлал өвлийн саруудад зогсонги байдалд ордог. Угтаа өвлийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлбэл маш олон жуулчин татах боломжтой. Учир нь Монголын өвөл үнэхээр сайхан, үзэж харах зүйл олонтой. Мөн тусгай зөвшөөрлийн хүрээнд ан агнуурын зориулалтаар аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх боломжтой санагддаг.

Хоёрдугаарт, дэд бүтэц. Жуулчид дийлэнх хугацаагаа замд явсаар дуусгадаг. Мөн зуны улиралд жуулчны баазууд ачааллаа дийлэхгүй тохиолдол гардаг. Монголд үзэх, сонирхох зүйл олон байгаа боловч дэд бүтцийн асуудал аялал жуулчлалын салбарын хөгжилд тодорхой хэмжээгээр саад болж байна. Гэхдээ уг салбарын асуудал шийдэгдэнэ гэдэгт итгэлтэй байгаа.

-Зун Хуа нийгэмлэгийн зорилтоос бидэнд танилцуулна уу? Гишүүдээ ямар үйлчилгээ үзүүлдэг вэ?

-Манай нийгэмлэг салбар хамаарахгүйгээр гишүүн байгууллагууддаа бүх талаар үйлчлэхийг зорилго болгон ажилладаг. Бид Хятадаас Монголд

хөрөнгө оруулж байгаа компани болон хувь хүнийг дараах дөрвөн зүйлийг чанд баримтлан ажиллахыг шаарддаг. Үүнд, Монгол Улсын хууль, төрийн тогтолцоог хүндэтгэх. Хятад улс коммунист тогтолцоотой учраас манай зарим бизнес эрхлэгч Монголын төрийн тогтолцоог ойлгодоггүй. Түүнчлэн Монгол Улсын шашин, суртал болоод зан заншлыг хүндэтгэх ёстой. Өөрөөр хэлбэл, гишүүн байгууллагаа бид үргэлж хуулийн дагуу үйл ажиллагаа явуулахыг шаарддаг, зөвлөдөг. Хууль шинэчлэгдэх бүрт бид гишүүн байгууллагууддаа танилцуулах сургалт хийдэг.

Манай нийгэмлэгийн гурав дахь зорилго бол хууль бус үйлдлийг зогсоох явдал. Сайн, муу хүмүүс хаана ч байдаг. Хөрөнгө оруулах хугацаандаа хууль бус үйлдэл гаргах хүмүүс бий. Үүнийг бид нуухгүй. Хууль бус үйл ажиллагаа явуулаад Монгол, Хятадын харилцаанд сэв суулгасан тохиолдолд компани, хувь хүнийг нийгэмлэг болон Монгол Улсаас гаргах тал дээр бид ажилладаг. Тодруулбал, манай нийгэмлэг Хятадын элчин сайдын яамтай хамтарч ажилладаг бөгөөд хууль бус үйлдэл гаргасан бизнес эрхлэгч, компанийг элчин сайдын яаманд шууд мэдэгддэг. Мэдээж элчин сайдын яам Монголын хууль хүчний байгууллагатай хамтарч арга хэмжээ авдаг. Үүний гол зорилго бол Хятад, Монголын найрсаг харилцааг эрүүл хөгжүүлэх юм.

-Зун Хуа нийгэмлэгийн нэгдүгээр зорилго буюу Хятад хөрөнгө оруулагч нарт бүх талаар үйлчилнэ гэдгийг та илүү тодорхой танилцуулна уу?

-Монгол Улсын хуулийг Хятадын талд танилцуулах ажлыг бид сар бүр хийдэг. Харин хуулийн шинэчлэл, хөрөнгө оруулалтын орчны талаарх сургалтыг бид жилд 5-6 удаа бүх гишүүн байгууллагаа хамруулж хийдэг. Гишүүн бус байгууллага ч уг сургалтад хамрагдах боломжтой. Сургалтаа бид Цагдаагийн Ерөнхий газар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Гадаадын иргэн, харьяатын газар зэрэг байгууллагатай хамтран хийдэг. Сургалт зохион байгуулахын зэрэгцээ компаниудад асуудал үүссэн үед хуулийн зөвлөгөө өгөх, хууль өөрчлөгдсөнөөс болж компанид эрсдэл үүсэх үед хуулийн байгууллагатай холбож, ►

Бид Хятадын хөрөнгө оруулагчдыг зуучлахаас гадна монгол бизнес эрхлэгчдийн бараа бүтээгдэхүүнийг Хятадын зах зээлд борлуулах ажилд тусалдаг.

► шийдвэрлүүлэх боломж олгох зэрэг ажил хийдэг.

-Монголд хөрөнгө оруулахад тулгарч буй гол бэрхшээл юу вэ?

-Хөрөнгө оруулагчдын байр сууринаас харахад дараах гурван хүндрэл байна. Нэгдүгээрт, төрийн бодлогын залгамж чанар сул буюу төрийн бодлого байнга өөрчлөгддөг. Үүнээс шалтгаалж хуулийн орчин тогтворгүйтэж, эрсдэл дагуулдаг. Хоёрдугаарт, засгийн газар байнга солигддог нь хөрөнгө оруулагчдад хүндрэлтэй байна. Гуравдугаарт, ажиллах хүчний хомсдол. Хууль ёсны дагуу гадаадаас ажиллах хүч оруулж болдог. Гэхдээ ингэхэд хүндрэл, асуудал маш их бий. Тодруулбал, ажиллах хүчний зөвшөөрөл зарах, зуучлах, дамжуулан зарах гэх мэт асуудал үүсдэг. Компанийн үйл ажиллагааг хурдан, шуурхай явуулах гол хүчин зүйл нь ажиллах хүчтэй холбоотой учраас авлигын асуудал гардаг.

-Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль болон холбогдох дүрэм, журамд өөрчлөлт оруулах санал бий юу? Аль заалтыг нь өөрчилвөл хөрөнгө оруулагчдад илүү ээлтэй болох вэ?

-Хуулиуд, нэн ялангуяа хөрөнгө оруулалтын хууль их өөрчлөгддөг. Тиймээс хөрөнгө оруулалтын хуулийг тогтвортой байгаасай гэж хүсдэг. Тухайлбал, ашигт малтмалын тухай хуулинд өөрчлөлт орсон. Үүнээс шалтгаалж хөрөнгө оруулалтын орчин бага зэрэг муудсан. Жил бүр уул уурхайн хөрөнгө оруулалтын хэмжээ буурч байгаа. Хоёрт, хуулиа өөрчлөхдөө болгоомжтой хандмаар байна. Ирэх бүрт хөрөнгө оруулалтын орчин өөрчлөгдөж, хөрөнгө оруулалтын хэмжээ савладаг. Энэ нь Монголын эдийн засагт тодорхой хэмжээнд сөргөөр нөлөөлж байдаг.

Үндсэн хуулийн өөрчлөлтийг саяхан баталсан. Үүнд ойлгомжгүй зүйл хэд хэд байна. Газрын хэвлийн баялаг төрийн болон олон нийтийн өмч болно гэсэн тайлбар бий. Тэгэхээр уурхай, хайгуулын лицензтэй газар бүгд төр эсвэл олон нийтийнх болох ёстой юм шиг ойлгогдож байгаа. Хууль батлахаасаа өмнө гадны хөрөнгө

оруулагчдын саналыг авч, дуу хоолойг сонсох нь зүйтэй болов уу.

-Хүндрэл бэрхшээл байгаа ч Хятадын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ жил бүр нэмэгдсээр байна. Үүнд нөлөөлж буй гол хүчин зүйл юу вэ?

-Монголд хөрөнгө оруулахын гол ач холбогдол бол ирээдүй мөн боломж юм. Монголын аялал жуулчлал, хөдөө аж ахуйн салбар тун ирээдүйтэй бөгөөд хөрөнгө оруулалт эдгээр салбарт илүү их чиглэж байна.

Хятад улсын “Нэг бүс, нэг зам” санаачилгад Монгол Улсын үүрэг оролцоо чухал. Монгол Улс геополитикийн чухал байрлалд буюу Хятад, Оросын дунд байрладаг. Түүнчлэн Европын орнуудтай чөлөөт худалдааны гэрээтэй. Энэ гэрээ хятад хөрөнгө оруулагчдад боломж олгодог. Өөрөөр хэлбэл, Хятадын бизнес эрхлэгчид Монголд хөрөнгө оруулж, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэснээр Европын зах зээлд нэвтрэх боломжтой.

Би гишүүн байгууллагууддаа “Монгол Улсын зах зээл жижигхэн. Хөрөнгө оруулж байгаа бол Монголоос заавал ашиг олно гэсэн зорилго тавих нь өрөөсгөл” гэж байнга сануулж хэлдэг. Монголчуудын халааснаас мөнгө олох нь ирээдүй биш. Харин энэ зах зээлтэй хамтарч дэлхийн бусад улс руу гарах нь хятад хөрөнгө оруулагчдын тэргүүн зорилго юм.

-Монгол, Хятадын бизнес эрхлэгчдийг холбох гүүр болж буй Зун Хуа нийгэмлэгт монгол бизнес эрхлэгчид хэр их ханддаг вэ?

-Монгол бизнес эрхлэгчид олон бий. Бидэнтэй хамтран ажилладаг Монголын ажил олгогч эздийн нэгдсэн холбоо, Монголын барилгын үндэсний ассоциаци, Монголын бизнесийн зөвлөл, МҮХАҮТ-аар дамжуулж монгол бизнес эрхлэгчид бидэнтэй холбогддог. Бизнесийн төслөө бариад ирсэн бизнес эрхлэгч бүрт манай нийгэмлэг нээлттэй. Зун Хуа нийгэмлэг төрийн бус байгууллага учраас хөрөнгө оруулалт хайж ирсэн бизнес эрхлэгчдээс төлбөр хөлс авдаггүй.

Хоёр орны бизнес эрхлэгчдийг холбох гүүр болон ажиллаж байгаагийн хувьд бид тэднийг холбох уулзалт үргэлж зохион байгуулдаг. Тухайлбал, 2019 онд Зун Хуа нийгэмлэг, Монголын бизнесийн зөвлөл, МҮХАҮТ хамтран Манжуур хотод Орос, Монгол, Хятад гурван орны залуу бизнес эрхлэгчдийн уулзалт, үзэсгэлэн зохион байгуулсан. Үүнд бид 40 гаруй компани

Би гишүүн байгууллагууддаа “Монгол Улсын зах зээл жижигхэн. Хөрөнгө оруулж байгаа бол Монголоос заавал ашиг олно гэсэн зорилго тавих нь өрөөсгөл” гэж байнга сануулж хэлдэг. Монголчуудын халааснаас мөнгө олох нь ирээдүй биш.

► оролцуулсан. Мөн хамтрагч байгууллагуудын төлөөллийг Хятад улсад бүх зардлыг нь дааж, мэргэжлийн сургалтад хамруулдаг.

-Хоёр орны бизнес эрхлэгчдийн хамтарсан хөрөнгө оруулалттай компаниудын гол зорилго юу байдаг вэ?

-Бизнес бүр ашгийн төлөө байдаг. Хятадын бизнесмэнүүд хөрөнгө оруулаад ашигтай эсэхийг судалсны үндсэн дээр шийдвэрээ гаргаж байгаа. Ашигтай гэж үзсэн тохиолдолд хөрөнгө оруулна. Үүний дараа буюу ашгаа хүртэж эхэлсний дараа компанийн нийгмийн хариуцлага яригдана. Бид ч гишүүн компаниуддаа “Ашигтай ажиллаж байгаа бол нийгмийн хариуцлагаа биелүүлж байгаарай” гэж үргэлж сануулдаг. Тиймээс бид эхний ээлжинд үйл ажиллагаа явуулах тогтвортой орчин бүрдүүлэхэд анхаарч ажилладаг. Ингэж тухайн компани ашигтай ажиллана. Ашигтай ажиллавал дараагийн алхам буюу нийгмийн хариуцлага хүлээх чадвартай болно.

Зун Хуа нийгэмлэг ч мөн адил нийгмийн хариуцлагын хүрээнд олон ажил хийсэн. Тухайлбал, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сэргээн засах төвд хандив өгсөн төдийгүй гадаах орчны тохижилтыг хариуцан ажилласан. Мөн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн 55-р сургуулийн аутизмтай хүүхдийн ангийг бүрэн тохижуулж, шаардлагатай тоног төхөөрөмж авч өгсөн. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн төвд мөн хандив өгсөн. Залуучуудын боксын улсын аваргын тэмцээнийг ивээн тэтгэж байсан гэх мэт олон ажил бий.

-Хятад улсын хөрөнгө оруулалтын болоод бизнесийн орчин сүүлийн 10 жилд хэрхэн өөрчлөгдөв?

-Хятад Улсын гадны хөрөнгө оруулалт татах орчин улам бүр найрсаг болж байна. Гэхдээ байгаль орчны салбар дахь хөрөнгө оруулалтын шалгуур улам өндөрсөн. Учир нь Хятад улс байгаль орчин, цаг уурын өөрчлөлт, ногоон байгууламждаа үлэмж анхааран ажиллаж буй. Байгаль орчноос бусад салбарын хөрөнгө оруулалтыг улам нээлттэй болгосон. Жишээлбэл, монополь салбаруудад гадны компаниудын өрсөлдөөнийг нээж өглөө. Хятадад нефтийн хоёр том үйлдвэр байсан бол сүүлийн үед гадны компаниуд орж ирснээр шатахуун түгээх станцын сонголт ихэссэн.

-Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд дипломат

харилцаа тогтоосны 70 жилийн ойн хүрээнд танай нийгэмлэг ямар арга хэмжээ, төсөл хэрэгжүүлсэн бэ?

-70 жилийн ойг угтаж хийсэн ажил олон бий. Томоос нь дурдвал, Азийн төлөөх Боао форумыг манай нийгэмлэг зохион байгуулсан. Мөн улсынхаа Элчин сайдын яамыг дэмжсэн олон ажил хийлээ.

-Хоёр орны харилцаанд бизнесийн салбар чухал үүрэг гүйцэтгэдэг. Үүнд Зун Хуа нийгэмлэгийн үүрэг оролцоо хэр байна вэ? Ирээдүйн төлөвлөгөөнөөс хуваалцана уу?

-Манай нийгэмлэг хоёр орны бизнес эрхлэгчдийн хамтын ажиллагаа, төсөл хөтөлбөрүүдэд чухал нөлөө үзүүлдэг гэж боддог. Бид Хятадын томоохон банк болон Хятад Улсын хөгжлийн банктай хамтран Монголын бизнес эрхлэгчдэд хөрөнгө оруулалт татахад нь тусалж байна.

Бид Хятадын хөрөнгө оруулагчдыг Монголд зуучлахаас гадна монгол бизнес эрхлэгчдийн бараа бүтээгдэхүүнийг Хятадын зах зээлд борлуулах ажилд тусалдаг. Тодруулбал, гаалийн татвараас хөнгөлөх, Хятадын зах зээлд хэрхэн гарах судалгаа хийх, зөвлөх гэх мэт.

2020 онд монгол бараа бүтээгдэхүүнийг Хятадын худалдааны чөлөөт бүсэд танилцуулж, борлуулалт хийхэд нь лангууны түрээсийг хөнгөлөх гэх мэт ажлыг эрчимтэй хийхээр төлөвлөсөн. Энэ ажил амжилттай хэрэгжих юм бол Монголын эдийн засагт ихээхэн өгөөж өгнө.

Цаашдаа бид хятад компаниудын Монгол дахь туг далбаа буюу түүчээлэгч байх байр сууриа улам бататгана. Мөн Монгол дахь бизнесийн бусад холбоодтой улам гүнзгий хамтран ажиллана. Гуравдугаарт, хөрөнгө оруулж буй хятад компаниудын хуулийн мэдлэгийг сайжруулахад анхаарна. Учир нь хууль байнга өөрчлөгдсөнөөр эрсдэлд орох эсвэл мэдээгүйгээс болж алдаа гаргах магадлалтай. Дөрөвт, Монголын хөрөнгө оруулалтын орчныг Хятадын бизнес эрхлэгчдэд зөв, эерэг талаас нь ойлгуулахаар ажиллана. Түүнчлэн бид зөвхөн Хятад гэлгүй Хонконг, Макао, Тайванийн хөрөнгө оруулагчдыг гишүүнээр элсүүлэх төлөвлөгөөтэй байна. ■

Зун Хуа нийгэмлэгт уул уурхай, барилга, барилгын материал, банк, санхүү, хөдөө аж ахуйн салбарын 180 гаруй компани гишүүнээр элсжээ

Ардын дипломат

Г.Батсүх: Хөршөө таньж мэдэхгүй бол харилцаа хөгжүүлэхэд амаргүй

Монгол-Хятадын найрамдлын нийгэмлэгийн тэргүүн, Монгол Улсаас БНХАУ-д сууж асан Онц бөгөөд Бүрэн Эрхт Элчин сайд Г.Батсүхтэй ярилцлаа.

-Монгол-Хятадын найрамдлын нийгэмлэг хэзээ байгуулагдсан бэ? Үйл ажиллагааны гол чиглэл юу вэ?

-Социализмын үед яамны статустай Энх тайван, найрамдлын хороо гэж байсан, түүнд бусад оронтой харилцах найрамдлын нийгэмлэгүүд харъяалагддаг байв. Ардчилсан хувьсгалын дараа нийгэмд гарсан өөрчлөлтүүдтэй холбогдож тэдгээр найрамдлын нийгэмлэгийн үйл ажиллагаа саарсан. Монгол-Хятадын найрамдлын нийгэмлэгийн түүх бүр 1958 оноос эхлэлтэй. Анхны дарга нь БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын нарийн бичгийн дарга Д. Шарав агсан байжээ. Тэр цагаас хойш манай нийгэмлэгийн ажил хоёр улсын харилцааны туулсан замналын дагуу өөдөлж, уруудаж ирсэн түүхтэй. Гэхдээ сүүлийн жилүүдэд нэлээд идэвхтэй явж ирсэн нь түүнийг он удаан жил тэргүүлж ирсэн үе үеийн удирдлагууд, түүний дотор Н. Жанцанноровын хичээл зүтгэлтэй салшгүй холбоотой.

Манай нийгэмлэгийн үндсэн үйл ажиллагаа нь хоёр улсын ард түмний харилцан ойлголцол, илтгэлцлийг бэхжүүлэхэд чиглэдэг. Өөрөөр хэлбэл, ардын дипломат

үйл ажиллагааг үр дүнтэй явуулахын төлөө зүтгэдэг. Тэр хүрээндээ төр, засгийн зүгээс хоёр талын харилцаа, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн хөгжүүлэхэд чиглэсэн стратеги, бодлогыг хэрэгжүүлэхэд тус дэм үзүүлдэг. 1970-аад оны сүүлчээс өөрчлөлт, шинэчлэлтийн замаар орсон БНХАУ-ын туулсан замнал, хүндрэл зүдгүүр, өнөөгийн хөгжил дэвшил, тулгамдсан асуудлын талаар манайхан төдийлэн сайн мэддэггүй. Нэгнийгээ таньж мэдээгүй улс орнууд бие биедээ итгэдэггүй, тэр хэрээр харилцаа, хамтын ажиллагаа дорвитой хөгждөггүй гэдэг ойлголт олон улсын харилцаанд байдаг. Улс төрийн өндөр дээд хэмжээний айлчлалууд хийгдэж, харилцааны цар хүрээг тэлэх, түүнийг үр дүнтэй болгох учиртай олон гэрээ, хэлэлцээр зурагддаг ч тэдгээрийг бүрэн гүйцэд хэрэгжүүлэхэд цөөнгүй сорилт, хүндрэл учирдаг. Тэр нь харилцан танин мэдэх, ойлголцох, итгэлцэхтэй холбоотой.

Хоёр улсын иргэд нэг нэгнийхээ түүх, соёл иргэншил, нийгмийн хөгжил дэвшил, аж амьдралын тухай сайн мэддэг гэж боддог ч бодит байдал дээр арай тийм биш. Манай нийгэмлэгийн гол зорилго бол энэ байдлыг өөрчлөн сайжруулах, товчхондоо хоёр талын хүмүүнлэгийн харилцааг идэвхжүүлэхэд дэм үзүүлэхэд оршдог.

БНХАУ-д ч гадаад орнуудтай найрамдал, соёлоор харилцах нийгэмлэг бий. Төр, засгийн газрынхаа дэмжлэгтэй ажилладаг эл байгууллагыг Бүх Хятадын Гадаад Орнуудтай Найрамдлаар Харилцах Нийгэмлэг гэж нэрлэдэг. Манайх энэ байгууллагатай нягт хамтарч ажилладаг юм.

-Монгол Улс, БНХАУ хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ойн хүрээнд манай нийгэмлэг ямар ажил хиж гүйцэтгэв?

-2019 онд Монгол Улс, БНХАУ хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ой тохиосонтой холбогдож, Монгол-Хятадын найрамдлын нийгэмлэгт багагүй ажил хийж гүйцэтгэх үүрэг ногдсон. Нийгэмлэг шинэчлэгдэн байгуулагдаж, ойн жилийн төлөвлөгөө гаргаж, ГХЯ болоод БНХАУ-аас Монгол Улсад суугаа ЭСЯ-тай хамтарч ажилласан. Эдгээр ажлыг хэрэгжүүлэхэд тус нийгэмлэгийн Гүйцэтгэх захирал, мөн удирдах зөвлөлийн гишүүд чухал үүрэг гүйцэтгэлээ.

Зарим нэг гол ажлаас дурдъя. “Монгол, Хятадын ►

► харилцаа-70: Онцлох түүх” баримтаг номыг “Босмэгү” ТББ-тай, “Найрамдлын 70 жил” гэрэл зургийн үзэсгэлэнг “Монголын гэрэл зураг” сэтгүүлтэй тус тус хамтарч гаргасан. Мөн нэг томоохон ажил гэвэл хоёр талын харилцааны түүх, уламжлалтай холбогдох телевизийн цуврал нэвтрүүлэг, ярилцлага зохион байгуулж явуулсан. Тухайлбал, БНХАУ-аас Монгол Улсад сууж байсан үеүеийн Элчин сайдуудтай ярилцлага хийлээ. Тэд Хархоринд байгуулсан Монголын анхны усан цахилгаан станцаас эхлээд Буянт-Ухаа спортын ордон зэрэг Хятадын зээл, тусламжаар босгосон эдийн засаг, нийгэм, соёл урлагийн ач холбогдолтой томоохон бүтээн байгуулалтын тухай хүүрнэсэн нь сонин байв. Буянт-Ухаагийн спорт цогцолборын шавыг Ши Жиньпин БНХАУ-ын дэд даргын хувьд манайд айлчлахдаа тавьсан бөгөөд дараа нь БНХАУ-ын төрийн тэргүүний хувьд айлчлахад нь тус цогцолбор ашиглалтад орсон байсан тухай сонирхолтой яриа хөөрөө өрнүүлсэн юм. Дипломат харилцаа 70 жилийн ойн хүрээнд БНХАУ-ын Гадаад орнуудтай найрамдлаар харилцах нийгэмлэгийн тэргүүн Ли Сяолингийн урьж айлчуулсан. Тэрбээр БНХАУ-ын дэд ерөнхийлөгч Ван Чишаний Монгол Улсад хийсэн айлчлалын хүрээнд айлчилсан юм.

“Хоёр орны иргэдийн харилцан ойлголцол хангалтгүй байгааг өөрчлөхийн тулд юу хийх хэрэгтэй вэ?”

–Саахалт айлууд нэгэндээ итгэхгүй бол хол хөндий оршдог. Тэнд сайн хөршийн холбоо хэлхээ тогтнохгүй нь мэдээж. Хөрш оршдог ард түмэн, улс орон хоорондоо бүрэн гүйцэд итгэлцэхгүй бол Иж бүрэн стратегийн түншлэл хөгжүүлэхэд амаргүй. Тэгэхээр харилцан итгэлцэл болон ойлголцол нь харилцааны нэг чухал суурь. Улс төрийн харилцааг дэмжиж бэхжүүлдэг гол суурь нь эдийн засаг, худалдааны харилцаа гэж мэргэжилтнүүд үздэг. Харилцан итгэлцэл, ойлголцол хомсодвол харилцаа, хамтын ажиллагаа дорвитой өрнөж үр дүн өгөхгүй л дээ.

Энэ чиглэлд мэдэгдэхүйц дэвшил гаргахын тулд хүмүүнлэгийн салбарын харилцааг ихээхэн анхаарах, ардын дипломатын үйл ажиллагааг түлхүү хөгжүүлэх шаардлага тулгарч байна. Үүнтэй холбогдуулж хоёр улсын Засгийн газруудын зүгээс хүмүүнлэгийн харилцааг эрчимтэй хөгжүүлэх зорилт тавьж буй нь олзуурхууштай. Хүмүүнлэгийн харилцааны хүрээнд түүх, соёл иргэншил, ард түмний онцлог уламжлал, зан заншлаас гадна орчин цагийн нийгэм, эдийн засаг, шинжлэх ухааны хөгжил дэвшлийг харилцан таньж мэдэх нь нэн чухал. 2018 онд хоёр улсын Гадаад харилцааны яамд хамтарч “Хүмүүнлэгийн харилцааны зөвлөл” байгуулсан. Өнөөгийн байдлыг өөрчилж ойлголцол, итгэлцлийг сайжруулахад цаг хугацаа

шаардагдах нь мэдээж, Олон жилийн төлөвлөлт, цуцалтгүй хичээл зүтгэл хоёр талаас шаардагдана. Хоёр талын төр, засгийн байгууллагуудын харилцан ойлголцол, итгэлцэл алхам алхмаар бэхжинэ гэдэгт найдаж явдаг. Гэхдээ ийм байдал өөрөө төрөхгүй, түүнийг хамтын зүтгэлээр бүтээх ёстой болно.

Мөн хоёр орны эгэл иргэдийн хооронд харилцан итгэлцэл дорвитой бэхжихгүй байгаагийн нэг шалтгаан нь өнгөрч одсон жарны харилцаанд тохиосон зарим үйл явдалтай холбоотой. 1960-аад онд Хятадад болж өнгөрсөн соёлын хувьсгал хоёр талын харилцаанд зарим сөрөг нөлөө үзүүлсэн талтай. Иймд туулж өнгөрүүлсэн түүхээс сургамж авч, харилцаагаа цаашид хэрхэн тогтвортой, үр дүнтэй хөгжүүлэх вэ гэдгээ бодолцох хэрэгцээтэй эдүгээ тулгарч байна.

Гэхдээ сүүлийн жилүүдэд харилцаанд мэдэгдэхүйц бодит ахиц, дэвшил гарч байгааг тэмдэглэх нь зүйтэй.

–Та БНХАУ-д Элчин сайдаар ажиллаж, хятад хүмүүсийн сэтгэл зүй, онцлогийг тодорхойлно уу?

–БНХАУ-д арваад жил ажиллаж, амьдрах завшаан надад тохиожээ. Монгол төрийнхөө буянд үргэлж талархаж, залбирч явдаг. 1987 оноос хойш Хятад улсын төр, засгийн албан байгууллага, албан тушаалтнууд, үйлдвэр, компаниудтай ажил хэргийн холбоотой харилцаж ирснээс бараг арван жилийг нь дипломат албанд зориулсан. Олон найз нөхөдтэй болсон байна. 1987 онд Бээжинд анх очиход БНХАУ болбоос эрс шинэчлэлт, нээлттэй бодлого хэрэгжүүлж эхлээд бараг 10 жил болсон байв. Хятадын 5000 жилийн түүх, соёл иргэншил, нийгмийн хөгжлийн түүхэн Уламжлалыг дэлхий даяар хүлээн зөвшөөрдөг. хятад хүнийг би тодорхойлж дөнгөнө.

Гэхдээ АНУ-ын төрийн нэрт зүтгэлтэн, Төрийн нарийн бичгийн дарга асан, дэлхийд хүлээн зөвшөөрөгдсөн Хятад судлаач Хенри Киссинжэрийн “Хятад” номноос эшлэе. Тэрбээр “Хятадын ард түмэн бол туйлын ажилсаг, маш их тэвчээртэй, зовлон зүдгүүрийг туулж амжилтад хүрнэ гэдгийг нухацтай ойлгодог” гэж бичжээ. Хөрш орны ард түмэн нэгнийгээ зөв танин мэдэж, харилцан ойлголцож, итгэлцэх нь харилцан хүндэтгэл дагуулах учиртай.

–Хятадын ард түмэн, тэр дундаа залуучууд Монголыг хэрхэн хардаг бол?

–Тус улс 1.3 тэрбум хүн амтай. Тэнд хүн бүр Монголын тухай мэддэг, ойлгодог гэвэл арай ташаа хэрэг болно. Тэдний мэдлэг боловсролын түвшин олон ►

Хөрш оршдог ард түмэн,
улс орон хоорондоо бүрэн
гүйцэд итгэлцэхгүй бол Иж
бүрэн стратегийн түншлэл
хөгжүүлэхэд амаргүй

▶ янз. Манайд ч бас тийм. Манай орчин цагийн хөгжил дэвшил, тулгарч буй хүндрэл, сорилтын тухайд хөрш айлын залуус бүрэн ойлгодог гэх нь үнэнд эс нийцнэ.

Тийм учраас Монгол Улсын тухай жинтэй ойлголт, мэдээллийг өмнөд хөршийнхөө олон нийгэд тогтмол хүргэх нь нэн чухал. Мэдээлэл хомс, хүмүүнлэгийн солилцоо даруухан байвал Монгол орны тухай зөв, бодит мэдлэг, ойлголт төрүүлэхэд амаргүй. Ихээхэн ажиллах шаардлага тулгарч байна.

-Таныг анх БНХАУ-д очсон үеийн болон өнөөгийн хоёр орны дипломат харилцаа ямар ялгаатай байна вэ?

-Өөрт хамгийн ойр тоо баримтаар жишээ авъя. Би олон улсын худалдааны эдийн засагч мэргэжилтэй, “БНХАУ-ын гадаад худалдаа ба түүний Зүүн Хойд Азид үзүүлэх нөлөө” сэдвээр эрдмийн зэрэг хамгаалсан.

1980-аад оны эхээр хоёр орны худалдаа 30 орчим сая ам.доллар байсан бол өнөөдөр долоон тэрбумд хүрээд байна. 2020 онд хоёр тал худалдааны эргэлтийг

10 тэрбумд хүргэх зорилт тавьсан. Энэ өсөлтийн үйл явцад 2007 онд батлагдсан Монгол-Хятадын худалдаа, эдийн засгийн харилцааны дунд хугацааны хөтөлбөр чухал үүрэг гүйцэтгэсэн гэж боддог. Энэ нь анхны стратегийн төлөвлөлт болсон бөгөөд тус хөтөлбөрийг Бээжин дэх манай ЭСЯ санаачилж байсан. Үүний үргэлжлэл болох дунд хугацааны хоёрдугаар хөтөлбөр нь 2014 онд батлагдаад одоо хэрэгжүүлж буй. Өмнөх олон арван жилээс ялгаатай нь хоёр талын худалдаа, эдийн

засгийн харилцаа хамтарсан хөтөлбөрийн дагуу төлөвлөгөөтэй хөгжиж байна. Харилцааны бусад салбарт өнгөрсөн жарны сүүлчийн 20 жил, энэ жарны эхний жилүүдэд асар их дэвшил гарч, харилцан ашигтай, алсын хараа бодлоготой хөгжлийн зам дээр баттай зогсоод байгааг тэмдэглэмээр байна.

-Хоёр орны ирээдүйн 70 жилийн харилцаа болоод иргэд хоорондын харилцааг та хэрхэн төсөөлж байна вэ?

-“Бүс ба Зам” санаачилгын талаар сүүлийн жилүүдэд их ярьж байна. Монгол Улсын хувьд Хятадын “Талын зам”, “Цайны зам” зэрэг төсөлд хэрхэн оролцохоо тодорхойлохын зэрэгцээ Монгол-Хятад-Оросын гурван талт хамтын ажиллагааг “Бүс ба зам”-ын хүрээнд хэрэгжүүлэх зорилт ид тавигдаж байгаа нь чихэнд сонортой. Энэ нь худалдаа, эдийн засгийн салбарт зонхилох боловч хүмүүнлэгийн

харилцааг ч бас хамарч таарна.

ОХУ-д хийсэн Ерөнхий сайд У.Хүрэлсүхийн айлчлалтай холбоотойгоор хийн хоолойг Монголоор дамжуулах асуудал сүүлийн үед яригдаж эхэллээ. Хоёр ба гурван талт хамтын ажиллагаа, стратегийн иж бүрэн түншлэлийн тунхаг, худалдаа эдийн засгийн дунд хугацааны хөтөлбөрт суурилсан хилийн боомтуудын хөгжлийн төлөвлөлт, түүний дотор Ганцмод, Гашуунсухайт боомтын өргөтгөл, Тавантолгой-Чойр-Сайншандын төмөр зам зэрэг хоёр талын харилцааг ойрын 10 болоод түүнээс цааших он жилүүдэд эртхэй хөгжүүлэх суурь нөхцөл бүрдэж байна. Эдийн засгийн харилцааны дэд бүтцийн нөхцөл сайжирч буйтай холбоотойгоор Монгол Улс экспортын салбараа дэмжих стратегийн бодлого гаргах шаардлага төрж байна. Уул уурхайн бүтээгдэхүүн бол манай улсын экспортын ихэнх хувийг эзэлдэг бөгөөд цаашид мах, махан бүтээгдэхүүн экспортлох тухай ярьдаг.

Үүнээс гадна Монгол Улс бээр БНХАУ-ын аварга том зах зээлд санал болгох, гаргах бүтээгдэхүүнүүдийг бодлогоор тодорхойлж, алсын хараатайгаар төрөлжүүлэх нь үр дүнд хүргэнэ. АНУ, ОХУ, Австрали, Европын Холбоо, Африк тив нийтээрээ, мөн бөмбөрцгийн нөгөө талд буй Латин Америкийн улсуудын зүгээс Хятадын зах зээлд нэг ширхэг хадаас, нэг кг зэсийн баяжмал, эсвэл нэг тонн нүүрс борлуулахын төлөө сүүлийн 20 жилийн турш тууштай өрсөлдөж байна. Гэтэл бид хаяанд байгаа энэ том зах зээлд олон төрлийн бүтээгдэхүүн нийлүүлэх боломжгүй ч нүүрс, мах зэрэг боломжтой бүх бүтээгдэхүүнээ хангалттай нийлүүлэх ёстой.

Үүнээс гадна шинжлэх ухаан, технологи хөгжсөн өнөө үед өөр ямар бүтээгдэхүүн нийлүүлэхээ бодох хэрэгтэй. Тэрбум хүн амтай улсад хүнсний бүтээгдэхүүн, тэр дундаа органик хүнсний хэрэгцээ асар их байна. Тэгэхээр энэ чиглэлийн үйлдвэрлэл бий болгоход анхаарвал манай экспортод эергээр нөлөөлнө. Ер нь манай орны хувьд гадаад худалдаа, ялангуяа экспортыг төрөлжүүлэх, өргөжүүлэхийн тулд үйлдвэрлэл хөгжүүлэхээс өөр замгүй. Чингэж чадвал хоёр орны худалдаа, эдийн засгийн харилцаа цаашид хэн хэнийхээ эрх ашигт нийцэж эрчимтэй хөгжинө.

Хүн ардын харилцааны ирээдүй ч өөдрөг төсөөлөгдөж байна. Хамтын ажиллагаагаа бүтээлчээр эрчимжүүлэх, түүнийхээ үр дүнг харилцан ашигтай хүртэх он жилүүд ирж буй. Монгол-Хятадын найрамдлын нийгэмлэгт ч энэхүү хөгжилд гүйцэтгэх үүрэг, хийж бүтээх ажил багагүй байгааг манай тэргүүлэгчид, гишүүд сайтар ойлгож ажиллаж байгаа болно. ■

Хятадын ард түмэн туйлын ажилсаг, маш их тэвчээртэй, зовлон зүдгүүрийг туулж амжилтад хүрнэ гэдгийг нухацтай ойлгосон хүмүүс

Судлаач

Хятад хүний нэр төрийн үзэл

Хээрийн галуу нисэн үл хүрэх газарт хүмүүн нэр ашгийн тул эрсдэмүй.

“Турван зүйлийн үгээр хавсаргасан нэрт эрдэмтний хураасан бичиг”-ээс

М.ЧИМЭДЦЭЭЭ
(Монгол Улсын
Соёлын гавьяат
зүтгэлтэн, доктор,
профессор, хятад
судлаач)

Эдүгээ Хятад орон дэлхий дахинаа үүд хаалгаа улам бүр нээж, өдөр хоногоор хүчирхэгжин дэгжиж, дэлхийн цээжнээ цолгорон гарч ирсэн нь нэгэн гайхамшиг болж байна.

Эрт эдүгээгийн олон гайхамшгийн оньс нууцыг нээж, ойлгож мэдсүгэй хэмээвээс Хятадын түүх, соёлын уламжлалын гол цөм нь юу болох, хятад хүний оюун санааны ертөнцийн мөн чанар, сэтгэлийн хөөрөл догдлол, сэтгэл зүйн онцлог, сэтгэлгээний хэв маяг, ер нь хятад хүний гол үнэлэмж юу болох зэргийг таньж мэдэх нь туйлын чухал болно.

Тиймийн учир эн тэргүүнд авч үзвээс зохилтой нэг ойлголт болбоос “мианзы” хэмээх ухагдахуун юм. Орчуулваас “гадар”, “өнгөн тал”, “нүүр царай” гэсэн шууд утгаас гадна “нэр нүүр”, “нэр төр” “нэр хүнд” хэмээсэн шилжсэн утгатай үг болой. Англи хэлний reputation, face, prestige, орос хэлний лицо, честь хэмээх үгстэй утга дүйдэг.

Хятад хүний оюун санааны ертөнцөд нэвтэрч, танисугай хэмээвээс эрхбиш “хятад хүний нэр нүүр” хэмээх ухагдахууныг судалж мэдэх шаардлагатай.

Өдгөөгөөс 100 гаруй жилийн тэртээ Христийн шашин дэлгэрүүлэгч, АНУ-ын иргэн Артур Хендерсон Смит (1845-1932) Хятадад 22 жил амьдран суухдаа “Хятад хүний зан төрх” хэмээх ном бичсэн нь өрнө дахинд ихэд алдаршжээ. Тэрбээр уг номдоо хятад хүний зан төрхийн 20 гаруй онцлогийг заан дурдсаны дотор тэргүүн бөлөгт “нэр нүүрээ эрхэмлэдэг” тухай өгүүлж, “Хятадад нэр нүүр хэмээх үг нь хэрэг дээрээ ээдрээтэй олон үгийн нийлбэр цогц агаад түүний агуулж буй утга санаа нь бидний дүрслэн өгүүлж чадах хийгээд мэдэрч чадах утга агуулгаас хавьгүй гүн гүнзгий юм. Нэр нүүр хэмээхүй нь хятад хүний олон чухал зан төрхийн учир битүүлэг цоожийг нээх түлхүүр болой” хэмээн бичсэн байна. Тийнхүү хятад хүний “мианзы” буюу

“нэр нүүр” хэмээх ойлголтыг өрнө дахинд анх хөндөж тавьсан түүхтэй юм.

Хятадад хүмүүс хоорондын харилцааны хамгийн чухал хүчин зүйл бол нэр нүүр хэмээн үздэг. Нэр нүүрийг ихэд эрхэмлэхийн учир шалтгаанаар маш олон “жаяг журам” (rules on face) тогтжээ. Тухайлбал, зочин урих, дайлах, цайлах нь бүхэлдээ нэр нүүрийн хэрэг болно. Хэнийг урих, хэнийг эс урих, хэнийг хэр өндөр хүндэтгэлтэй урих, хэнийг үг ярианы завсар хөнгөн мөчид урих зэрэг нь бүгд нэр нүүрээс шалтгаална. Уригдан ирсний хойно хэн хаана суух, хэн түрүүлж суух, хэн дараа нь суух, хэн гол суудалд сууж, хэн “бараа болох”, тэр байтугай хэн хэний дэргэд зогсох хүртэл бүгд нэр нүүр лүгээ холбогдоно. Хоолны ширээнээ суусны дараа хэн түрүүлж ам хүрэх, хэн дараа нь хүрэх ч нэр нүүрийн хэрэг болно.

Идээ ундаа зоогийн ширээ дүүрэн элбэг дэлбэг байж, ихэд хүндтэн дайлахуй нь зочны нэр нүүрийг өргөн хүндэлсний илрэл болно. Тэгсэн атлаа “Хэр тааруухан дайлав, хичээн өршөөх ажаамуу” хэмээн ёс мэт заавал хэлнэ. Идээ ундаа элбэг дүүрэн бус, амт чанар тааруу байсан ч зочин урьж дайлсанд ихэд талархаж, идээ ундааных нь элбэг дэлбэгийг илт хоосон магтах нь урин залсан эзний нэр нүүрийг өргөхийн учир болно. Зоогийн ширээн дээрх идээ ундаанаас зэнзийрхэн эс хүртэх нь эзний нэр нүүрийг гутаасан хэрэг, амаа олохгүй, ааг амьсгаагүй ихээр идэх нь өөрийн нэр нүүрийг гутаасан хэрэг болно.

Хоол зоогт урихуйд шууд үгүй хэмээн татгалзваас урьсан хүний нэр нүүрийг ихэд гутаасан хэрэг болно. Ер нь хятад хүн ямар ч үед шуудхан “үгүй” хэмээн эрс тэс татгалзах нь үгүй, тийнхүү шуудхан татгалзах нь нөгөө хүний нэр нүүрийг доромжилсонд тооцогдоно. Тийм болохоор хятад хүн аливааг шууд хэлдэггүй, ямагт тойруу замаар эерүүлж илэрхийлдэг онцлогтой. Хятад хүн бусдын муу тал, гэм дутагдлыг нүүрэн дээр нь шууд хэлдэггүй, бусдын үзэл бодлыг эс зөвшөөрсөн ч шууд илэрхийлдэггүй. Тийм учраас хятад хүний санал бодлыг эрс няцаавал нэр нүүрийг нь эс бодсон хэрэгт тооцогдоно.

Хятад хүн гэр бүл хийгээд нийгмийн харилцааг байгаль ертөнц хийгээд бодит юмс үзэгдлээс илүүтэй чухалчлан үздэг. Бүр Күнзээс эхлэн Хятадын үе үеийн сэтгэгчид хүмүүс хоорондын харилцааны учир холбогдлыг ихэд чухалчлан, “энэрэл, журам”, “сайн, муу”, “алдар, гутамшиг” гэхчлэн ёс суртахууны ай ухагдахууныг голчлон номлож, тэдгээр нь нийгмийн дэг ёс болж ирсэн уламжлалтай юм. ►

Их сэтгэгч Мэнз “Тэнгэрийн дор туйлын хүндлэлтэй нь гурав буй, тэр болбоос эрх хэргэм, өндөр нас, эрхэм суртал болой” хэмээн номлосон

► Нэр нүүр болбоос хүний амьдралын нэгэн зүйлийн зорьж тэмүүлэх, залж чиглүүлэх хөтлүүр хэмээмэй. Нэр нүүрээ барж амьд явснаас нэртэй төртэй үхсэн нь дээр хэмээх эш суртал Хятадын соёл сэтгэлгээнд өнө эртний уламжлалтай юм. Энэ тухай домог түүх өдий төдий байх бөгөөд нэр нүүр хэмээхүй нь хятад хүний хувьд зарим тохиолдолд амь наснаас илүү үнэ цэнтэй байдаг ажээ.

Нэр нүүрээ барж амьд явснаас нэртэй төртэй үхсэн нь дээр хэмээх эш суртал Хятадын соёлын сэтгэлгээнд өнө эртний уламжлалтай

Хятад хүн бусад ямар сэтгэгдэл төрүүлж буйгаа ихэд анхаарахаас гадна бусад хүн өөрийг нь хэрхэн үнэлж буйг машид чухалчилдаг. Бусад хүн өөрийг нь дорд үзэхийг ер тэвчдэггүй. Хэрэг дээрээ бусдаас дор байвч, түүнийгээ хүлээн зөвшөөрөхийг үл хүснэ.

“Мод үндсээ гэмтэхээс эмээнэ, хүмүүн сэтгэл гэмтэхээс эмээнэ” гэсэн утгатай зүйр үг байдаг нь чухамдаа нэр төрөө эрхэмлэх сэтгэлийг өгүүлсэн хэрэг юм. Өрнө дахинд хүний эрх чөлөөг ихэд эрхэмлэн, өөрөө өөрийгөө ямагт тэргүүнд тавьж,

бие даасан бодгаль хэмээн үздэг бол хятад хүн бусад хүн өөрийг нь хэрхэн үзэж буйг чухалчилдаг. Өрнийн хүний нэр төрөө эрхэмлэх сэтгэл нь “хүн бүр өөрийн замаар, бусад хүн намайг юу гэх нь ер хамаагүй” гэсэн маягаар илэрдэг бол, хятад хүний хувьд бусдаар бахдуулж, бусдын бахдал, үнэлэмжийг олсноор нэр төрөө эрхэмлэх сэтгэл нь илэрдэг байна. Тиймийн учир “Бусдыг бахдах нь хүний эрхэм дээд ёс суртахууны нэг” хэмээн үздэг. Бусдыг бахдах нь нэгэн зүйлийн эрхэм ёс суртахуун, нэгэн зүйлийн соёл, нэгэн зүйлийн чадвар, бас орчлон ертөнцөд оршин амьдрахуйн нэгэн арга зам хэмээн үздэг.

Аль ч үндэстэн, ард түмэн бүгд нэр төрөө машид эрхэмлэн дээдэлдэг нь үнэн боловч хятад хүн тэдэн дунд лав толгой цохино хэмээн судлаачид бичсэн нь буй. Хятад хүн нэр нүүрээ хамгаалахын төлөө оюун санааны хийгээд бодит хохирол амсахаас эс айх бөгөөд нэр нүүрээ алдах нь ичгүүр гутамшиг хэмээн үзэж, алдсан нэр төрөө эргүүлэн олж авахын тулд амь насаа золихоос ч буцдаггүй. Тиймийн учир хятад хүнтэй харилцахуйд эн тэргүүнд нэр нүүрийг нь машид эрхэмлэх нь туйлын чухал болой. Хэрэв хятад хүний нэр нүүрийг нэгэнтээ гутаах аваас ►

► дахин түүнтэй нүүр учран нөхөрлөх тухай бодохын ч хэрэггүй болно.

Их сэтгэгч Мэнз “Тэнгэрийн дор туйлын хүндлэлтэй нь гурав буй, тэр болбоос эрх хэргэм, өндөр нас, эрхэм суртал болой” хэмээн номлосон байдаг. Хятад хүн нөгөө хүнийхээ нэр нүүрийг ихэд хүндлэн ямагт өөд нь өргөдөг онцлогтой. Тийнхүү өөд нь өргөх нь өөрийн нэр нүүрийг дээдлэхтэй эн тэнцүү хэмээн үзнэ. Тухайлбал, хятад хүн өөрийн бичиж туурвисан ном зохиолоо бусдад бэлэглэн барихдаа “эрдэм төгс хүмүүн”, “билгийн хурц мэлмий” гэхчлэн хүндэтгэлийн үгсийг голчлон дурдах бөгөөд “засан соёрхох ажаамуу” хэмээн заавал бичнэ. Энгийн логигоор бол энэ нь номоо барьж буй хүнийг “эрдэм төгс” хэмээн дээдлэн магтсанаар өөрөө түүнээс эс дутахын учрыг бас давхар өгүүлж, бусдыг магтсанаар өөрийн биеийг өргөж буй хэрэг болно. Бусдын хүндлэл, өргөмжлөл, магтаалыг хүртсэн хүн баярлаж хөөрөх нь мэдээж. Хэрэв ёс зүйг эрхэмлэдэг хүн байваас баярласан сэтгэлийн хариуг заавал барих агаад тийнхүү харилцан нэр нүүрийг эрхэмлэх “гинжин хэлхээ” үүсдэг ажгуу. Тийм учраас хятад хүн “Хүн намайг тохой хүндлэх ахул, би хүнийг алд хүндэлмой” хэмээн өгүүлдэг бөлгөө.

Хятад хүн яриа хэлэлцээ хийх, илтгэл үг хэлэх, ажил хэрэг хэлэлцэх үед үзэл бодлоо илэрхийлж, санал санаачилга дэвшүүлэхийн өмнө заавал ёс мэт сайшаасан, магтсан өнгө аяс бүхий оршил үг хэлж, дараа нь жинхэнэ санал бодлоо илэрхийлнэ. Тийм учраас гадаадынхан анх удаа хятад хүнтэй нүүр тулан ярилцаад учир жанцанг нь эс ухан, хятад хүн худлаа хоосон үг хэлэх дуртай, зүрх сэтгэлийн үгээ хэлдэггүй заль мэх гаргадаг гэхчлэн ойлгоход хүрдэг тал буй. Уг чанартаа бол тэрхүү тойрч дөлсөн үг яриа нь хий хоосон үг ч биш, хэрэггүй дэмий яриа ч биш, бусдын нэр нүүрийг бодож, тал өгсний нэг илрэл ажгуу. Хятад хүн “би зөвшөөрөхгүй”, “би эсэргүүцэж байна” хэмээн эрс тэс илэрхийлэх нь нөгөө хүнийхээ нэр нүүрийг үл хүндэтгэсэн хэрэг хэмээн үздэг учраас тийнхүү оршил үг заавал хэлдэг байна.

Английн философич Бертран Расселл 1922 онд бичсэн “Хятадын асуудал” номдоо “Гадаадын хүмүүс Хятадын нэр нүүрээ эрхэмлэхийг инээдэмтэй зүйл мэтээр үздэг. Харин энэ нь чухамдаа нийгэмд бие биесээ харилцан хүндэтгэх уур амьсгал бүрдүүлдэг болохыг бодож үзсэн нь ер үгүй” хэмээн бичжээ.

Гэвч “нэр төрөө эрхэмлэхүй”-д сөрөг муу тал, гэм согог бас буй хэмээнэ. Хятадад “Нэр нүүрт хэт шунаваас, гай зовлон үүдмүй” хэмээсэн мэргэн үг байдаг нь чухам үүнийг өгүүлсэн хэрэг юм. Тиймийн учир нэр нүүрээ бодох нь хэтрэх аваас хүмүүс хоорондын хэвийн харилцаа ээдрээ төвөгтэй болдог байна. Хүмүүс бусдын нэр нүүрийг бодохын эрхээр өөрийн хүсэл зоригийг хязгаарлаж, орчлон ертөнцөд оршин тогтнохуйн жаяг зарчмыг арга буюу зөрчихөд хүрдэг аж.

Нөгөө талаар нэр нүүрээ эрхэмлэх нь нийгэмд хэлбэрдэх суртлыг буй болгодог байна. Учир нь нэр нүүр хэмээх нь бусдад хэрхэн үнэлэгдэхээс голлон шалтгаалах учир агуулгыг бус хэлбэрийг чухалчлахад хүргэдэг ажгуу. Бусдын баяр

талархал, магтаал сайшаалыг олохын тулд аливаа ажил хэргийн бодит шинж чанарыг бага анхаарч, өнгөн талын хэлбэрийг илүүтэй чухалчлахад хүрнэ. Тиймээс нийгэмд түгээмэл оршин байдаг хэт ёсорхох, хоосон баярхах, үрэлгэн загнах, мугуйдлан атаархах, зиндаархах зэрэг олон үзэгдэл нь хятад хүний нэр нүүрээ эрхэмлэхүй сэтгэл лүгээ нягт холбоотой байдаг.

Эцэст нь нэр нүүрийг эрхэмлэхүй нь аливаа асуудлыг бодитой, шударгаар, эрх тэгш, хууль журмын дагуу шийдвэрлэхэд сөргөөр нөлөөлдөг байна. Өнөөгийн Хятадын нийгэмд амь бөхтэй оршин байгаа идэж шамшигдуулах, ялзрал авлигад автах, хууль цааз зөрчих зэрэг хортой үзэгдлүүд мөнхүү нэр нүүр харах сэтгэл зүйтэй заавал холбогддог ажгуу.

Хятад орон өнөөдөр өөрчлөлт шинэтгэл, нээлттэй бодлого хэрэгжүүлж, улс төр нь тогтвортой, эдийн засаг нь эрч хүчтэй урагшлан хөгжиж, “Хоёр 100 жилийн зорилт”, “Хятадын мөрөөдөл”-ийг хэрэгжүүлэхийн төлөө урагшлан тэмцэж байна. Хятад орон дэлхий ертөнцөд улам бүр нээлттэй болж, дорно өрнийн соёл ээсэн найрсаж, хятад хүний уламжлалт соёл сэтгэлгээ, түүний дотор нэр нүүрээ эрхэмлэдэг чанар нь олон зууны уламжлалаа хадгалахын зэрэгцээ, цагийн аясаар хувиран шинэчлэгдэж, сөрөг, муу тал нь улам бүр хумигдан багасч, эерэг сайн тал нь өргөжин тэлсээр, шинэ шинэ агуулгаар баяжин, шинэ эрин үеийн шинэ хятад хүн бүрэлдэн буй болсоор байна. ■

Хятад хүн “Хүн намайг тохой хүндлэх ахул, би хүнийг алд хүндэлмой” хэмээн өгүүлдэг бөлгөө

Соёл урлаг

Түүх, соёлоо гүнзгий таньж, мэдсэн НЭГ ЖИЛ

Монгол, Хятад улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 70 жилийн ойн хүрээнд хоёр тал 2019 оны турш олон төрлийн арга хэмжээ хамтран зохион байгуулав. Соёл, урлаг, хүмүүнлэгийн арга хэмжээ тэдгээрийн дунд чухал байр суурь эзэлж байсан бөгөөд оргил үйл явдал нь хоёр улсад болсон соёлын өдрүүд байлаа. Тухайлбал, есдүгээр сард Улаанбаатар хотод Хятадын, арванхоёрдугаар сард Бээжин болон бусад хотуудад Монголын соёлын өдрүүд болсон юм. Түүхт 70 жилийн ойн хүрээнд 2019 оны турш хоёр улсад зохион байгуулагдсан урлаг, соёл, хүмүүнлэгийн гол арга хэмжээнүүдийг танилцуулж байна.

• Хятадын нэрт зохиолч Цао Юй-гийн “Наран ургахуй” эмгэнэлт жүжгийг Төв аймгийн Монгол туургатан дуу бүжгийн драмын театрын хамт олон Улсын Драммын Эрдмийн Театрын тайзнаа дөрөвдүгээр сарын 27, 28-ны өдрүүдэд тогложээ.

• “Хятадын Төвөд орон-Өлзий бэлэгт ерөөл” биет бус соёлын өв, хувцасны гэрэл зургийн үзэсгэлэн есдүгээр сарын 23-наас аравдугаар сарын 7-ны өдөр хүртэл дэлгэгдэв. Тус үзэсгэлэн Төвөдийн Өөртөө Засах Орны биет бус соёлын өв, газар орон, соёлын онцлог бүхий 100 гаруй содон бүтээл, үзмэрийг олны хүртээл болгожээ.

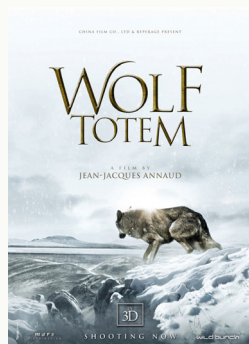
• Өвөрмонголын олон улсын Монгол эмнэлгийн хорооны уламжлалт эмчилгээний тасгийн есөн эмч, мэргэжилтэн Баянзүрх, Хан-Уул, Чингэлтэй дүүргийн эмнэлэгт иргэдэд үнэ төлбөргүй үзлэг, оношилгоо хийв.

• Өвөр Монгол, Хэбэй мужийн аялал жуулчлалын танилцуулга арга хэмжээ есдүгээр сарын 3-нд болж, эл нутгийн зан заншил, түүх соёл, байгаль болон аялал жуулчлалын онцгой маршрутыг танилцууллаа.

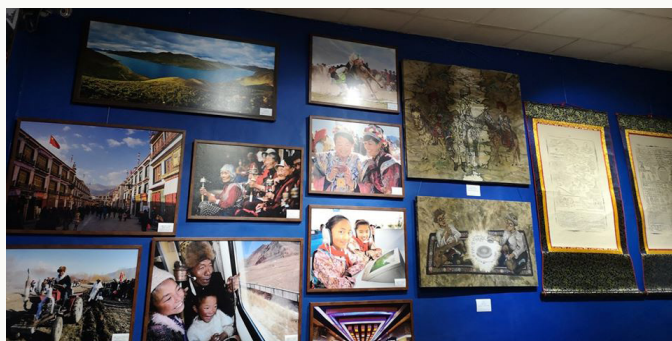

• “Найрамдлын солонго” концерт есдүгээр сарын 5-ны өдөр Соёлын төв өргөөнд болов. Тоглолтод Хятадын алдартай дуучид оролцож, “Мөрөн дээрх балет”, “Пийпаагийн хэл” зэрэг сонгодог хөтөлбөрөөс гадна Бээжин жүжиг, Арслангийн бүжиг зэрэг Хятадын уламжлалт соёл, урлагийн дээжээс үзэгчдэд толилуулжээ. Харин “Хайр бялхсан торгоны зам” цирк, үшүгийн тусгай тоглолт сонирхолтой техник, үзүүлбэрээр үзэгчдийн анхаарлыг ихээхэн татсан юм. ►

► • “Хятадын кино өдрүүд” есдүгээр сарын 4-8-ны өдрүүдэд Улаанбаатар хотод зохион байгуулагдав. БНХАУ-ын аж амьдрал, ахуй соёл, хөгжил дэвшлийг харуулсан 10 киног таван кино театрт үнэ төлбөргүй үзүүлэв. “Нүүдэлчин дэлхий”, “Дүүлэн ниссэн он жилүүд”, “Сүүдэр”, “Өмнөд туйл”, “Салхи хагалагч”, “Чонон сүлд”, “Томоогүй хорин найман нас”, “Бичин багш хохимойн шулмыг гурвантаа дарсан үлгэр”, “Том загасны домог”, “Баяжлын зам” зэрэг нээлтээ хийсэн даруйдаа 100 сая юаниас дээш орлого олсон шилдэг бүтээлүүд үзэгчдийн хүртээл болжээ.

• “БНХАУ-ын 70 жил”, “Манай найрамдал”, “Түмэн газрын цайны зам”, “70 агшин-70 түүх” зэрэг гэрэл зургийн хэд хэдэн үзэсгэлэн монгол үзэгчдийн анхаарлыг ихэд татав.

• Монголд сурч буй хятад оюутнуудын дунд “Миний нүдээр Монгол орон” сэдэвт гэрэл зургийн уралдаан зохион байгуулсан.

• Хятадын урлагийн үндэсний сангийн “Торгоны зам-Олон улсын хувцас загварын долоо хоног” арга хэмжээ есдүгээр сарын 14-16-ны хооронд боллоо. Тус арга хэмжээний анхны үзүүлбэр Улаанбаатарт, дараа нь Москва, Милан хотод тус тус болж, арванхоёрдугаар сард Хятадын Гуанжоуд хаалтын арга хэмжээ явагдсан.

• Хятадын Өвөрмонголын хэвлэлийн групп “Улаан асрын зүүд”, “Хүйтэн уулын бичиг”, “Гурван улсын түүх”, “Баруун этгээдэд зорчсон тэмдэглэл” зэрэг шилдэг зохиолуудыг кириллээр хэвлэн гаргав.

• “Солонгон үүлст Юн нань” тоглолтыг наймдугаар сарын 4-ний өдөр Улаанбаатар чуулгад зохион байгууллаа. Юн нань мужаас анх удаа Монгол улсад хүрэлцэн ирж тоглосон уран бүтээлчид тус мужийн олон үндэстнүүдийн өвөрмөц соёл, урлаг, байгалийн үзэсгэлэнг мэдрүүлэхийг хичээжээ. Нийт 11 хөтөлбөрөөс бүрдсэн тус тоглолтод Төвөд, Жин Пө, Ва, Ха ни, Дай, И зэрэг Хятадын баруун өмнөд нутгийн бага ястнуудын үндэстний дуу, бүжиг, уламжлалт циркийн тоглолт, хөгжмийн үзүүлбэр багтсан байв.

• Дунд сургуулийн сурагчдын дунд “Хятад улс миний нүдээр” сэдэвт хятад хэлний уран илтгэлийн тэмцээн есдүгээр сарын 15-21-ний хооронд болов. Тус тэмцээнд 15 дунд сургуулийн 10 мянга шахам сурагч оролцсоноос нэгдүгээр байрт “Хишиг” дунд сургуулийн сурагч Ч.Номин-Эрдэнэ шалгарч, Бээжин хотод болох “Хятад хэлний гүүр” олон улсын тэмцээнд оролцох эрх өвөртлөв. ■

Дурсамж

Ц.Даржаа: Улаанбаатар, Бээжингийн хооронд 65 жилийн өмнө дугуйтай аялж байв

1954 оны дөрөвдүгээр сарын 16. Сүхбаатарын талбайд хөл гишгэх зайгүй цугласан олон үлээвэр хөгжмийн аянд баясна. Хурсан олны дунд 13 залуу унадаг дугуйгаа барин зогсох аж. Тэд бол Улаанбаатар-Бээжингийн хооронд 3000 км зайг туулах дугуйн аяллын багийнхан. БНХАУ 1949 онд тусгаар тогтносноос таван жилийн дараа хоёр хөршийн найрамдалт харилцааг бэхжүүлэхээр ийнхүү Монголын дугуйн баг урд хөршийг зорьж буй нь энэ.

Энэхүү түүхэн үйл явдлаас 60 жилийн дараа дугуйн аяллын багийнхныгаа дурсаж Ц.Даржаа гуай манай сэтгүүлд ярилцлага өгсөн юм. Залуу насандаа хүн болгоны зориглохгүй аяллыг туулсан 13 залуугаас өдгөө Ц.Даржаа гуай л амьд сэрүүн үлджээ. Эрүүл биед саруул ухаан гэгчээр спортын гавьяат багш, дасгалжуулагч тэрбээр нэгэн жарны тэртээх аялалд оролцсон бүх хүний нэрийг түүртэлгүй санаж байгаа нь бахадмаар.

-1954 онд Бээжин хүрэх дугуйн аяллын багт ороод танд ямар бодол төрж байв?

-Улаанбаатараас Бээжин, Бээжингээс Улаанбаатар хот хүрэх их том аялал байлаа. Нийт 70 гаруй хүн оролцох өргөдөл өгснөөс 13 хүн тэнцсэний нэг нь би. Дугуйн багт орсноо мэдээд баярлахын зэрэгцээ асар их хариуцлага оногдсоныг ухамсарлаж байв. Биднийг Хятад руу үдэн гаргах их том цуглаан төв талбай дээр болсон. Ард түмэн ихэд сонирхож, Сүхбаатарын талбайгаар дүүрэн хүн цугласан байлаа. Тусгаар тогтнолоо зарлачихсан Хятад улс дэлхий дахины анхаарлын төвд ороод байв. Хятадын удирдагч Мао Зэдун, Монгол улсын Маршал Х.Чойбалсан нар энэ аяллыг сайшаан дэмжиж байсан юм. Монголын хувьсгалт залуучуудын эвлэлийн орлогч дарга Ж.Жамсран дугуйн аяллыг нээж үг хэлж үдсэн.

-Энэ аяллаас хамгийн тод үлдсэн дурсамжаасаа бидэнтэй хуваалцана уу?

-Тухайн үед сагсан бөмбөг, гар бөмбөгөөр бид хятадуудтай өрсөлдөж чадахгүй, бөх барилдъя гэхээр тэд сонирхохгүй. Тэгээд бид хэрхэх талаар ярилцаж байгаад Хятадын хувьсгал гарахад чухал нөлөө үзүүлсэн унадаг дугуйн талаар олж мэдсэн. Хятад улс унадаг дугуйг зогсолтгүй урагшаа явдаг хэмээн хүндэтгэдэг. Тийм ч учраас бид Хятадад дугуйгаар очвол зүйтэй болов уу гэж ярилцаж байв.

Улмаар энэ саналаа хүргүүлэхэд Хятадын тал сайшааж дэмжсэн юм. Энэ нь Монгол, Хятадын хооронд биеийн тамирын харилцааг бэхжүүлэх үйлсийн эхлэл болох байв. Ингээд л бид хаврын улиралд уулын цас, мөс хайлаагүй хахир хүйтэнд аяллаа эхлүүлсэн.

-Аяллын үеэр байгалийн болон бусад ямар бэрхшээл, саад тулгарч байв? Хамгийн хэцүү нь юу байсан бэ?

-Цангах. Хүн даарвал дулаалчихна, халууцвал нимгэлчихнэ. Цангавал яаж ч чадахгүй. Замдаа нэлээд ядарч, цангахын туйл болсоор Дундговь аймагт очсон. Ус уухсан гэж хэчнээн их яарсан гэж санана. Шуурга, салхи, бороог сөрсөөр очмогцоо арайхийж л “Ус байна уу” гэсэн. Гэтэл “Байхгүй, тэмээгээр өглөө усанд явсан. Удахгүй ирнэ” гэж хэлэхэд ёстой барайсан. Цаг хугацаа ▶

▶ зогсчих шиг л болсон. Жаахан амарч байтал “Ус ирлээ. Аялагчдаа уугаарай” гэж гэрийн гаднаас биднийг дуудахад ямар сайхан сонсогдсон гээч. Тэр хоолой миний санаанаас одоо ч гардаггүй.

Мөн майхандаа унтаад сэрэхэд дээрээс юм дараад, юу байгааг нь гараад харахад цас орчихсон байдаг байж билээ. Өвдөг тулсан цастай тал дундуур дугуйтай явах боломжгүй. Тэгээд л дугуйгаа үүрч, ээлжилж цас хагалаад л урагшилдаг байсан даа. Хэзээ Бээжинд очдог бол доо гэж их бодно шүү.

-Хятадын нутагт орж, Бээжин хотод ойртох тусам танай багийнханд газар орон болоод хүн ард нь ямар санагдаж байв?

-Дамжин өнгөрөх хот тосгон болгоноос шахуу дугуйчид биднийг угтаж, тариалангийн талбайдаа ажиллах тариачид хүртэл хөдөлмөрийн багажаа тавьж, алга ташин баяр хүргэнэ. “Улаанбаатар-Бээжин” гэж хятад, монгол хэлээр бичсэн тууз энгэртээ зүүсэн хүрэн бор царайтай, золбоолог монгол залуусын баг унадаг дугуйн дээрээ жирийсээр орж ирэхэд Бээжин хотын иргэд “Монгол, Монгол” гэж баяр талархлаа илэрхийлж байсан. Удалгүй Монгол Улсын төрийн дуулал эгшиглэж, Хятадын төрийн захиргааны дэргэдэх Биеийн тамир спортын хорооны даргын орлогч Цай Дин Кай, Бээжин хотын Захиргааны даргын орлогч, Гадаад яамны Гадаадтай соёлоор харилцах товчооны дарга Хүн Шин зэрэг албаны хүмүүс хүрэлцэн ирж хүндэтгэл үзүүлж байсан.

-Майн баярын жагсаалын тэргүүн эгнээнд дугуй унаад явж буй зургийг тань харсан юм байна. Дурсамжаасаа хуваалцана уу?

-Дэлхийн хөдөлмөрчдийн эв санааны нэгдэл, Майн баярын өглөө Тяньаньмэний талбайд очиход 500 мянган хүн цугласан байлаа. Бид Бүх Хятадын тамирчдын жагсаалын манлайд явж, аяллын ахлагч Ц.Дамбий төрийнхөө алтан соёмбот далбааг унадаг дугуйн дээрээ залж явав. Түүний хойноос багийн бусад гишүүн цэцгийн баглаа барьж, цугласан олонд баяр хүргэж явлаа. Төдөлгүй нам, засгийн удирдагчид индэр дээр гарч, Мао Зэдун дарга бидний зүг гар даллаад бидэнд хандаж үг хэлсэн. Үүний дараа биднийг индэрт урьж, хөдөлмөрчдийн усны давалгаа мэт үзэсгэлэнт сүрлэг жагсаалыг үзүүлж билээ.

-Эл дугуйн аяллын тухай Хятадын сонин, хэвлэлд бичиж байсан гэсэн. Танд тэр сонинууд байдаг уу. Хятадын сэтгүүлчид Монгол дугуйчдын тухай юу гэж бичиж байсан нь сонирхолтой санагдаж байна?

-Байгаа. Бээжин хотын “Энх тайван” зочид буудалд буухаар очиход Синьхуа агентлагийн сурвалжлагч Сунь Ши Чи тэргүүтэй сэтгүүлчид биднийг угтаж

1954 оны Майн нэгний баяраар Тяньаньмэний талбайд БНМАУ-ын дугуйн аяллын багийнхныг Бүх Хятадын Биеийн тамирчдын жагсаалын тэргүүн эгнээнд явуулан хүндэтгэв

Монголын дугуйн баг аяллын замдаа

авсан. Сунь Ши Чин сэтгүүлч “Жэнминь Жибао” сонинд “...1954 оны дөрөвдүгээр сарын 15-ны өдөр, БНМАУ-ын нийслэл Улаанбаатар хотод цас хайлж гүйцээгүй, хүйтэн байсан ажээ. Энэ өдрийн үдээс хойш 15 цагт ган төмөр шиг 13 аялагч Бээжин хотын зүг аялалд гарчээ. Эдгээр залуу БНМАУ-ын өнцөг булан бүрээс санал хүсэлтээ өгсөн олон хүнээс шалгарагсад бөгөөд тэдэн дунд ажилчин, оюутан, багш, албан хаагч, нисгэгч, хуягт танкийн жолооч, цанын улсын аварга болон хөнгөн атлетикийн улсын дээд амжилт эзэмшигч хүртэл байлаа” гэж бичсэн байдаг.

-Сэтгэл сэргэм сайхан түүх байна. Танд эрүүл энх, сайн сайхан бүхнийг хүсье

-Баярлалаа. Танай сэтгүүлийн хамт олонд ч бас ажлын өндөр амжилт хүсье. ■

Хятад улсад төгсөгчид

БНХАУ-д их дээд сургууль төгссөн хүмүүсийн сэтгэгдлээс хүргэж байна.

Н.ЭНХ-АМГАЛАН
Зам, тээврийн
хөгжлийн сайд

-2019 онд Монгол, Хятад улс дипломат харилцаа тогтоосны 70 жил, найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагааны гэрээ шинэчлэн байгуулсны 25 жилийн ой тохиосон. Хоёр улсын эдийн засгийн харилцааны хөгжлийг дагаад соёлын болон иргэд хоорондын харилцаа нэмэгдэж буй. Үүний нэг илрэл нь тус улсад сурч буй монгол оюутнуудын тоо өсөж буй явдал юм. Би ч тэдний нэг бөгөөд 1995 онд МУИС-ийн Олон улсын харилцааны дээд сургуулийн хятад хэлний ангийг төгсөж, 1996 онд БНХАУ-ын Бээжин хотын Гадаад Харилцааны Их Сургуульд мэргэжил дээшлүүлсэн. Тухайн үетэй харьцуулвал тус улс маш хурдтай хөгжжээ.

2015 оноос хойш би Монгол-Хятад болон Хятад-Монгол-Оросын эдийн засгийн форумын Монголын талын ахлагчаар ажиллаж буй. Ташрамд дурдахад, хоёр орны харилцаа бүхий л түвшинд эрчимтэй хөгжиж байна. Зам тээврийн салбарт ч олон ажил хийгдэж буй. Тодруулбал, БНХАУ-

ын Тээврийн сайд Ли Сяопөнтэй баруун бүсэд агаарын хил нээх, Монголоор дамжин өнгөрөх навигацийн урсгалыг нэмэгдүүлэх, дотоодын агаарын тээврийг Хятадын Шанхай, Хайнань, Улаанцав болон Бугат чиглэлд нисгэх талаар ярьж байна. Төмөр замын хувьд Хятадын газар нутгаар манай галт тэрэг 50 хувийн хөнгөлөлттэй явахаар болсон. Мөн Хятад-Монгол-Оросын эдийн засгийн коридор байгуулах хүрээнд Улаанцав-Улаабаатар-Улаан-Үүд чиглэлд тал талдаа тус бүр 200 машин солилцох тээврийн гэрээ хийсэн. Энэ маягаар бүс нутгийн тээврийн харилцаа сайн хөгжинө гэдэгт итгэж байна. Цаашид манай төмөр замын гол коридор болох Сүхбаатар-Замын-Үүд урсгал дагуу зам харилцаагаа шинэчлэх асуудал яригдаж байгаа бөгөөд Ханги-Мандал руу шинэ боомт нээнэ. Гашуун сухайт-Тавантолгой чиглэлийн төмөр замын барилга эхэлсэн бөгөөд зүүн коридорыг бий болгоход чухал ач холбогдолтой Сүхбаатар-Чойбалсан болон Хөөт-Бичигтийн чиглэлийн төмөр замууд цаашид баригдана.

З.АРИУНТЭНГЭР
Хилийн чанад дахь
монголчуудын зөвлөл,
Хятадад төгсөгчдийн
холбооны ерөнхий
нарийн бичгийн дарга.
Бээжингийн Их сургуулийн
магистрантур

-Хятадад сурахаар зорьж буй хүүхэд, залуучуудын хувьд хамгийн чухал нь нийгмийн чиглэлээр эсвэл шинжлэх ухааны чиглэлээр сурах уу гэдгээ тодорхойлох юм. Магистрантурт сурах бол өмнө нь хийж байсан ажлаа, бакалаврын зэргээр суралцах тохиолдолд хувь хүний авьяас, сонирхол, дунд сургуульд ямар амжилт үзүүлж байснаа онцлох хэрэгтэй. Хятадад сурсан 10 гаруй жилийн хугацаанд би бараг 160-170 хотоор аялжээ. Хойд нутгийнх нь монголчуудтай их адилхан, мах их иддэг, давсархаг, шөлөрхөг гоймонтой хоол хийдэг бол урдуураа будаагаа түлхүү иднэ. Жишээ нь, Юань гүрний үед монголчууд Хятадыг удирдаж байсан. Хүннүгийн үеэс л хоёр улс хоорондоо адуу, торгоо солилцож, харилцаж ирсэн байдаг. Ер нь соёлын хувьд их ойролцоо амьдарч ирсэн. Бээжингийн суурин иргэдийн ярианы нэр үгний 30 хувь нь монгол нэршилтэй. Бээжингийн оршин суугчдын 30-40 хувь нь монгол, манж цус холилдсон байх магадлалтай ч гэж ярьдаг.

Хятад улсыг нээлттэй гэж хэлнэ. Улам л

нээлттэй болж байгаа. Залуучууд нь хоёр гурван хэлтэй, дийлэнх нь докторын зэрэгтэй болохыг зорьдог. Монгол Улстай харьцуулахад тоон мэдээлэл, судалгаанууд нээлттэй. Онлайн орчинд хаанаас ч бүрэн мэдээлэл авч болно. Судалгаа хийх, өөрийнхөө мэргэжлийн чиглэлийн залуучуудтай уулзаж, ярилцахад нээлттэй.

Мөн аялахад хамгийн аюулгүй орон. Нийгмийн аюулгүй байдал хамгийн өндөр. Өөрөө ямар нэгэн асуудал гаргахгүй бол аялж, зугаалахад маш тохиромжтой. Хятадууд өөрсдийн соёл, хоол ундаа түгээж, сурталчлах сонирхолтой учраас гадны хүмүүст нээлттэй байдаг.

Хятадад сурахын өөр нэг давуу тал нь Азиг дэлхийн эдийн засаг, хамтын ажиллагааны том цэг болж хувирсантай холбоотой. ШХАБ, “Бүс ба Зам” гэх мэт олон улсын томоохон хамтын ажиллагааны санаачилга, бодлогыг Хятадууд бий болгож байна. Эдгээр нь монголчуудад маш их боломжийг авчирна. Тиймээс маш олон залуус Хятадад сурч байна. ►

О.ОДСАЙХАН

Хуавей Технологи ХХК-ийн Харилцагч хариуцсан захирал

► -Би БНХАУ-д дунд болон дээд боловсрол эзэмшээд Хятадын гадаад харилцааны их сургууль буюу Дипломатын академийг дипломатч мэргэжлээр төгссөн. Хятад хүмүүсээс суралцах зүйл маш их. Юун түрүүнд, өрсөлдөөн өндөр учраас бүгд мэрийн суралцдаг. Тэдний даруу, хичээмтгий зангаас бид үлгэр дуурайл авах хэрэгтэй. Сургалтын систем нь шахуу хуваарьтай, маш их хичээлтэй. Сүүлийн үед Хятадын сургуулиуд гадаад оюутанд зориулсан тусгай анги нээж байгаа. Гэхдээ хятадуудтай нэг ангид сурснаар хичээлээс гадна олон зүйл сурах болов уу гэж би боддог.

Эдийн засаг, технологийн хөгжил, бизнесийн орчин зэргээр БНХАУ дэлхийд тэргүүлэгчдийн нэг яахын аргагүй мөн.

Иймд тус улсын соёлыг ойлгосон, зах зээлийг мэдэрсэн хүнийг дэлхийн иргэн болоход нэг алхам ойртсон гэж хэлэхэд хилсдэхгүй. Миний ажигласнаар баруунд боловсрол эзэмшсэн хүмүүс өөрсдийгөө их зүйл ойлгосон, дэлхийн иргэн болсон гэж бодох хандлага давамгайлдаг. Баруунд ч, Хятадад ч сурч үзсэний хувьд хэлэхэд бид Ази хүмүүс учир эхлээд Азийн том гүрнүүдэд, дараа нь баруунд боловсрол эзэмшиж, тэдний соёлыг ойлгосны үндсэн дээр өөрийгөө дэлхийн иргэн гэх нь зөв болов уу.

Хятад хүн бүх зүйлийг болно, бүтнэ гэж боддог, түүнийгээ бүтээхийн тулд шаргуу хөдөлмөрлөдөг. Ялангуяа итгэл үнэмшилдээ бат зогсдог, зорьсондоо заавал хүрдэг занг нь туйлбаргүй, юм болгон руу үсэрдэг монголчууд суралцах хэрэгтэй.

Ц.НЯМСҮРЭН

БНХАУ дахь Монгол оюутны нэгдсэн холбооны ерөнхийлөгч. Хятадын Ардын Их сургуулийн сэтгүүл зүйн танхимын оюутан

-Манай холбоо БНХАУ дахь Монгол Улсын Элчин сайдын яамны санаачилгаар оюутан залуусын нийгмийн идэвхийг дээшлүүлэх, мэдээ мэдээллээр түргэн шуурхай хангах зорилготой байгуулагдаж, 15 дахь жилдээ үйл ажиллагаа явуулж байна. Өнөөдөр 9000 орчим оюутан, хувь хүн Хятадад сурч, ажиллаж байна гэсэн албан бус тоо бий. Суралцаж буй мэргэжлийн хувьд шинжлэх ухааны салбараас илүүтэйгээр нийгмийн ухааны чиглэлээр, тухайлбал олон улсын харилцаа, бизнесийн

удирдлага, хятад хэл судлал, орчуулагч зэрэг мэргэжлээр түлхүү суралцдаг.

Хятад улс нийгмийн хүмүүжил, дэг журам сайтай. Тэр утгаараа хувь хүний хариуцлагыг бүх зүйл дээр шаарддаг. За бол за, үгүй бол үгүй гэдэг үгэндээ хатуу зогсдог. Хятадын их, дээд сургуульд яг энэ зарчмаар өөрөө өөртөө үнэнч хандвал аяндаа сурлага сайжирдаг. Хятад оюутнуудтай нэг ангид суралцана гэдэг тэднээс хэд дахин илүү хичээх хэрэгтэй гэсэн үг.

М.ЖАВХЛАН

БНХАУ-ын Төвийн Үндэстний Их Сургуулийн Цөөн тоот үндэстний хэл, утга зохиолын дээд сургуулийн докторант

-Хятад гэлтгүй гадаад улсад суралцах нь гадаад хэл сурах, мөн хэл, бичгээр нь дамжуулан тухайн улсын соёл, улс орны хөгжил дэвшил, шинжлэх ухааны ололт амжилттай танилцах олон давуу талтай. Энэ хугацаанд Хятад улс гадаадаас оюутан суралцуулах бодлогоо улам бүр боловсронгуй болгож, тэдний суралцах, амьдрах нөхцөл улам бүр таатай болж, тэр хэрээр суралцаж буй оюутнуудын хариуцлага ч өндөр болж байна.

Түүхийн цаг хугацаанд гээгдэж үлдсэн түүх дурсгал, бичиг соёл гэх мэт бидэнтэй

хамаатай олон зүйл судлагдаагүй байсаар. Энэхүү зам мөрөөр мөшгөж, судалгааны эргэлтэд оруулах нь оюутан бидний суралцахаар ирсэн зорилго, улс орныхоо өмнө хүлээсэн үүрэг юм.

Одоогоос 70 жилийн өмнө Хятад улсын тусгаар тогтнолыг хүлээн зөвшөөрч, дипломат харилцаа тогтоосон анхны улсын нэг бол манай улс. Энэ түүхэн ой дээр Хятадад суралцаж орчин цагийн хөгжил дэвшлийг нь нүдээрээ харж, биеэрээ мэдэрч байгааг аз завшаан гэж бодож байна. ■

Mongolian
Economy

蒙古国与中国： 由独立国家变战略合伙

蒙中建交70周年特别期刊

目录

邢海明 /92

亚·散吉米塔瓦 /100

丹巴·钢呼雅格 /102

杨晓琪 /114

格·巴图苏和 /116

意见

蒙中关系如何达到目前的发展？ 90

中国驻蒙大使

邢海明：政治互信、经贸合作、人文交流这“三驾马车”正拉动中蒙关系飞驰向前 92

建设

我们知道和不知道的中国 96

议会

亚·散吉米塔瓦：蒙中议会一直保持着积极的交流合作 100

蒙古国驻华大使

丹巴·钢呼雅格：如今双边关系进入一个全新的发展时代，两国的关系与合作正处于历史发展上的最有利时期 102

超级玩家

邻居们的利益集合点与额尔登斯蒙古 106

矿业

矿物机缘 108

超级玩家

“无纸化”贸易和“天龙”的礼物 110

投资者

东方省杰出贡献企业 112

议会

杨晓琪：中国投资者的目的不是为了 114

民间外交

格·巴图苏和：“互不了解的国家无法发展良好的关系” 116

主编致词

“希望蒙古国人人远离肺炎，健康快乐！”我们看到中国人在社交媒体上留言。蒙古国人民也在祈祷中国所有新型肺炎患者能够早日康复，回到自己生活中。全国为中国患者掀起了捐赠活动，“蒙古国人民为中国提供的经济援助数字虽然不太大，但足以说明蒙古人患难见真情，这才是最重要的。”另一名中国人也在社交媒体上写道。

人与人之间最难得是真情对话，代表着蒙中两国人民真挚的友谊。

蒙中两国山水相连，是永远的邻居。2019年双方共同庆祝蒙中两国建交70周年。在这70年里，两国交流合作，经贸往来，社会与文化交流愈来愈密切，为两国带来了全新的变化。近几年两国人民之间的交流变得更加友好，在中国高速奔向发达国家之际，蒙古国政府和人民希望更多地了解中国和中国人民。“从今后我们蒙古人需要更多地了解中国人，与他们交流，创造友好气氛。人民之间的交流对两国发展是最为重要的。”前蒙古国驻中国全权大使格·巴特苏和曾说道，我想特此强调。

中国对蒙古国经济发展有着极大的贡献，大型桥梁，道路，房屋建设等均为中国企业所建。如今中国企业在蒙古国依然执行需要大量资金，劳动力的建设项目。我们应该向中国政府和人民表示诚挚的谢意。

我相信对于蒙古国未来70年经济和商务发展同样不可缺少中国的参与。为反映出两国合作发展程度我们特意准备一年时间出版本期特别期刊。对于我社来讲，出版此类特别期刊需要花费不少时间和精力。本期刊包括以蒙中两国发展与合作情况以及未来70年合作前景为内容的文章，记者采访和报道等一系列新闻，也为两国未来交流合作，人民之间的交流提供了重要信息。

我在此向蒙古国外交部，中国驻蒙古国大使馆和赞助商“额尔登斯蒙古”公司，“额尔登斯塔温陶勒盖”公司以及中国新鑫有限公司深表谢意。

祝蒙中两国合作日益广泛，人民交流越来越密切。

主编： 德·贝和巴雅尔

问候

2019年是蒙中两国建交70周年，在这具有历史特殊意义的一年里，两国共同开展了一些列、多领域的纪念活动，展示两国多年来密切交流与合作的成果，取得了良好的社会反响。

“蒙古经济”杂志特别版亦是该纪念活动的重要内容之一。广大读者朋友们将通过本刊了解两国举办的系列活动的具体内容。

同时，可以全方位地了解过去70年蒙中两国多领域的合作交流、互利共赢的关系、民间交往等方面取得的丰硕成果，预见两国关系未来发展的美好蓝图。我相信通过举办这些内容丰富、涉及广泛的活动能促进蒙中两国人民的情感交流、加深相互了解，增加彼此的信任。

借此机会我向积极参与蒙中两国建交70周年庆祝活动的两国各级单位与工作人员表示诚挚的谢意。

祝愿蒙中两国的合作交流源远流长，
也祝蒙中 人民的友谊之花永远盛开。

蒙古国外交部部长
达.朝格特巴特尔

意见

蒙中关系如何达到目前的发展？

作为研究员，有义务提起蒙中两国关系在过去，现在和未来前景以及蒙古国在中国政府政策中的地位

德·巴雅尔呼
国际交流研究
员-教授

不可分割
的两个邻
国一直到
1990年
使用蒙古
国作为防
御作用，
缓冲和地
缘政治用
品。

一. 历史背景

从历史上看，不可分割的两个邻国一直到1990年使用蒙古国作为防御作用，缓冲和地缘政治用品。但实际它可能给蒙古人带来了不是损失，而是好转去向。

满清统治下中国与蒙古同时存在，满清覆灭时，中国与蒙古同时宣布各自成立了国家。博克多汗蒙古国和中华民国同时成立，但是中华民国直到1945年拒绝承认其独立和主权。

于1913年，俄罗斯帝国承认中华民国独立，1913年10月23日在北京签订了“关于承认外蒙自治俄中声明”，同日俄罗斯政府发出说明“俄罗斯已经承认外蒙古是中国领土的一部分”。两个邻国通过在恰克图三国协议谈判，强迫蒙古，1915年5月25日按照三国条约宣布蒙古是中国的一个宗主国，是一个自治国家。

从这个故事当中我们知道，该条约由俄国十月革命被废除了，并且由于蒙古首领的不团结，中国人民解放军队于1919年开进首都地区，取消了蒙古的自治权，从而战胜了蒙古人民革命并重新获得独立。但是，帮我们独立的布尔什维克俄罗斯自1920年以来一直与中华民国进行公开和封闭的谈判，以改善关系和交流。1924年5月31日中国和苏联签订《中俄解决悬案大纲

协定》，其中附录第五条指出，承认外蒙古是中国领土，中国在外蒙古有完全的权利。

北部邻国假装如此，实际目标使蒙古脱离中国并将其完全强加于苏联的眼光。另一方面，该行动带给蒙古人好转。

根据1929年签订的《蒙古和苏关系基本原则》条约，当时在蒙古只应享有苏联的对外贸易特权，蒙古与中国的贸易完全停止，我国仅将其原料和牲畜出口给苏联。因此，蒙古无法与中国进行交流，因此暂时将蒙古从中国市场中分离出来。

第二次世界大战结束时，俄国还发起了让中国承认外国蒙古的独立。雅尔塔国际会议同意承认蒙古国的身份，并同年夏季通过苏中协定，解决了这一问题。这意味着，如果蒙古人对其独立作出公决一致决定，则中华民国会同意。根据该谈判，通过蒙古于1945年秋季进行公众投票，证明自己独立国家，而不是中国领土。接受全民投票结果的中华民国政府于1946年1月承认蒙古国的独立，并建立了外交关系。

在中国解放战争过程中，蒙中关系和对外贸易一直没有发展的机会。随后到1949年中国进行中国人民革命。1949年10月16日，蒙古国与中华人民共和国建立了外交关系，并于1950年在乌兰巴托和北京开设

1950年蒙古驻华大使贝·扎尔格勒赛汗向毛主席递交委托书。

▶ 了大使馆。如此蒙中友谊的岁月开始蒸蒸日上，在1950年同等稳定发展，1960年代初期在中国的帮助下，在蒙古做了建设发展大量工作，首都城市越现代化，两国人民加强了友谊。但是，由于中国国内政府情况以及中苏冲突而减缓甚至中断蒙中关系。从1960年代起，苏联与中国关系突破时苏联使用蒙古国作为防御作用。蒙中的政治，经济，文化和民间关系缩小到最低限度。

如此这样，蒙中关系停滞了20多年，从1980年代中期开始逐渐恢复，并在1990年完全恢复正常，不仅恢复了过去30年所失去的信任，而是更超越了。

二. 1989年之后的蒙中关系

显然，直到1988年戈尔巴乔夫和平倡议，蒙中关系一直没有进步。

随着确定俄罗斯从蒙古撤军，蒙中关系逐渐改善了。这项功绩的发起者是钱其琛先生和蒙古人民共和国外交大臣甘博苏任。苏军的回头时候甘博苏任大臣前往中国。访问期间，讨论了中蒙峰会的议题，

中国国家主席杨尚昆邀请蒙古政治领导巴特蒙和访华。

中华人民共和国部长钱其琛于1989年8月，9月在蒙古进行了访问，两国关系恢复了正常。后来1990年，蒙古人民共和国会议员奥其尔巴特访问了中华人民共和国，1994年中华人民共和国国务院总理李鹏访蒙时签署了蒙古与中华人民共和国之间的友好关系与合作条约。

总而言之，目前的蒙中关系改善从1990年至1994年已经完全实现。

三. 蒙中关系：今天和未来

我们真诚的意愿和智慧是把握利用中国的发展机遇，学习，有时复制，合作，共同分享利润。中国的发展给蒙古创造了巨大的市场，机会和就业机会。“一带一路”倡议的一条走廊是“欧亚大陆的新桥”，即中蒙俄走廊，或连接华北与俄罗斯东部的桥梁。现在我方设定目标，等待期望，准备并给人民提供工作单位政策，我们应该能够在未来十年内实现蒙中经济关系。■

中国驻蒙大使

邢海明：政治互信、经贸合作、人文交流 这“三驾马车”正拉动中蒙关系飞驰向前

在中蒙两国建交70周年和中国成立70周年之际，我们采访了中国驻蒙古国特命全权大使邢海明先生。

-在过去的70年里，中国发展成为世界第二大经济体。请您简要回顾一下中国70年间取得的历史成就？

-70年来，在中国共产党坚强领导下，中国人民勇于探索、不断实践，成功开辟了中国特色社会主义道路，正在由落后的农业国迈向现代化强国，社会主义建设取得了举世瞩目的伟大成就。在经济发展方面，改革开放以来，我国实现了“富起来”的

历史性飞跃，经济社会发生了深刻变革。截至目前，中国经济增长超过300亿美元，2018年经济总量达到13.6万亿美元，增长了450倍以上。中国已成为世界第二大经济体、第一大货物贸易国、第一大外汇储备国。过去几年，中国人民的生活水平大大提高，人民的生活发生了翻天覆地的变化，人均国民收入从70美元达到9470美元，增加了135倍，高于 ▶

►中等收入国家平均水平。城乡就业持续扩大,人民收入较快增长,家庭财产稳步增加、城乡社会保障制度逐步建立和完善、人民群众的获得感、幸福感和安全感不断增强。此外,中国在大力推进新型工业化、信息化、城镇化、农业现代化的发展。中国的科技创新能力显著提高、国民受教育机会进一步扩大、卫生医疗体系日益完善、体育、生态文明建设取得较大进步。从“打开国门”实施“走出去”战略到积极建设“一带一路”倡议,中国正在实现全方位对外开放。中国作为贸易大国的地位得到巩固,吸引了大量外国投资,并逐步增加了对外投资水平,大大提高了参与国际劳力分配的能力。在过去的五年中,中国经济增长对世界经济增长的贡献率接近30%,持续成为世界经济增长最大的贡献者。

-作为中国驻蒙古国大使,希望您详尽地介绍一下70年中国在外交领域取得的成就。

-中华人民共和国成立70周年是中国人民获得成功的70年、也是中国为世界作出重要贡献的70年。在此期间,外交作为中国发展进程的重要组成部分,助推了中华民族前途命运的历史性转折,实现了中国同世界关系的历史性变化。中国外交为民族复兴尽责、为人类进步担当,坚持做国家发展的推动者、世界和平的建设者、全球合作的贡献者、国际秩序的维护者。我们的建交国由新中国成立初期的18个增加到180个,建立110对

各种形式的伙伴关系,构建起遍布全球的伙伴关系网络。中国越来越靠近世界舞台的中心,中国的声音越来越响亮,中国的国际影响力日益提高。中国是联合国安理会常任理事国、联合国第二大出资国、中国加入了几乎所有政府间国际组织和500多项国际公约。中国一直积极携手其他国家解决世界级难题,在解决朝鲜半岛核问题、中东问题、伊拉克问题、伊朗问题上、参与联合国维和问题上中国都做出了外交努力。特别是党的十八大以来,在以习近平同志为核心的党中央正确领导下,全面推进中国特色大国外交,倡导构建人类命运共同体,促进全球治理体系变革,推动建设相互尊重、公平正义、合作共赢的新型国际关系。国际关系理论的中国学派建设初见成效。

-您在蒙古工作了好几年,请分享一下初次来到蒙古的感受?

-我从2015年8月开始担任中国驻蒙古国特命全权大使。已经四年了,蒙古人民非常热情好客。蒙古的自然风光也很美。蒙古的最大优势是丰富的矿产资源。蒙中经贸关系十分融洽、友好。两国人民在人文思想方面有许多相似之处,政治上相互信任,我非常喜欢在蒙古工作。

-今年是中蒙建交70周年,在过去的70年里,两国之间的政治、经济和文化联系是如何改善的?您如何看待两国未来的合作? ►

► -中国和蒙古是好邻居、好朋友、好伙伴。1949年10月新中国成立后不久，两国就建立了外交关系。蒙古是最早承认新中国的国家之一，我们不会忘记蒙古国给予新中国的支持。两国建交后，克服了一些障碍，友好合作始终是中蒙关系的主流，两国人民建立了非常深厚的友谊。习近平主席2014年对蒙古国进行的国事访问具有重要历史意义。双方建立了全面战略伙伴关系，这标志着中蒙关系进入了一个新时代。政治互信、经贸合作、人文交流这“三驾马车”正拉动中蒙关系飞驰向前。2019年两国元首进行了两次会晤，更进一步推动了双方的关系。2019年4月，蒙古总统哈·巴图图拉格对中国进行了国事访问，参加了第二届“一带一路”国际合作高峰论坛。两国元首共同总结中蒙关系发展，规划各领域交流合作，达成一系列重要共识，共谱中蒙关系发展新的历史篇章。同年7月，中国国家副主席王岐山在蒙古国那达慕期间访问蒙古。此次访问进一步推动了两国的政治信任与全面合作。通过这些高层访问，双方的接触日益密切。蒙方坚定奉行一个中国政策，尊重中方在涉藏等问题上的核心利益和重大关切，这是中蒙关系保持长期健康稳定发展的坚实基础。

-您初到蒙古时，蒙古的经济状况如何？现在有什么变化？您认为在外交领域，蒙古国应与两个邻国开展哪些合作？

-我刚到时，蒙古的经济状况不佳，正处于外债危机、信用贷款评级被下调。但是，蒙古政府为改善经济采取了很多措施，在加快经济发展方面作出了极大的努力。现在经济不仅得到了改善，而且还吸引了很多外国投资，宏观经济指标也在改善，看到这一点我真的非常高兴。

在外交方面，蒙古国把中俄两个邻居放在首位，同时注重发展邻国以外其他国家的外交关系，非常值得肯定。中方尊重蒙古国的对外政策，积极推进“一带一路”倡议同“发展之路”的对接，努力优化贸易结构，深挖合作潜力。中方将在某些具体项目中进一步支持蒙古国。人文交流是中蒙两国各领域务实合作的重要内容，发挥着增进了解友谊、促进民心相通、推动中蒙友好关系的重要作用。在教育、科技、文化和体育方面应继续加强合作交流。

-您如何看两国在经济领域的合作交流？

-发展经贸合作，“一带一路”一直使两国人民受益。蒙古国欢迎并支持“一带一路”倡议。多年来，中国一直是蒙古最大的贸易伙伴，最重要的投资国和捐赠国。2018年两国贸易额达到85.3亿美元，占蒙古外贸总额的66.2%，较2017年增长了26.9%。两国正努力实现2020年贸易额100亿美元的目标。

中方表示，我们将继续贯彻友好、诚 ►

► 实、高效的理念，通过无偿援助和优惠贷款，实施帮助蒙古国地方发展和改善民生的重要项目。两国人民的友谊为蒙古民众带来了实实在在的好处。两国将加快两国自由贸易协定联合可行性研究。

中蒙两国将立足新起点，抓住新机遇，作为守望相助的好邻居、互利共赢的好伙伴、常来常往的好朋友，两国建交70年来结下的深厚传统友谊必将代代相传。在双方共同努力下，两国关系进入快车道，呈现出令人欣喜的新气象。两国关系必将迎来更加广阔的天地、更加光明的前景、更加美好的未来。

-中国占蒙古国出口比重90%，出口的主要商品是矿产品。大使您对蒙古国出口商品多样化有什么看法或建议？

-如您所说，蒙古国出口的大部分商品是矿产品。中国坚持友好、亲密、诚实、高效和便捷的理念，支持蒙古国继续向中国出口矿产品、深加工农产品和增值产品。双方需要通过现有机制建立合作平台，提高贸易质量和结构框架。中国愿意协助蒙古国完善产业链和设施。

双方正在努力建设中蒙自由贸易协定的联合可行性研究与二连浩特—扎门乌德经济合作区项目，希望尽快取得好的成果。自由贸易协定使得蒙古国向中国开放了拥有300万人口的市场，中国向蒙古国开放了拥有14亿人口的市场。这将极大地推动两国的经贸交流，并有望

将蒙古国所有的产品出口到中国市场。

-两国在外交和经济领域合作之外，还在文化等其他领域做了些什么？

-两国的文化交往日益夯实。习近平主席访蒙时宣布，将与蒙古国共同实施一项全面的文化交流计划。现在这一计划已正式启动。中蒙人文交流共同委员会成立后，取得了丰富的成果，成为双边关系不可缺少的重要组成部分，为两国关系发展发挥了积极作用。

中国优秀的影视作品被翻译成蒙古语，备受蒙古国观众的喜爱。蒙古国的中国文化交流中心和孔子学院也取得了令人赞赏的成绩，蒙古国教授中文的学校越来越多，对中文感兴趣、想了解中国的学生也变得越来越。蒙古民众也非常喜欢我们举办的“春节”和“中国文化旅游节”等活动。

-大使的妻子和女儿在蒙古时，她们认为最好的事情是什么？

-不仅是我的家人，使馆其他工作人员的家人和朋友一般都会在夏天来蒙古。每到夏天我们使馆就变得很热闹。他们非常喜欢蒙古，特别是夏天蒙古的自然风光和新鲜空气。

当然，蒙古的冬天很冷。乌兰巴托是世界上最冷的首都之一。随之而来的是空气污染和交通拥堵。蒙古国政府正努力改善这一状况，中国政府亦在这方面做出了许多贡献。 ■

建设

我们知道和不知道的中国

乌兰巴托市城市面貌的形成

中俄两国对蒙古国发展的贡献可以追溯到上个世纪。二十世纪初蒙古国全国人口不足百万，曾被列为世界最落后国家的行列，北方邻国俄国在推动我国走向世界方面发挥了重要的作用，而南方邻国中国则为我国的发展做出了不可或缺贡献。

二十世纪中期蒙中两国签订协议，中国政府向蒙古国提供了4.6亿卢布的优惠贷款和无偿援助。当时我国因没有足够的劳动力，协商后中国政府同意向我国输出劳动力。1955—1964年间，约有三至四万名中国工人来到蒙古投身木工厂、砖瓦厂、

1955-1964年约有三、四万中国工人来到蒙古国投身木工厂、砖瓦厂、玻璃厂、面包厂、毛纺厂等基础设施的建设中

玻璃厂、面包厂、毛纺厂等基础设施的建设中。住房、公共设施、文化教育、体育场馆等大型项目也是由中国工人完成的。例如：十二万户、四万户、五万户、一百户等首批居民区、国家自然历史

博物馆、国家百货大楼、乌兰巴托酒店、中央体育馆、中央娱乐园、儿童创造中心、和平桥以及雅尔玛格桥等均为中国工人建造完成。从上世纪60年代初，这些建筑投入使用，此后乌兰巴托市才正式走上了现代化城市的发展道路。

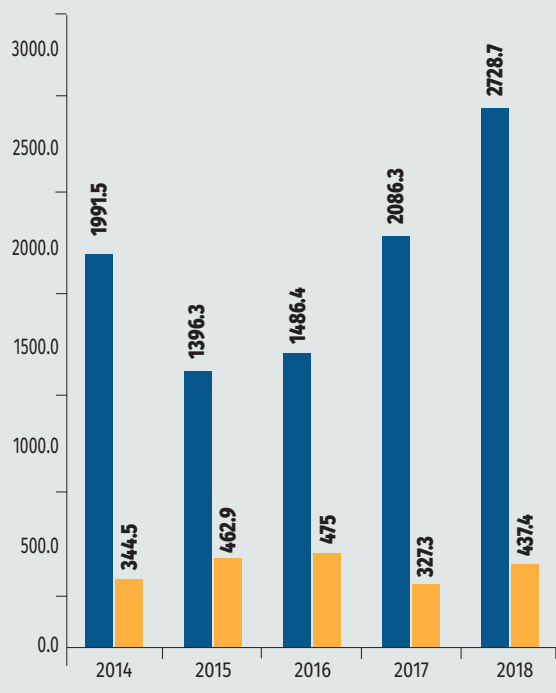
主要经济伙伴

上世纪60年代中期，蒙中两国关系进入了长达20年的低谷，但从80年代末开始直至今日两国在各领域的合作不断加深、拓

宽，已提升为全面战略伙伴关系。今日，出口中国的贸易额占蒙古国总出口额的90%以上，中国进口的贸易额占蒙古国总进出口额的60%。

截至2019年4月，中国对蒙古国投资总额已达到48亿美元。内蒙古自治区发展和改革委员会主任龚明珠在今年9月举办的第三届蒙中博览会上称：“中国对蒙投资额正逐年增长，两国已达成共识，准备向蒙古国投资19.52亿美元。”他介绍，近年来蒙中双方科技领域合作不断深化，在矿产资源综合利用、医药技术研发、荒漠化治理研究以及产业孵化器、联合实验室和技术转让中心等项目都得到了积极地推进。▶

国外对蒙古国直接投资 /百万美元/

中国对蒙古国投资 1990-2017

总投资金额

4.2
亿美元

优惠贷款
金额

1.8
亿美元

无偿
援助

3.2
亿美元

信息来源：蒙古国财政部

► 投资状况

现已完成的道路和基础设施建设是社会主义时期大型建设的延续，这一延续扩展到了其他更多的领域。2019年通过中国政府提供的优惠贷款顺利建成了乌兰巴托至满达尔戈壁电缆线、配电站、雅尔玛格新桥、巴颜珠日和桥、松苏格兰桥、乌兰巴托-新机场高速公路和特殊儿童发展中心。目前正在建的重要项目有：1008户临时住房、位于乌兰巴托市第七区、第十四区的2592户居民楼、工程网络、特殊儿童发展中心扩建项目以及提高布延特乌哈体育馆使用率、改善戈壁熊生活环境等环保项目等。

轻工业领域，目前正在建设符合国际标准和进口商要求的肉类加工厂、检疫区综合项目。中国政府为支持蒙古国农牧业产品发展，提供了价值2450万美元的拖拉机、饲料播种机、浇水灌溉机等设备，并

向相关企业和个人提供长期的低息贷款。

额尔登特市火力发电厂扩建工程将原有输出功率提高至35兆瓦，此项目也获得了中国政府优惠贷款，电站建成后，将使装机容量增加三倍，发电量增加三倍，电力成本降低65.04蒙图。能源领域的另一个项目是建设96兆瓦的额尔德尼布仁水力发电站。水电站建成后，将改善和提高蒙古国西部地区电力供应能力，同时可减少进口电力的依赖程度。

此外，在文化领域，利用中国政府提供的优惠贷款将推进7所通识教育学校、1所幼儿园的建设、为625所学校安装高速光纤网络、提供25000台计算机和笔记本，并对蒙古国国立大学六栋教学楼的现代化改造、安装图书馆自动化系统等。

中国不仅是我国最重要的贸易和经济伙伴，而且为蒙古国发展提供了广泛的支持，上述项目的建设充分显示了两国合作交流的深度和广度。 ■

**截至2019年4月，
中国对蒙投资总额
达到48亿美元**

历史照片

首任蒙古国驻华大使贝. 扎尔格勒赛汗向毛主席递交委托书后纪念合影。 1950.07.03

蒙古人民共和国外贸部与中华人民共和国外贸部签署协议。北京市 1951.04.26

首任中国驻蒙古国大使吉雅泰向人民大会会长格. 布玛清的递交委托书 1950. 07. 10

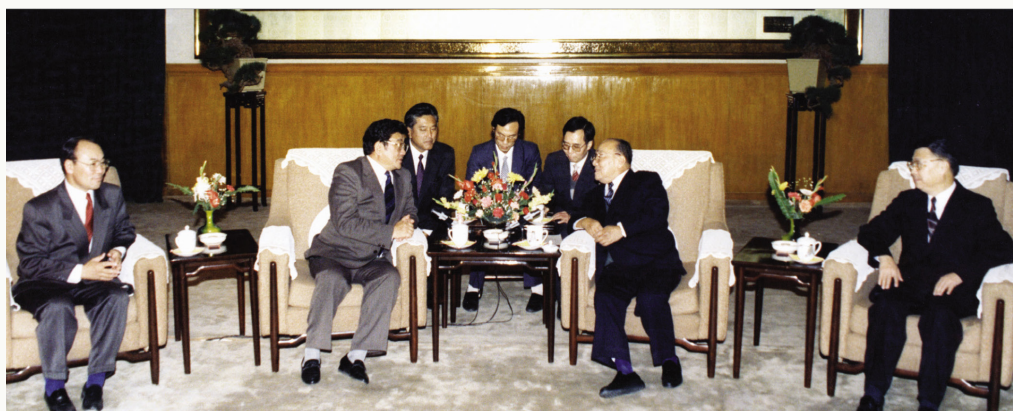

和平桥开幕式 1958.09.18

蒙古国总理皮. 嘉斯瑞同国务院总理李鹏签署“蒙中友好交流合作”协议。乌兰巴托市. 1994.04.29

蒙古人民共和国
人民大会会长
彭·奥其尔巴特会见
中华人民共和国主席杨尚昆。
北京市 1990.11.15

蒙古国外交部与
中国外交部签署
合作备忘录仪式。
北京市. 1994.04.06

习近平主席受蒙古国总统查.
额勒贝格道尔吉邀请对蒙古国
进行国事访问。期间双方领导
将两国外交关系一致视为
“全面战略合伙”关系并签署
发展
声明书。2014.08.21-22

议会

亚.散吉米塔瓦：蒙中议会一直保持着积极的交流合作

1990年以来蒙中两国议会合作是如何开展的？

1990年蒙古国改革开放后蒙中交流更加紧密，两国最高立法机构之间的交流合作日益频繁。1994年、2000年、2008年及2014年，蒙古国大呼拉尔主席访华，中华人民共和国全国人大常委会委员长曾于1997年、2013年访蒙。如今正在实施蒙古国大呼拉尔与中华人民共和国全国人民代表大会定期交流机制。包括议会集团在内的议会间关系是双边关系的重要组成部分。

**讨论如何对接
“草原之路”计划
和“一带一路”倡议**

隶属于蒙古国大呼拉尔的蒙中友好合作议团成立于1993年，历届团长分别为蒙古国大呼拉尔议员策.达西登贝尔（1993-1996年）、议员特.额尔登比利格（1996-2000年）、议员策.巴桑扎布（2000-2004年）、议员米.佐日格特（2004-2008年），副会长分别为格.巴特呼（2008-2012

年）、萨.巴雅尔擦格特（2012-2013年）、米.恩和保利德（2013-2016年），自2016年至今由我本人承担这一工作。蒙古国大呼拉尔主席策.恩赫宝力道于2014年访华期间，蒙古大呼拉尔与中华人民共和国人民代表大会签署备忘录，建立永久性的合作机制。

目前两国立法机构之间已进行了两次定期交流机制会议。蒙中两国议会定期交流机制将进一步加强议会在两国合作发展中的角色，大力推进两国在各领域的全面战略合作。

在蒙中友好合作议团交流会中如何讨论两国贸易合作、二连浩特-扎门乌德经济合作区建设、煤矿贸易等问题？

交流会期间主要讨论两国目前面临的一些难题，涉及到政治、经济、社会、文化人文等各领域，加强两国人民、企业交流合作，提高两国的信任等问题。例如，铁

- 路建设合作、提高蒙古国出口量、联合项目、自由贸易协定、二连浩特-扎门乌德经济合作区、如何对接“草原之路”和“一带一路”倡议等问题。

2019年迎来蒙中两国建交70周年，为庆祝70周年两国政府共同举办了政治、经济、文化、人文等各领域的纪念活动。蒙方高度重视与中国的睦邻友好关系，实施双方长期互利共赢的合作是我们外交工作的首要任务。通过蒙中两国共同努力一直积极推动互联互通建设，丰富蒙中全面战略伙伴关系内涵。

您如何看待蒙中友好合作议团在蒙古国“发展之路”计划和中国“一带一路”倡议战略对接中起到的作用？

2017年两国政府签署了“发展之路”计划与“一带一路”倡议对接备忘录，2019年为加快“发展之路”计划与“一带一路”倡议的对接，蒙中两国政府协定了合作计划。蒙中友好合作议团在自己能力范围内尽最大努力支持该工作，与国内相关单位时刻保持密切沟通。

蒙中友好合作议团对两国关系具有什么样的意义？

蒙中友好合作议团在法律允许的范围内为加强双方立法机构交流合作、灵活解决问题、打造政治法律环境提供支持。这个议团的优点就在于能直接与立法机构交流。这样更有效率，意义更重大。

政治信任被当作是蒙中两国关系的灵魂。您对这有什么看法？信任保障有没有风险？

蒙中两国政治信任度已达到历史新高，这点充分体现在日益频繁的高层互访级别、内容、范围上。如2015年蒙古国总统查.额勒贝格道尔吉对中国进行过正式访问、2016年中国国务院总理李克强访问

蒙古国，并出席了亚欧会议。2017年蒙古国总理扎.额尔登巴特、2018年蒙古国总理乌.呼日勒苏赫分别对中国进行过正式访问。

2019年4月蒙古国总统哈.巴特图勒嘎对中国进行访问，并出席了第二届“一带一路”国际合作高峰论坛圆桌峰会。2019年7月中华人民共和国副主席王岐山访问了蒙古国，另外还有许多不同领域和层次的高层互访活动。

蒙古国大呼拉尔为迎接蒙中两国建交70周年开展了哪些活动？

蒙古国大议会是最髙立法机构，作为政府机构，一直高度重视加强与中国交流和合作。尤其是大呼拉尔非常重视进一步推动与中华人民共和国人大常委会交流合作，一直注重定期举办蒙中两国议会交流机制会议，提高会议整体成效。为此大呼拉尔副主席勒.恩和阿木格朗为首的代表团于2018年访问中国，在北京市举办了两国议会的会晤。此外以大呼拉尔副主席勒.恩赫阿木古楞为首的代表团也出席了2019年5月在北京市举办的“亚洲文明对话大会”。2019年9月由我带团出席了在呼和浩特、乌兰察布举行的第三届中蒙博览会。此外，两国立法机构也在该地区和国际事物上展开积极合作。

在推进蒙中两国商务合作、改善投资环境、确保双方利益等方面具体做了哪些工作？

商务合作方面，蒙古国投资法明确规定：对国外和国内的投资者一视同仁。蒙古国不会给予任何一个国家特殊待遇或支持。当然在确保投资者利益、引进国内外投资等方面，有一些列的工作需要我们去完善和改进。国家政治环境和政策是否稳定是国外投资者看中的关键因素。■

国家政治环境和政策是否稳定是国外投资者看中的关键因素

蒙古国驻华大使

丹巴·钢呼雅格：如今双边关系进入一个全新的发展时代，两国的关系与合作正处于历史发展上的最有利时期

蒙古国驻中华人民共和国特命全权大使 丹巴·钢呼雅格：如今双边关系进入一个全新的发展时代，两国的关系与合作正处于历史发展上的最有利时期

-今年是新中国成立70周年，在中国举行了大规模的庆祝活动。同时也是蒙中建交70周年。请您谈一谈对这一历史巧合的看法？

-首先，向“蒙古经济”杂志的读者致上诚挚的问候，特别感谢贵杂志编辑出

版专门纪念两国建交70周年的期刊。如您所说，2019年对两国关系来说是具有历史性的一年。它标志着蒙古与中国建交70周年，《蒙中友好合作关系条约》续签订25周年，以及建立全面战略伙伴关系5周年。1949年10月1日，新中国成立，我国于1949年10月16日与中国建交。蒙古国驻中国大使馆于1950年6月29日在北京设立，中华人民共和国驻蒙古国大使馆于1950年7月5日在乌兰巴托设立。蒙古国是最早承认中国独立和主权并与之建立外交关系的国

►家之一。新中国成立的周年纪念日和我们两国建交的周年纪念日始终同步。

-请您总结一下过去70年蒙中两国的关系？

-1941-1962年期间，两国之间的关系重新定型并不断发展，签订了许多加强双边关系的重要法律文件。例如，1952年10月4日签订了《蒙古人民共和国与中华人民共和国经济文化合作协定》。此外，还有1960年的《中蒙友谊与互助协定》，1961年的《贸易协定》和1962年的《边境条约》等等。其中，1994年签订的《蒙中友好合作关系条约》是两国当前关系的法律基础，成功促进了两国的友好发展。2003年成为睦邻伙伴关系，2011年成为战略伙伴关系，2014年成为全面战略伙伴关系。在过去的70年中，双边关系历经了时代的磨合与挑战，如今蒙中关系面临迎来了更多新机遇，两国人文交流也不断迈上新台阶，我们也非常荣幸。双方尊重彼此的独立、主权和领土完整。一贯坚持平等，互利，相互尊重彼此的发展道路，建立与现代条件和要求完全一致的关系为区域国家关系上做了“榜样”，稳定进行高层访问，加强政治与公民互信，扩大经贸合作，并促进文化、教育、体育、卫生健康和人文交流。双边关系正进入发展的新时代，处于历史的新起点，目前两国的关系与合作正处于历史上发展的最有利时期。

-文化与教育是加强两国关系以及增进双边人民交流的重要领域据观察我们两国在这方面的关系发展进行得非常成功。对此，您的看法为何

-我觉得，文化，教育，人文合作交流

是两国关系健康和稳定发展的主要基础。我们是山水相连，毗邻友好的永久邻邦。有着共同文化习俗的蒙古族遍布于中国的内蒙古自治区、青海及新疆维吾尔自治区，至今亦保留着自身的历史、语言及民族风俗特色。两国人民互访交流，向彼此的历史与文化学习及认识进而加深巩固彼此建的互信与理解。长辈们不是常说“见多识广”尤其年轻人应该多向彼此历史文化敬学，为增进双边关系做出贡献。双方于2018年成立了蒙中人文交流机制，今年成功地举行了第二次会议，通过此次会议商定了在文化，教育，卫生，新闻媒体，社区和青年交流等八个领域40多个项目的事宜并签订了合约。于1994年，两国政府签订了文化领域合作协议，依照2015年两国政府签定之“蒙中交流特别奖学金项目合作实施备忘录”我国大学生领中国政府奖学金留学中国。截至2019年，共有10300名学生入学，其中3500名学生获得了中国政府奖学金。也有些学生领学校个别奖学金或自费攻读中国各大学校。越来越多的年轻人渴望到中国留学。这些奖学金提供蒙古年轻人更多的机会，塑造为国家社会、经济贡献的人才。文化艺术领域的合作充满新契机富裕新内涵，诗歌、绘画、博物馆及文艺表轮流展示及演出等，积极拓展该领域的合作与交流。

-中蒙两国在政治和外交领域方面的沟通到达了较高水平。就目前来看，在哪个领域上仍然需要付出较大的努力？

-两国间的全面合作关系，在2014年进入的中蒙全面战略伙伴关系基础上，稳定积极地向前发展，这使我对加深双边政治 ►

► 关系更有信心。我们非常希望加强两国合作关系，稳定高层访问和会议。可以说，任何两国的政治关系及其利益是通过经贸合作来体现的。在这方面，我们双边经贸合作的统计数字一直在稳定增长。但是，仔细研究经济贸易，文化，教育和人文交流的所有领域还没达到足够的水平。例如：出口到中国的商品范围仅限于少数几种采矿矿物。因此为了增加出口商品及其品种，需要努力扩大食品和农业产品市场。能源领域的合作也有广阔的发展空间。蒙古拥有非常丰富的能源煤炭储量。由于运输和销售效率较低，依靠煤炭储量建设发电厂并将生产的电力供应到所需的市场，在这方面还需要扩大合作。

-我们的制造商和企业家有没有进入中国市场的机会？大使馆在这方面如何支持企业并与之合作？

-进入中国市场制造、销售商品，供给与之配套的服务的愿望可能是任何国家或任何企业的最终目标。但是在这个巨大的市场中证明自己并获得明确的位置并不容易。然而这也不是不可能的。如果各位希望自己生产的产品能够进入中国市场，那么就需要通过努力来证明你是有这个资格和水平的。我们最喜欢谈论的环保产品是肉、牛奶、面粉和谷物，那么各位首先要保证来自蒙古的产品纯正，品质优良，并为得到人民的认可而努力，并且也需要在国际市场上发展享有竞争力的制造加工企业，还需要根据国际标准制作合格包装。之后，还需要进行专业水平评估研究。除了需要采取面向出口的优惠性税收政策外，政府机构还需要与互惠国的相关

蒙中建交70周年纪念活动
北京市 2019. 10. 16

政府机构进行积极的互动交流，以帮助这些企业获得必要的许可，并通过协商非关税壁垒来帮助企业向外发展。另外，我们也会支持并帮助联系客户感兴趣的企业，并以合法的方式帮助解决企业之间发生和存在的争议与矛盾。我国企业出口到中国 ►

► 的农牧产品，尤其是食品，必须由相关的中国机构（中华人民共和国国家质量监督检验检疫总局）进行认证和许可。因此，某产品将由生产该产品的企业保证质量，然后由卫生和检疫控制部门进行系统评估，如果认为符合要求，则将其收录在注册簿中。例如，向中国出口经热处理的牛和山羊的外国企业列表中的实体企业可将具有该名称的产品出口到中国。我们一直在努力并及时地向相关部门翻译并递交每一个向中国申请出口产品的企业的申请材料，然后国内相关部门会委派专家组前往蒙古，进行现场评估，并在符合条件的实体列表中添加尽可能多的实体企业。但我认为最重要的是要考虑到对我们出口的农牧产品的质量，特别要注意对肉、奶类产品的系统性监控，需要各企业严格按照国际标准，组织检验出口产品的质量。最近，我们已经收到了对牛奶，乳制品和面粉出口标准的要求。从一开始就需要对产品的质量监控进行适当地组织，并创建一个恒定的流程。如果任何产品的质量和标准要求未能符合进口方的利益，并且出口方未安排永久供应，则暂时供应的商品在市场上将不会得到充分认可，从而将找不到其位置或声誉。

-在过去的十年中，全世界看到了中国的发展。您如何看待蒙古国与中国的发展共享并向前迈进？

-中国经济一直稳定增长，尤其是最近五年间国内生产总值从54万亿美元增长到80万亿美元，成为世界第二大经济体。中国经济近40年的快速发展令世界瞩目，这得益于中国政府实施的改革开放政策，推

动中国不断发展和进步，并为公民建立了庞大的社会设施。首先，我们应积极响应“一带一路”倡议下的贸易，经济，社会，人文和文化合作一体化政策。换句话说，通过将蒙古的发展计划与中国的“一带一路”倡议及时有效地结合起来，尽快搭上“一带一路”列车，这将会促进双边关系与合作全面的发展。但是，对驻扎在该国的大使来说，需要重点关注三个领域（部分）。首先，要学习中国在基础设施领域，特别是铁路领域的发展经验，并加强引进中国的技术和投资。其次，保护环境和生态平衡，研究中国如何合理利用自然资源的经验并借鉴吸收。只要这项工作完成，蒙古将会降低空气污染，改善人民生活环境和卫生安全。第三，借鉴中国在“精准扶贫”方面的经验，将会促进蒙古向前发展。中国在消除自然条件恶劣，偏远地区和发展落后的地区中每年超过1000万人已经脱贫。这表明，人口为300万人的国家可以变成无贫困公民的国家。

-未来70年如何想象和描绘两国关系

-我们两国的双边关系将会继续向前发展，互惠互利。蒙古有着独特的地理位置，在蒙古“发展道路”计划和中国“一带一路”计划的倡议及落实蒙中俄“经济走廊”的大规模的建设案。今后，蒙中关系将充满新机遇，新契机，在国际舞台上加强与稳定各领域的互利合作，着眼长远的战略部署，加强两国的沟通交流，并共享繁荣。

我们通过本期杂志专刊，祝两国人民幸福快乐，身体健康！■

超级玩家

邻居们的利益集合点与额尔登斯蒙古

2019年迎来了蒙中两国建交70周年，双方共同举办的各种纪念活动。去年年底发生的一件大事，将对蒙中两国今后的交流合作产生深远的影响。

2019年9月蒙古国总理乌·呼日勒苏赫对俄国进行国事访问时，宣布中俄天然气管道将过境蒙古国。这样，蒙古国便有机会参与区域电力一体化进程。但在蒙古除了“额尔登斯蒙古”公司外，尚无其他机构和企业能够承担此项目的相关工作。蒙古国驻俄大使勒·杭盖表示：“额尔登斯蒙古公司是国有企业，属于蒙古国政府，它结合了蒙古国所有的大型企业，具有世界级的知名度，以吸引国外直接投资为长期目标。只有这样的企业才有资格与俄罗斯天然气公司、中国石油公司、亚洲基础设施投资银行和丝路基金等世界级企业直接合作。”

天然气管道建设是商业项目，因此中俄两国政府都将此项目交给了大型国有企业。国际专家认为蒙古国参与这一项目的企业必须是世界知名企业，同时能够保证

本国的利益。在中国继续支持国际贸易、奉行绿色环保能源发展之际，俄罗斯对华输气管道项目将满足中国的能源需求。对俄罗斯而言，西方制裁限制了其向欧盟输送天然气，这时他们将目光对准亚洲市场，特别是中国这一巨大市场。这一项目将实现俄罗斯的天然气输出计划。此时，蒙古国正好成为中俄共同利益的集合点，额尔登斯蒙古公司审时度势加入该项目的相关工作是非常明智的。蒙古国长久以来与中俄两个建立的良好关系，恰好在商业、大型项目、区域一体化等务实合作中得到了体现。天然气管道建设项目对蒙古国未来发展具有重要的意义，蒙古国财政部部长车·呼日勒巴特尔强调：“天然气管道过境蒙古国项目，我们将会按照国际标准执行收费，收费方式有两种：一是天然气，二是现金。随着项目的执行，蒙古国将在能源领域迈出一大步，不仅有效缓解能源使用高峰期的压力、减少空气污染还能降低对进口电力的依赖。”

额尔登斯蒙古公司已表态将进军增值商 ▶

蒙古国总理访问-签署文件

▶ 品生产领域，将与战略投资者保持长期合作伙伴关系。虽因超额贷款、列入FATF“灰名单”等的影响，使其获得国外投资变得相当困难，但他们一再表示将按照国际标准执行管理，为高回报项目吸引国外投资。在此基础上，去年8月蒙古国外交部联合蒙古国商业委员会首次举办博鳌亚洲论坛乌兰巴托会议。此次会议以“新时代共同发展与交流合作”为主题。多家国际媒体报道了额尔登斯蒙古公司除开采金、银、铜、煤、铀、石油、天然气等资源外，还将计划发展矿物加工厂、生产增值商品方面的消息，向国际进一步推介了该公司的现状和未来发展前景。

蒙中两国提升为“全方位战略合作伙伴关系”，双方将2020年两国合作贸易额达到100亿美元设为目标。在完成这一目标的过程中，额尔登斯蒙古公司扮演重要的角色。除改善运输基础设施、吸引国外投资、发展矿物加工厂外，该公司将尽快完成出口矿物增值商品的生产。否则，将导致约占蒙古国出口收入一半的煤炭矿产行业持续低迷。在博鳌亚洲论坛乌兰巴托会议上，中国商务代表团代表、中国有色集团董事长王彤宙表示中国对蒙古国地下深层开采和矿物加工非常感兴趣，因此未来将进一步加强这一方面的合作，启动多个项目。

与世界煤矿、铜矿市场保持密切联系的额尔登斯蒙古公司将与中国国家电网有限公司合作，实施耗资70亿美元的锡伯敖包煤电输一体化项目。此项目体现了蒙中两国外交与经济合作的规模，利用锡伯敖包煤电输一体化项目褐煤矿资源生产5280兆瓦电力，通过直流电缆传输至中国。

2018年9月，蒙古国总统哈·巴特图勒嘎出席俄罗斯东方经济论坛时宣布将加快对中国出口电力项目。俄罗斯总统普京访问蒙古国期间，额尔登斯蒙古公司总经理

刚·呼与俄罗斯洛斯特公司总经理利文斯科签署了区域电力合作谅解备忘录。额尔登斯蒙古公司将进一步扩大合作范围并对中国市场进行调研，启动互利共赢的合作模式。

额尔登斯蒙古公司与中国共同实施的另一个项目为额尔登斯钢铁公司和中钢集团建设的耗资3.2亿美元的炼钢厂。此项目将建成蒙古国第一个工业园区，还有望使蒙古国成为钢铁出口国。

此外，额尔登斯蒙古国公司代表正积极与多家在上交所上市的机械、铜矿、塑料产品加工厂和运输物流公司洽谈合作。2020年他们将与内蒙古自治区巴彦淖尔市政府就提高嘎书恩苏海特-甘其毛都口岸通关率、煤矿运输速度和通关率、互联互通建设等问题进行会谈。

经济学家和政治学家认为要将历时70年的蒙中两国外交合作关系提升到新的高度，额尔登斯蒙古公司将起到极其重要的作用。额尔登斯蒙古公司在奉行包容性经济增长战略的同时，中蒙双方建立互利共赢的合作关系将成为其首要任务。■

矿物机缘

在过去70年，蒙中两国合作发展到全面战略合作关系，额尔登斯-塔温陶勒盖煤矿不管从贸易金额还是未来地位来讲对于两国经济贸易，商务合作起到极大的作用。

据“额尔登斯-塔温陶勒盖”股份公司报道，截至去年11月份蒙中外贸额占蒙古国外贸总额65%，同比上一年增长5%。而煤矿出口占蒙古国总出口额40%，从中额尔登斯-塔温陶勒盖煤矿独占47%，相当于中国焦煤进口总量21%。

**额尔登斯-塔温陶盖
股份公司独占蒙中
贸易额12%。**

据公司官方数据统计，煤矿出口保持逐年整张趋势，2019年煤矿出口同比增长17%，去年“额尔登斯-塔温陶勒盖”公司总出口达到1.38千万吨，占蒙古国向中国出口煤矿总量38%，同时占亚欧互联互通“一带一路”倡议基础设施重要节点炼钢产业焦煤总用量的五分之一。过去九年时间额尔登斯-塔温陶勒盖股份公司总出口5.55千万吨煤矿，其中去年出口近四分之一，1.38千万吨，也就是说额尔登斯塔温陶勒盖公司出口达到了历史最高。

”额尔登斯-塔温陶勒盖“股份公司负责执行提高出口量和优化煤矿质量项目。2018年7月蒙古国政府决定重新启动塔温陶勒盖煤矿至嘎顺苏海特口岸铁路建设项目并成立“塔温陶勒盖铁路”有限公司。该公司66%股权由“额尔登斯-塔温陶勒盖”公司所持，而“蒙古铁路”国有股份公司持有34%股权。长度为238.5公里铁路项目预计将于2021年完成，总投入10.7亿美元。目前“蒙古铁路”公司已投入首期2.764亿美元。

除外，目前正在进行“塔温陶勒盖至东巴彦方向414.6公里铁路”项目。蒙古国政府指示“额尔登斯-塔温陶勒盖”公司出资执行该项目。于是“额尔登斯-塔温陶勒盖”公司与“蒙古铁路”公司签订7500亿蒙图债券认购协议。截至今天，已认购3570亿蒙图债券。在塔温陶勒盖-东巴彦方向铁路建成后，将会大大提高煤矿和铜矿出口量，有机会向中国以及其口岸，甚至第三方国家运输矿产从而使蒙古国矿业公司能够以低廉的价格竞争世界市场。

煤矿选煤厂建设能使在蒙中贸易中占主 ▶

中国焦煤进口 **44%** 由蒙古国提供

其中 **21%** 由“塔温陶勒盖”公司所出口

2011-2019年向中国出口 **6000万** 吨煤矿

2019年共开采 **1610万** 吨煤矿

信息来源：“塔温陶勒盖”公司

► 要地位的煤矿出口更上一层楼，为使出口煤矿增值，提高矿产竞争力，“额尔登斯塔温陶勒盖”公司目前已成立工作小组正在做与国内外企业共同研究和选煤厂项目，整理合作协议等工作。

2019年公司投资预算中列出的撰写选煤矿可行性研究报告和FEED投标正在招标。世界领先企业中国CHS公司为有效利用蒙古国焦煤生产焦炭，着手研究恢复能源，引进绿色环保炼焦技术项目。该项目总体规划除了要求每年焦炭生产量200万吨外，还要求分两期建设4套50兆瓦汽轮机。虽然

工厂建设预计时间为2年，但可根据项目实际进程有所变化。炼焦厂投入使用后将有机会大量利用焦煤并向中俄两邻邦出口。据“额尔登斯-塔温陶勒盖”公司介绍，国际市场极为需要建设炼焦厂，俄罗斯，日本，东欧国家炼焦厂设备均老化，供货能力不稳定。而且中国以及其他发展国家环保要求变得严格，炼焦厂数量逐日减少，炼焦成本越来越高。

因此蒙古国对外出口焦炭机会充裕，何况生产高质量焦炭并出口至日本，欧洲，印度和中国等市场。 ■

超级玩家

“无纸化”贸易和“天龙”的礼物

蒙古国正努力从消费型国家变为制造型国家，而中国却从制造型国家向消费型国家转型，像是某种巧合。蒙中两国推翻封建统治后，经历了一段艰辛失序的时期，两国几乎从一样的起跑线上起步。而今天其中之一已在工业化、国家发展和建设、

**蒙中两国共有13个口岸，
却只有一个口岸在实施
跨境电商合作。**

人民生活水平、教育程度和消费能力等方面跻身世界强国之列。

全世界在推动“第四次工业革命”，将其视为未来发展的方向。对蒙古而言，拥有13亿人口的庞大市场——中国是未来发展的有利依靠。我们错过了三次工业革命、2000年初的互联网时代，而现在到了有技术就可以创造更多财富的时代，我们不能再错过。

作为世界贸易第一大国，中国日报网发布的数据显示2018年中国电子商务交易总额以达到31.63万亿人民币。中国国际大

数据产业博览会统计2018年中国网上交易次数达到9万亿次，交易金额突破200万亿元而跨境电商交易金额达到134.7亿美元。近三年在上海从事国际贸易工作的“MIM GLOBAL”公司总经理贝·佐勒清格勒说：“中国的电子商务直到最近还没有形成健全的法律环境，2018年新修订的《电子商务法》备受质疑，无法通过强有力的法律手段规范电子商务行为，这可能对蒙古以及其他国家的企业造成不小的挑战。”中国各地纷纷布局跨境电商，为多种电商发展提供政策扶持。我们与中国共有13个口岸，却只有一个口岸在实施跨境电商合作。蒙古国工商会与内蒙古自治区巴彦淖尔市政府围绕“跨境电商合作和促进产业发展”签署合作备忘录，为蒙古国产品出口中国搭建电子商务平台，同时为蒙古国企业开拓东南亚市场提供了平稳的路径。

可惜蒙古国目前尚无出台电子商务相关的法律法规和政策。作为蒙古国最大经贸、商务、投资伙伴，中国市场正掀起惊涛骇浪般的政策变革，而蒙古国却没有任何作为。据联合国亚太地区经济社会委员会预测，全面引入跨境无纸贸易将使该地区的贸易成本降低25%，并节省1.2万亿美元。蒙古国外交部对外贸易与经济合作部副主任特·巴特其其格表示“未来的趋势是限制降低海关与检验检疫机构的参与，节省准备纸质报关单据的时间，申报电子数据进行无纸审核、验放处理等通关作业，直接办理低风险货物的进出口手续，监督和检查高风险货物。蒙古的电子商务法律环境尚未建立。政府需要通过颁布和实

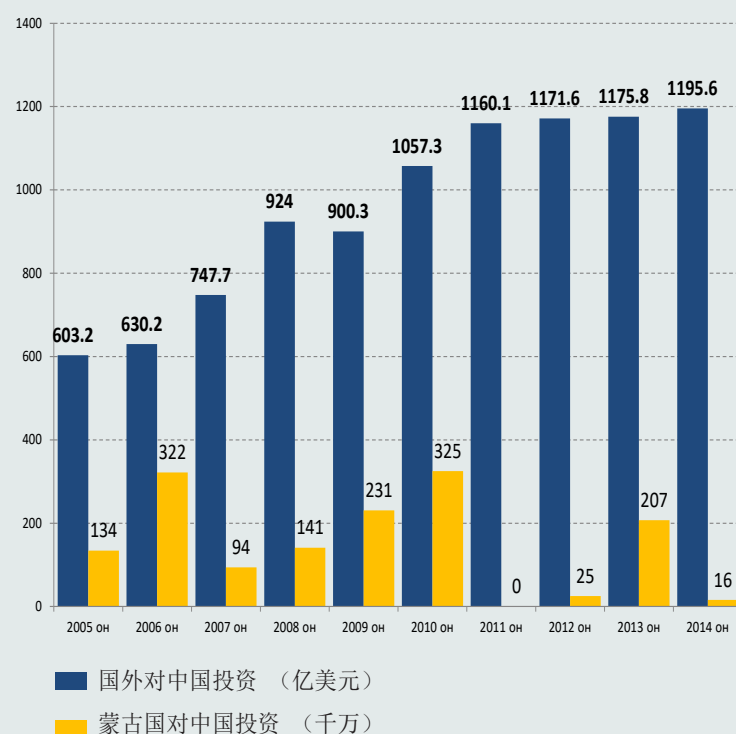
- 施相关的法律，如电子商务法、信息安全法，积极开展相关工作。”

中国电商环境尚不完善，但世界各国的商家仍争相进入中国电商市场。近年来中国不断提高跨境进口商品的标准。换句话说，我们需要与这些标准竞争。中国是蒙古国最重要的贸易伙伴，若我们想进入中国市场要通过相关法律法规、质量标准、进口关税等一系列的关卡。蒙古国企业因无统一组织、对中国法律不熟悉等原因，中国市场后入不敷出的风险非常大。而近年两国合作举办的各类商品展销，为两国贸易往来提供了重要平台。

蒙古国工商会副会长贝·那米吉利苏仁强调：“除矿业等能源领域外，中国企业对进口和投资蒙古的农牧产品非常感兴趣，中国企业虽然愿意与我们保持紧密合作，但投资环境恶劣、政府政策不稳定等问题成了双方合作最大的障碍，否则双方合作的空间是非常广阔的。”如蒙古国牲畜数量逐年递增，中国有机食品的需求也在不断增加。美国市场和研究数据平台Research and Markets发布的一份报告显示，中国有机食品需求量年增长率将达到15%左右，到2024年将超过20亿美元。这个数字将会持续增长。除此之外，中国对食品安全非常重视，掀起了有机食品的革命，对有机食品的要求甚至超过欧盟。MIM GLOBAL公司总经理贝·佐勒清格勒说“在欧洲，食品中含70%以上的有机成分就可以认定为是有机食品，而在中国含量达到90%以上才能被称为有机食品”。

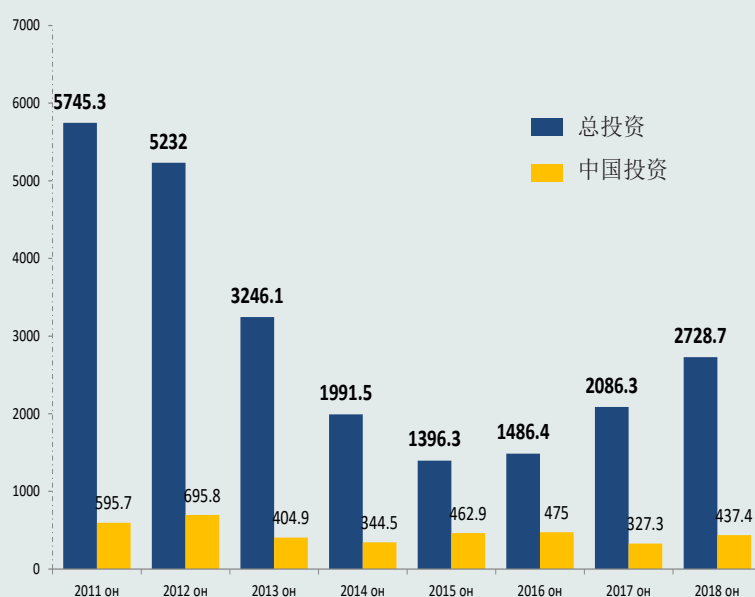
相关专家称在中国销售有机食品有非常大的营销优势，能节省很多的营销成本。即使这样，我们设想蒙古国生产的农牧产品都是有机食品，可有多少能达到中国食品药品监管局的要求呢？想进入中国市场需要与全球的商家竞争，我们只有积极面对和解决品牌、包装、营销、与海关及相关单位配合等问题才能得到“天龙”的礼物。■

2005-2014年蒙古国对中国投资（美元）

信息来源：中国年度数据统计

2011-2018年中国对蒙古国投资（百万美元）

信息来源：国家数据统计局，中国贸易部国外投资合作国家（区域）指导

东方省的建设者

新鑫公司是2004年5月18日在乌兰巴托注册成立的中铁资源集团100%投资控股的大型矿山企业，在蒙古国东方省从事铅锌矿石开采和加工。矿区占地面积226公顷，主要拥有乌兰铅锌矿和木哈尔铅锌矿，目前仅乌兰铅锌矿生产运营，选矿厂日处理矿量为3000吨，达产达标后，每年处理矿量为90万吨。乌兰矿采用国际通用的无氰化浮选工艺生产铅锌精矿，产品质量符合中蒙两国的质量标准。

在十几年的建设和运营过程中，新鑫公司作为中国国有企业，一直秉承企业的责任和担当，不论走到哪里、发展到什么程度，都能坚持不断地积极履行企业社会责任，踊跃参与东方省的经济社会建设，对中蒙经济合作、“一带一路”和“草原之

路”的对接发挥着自己的重要作用。经过几年的挫折和磨合，新鑫公司2016年复产以来，给蒙古国家和东方省政府上缴1090亿蒙图的税收，员工社保达490万美元。新鑫公司的贡献和努力得到了蒙古国各界政府的认可，荣获了诸多殊荣。比如：2009年被矿产与石油局评为“龙头企业”，2009年被矿产能源部评为“最佳外国投资者”，2012年被蒙古国中央政府评为“最佳纳税企业”，2013年被社会保障总局评为“最佳企业”荣誉，2017年和2018年连续两年被评为“蒙古国百强企业”荣誉，分别排名第44位和43位，尤其是税收贡献最大，2018年在百强企业中排名第29位。

作为一家外资企业，新鑫公司特别重视属地化管理，给当地直接或间接提供了

东方省乔巴山市以北125公里乌兰矿精选矿厂的年产量为90万吨。

- ▶ 近900个工作岗位，其中80%为蒙方员工，蒙方员工中当地居民占95%。除此之外，新鑫公司一直积极探索员工属地化的融合与管理，通过开展技能培训和讲座，帮助蒙方员工提高专业技能、提升自身素养，让更多的蒙方员工走上管理岗位，在企业发展中发挥更加重要的作用。

“携手并进、共同发展”是新鑫公司秉承的发展理念之一。在生产经营过程中，新鑫公司除合法经营、依法纳税外，还支持地方发展为由与东方省政府和达西巴拉巴尔县政府签署三方协议，每年向地方政府缴纳15亿蒙图的资金援助，在5年的协议期间共缴纳75亿蒙图的支持资金，给当地经济社会贡献做出了巨大贡献，真正成为了“东方省的建设者”，除此之外，新鑫公司属地化采购生活、生产物资达到1200万余美元，有力推动了当地中小企业的发展。2008年，新鑫公司投资5000万人民币建设的110千伏架空线路，给东方省北部的达西巴拉巴尔县、巴彦东县、古日班扎嘎拉县等五个县提供了电能源，给县政府和老百姓的生活提供了极大便利。

新鑫公司在与当地政府建立友好合作关系的同时，从未忽视环境保护和周围老百姓的生活困难，新鑫公司每年投资2亿蒙图加强矿区周边环境保护有关工作。东方省属于草原火灾易发地区，每年春秋两季矿区附近会发生多起草原火灾，新鑫公司得到火灾事故消息后，尽管有几十公里的路程，但总会第一时间赶赴火灾现场帮助牧民灭火，转移资产和牲畜，并给受灾牧民购买蒙古包、米、面、油等生活必须物品，得到了周边牧民的一致称赞。每逢“六·一”国际儿童节，新鑫公司安排专人向

乌兰矿恢复运营后为员工修建休息，活动中心。

每年儿童节为当地幼儿园儿童赠送礼物，营造喜庆氛围。

达西巴拉巴尔县、斯日古楞县等周边县区的幼儿园和东方省智障儿童康复中心等儿童购买学习用品和玩具等，让孩子们感受到快乐和阳光。与此同时，新鑫公司还帮助达西县4名困难学生完成了“大学梦”。

新鑫公司为改善员工的生活、工作环境，投资大额资金在矿区配备了现代化的员工宿舍、食堂、娱乐室、阅览室、活动室、洗浴室、体育场等生活设施。

新鑫公司始终秉持绿色、健康发展之路。2019年，新鑫公司联合蒙古国科技大学编制的“充填采矿方法”通过蒙古资源专家委员会审批，在东方省乃至蒙古国首次引入国际上先进的采矿方法。 ■

议会

杨晓琪:中国投资者的目的不是为了赚钱

蒙古国中华总商会是在中国商务部倡导、驻蒙古大使馆支持下，注册成立的大型非盈利组织。商会成立于2002年，涵盖了矿产、能源、建筑、金融、畜产品加工、餐饮服务等行业，拥有180余家会员企业。本刊记者就两国商业合作相关问题，采访了蒙古国中华总商会会长杨晓琪先生。他表示：“我们的会员企业在不断增加，恰恰证明了商会在中蒙两国贸易关系中发挥的重要作用。”

记者：请您介绍一下中华总商会会员企业以及这些企业在蒙古国参与和投资的项目。

杨晓琪：我们的会员有向蒙古国提供贷款的国有银行以及大型国有企业，如：中国银行、中国工商银行、中国国航、中国石油，中国有色、东胜石油、承建援蒙古乌兰巴托国家体育馆的上海建工集团等等都是我们的会员。此外还有股份制企业 and 民营企业会员，如：在苏赫巴托省的蒙龙查胡尔特敖包有限公司、BAGAKHANGAI区蒙古国新博远公司、承建ZAISAN SQUARE、ZAISAN HILL、ENCANTO TOWN、MAXMALL等项目的蒙古中信建筑有限责任公司等。▶

► 记者：会员企业在哪些领域的投资比较多？

杨晓琪：大多会员企业都选择建筑和矿业进行投资，如：在东方省的中国石油大庆塔木察格有限公司、苏赫巴托省图木尔廷敖包锌矿、东戈壁省宗巴音采油厂、乌兰铅锌矿四个矿业项目，投资总额超过了100亿美元。

记者：在蒙古国投资的主要障碍是什么？

杨晓琪：从投资者的角度来讲，主要有三方面：首先、蒙古国政府的政策经常变化，影响了政策的连续性。其次、政府换届对投资者来说是一种障碍。随着换届，上一届政府的政策发生变化，甚至许多协议无效了。第三、劳动力短缺。按相关法律规定，企业可以从国外输入劳动力，但在这方面也存在着一些困难，如：收受贿赂、买卖劳动力许可证等。

记者：作为投资者如何看待相关的法律法规？

杨晓琪：首先、蒙古存在法律法规变更频繁的问题，比如《矿产法》的变更导致投资环境略有恶化。其次、修改法律必须谨慎。每当法律法规变更，投资环境也会跟着产生变化，导致投资量波动，对蒙古经济也有一定的不利影响。政府修改某项法律法规前，可以听取和吸纳外国投资者的建议和意见。

记者：虽然面临困难，但中国的投资额每年都在增加，关键因素是什么？

杨晓琪：来蒙投资的主要目的在于把

握未来和机遇。蒙古国的旅游业和农牧业前景广阔，目前的投资多集中在这些行业。蒙古位于中俄两国之间，具有特殊地缘政治地位。同时，蒙古与欧洲国家有自由贸易协定，这也为中国投资者提供了良好的机会。换句话说，中国投资者通过在蒙古的投资与生产，可进入欧洲市场。蒙古国市场虽小，投资的意义不在于获利。我们并不是为了从蒙古人民的口袋里赚钱，而是通过与蒙古国市场开展合作进入世界市场，这才是中国投资者的目的。

记者：中华总商会在两国贸易关系中发挥着重要作用，具体是如何开展工作的？请您分享一下商会的未来计划？

杨晓琪：是的，中华总商会在两国企业合作方面发挥着重要的作用。我们与中国国家开发银行、出口信贷保险公司合作，帮助蒙古企业吸引外资。招募中国投资者到蒙古的同时，还积极将蒙古企业的商品出售到中国市场。未来，我们将进一步加强中国企业在蒙古的影响力，与蒙古国其他商会合作。向中国投资公司介绍蒙古国法律法规，协助其从正确的角度了解蒙古的投资环境。同时，将从香港、澳门和台湾招募投资者成为会员。

记者：感谢您接受我们的采访，谢谢！

杨晓琪：我也感谢你们向蒙古国的广大读者介绍我们中华总商会。在此，预祝蒙古人民新年愉快！■

民间外交

格·巴图苏和：“互不了解的国家无法发展良好的关系”

与蒙中友好协会会长，蒙古驻华特命全权大使格·巴图苏和的谈话

-蒙中友好协会是什么时候成立的？主要开展哪方面的工作？

我们协会是为了增进两国人民之间的相互了解和交流而成立的，既加强政府以外的人文交往。我们两国人民大多认为互相了解彼此的历史与文化、社会发展和人民生活，但事实并不是这样的。尤其是蒙古国人民对上世纪七十年代以来中国发生的巨大变化和改革并不了解。互不了解的国家无法互相信任，导致两国的关系得不到良好的发展。即使政治访问和接触达到历史最高水平，衡量两国关系的标杆还是这一关系给两国人民带来的怎样的利益。

-您曾担任驻华大使，与中国人民关系密切。请您描述中国人的心理和特点？

-我有幸在中国工作和生活了十年。从1987年开始，我的工作就或多或少与中国有关，其中有近十年的时间从事外交方面的工作。我想引用美国著名政治家、国际问题专家、美国前国务卿亨利·基辛格的话描述中国人。在他《论中国》一书中提到“中国人民十分勤奋、非常有耐心、认真对待任何事情，他们了解忍受痛苦才会得到成功”。我们两国长久以来比邻而居，蒙古人和中国人虽然外貌相似，但心理和生活方式有很多不同。为了相互了解，我们必须相互尊重。中国领导人非常尊重蒙古国的独立与发展。因此，我认为“中国要占有、伤害蒙古国利益”这样的老式观念已荡然无存。

-您首次到达中国时的两国外交与目前的外交关系有何不同？

-对我来说数字是最容易说明这一关系的例子。我的专业是国际贸易经济，撰写的论文题目是“中国外交贸易及其对东北亚的影响”。上世纪八十年代初期，两国贸易额约为3,000万美元，而今天已达到70亿美元。2020年的目标是达到100亿美元。于此相关2007年中蒙两国签署了《经贸合作中期发展纲要》，该纲要由蒙古国驻北京大使馆发起。2014年再次签订《中蒙经贸合作中期发展纲要》，在此框架下，不断扩大两国经贸务实合作，改善贸易结构，扩大投资等方向密切合作，经贸领域的合作正在逐步发展。

教育

策·尼马苏仁：在华蒙古留学生协会会长，中国人民大学新闻学院三年级学生

中国教育为您提供了什么？

-首先，请您介绍一下“在华蒙古留学生学生会”？

-在蒙古国驻华大使馆的倡议下，为提升蒙古国留学生参与社会活动的积极性，及时为他们提供相关信息，成立了蒙古国在华留学生学生会，至今已有15年。我们组织各种艺术、体育类比赛以及为毕业生撰写论文、论文答辩提供相关信息。还有就是通过捐赠帮助社会弱势群体、与留学生们保持长期紧密的联系，让他们积极活跃的融入中国社会。

-目前有多少蒙古留学生在华学习？他们主要学习什么专业？

-非官方数字显示约有9000名蒙古国公民在中国留学和工作。学习的专业大多为社会科学，如国际贸易关系、工商管理、中文、翻译等。

-在中国留学有什么好处？可以分享一下您的学生生活吗？

-我们在学习中文的同时，认识了许多国际留学生。在和他们共同学习的过程中，也认识和了解了世界各地的语言和文化。中国是我国国际贸易的重要伙伴。因此，我们认为学习中文不仅对我们很重要，而且对我们两国关系也很重要。对我来说，我想让自己的留学生活更充实，所以加入了在华蒙古留学生学生会。

-为了在中国成功学习，需要考虑什么？

-中国有良好的社会教育体系和秩序。从这个意义上说，面对所有的事情都需要有极强的责任感，说到就要做到。按照这样的原则在中国的高校学习，成绩自然会提高。与中国学生在同一个班学习意味着你必须付出比他们多好几倍的努力。

米·扎布哈兰：中央民族大学少数民族语言文学学院蒙古语言文学系博士生

-在中国留学有什么好处？

-在中国学习有许多优势，其中通过学习语言与文学了解该国的文化、发展及科技成就。据我所知，2008年以来中国政府开始向外国学生提供本科、硕士和博士奖学金，增加在中国学习的外国学生人数。在这一政策的扶持下，成千上万的蒙古青年来中国留学。数千年两国比邻而居，有长久的文化交流史。研究这一文化交流史是我们留学的目的，也是我们对国家的承诺。

-近年来，在中国学习的蒙古学生人数有所增加。您对此有何想法？

-随着一个国家发展，其语言、历史和文化必将会受他国的重视。蒙古帝国时期，蒙古语言是世界语言。因此，世界各地能找到许多蒙古文的历史遗迹。我认为当今的世界比起贸易战，更重要的是文化战。因此，对我们的年轻人来说，应该把握世界各地提供的教育奖学金，学习语言、历史和文化。

-在华留学生怎样在适应新环境的同时在学习上取得好的成绩呢？应考虑什么？

-蒙古留学生在学会问价格和简单的数字后就能给自己营造舒适的生活空间，这是因为蒙古游牧文化、生活方式和家庭教育使我们在任何国家都有极强的适应力。比起语言，掌握阅读专业相关书籍和著作的能力更重要。

我们来是学习专业的，不单单是学一门外语，因此掌握专业术语，理解专业课程才是最重要的。

2019年前往蒙古国的中国游客人数**168,298**名

而前往中国的蒙古游客人数**1,782,256**名

